ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἑβδομαδιαῖο περιοδικὸ τέχνης μελέτης καὶ ἔλέγχου

ΤΟΜ. V, ΑΡΙΘ. 79

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

1929

Εἰς τὸ τεῦχος συνεργάζονται :

A. D. SERTILLANGES
Τὸ λίκνο τοῦ Ἰησοῦ.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ
Στοιχεῖα γιὰ τὴ βιογραφία ἑνὸς ἁγίου.

PERETZ
Ἐκεῖνος καὶ ἐκείνη (πρελούντιο).

ΗΛΙΑΣ ΒΕΝΕΣΗΣ
Τὸ φίδι τοῦ Ἀκήφ.

L. GHIDINI
Χριστιανικοὶ θρῦλοι γιὰ τὰ πουλιά.

Τ. ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ
Μαῦρα καὶ συφοριασμένα Χριστούγεννα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ
Ἀπ' τὴν ψυχή μου.

ΗΛΙΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ
Ἀνδρέας Μουσταξύδης.

VEISSENBERG
Ἡ νυχτερινὴ ἀγωνία μιᾶς γυναίκας.

GUY DE MAUPASSANT
Χριστουγεννιάτικο.

RAUL DE NOLVA
Ὁ Μουσσολίνι μαθητὴς τοῦ Φρ. Νίτσε.

ΨΥΧΑΡΗΣ
Τὸ ἔγκλημα τῆς Λαζαρίνας (Μυθιστόρημα).

THOMAS MANN
Ἕνα παράδοξο περιστατικό.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ
Ὁ ψευδομάρτυρας.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ
Τὰ βιβλία.

Α. ΔΡΙΒΑΣ
Ἡ ζωγραφική.

ΣΕΛΣΤΡΑΙΤΕ
Ὁ Ἔριχ Μαρία Ρέμαρκε καὶ ἡ νεολαία τοῦ πολέμου.

ΔΡΑΧ. ΠΕΝΤΕ

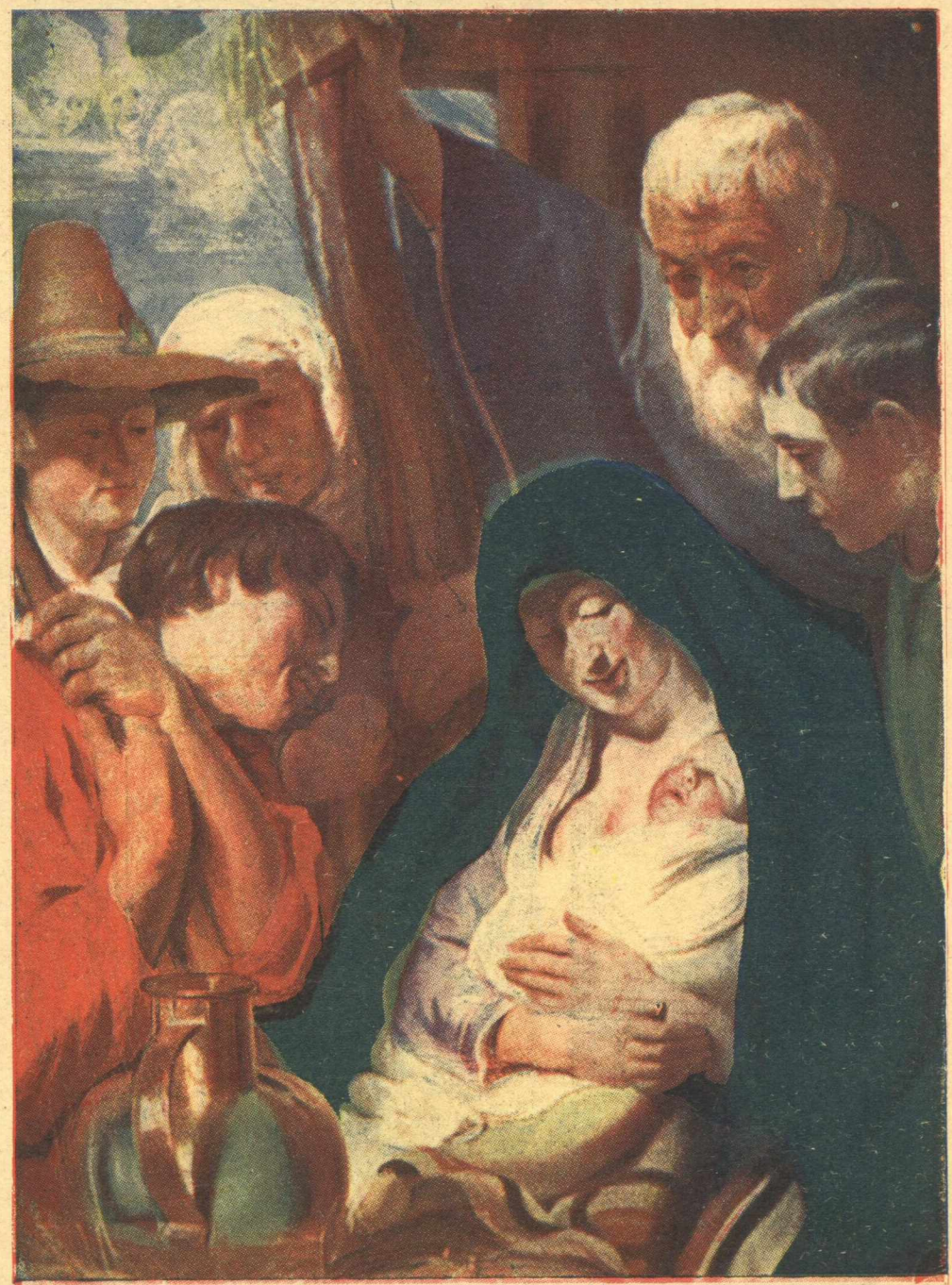

ΓΚΙΟΡΝΤΑΕΝΣ: Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ (Μουσεῖον Στοκχόλμης).

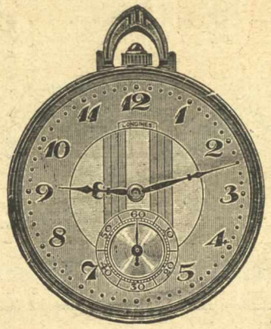

MONTRES
DE HAUTE PRECISION

LONGINES

10 GRANDS PRIX
506 PRIX D' OBSERVATOIRES

REPRÉSENTANTS **P. ZENÉTOS FRÈRES** ATHÈNES

"ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ,,

Α. Ε. ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΚΑΙ
ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΓΕΡ 29
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΑΧΑΡΝΩΝ 244

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίων, πινάκων, περιοδικῶν, ἐφημερίδων, τὴν ἐκτύπωσιν πολυχρωμιῶν καὶ ἐν γένει πάσης τυπογραφικῆς ἐργασίας. Εἰς τὰ ἐργοστάσια ἐπίσης λειτουργεῖ ἀρτιότατον βιβλιοδετεῖον τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνει πᾶσαν βιβλιοδετικὴν ἐργασίαν.

Δι' οἱανδήποτε ἐργασίαν σας ζητήσατε τιμὰς ἀπὸ τὴν "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ,,

EAU AMERICAINE

Το μόνον προϊὸν ποὺ ἐξαλείφει τε εἰς τὰς πανάδας.
Γεν. Ἀντιπρόσ.: Ι. Μ. ΚΑΝΖΟΥΚ
Στοὰ Πεσματζόγλου: Ἀθῆναι.

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 22.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 1.522.076.50

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES
Τράπεζα Λαρίσης—Λάρισσα
Τράπεζα Τρικκάλων—Τρίκκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ
Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχ. μὲ 7 ο[ο.—Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

Ἡ Οὐλίτις θεραπεύεται μὲ τὸ ΣΑΝΟΖΥΛ

ΣΩΚΡ. ΛΟΥΪΖΙΔΗΣ

ΕΙΔΙΚΟΣ ΙΑΤΡΟΣ
Συφιλιδικῶν - Οὐρολογικῶν
Γυναικολογικῶν
Νοσημάτων

Σπουδάσας ἐν Παρισίοις εἰς τὰ Νοσοκομεῖα (St Louis, Necker, Lariboisières).

Δέχεται ἐν τῷ νέῳ θεραπευτηρίῳ του 9—1 π. μ., 4—8 μ. μ. καὶ ἐπὶ συνεντεύξει.

34 ΣΑΤΩΒΡΙΑΝΔΟΥ 34
(Στοὰ Σ. Λουΐζίδου (Ὁμόνοια)

Ἰδιαιτέρα αἴθουσα διὰ Κυρίας.

Εἰς δὲ τὸν Πειραιᾶ λειτουργεῖ παράρτημα τοῦ ἐν Ἀθήναις θεραπευτηρίου.
174—Ὁδὸς Ἀλκιβιάδου—174
Πλατεῖα Ἁγίου Κωνσταντίνου.

Rêve d'or

Poudre
Lotion

L·T·PIVER
PARIS

"GRECA"

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 79
ΓΡΑΦΕΙΑ : ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ : Ἐτησία Δρ. 200
Ἑξάμηνος » 100
Τρίμηνος » 50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ : Λίρα 1

ΣΟΥΠΕΣ ΟΣΠΡΙΩΝ ΕΙΣ ΚΥΒΟΥΣ

τοῦ παγκοσμίου φήμης ἐργοστασίου **ΚΝΟΡΡ**

Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ ἐδωδιμοπωλεῖα

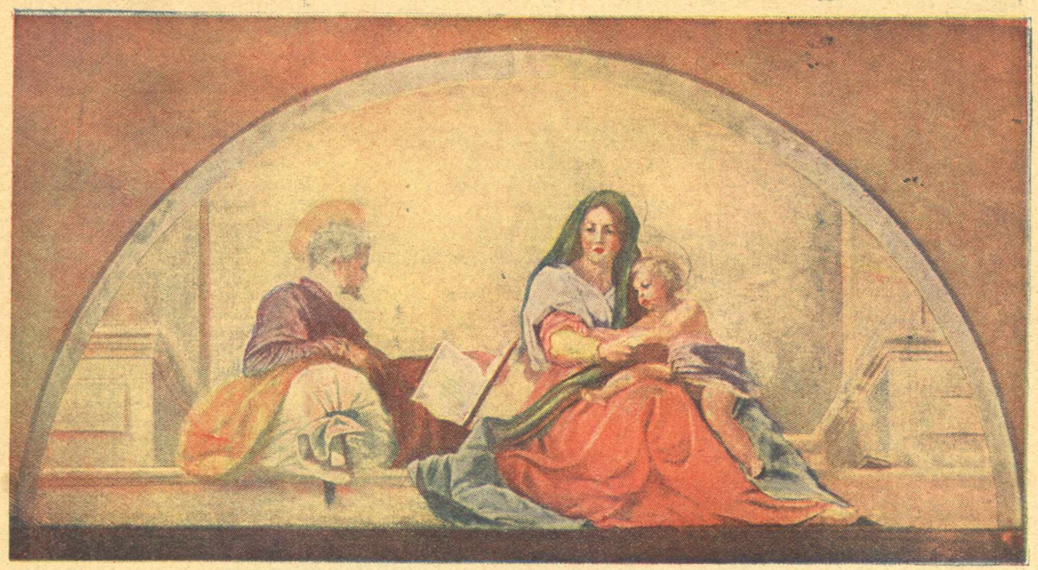

Andrea del Sarto : Γέννησις

A. D. SERTILLANGES

ΤΟ ΛΙΚΝΟ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Ἀπ' ὅλες τὶς ὄψεις τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἡ πιὸ θελκτική, μειλίχια, καὶ οἰκεῖα, γιὰ τοὺς Χριστιανικοὺς λαούς, εἶναι ἐκείνη ποὺ τὴν ἀνακαλεῖ στὸ στοχασμό, μαζὶ μὲ μιὰ ὁλόκληρη χορεία ἀναμνήσεων, τὸ μαγικὸ καὶ γλυκόηχο αὐτὸ ὄνομα : ***Βηθλεέμ.***

Ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ Κυρίου φαίνεται νὰ κρατιέται ἔτσι ἀπὸ μερικὲς λέξεις. Μετὰ τὴ Βηθλεὲμ ἡ Ναζαρέτ, ἡ Λίμνη, ἡ Ἱερουσαλήμ. Κι' ἡ Ναζαρὲτ σημαίνει μυστήριο· ἡ Λίμνη σημαίνει ἐργασία· ἡ Ἱερουσαλὴμ σημαίνει μάχη, κι' ὅλα αὐτὰ μαζί, εἶναι ἡ ζωή, ἡ ἡμέρα, μὲ τὸν ὀργασμὸ καὶ τὴ φλόγα της. Ἡ Βηθλεὲμ εἶναι τὸ πρωΐ. Εἶναι ἡ δροσιὰ τῆς αὐγῆς· εἶναι τὸ πρῶτο χαμόγελο τοῦ οὐρανοῦ· εἶναι ἡ καθαρὴ καὶ ἀλαφρὴ πνοὴ ποῦ μετεωρίζει τὴν ψυχὴ δὲν ξέρω σὲ ποιὸ κυανοῦν, τὴ γεμίζει δὲν ξέρω μὲ ποιὰ ἀρώματα, σὰν ἐκεῖνα ποῦ ἀνεβαίνουν στὰ ὄνειρά μας ὅταν ὀνειρευόμαστε τὸ φαιδρὸ παράδεισο ποὺ ἐτέρπετο ὁ πρωτόπλαστος.

Βηθλεέμ ! Ὑπάρχει ἕνας ἀέρας ἑορτῆς μέσ' στὸ ὄνομα αὐτό. Ξυπνᾷ ἕνα πλῆθος ἀπὸ ἀντίλαλους μακρυνούς, ποῦ μοιάζουν μὲ τραγούδια ἀγγελικὰ ἢ μὲ θροΐσματα φτερουγιῶν. Μόλις τὸ προφέρῃ ἡ καρδιά μας, ἀμέσως ἡ φαντασία κρεμάει σ' αὐτὸ ὅλα τῶν Χριστουγέννων τὰ σήμαντρα, ὅλες τὶς χαρωπὲς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

* * *

Σὲ ἀπόστασι δυὸ βημάτων ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ— τὴ χλωμὴ πολιτεία, ποῦ τὴν πολιορκεῖ ἡ ἔρημος ἐξ ἀνατολῶν, κι' ὁποῦ ὁ χείμαρρος τῶν Κέδρων καὶ ἡ φρικτὴ Γέεννα τὴ σημαδεύουν μὲ μεγάλες οὐλές, ἡ Βηθλεὲμ ἐφάνταζε, ἐπάνω στοὺς δυὸ λοφίσκους σὰ μιὰ χαριτωμένη ὄασις. Τὸ ἀμφιθέατρό της στεφανώνει τὸ κοίλωμα μιᾶς κοιλάδος ποῦ εἶναι ἕνα ἀληθιμὸ κέρας Ἀμαλθείας. Γι' αὐτὸ τὴν ὀνόμασαν Εὐφραθά—ἡ γόνιμη. Ἡ ἐργατικότης τῶν κατοίκων της τὴν εἶχε φυτέψει μὲ πλατειὲς ζῶνες—τοποθετημένες σ' ἀλλεπάλληλες ταράτσες κυκλοτερεῖς καὶ κλιμακωτές—ἀπὸ συκιὲς κι' ἀμπελῶνες, κι' ὁ Σολομών, ποῦ ἦταν ἡ ἀγαπημένη του διαμονή, τὴν εἶχε στολίσει μὲ κήπους, ποῦ ἐξετείνοντο ἀπὸ τὰ πόδια τῆς πόλεως ὡς κάτω στὴν κοιλάδα.

Ἀλλὰ ἡ Βηθλεὲμ εἶναι θελκτικὴ ἀκόμη καὶ σήμερα. Ὅταν ἀνηφορήσῃς τὸ μικρὸ λοφίσκο, καὶ φθάσῃς στὴν πλατεῖα, μὲ τὴν ἀνατολίτικη γραφικότητά της, ποῦ εἶναι τὸ κέντρο τῆς βηθλεεμικῆς ζωῆς, ἔχεις ἀπέναντί σου τὸ ἱερὸ σπήλαιο, σκεπασμένο μὲ τὴν ἀρχαιότερη βασιλικὴ τοῦ κόσμου κι' ὅταν ὑπεράνω ἀπὸ τὶς λευκὲς στῆλες ἑνὸς κοιμητηρίου ποῦ χρησιμεύει σὰν κρόσσι στὰ φρύδια τῶν λόφων, ἁπλώσῃς τὸ βλέμμα ἐπάνω στοὺς κλημακωτοὺς καταπράσινους κήπους, ἐπάνω στὴν κοιλάδα τῶν ξυλοκεράτων, ἐπάνω στὸ βουναλάκι, ὅπου διακρίνεται, ὀλίγο μακρύτερα, τὸ χωριὸ Βηθ-Σαχούρ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατέβηκαν οἱ Ποιμένες, τὸ ἄλωνι τοῦ Βόζ, κι' ὁ ἀγρὸς ὅπου ἐλίχνιζε ἡ Μοαβίτις, — ἡ Ρούθ καὶ στὸν ὁρίζοντα ἔπειτα, δεξιά, πρὸς τὴ Νεκρὴ Θάλασσα, ἀριστερά, πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν πολιτεία τοῦ αἵματος· ὅταν τέλος, πλάϊ-πλάϊ μὲ τὶς ἀναμνήσεις αὐτές, τὶς ἀλληλοδιαδόχως πρόσχαρες καὶ ἀπαίσιες, ἀντικρύσῃς, ἐπάνω στὴν πλατεῖα, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς γκαμῆλες ποῦ λιγύζουν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τους, τὶς κοπέλλες τὶς Βηθλεέμ, τὶς ἀδελφὲς τῆς Παρθένου, μὲ τὸ λευκὸ καὶ μακρόσυρτο πέπλο τους, καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὰ ριγωτὰ φορέματα, τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰακώβ, ποῦ ἔχουνε τόση χάρι, ἀλλὰ ποῦ τοὺς προσθέτεις νεορὰ ἀκόμα περισσότερη,συλλογιζόμενος τοὺς ἀθώους των ἀδελφούς—τὰ θύματα τοῦ Ἡρώδη—καὶ τὸν ἄλλο ἀδελφό τους τὸν Ἰησοῦ : ἀπ' ὅλα αὐτὰ καταστα λάζει μέσ' τὴ ψυχή σου ἕνα συμπέρασμα ἀνεκλάλητο. Συντελεῖται μέσα σου μιὰ παράδοξη ζύμωσι : εἶναι σὰ μιὰ ἄμπωτις καὶ παλλίρροια στοχασμῶν μελαγχολικῶν καὶ γλυκύτατων ταυτοχρόνως, κι' ὅπου τὸ κέντρο τους εἶναι τὸ λίκνο αὐτό, ποῦ τὸ προανήγγειλαν πράγματα πένθιμα, κι' ὁποῦ ἀργότερα ἔμελλε νὰ κάμουν ἀπ' αὐτὸ ἕνα Σταυρό...

Ἀλλ' ἂν ἀργοπορήσουμ' ἐκεῖ ὡς ποῦ νὰ πέσῃ ἡ νύχτα, μᾶς περιμένουνε ἐντυπώσεις ἀκόμη ἐντωνότερες. Γιατί, γιὰ

μᾶς, ἡ Βηθλεέμ, εἶναι ἡ νύχτα. Εἶναι τὰ μεσάνυχτα· εἶναι ἡ σιωπὴ τῶν ὁριζόντων—εἶναι ἡ φύσις, γαληνεμμένη καὶ ἥσυχη· εἶναι ὁ ὡραῖος λόφος ποῦ ἀνεβαίνει, κάτω ἀπὸ τὸ γλυκὸ κραδασμὸ τῶν ἀστέρων γιὰ νὰ πάῃ νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸν Ἀγαπημένο του. Κι' ὅταν, ἀπέναντι στὴν πραγματικότητα, ποῦ μᾶς ἀρέσει νὰ τὴ βλέπουμε πλαισιωμένη ἀπὸ τὸ ὄνειρο, ἀφήσουμε νὰ ἔλθῃ τὸ βράδυ, καθισμένοι ἐπάνω σ' ἕνα ἀπὸ τοὺς τάφους αὐτοὺς—τόσο λευκούς, ποῦ θυμίζουν τὰ σπάργανα τοῦ Ἰησοῦ καὶ μεταβάλλουν σὲ γοητεία τὴ θλίψι μας—καὶ μετὰ τὴν παραληροῦσα συμφωνία τοῦ ἡλιοβασιλέματος, τὴ γλυκειὰ καὶ μεθυστικὴ σὰν τὴ δόξα τῶν οὐρανῶν, δοῦμε τὸν ἴσκιο ν' ἀναπηδᾷ, νὰ ὑψώνεται λίγο κατ' ὀλίγο, νὰ πλανᾶται ἐπάνω μας, νὰ ἀνάβῃ ἀθόρυβα τοὺς ἀστερισμούς του, ἐνῷ ἀπὸ κάτω ἀνεβαίνουνε τοῦφφες μεσ' στὸ χλιαρὸν ἀέρα οἱ θόρυβοι τῶν μακρινῶν καὶ σκόρπιων κοπαδιῶν, ποῦ μοιάζουν σὰ νανούρισμα τῆς κοιλάδος ἢ σὰν ἀβέβαιος ἀναστεναγμὸς τῆς νυκτός: ὅλα αὐτὰ μαζὶ σοῦ σφίγγουνε παράξενα τὴν καρδιά, τὴ βασανίζουν γλυκά, καὶ τὴ στιγμὴ αὐτή, γυρίζοντας ἁπλῶς τὸ κεφάλι, λές: «Ἐκεῖ εἶναι·» τόσο ἡ φαντασία συναρπάζεται καὶ μεθᾷ. Τὸ παρόν, τότε, δὲν ὑπάρχει πιά, καὶ νομίζουμε πῶς ἀκοῦμε σὰν σὲ μακρυνὸ ὄνειρο, τὶς συγκεχυμένες αὐτὲς φωνὲς τοῦ παρελθόντος, ποῦ καὶ χωρὶς νὰ ἀρθρώνουν τίποτε τὸ καθορισμένο, σᾶς λένε τόσα. πράγματα. Καὶ περιμένουμε τότε νὰ δοῦμε νὰ ξεπροβάλλῃ στὴν πλατεῖα αὐτή, κουρασμένο ἀπὸ τὴ μακρυνή του πορεία, ἀλλὰ ἥσυχο καὶ μὲ τὴ χαρὰ στὴν ψυχή, τὸ ἱερὸ καραβάνι.

Ἡ Γέννησις

Τοιχογραφία στὸ Ἁγιορειτικὸ μοναστῆρι τοῦ Ἁγίου Παύλου καμωμένη ἀπὸ τὸ ζωγράφο Ἀνδρόνικο Βυζάντιο

Ἦτανε πρὸς τὸ βράδυ ὅταν ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἔφθασαν στὸ τέρμα τοῦ ταξειδίου των. Εἶχε προηγηθῆ ἕνα πλῆθος ἄπειρο συμπατριωτῶν των, ταξειδιωτῶν ὅπως καὶ αὐτοί, ποῦ εἶχαν ἔρθει ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ συνέπεια ἐντελῶς φυσική, σὲ μιὰ μικρὴ πόλι ὅπως ἡ Βηθλεέμ, δὲν ὑπῆρχε πιὰ θέσι γι' αὐτοὺς στὸ «Καραβανσεράϊ».

Εἶναι γνωστὸ τί ὡραῖες ἠθικὲς ἐφαρμογὲς ἐμπνέει τὸ γεγονὸς αὐτὸ στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Στὰ μάτια τους τὸ ὑπερπλῆρες αὐτὸ καραβανσεράϊ, εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ψυχή. Καθὼς τὰ καταφύγια αὐτὰ τὰ ἀνοικτὰ σὲ ὅλους, ποῦ προσφέρουν οἱ ἀνατολικὲς πόλεις, εἴμαστε διάπλατα ἀνοικτοὶ πρὸς πᾶν ὅτι προσφέρει μιὰ ἐπιφάνεια θελγήτρων καὶ ἡδονῆς. Καὶ τὸ πλῆθος διεισδύει· μᾶς γεμίζει, μᾶς πλημμυρεῖ. Πλῆθος σκέψεων, πλῆθος ἐπιθυμιῶν, πλῆθος γηίνων ἀπασχολήσεων, πλῆθος ὑποθέσεων πλῆθος πόθων· καὶ καθένας καταλαμβάνει τὴ θέσι του· καὶ ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐμφανίζεται, εἶναι πολὺ ἀργά.

Κι' ἔπειτα, φοβούμαστε, κάποτε, ἕναν τέτοιο ξένον. Εἶναι ὀχληρὸς καὶ στενόχωρος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός! Ὅταν εἰσέρχεται κάπου, θέλει τὴ θέσι ἁπλόχωρη καὶ ἄνετη, καὶ ἀναμφισβήτητη, καὶ τιμητική. Πῶς νὰ τὸν ἐγκαταστήσουμε παραπλεύρως μερικῶν ἀπὸ τοὺς ξένους αὐτοὺς ποῦ δεχθήκαμε! Καὶ τότε τοῦ λέμε: Φύγε!...

Ὦ! δὲν τοῦ τὸ λέμε βέβαια μὲ τὰ χείλη, ἀλλ' ἡ καρδιὰ εἶναι εὐγλωττότερη ἀπὸ τὰ χείλη, καὶ ἡ καρδιά μας τοῦ λέει. Πήγαινε! Ἡ θέσις εἶναι κατειλημμένη. Ἄφησέ μας ἥσυχους! Φύγε!....

Καὶ φεύγει.

Καὶ μένουμε στὴν ἀθλιότητά μας, σὰν τὸ καραβανσεράϊ αὐτὸ τῆς Βηθλεέμ, ποῦ μποροῦσε νὰ δεχθῇ τὸν Ἀπέραντο κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους του καὶ δὲν τὸ θέλησε.

Νά τους λοιπόν, ποῦ περιπλανῶνται, ἄστεγοι, μέσ' τοὺς δρόμους τῆς Βηθλεέμ, ἐνῷ τοὺς βιάζει ὁ ἐρχομὸς τοῦ βραδιοῦ, καὶ ἡ ὥρα .... ὁποῦ πλησιάζει.

Μαντεύει εὔκολα κανεὶς τὴν ἀγωνία τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ τὴ σπουδή, καὶ τὴν ταραχή του, τὶς οἴδε; Ἦτανε τόσο ἀπροσδόκητη ἡ ὑποδοχὴ αὐτή, καὶ τόσο σκληρή.

Ὅσο γιὰ τὴ Μαρία, οἱ συγκινητικὲς προπαρασκευὲς ποῦ κάνουν οἱ μητέρες γιὰ τὴν γέννησι τῶν παιδιῶντους μᾶςδίνει νὰ φαντασθοῦμετὸν πόνο της.Ὁπωσδήποτε, κι' ἡ σκιὰ ἀκόμη μιᾶς ἀνησυχίας δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ἀγγίξῃ. Ἐχρατοῦσε μέσα της τὸ ρυθμιστή, Ἐκεῖνον ποῦ ξέρει, ἐκεῖνον ὁποῦ μπορεῖ! Νὰ ἀνησυχῇ γι' αὐθὰ ἦτο παιδικὰ ἀφελές.

Ὅσο γι' αὐτή, τί τὴν ἐνδιέφερε; Δὲν τὰ εἶχε ὅλα, μὲ τὸ θησαυρὸ αὐτό; Ὅταν ἐσυλλογίζετο τὸν κλῆρο ὅπου τῆς ἔλαχε, μποροῦσε νὰ ζηλεύσῃ τὶς μητέρες, τὶς πλούσιες καὶ ἥσυχες; Νὰ ὑποφέρῃ, μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μεσ' στὸν κόλπο της, ἦτανε γι' αὐτὴ μιὰ διπλὴ χαρά.

Εἰσήρχετο ἔτσι στὸ ρόλο τοῦ Σωτῆρος, προτοῦ εἰσέλθῃ ὁ ἴδιος. Ἐβαστοῦσε τὸ σταυρό, βαστῶντας Ἐκεῖνον ποῦ ἐπροκεῖτο νὰ σταυρωθῇ ἐπάνω σ' αὐτόν.

Ἡ δεύτερη ἐξαγοράστρια τῆς ἀνθρωπίνης ἀθλιότητος ἄρχιζε ἔτσι τὴ βαρειά της ἀποστολή, καὶ μὲ πόση ἄπειρη τρυφερότητα κάθε Χριστιανικὴ καρδιὰ μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ μέχρι ποίου σημείου ἡ Μαρία ἐσυμμερίζετο τὸ μεγάλο ἔργο, καὶ πόσο κατὰ συνέπειανῶφειλε νὰ κοινωνῇ τὴν παγκόσμιαν χαρὰ ὁποῦ κόμιζε.

Ἐπροχωροῦσε λοιπὸν μεσ' στοὺς μαιάνδρους τῶν δρόμων τῆς Βηθλεέμ, χωρὶς φόβο, χωρὶς ντροπή. Ἐπερίμενε τὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς ἔχυνε στὴν ψυχή της, σταλαματιὰ σταλαματιά, τὴ γαλήνη του, μεγαλείτερα ἀπὸ ’κείνη τῆς νύχτας π' ἀνέβαινε τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν κοιλάδα κι' ἐσκέπαζε ἀργὰ τὸν ὄμορφο λόφο.

Καὶ οἱ ἀνέκφραστες ἀνταλλαγὲς ἐξακολουθοῦσαν, τῆς Μαρίας δίνοντας στὸν Ἰησοῦ τὸ αἷμα της, τὴ ζωή, της, τοὺς παλμοὺς τῆς καρδιᾶς της· τοῦ Ἰησοῦ δίνοντας στὴ Μαρία φῶς, δύναμι, ἀγάπη, ὑπομονὴ καὶ εἰρήνη, αὐτὴ ποῦ πλημμυρίζει ὅποιονε κατέχει τὸ Θεό.

Κι' ἔτσι, ὁδηγουμένη ἀπὸ τὸ σύζυγό της, ὁδηγουμένη πιὸ πολὺ ἀκόμη ἀπὸ τὴν Πρόνοια, ἐπάνω στὸ φτωχό της ὑποζύγιο, ποῦ τὸ πάτημά του ἀντιχοῦσε ἐπάνω στὸ λιθόστρωτο, σὰ μιὰ ἐπίκλησι περιφρονούμενη πάντα, ἐπήγαινε, σιωπηλή, κρύβοντας τὸν οὐρανὸ κάτω ἀπὸ τὰ χαμηλωμένα της βλέφαρα, καλύπτοντας μὲ τὸν πέπλο της τὴν καρδιὰ ποῦ χρατοῦσε μέσα της τὸ Θεό.

Καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἀναζητοῦσε πάντα. Ἀναζητοῦσε, ἀλλὰ δὲν εὕρισκε.

Τέλος μὴ ἔχοντας ἐλπίδα ἀπὸ τὸ μέρος τῶν ἀνθρώπων, ἐσκέφθηκαν τὸ καταφύγιον αὐτὸ ποῦ δὲν κλείνει τὴν πόρτα του ’μπροστὰ στὸ φτωχό.

Ὑπῆρχαν κάτω ἀπὸ τὸ λόφο, στὰ πέριξ τοῦ πύργου τοῦ Δαυΐδ, μερικὰ σπήλαια, σὰν αὐτὰ ποῦ ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ στὴν Παλαιστίνη, καὶ ἰδιαιτέρως στὴν Ἰουδαία. Ἐσταύλιζαν μὲς σ' αὐτὰ τὰ ζῶα· ἀλλὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τοῦ ἔτους, ποῦ τὰ κοπάδια εὑρίσκοντο στὶς βοσκές, ἦτανε κενά. Πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ ἐπῆρον τὰ βήματα τους. Καὶ τὰ βήματά τους τὰ ὡδηγοῦσε ἡ Πρόνοια... Δὲ θέλει ἄλλη στέγη γιὰ τὸ Μονογενή της ἀπὸ ἐκείνην ποῦ ἑτοιμάζει ἡ ἴδια γιὰ τοὺς ξένους της. Στοργικὴ καὶ δραστήρια, ἡ Πρόνοια ἔχει καταφύγια γιὰ κάθε τι ὁποῦ ζεῖ· ὁρύσσει ἄντρα στὸ βάθος τῶν δασῶν· δὲν ἐξέχασε τὰ παιδιὰ τῆς λεαίνης, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή.

Ὅταν ἐρύθμιζε ἄλλοτε τὶς μεγαλειώδεις ἐξελίξεις τῆς ὕλης, καὶ ἡ φωτιά, ὁ ἐργάτης της, ἐσκλήραινε τὸ μαλακὸ πηλό, ἐπεφύλασσε τὸ βράχο αὐτὸ ἀποβλέποντας στὴ θεϊκὴ αὐτὴ ὥρα.

Δὲν ἤρμοζε νὰ κλειστῇ ὁ Ἀπέραντος σὲ μιὰ κατοικία ἀνθρώπων· Αὐτὸς ὁ πάμπλουτος ἡγεμόν, ποῦ παρέχει στὸν ἥλιο τὴ σπατάλη τοῦ πρωϊνοῦ του φωτός, ποῦ κάνει νὰ σπιθηρίζει ἀπὸ πετράδια τὸ μέτωπο τῆς νύκτας, καὶ ῥίχνει, χαμογελῶντας, πάνω στοὺς ὤμους ἑνὸς τοίχου ποῦ καταρρέει, ἕνα μανδύα πλουσιώτερο ἀπὸ ἐκείνους τῶν βασιληάδων· δὲν ἐταίριαζε νὰ γεννηθῇ μέσ' στοὺς κόλπους τῶν μάταιων θησαυρῶν μας. Τοὺς δεσπόζει περιφρονῶντας τους. Δείχνεται μεγάλος μὲ τὴν ἐκλογὴ ἐκείνη ποῦ καλοῦμε ἀθλιότητα. Δὲν θέλει ἄλλη πολυτέλεια παρὰ ἐκείνη ποῦ ταιριάζει στὸν ἀνακαινιστή, καθὼς στὸ θεμελιωτὴ τῆς γῆς. Λουλοῦδι τοῦ κόσμου, καὶ ὄχι λουλούδι ἀνθοκηπίου, θέλει ν' ἀνοίξῃ μέσ' στοὺς κόλπους τῆς δημιουργίας, μὴ ἔχοντας ἀρχιτέκτονα καὶ διακοσμητή, γιὰ τὸν τόπο τῆς γεννήσεώς του, παρὰ τὸ Θεό, ποῦ εἶναι ὁ Υἱός του κι' ὁ ἴσος του.

Καὶ ἔπειτα δὲν πρέπει Ἐκεῖνος ποῦ εἶναι ὁ θεάνθρωπος ὅλων νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη του ὥρα προσιτὸς σὲ ὅλους, καὶ πρὸ πάντων σὲ κείνους ποῦ τοῦ μοιάζουνε περισσότερο, τοὺς ταπεινούς, τοὺς μικρούς, τοὺς περιφρονημένους— τοὺς ἀγαπημένους Του;

Κυττάχτε τοὺς ποιμένας αὐτούς, στὸ χεῖλος τῆς ἐρήμου τοῦ Ἰούδα μὲ τὸ μαῦρο κάλυμμα ἐπάνω στὴν κεφαλή τους, μὲ τὴν αἰγοπροβιὰ ἐπάνω στοὺς ὤμους τους, μὲ τὸν ἄθλιο χιτῶνα τους σφιγμένο στὴ μέση, κρατῶντας στὸ χέρι τὴ μικρή τους ράβδο ἀπὸ ξύλο συκομουριᾶς, γιὰ νὰ τὴ ῥίχνουν στὰ πρόβατα ποῦ λακκίζουν.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι γιὰ τοὺς ὁποίους ἦρθε ὁ Ἰησοῦς. Δὲν εἶναι τίποτε, λιγώτερο ἀπὸ τίποτε· εἶναι, πρὸ πάντων στὴν Ἀνατολή, οἱ δοῦλοι τῶν δούλων, καὶ δὲν ἔχουνε, καθὼς Αὐτός, ἄλλη στέγη ἀπὸ τοὺς βαθουλοὺς αὐτοὺς βράχους. Εἶναι ἐκεῖ κάτω στὴν κοιλάδα ὁποῦ φυλᾶν τὰ κοπάδια τους. Κοιμοῦνται ἢ κουβεντιάζουν, γύρω ἀπὸ τῆς φωτιὲς ποῦ δὲν ξέρουν πῶς εἶναι φλόγες χαρᾶς· ὁ Ἰησοῦς τοὺς προσκαλεῖ σιωπηλά... Καὶ σὲ λίγο θἀρθοῦν χωρὶς φόβο κι' αἰδημοσύνη, γιατὶ ποιμένες καὶ μάγοι ἔχουνε τὰ ἴδια δικαιώματα, καὶ θὰ μπορέσουνε νὰ κυτάξουνε, ν' ἀγαπήσουνε, νὰ λατρεύσουν, κι' ἂν τολμοῦσαν νὰ κρατήσουν στὴν ἀγκαλιά τους τὸν Υἱὸ αὐτὸ τοῦ Θεοῦ, μέσα τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς καρδιᾶς των.

Εἶναι γι' αὐτὸ ποῦ ὁ Οὐρανὸς ὠθεῖ πρὸς τὸ σπήλαιο τοὺς δυὸ ταξειδιῶτες;

Δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ναός, γιὰ τὸ μυστήριο τῆς πραγματικῆς παρουσίας· ἀλλὰ ἡ φύσις εἶναι ὁ μεγάλος ναός, καὶ ἀνοίγεται στὸ Θεό. Ἰδοὺ ὁ δόμος· εἶναι ὁ θόλος αὐτός. Ἰδοὺ ἡ φάτνη· εἶναι ὁ βωμός.

Εἰσέρχονται.

Ἡ ὥρα πλησιάζει, ποῦ ὁ οὐρανὸς ἐπερίμενε,

Ἡ Μαρία ἀνασκιρτᾷ στὴν προσεχῆ προσδοκία.

Τὸ σκοτεινὸ ἄντρο, διευθετημένο προχείρως ἀπὸ τὴν φροντίδα τοῦ Ἰωσήφ, προσφέρει τὰ ταπεινά του μέσα τὸν κρυμμένο Θεό.

Καὶ ὁ ἅγιος σύζυγος ἀποσύρεται,

Ἔμπιστος τῶν μυστηρίων, ἀποσύρεται στὴν ἀνυπαρξία του ἀπέναντι τοῦ Ἀπεράντου ποῦ ἔρχεται.

Νά τος ποῦ ἀναπαύεται σὲ μιὰ πτυχὴ τοῦ σπηλαίου.

Κάτω ἀπὸ τοὺς πέπλους τῆς σκιᾶς, ἡ Βηθλεέμ, καὶ αὐτὴ ἐπίσης, ἀποκοιμᾶται. Ἡ φύσις κοιμᾶται, Τ' ἀστέρια κυττάζουν καὶψάλλουν γλυκά. Οἱ ἄγγελοι, προσεκτικοί, μὲ τὸν ὕμνο τῆς χαρᾶς στὴν ἄκρη τῶν χειλέων, παραμονεύουν τὸ σινιάλο στὰ μάτια τοῦ κυρίου των.

Ὅλα λοιπὸν εἶναι ἕτοιμα.

Τὸ μυστήριο ’μπορεῖ νὰ συντελεσθῇ.

Z.

ΑΠΟ ΤΑ "ΑΓΡΙΟΛΟΥΛΟΥΔΑ„

Πῶς ἀχνοσβύνεται ἡ Ζωή μου
σὰν τὴ δροσιὰ στὰ φύλλα ἐπάνω
σὰν κυματοριπὲς στὴν ἄμμο
πῶς ἀχνοσβύνεται ἡ Ζωή μου...

*
* *

Γέρνουν τὸ χάραμμα οἱ λαλέδες
βρεμμένοι ἀπ' τὶς δροσοσταλίδες
τὶς τέσσερίς τους πεταλίδες
στοὺς ἁπλοχώραφους μπαξέδες.

Καὶ τὰ γαλάζια χαμανθάκια
μόλις τὸν Ἥλιο πρωτοδοῦνε
τῆς Ἀνοιξης χαμογελοῦνε
κι' ἁπλώνουν τὰ μικρὰ φυλλάκια.

Ὦ... τὴ λιγόζωη τὴ χάρη
ποὺ ἂν τύχῃ ἀγέρας δὲ φυσήξει
τὰ μικρὰ φύλλα της νὰ ρίξῃ
τὰ ῥίχνει ἀπρόσεχτο ποδάρι.

Ἐπόθησα τὰ μαδημένα
φύλλα νὰ μάσω ἀπ' τὸ λιβάδι
νὰ κάνω ὡριόπλουμο μαγνάδι
τὰ διαλεχτὰ τὰ ἀποριγμένα.

Καὶ βάζοντάς τα στὸ κεφάλι
ἕνα μενεξεδένιο δεῖλι
νὰ γύρω κάτω ἀπ' τὸ καντῆλι
πᾶ στὸ πετρένιο προσκεφάλι.

*
* *

Πῶς ἀχνοσβύνεται ἡ Ζωή μου
σὰν τὴ δροσιὰ στὰ φύλλα ἐπάνω
σὰν κυματοριπὲς στὴν ἄμμο
πῶς ἀχνοσβύνεται ἡ Ζωή μου...

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΝΟΣ ΑΓΙΟΥ

Οἱ πονηροὶ λογισμοὶ εἶναι πολλοὶ καὶ πολλῶν εἰδῶν. Ἕνας ἀπ' ὅλους κι' ὄχι ὁ πρῶτος, ὁ σπουδαιότερος, εἶναι ὁ σαρκικός· ἔτσι ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος ποὺ ἔχει συνδέσει τὸ ὄνομά του μὲ τὸ τελευταῖα τοῦτα πάθη, ἔζησε μιὰ περιπέτεια πολὺ χειρότερη ἀπὸ κάθε σωματικὴν ἀδυναμία. Στὴ μακρυά του ζωή, εἶχε τὴν τύχη νὰ δοκιμαστεῖ ἀπὸ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ νὰ τοὺς ὑπερνικήσει ὅλους· ἕνα μοναχά, τὸν χειρότερο, δὲν μπόρεσε νὰ ὑπερνικήσει, καὶ ὑπέπεσε στὸ θανάσιμο ἁμάρτημα τῆς ὑπερηφανίας. Ἀπὸ τότες, ἴσως, ὅλα τὰ μακρυὰ χρόνια τῆς ζωῆς του ποὺ ἀκολούθησαν — ἀφοῦ ἔζησε κατὰ τὴν παράδοση ἑκατὸν πέντε χρόνων —ἦτανε χρόνια μετανοίας γιὰ τὸ φοβερό του ἁμάρτημα.

Στὰ 311 ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος ἦταν ἐπάνω ἀπὸ 60 χρονῶν. Τότε μαθεύτηκε στὴν ἔρημο τῆς Θηβαΐδος ψηλὰ ὅπου ζοῦσε καὶ ἀσκήτευε πὼς νέοι διωγμοὶ ταράζανε τὸν κόσμο τὸν Χριστιανικὸ στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ τόσα χρόνια τώρα τίποτε δὲν τὸν εἶχε βγάλει ἀπὸ τὴν ἐνατένιση τοῦ θεοῦ, ταράχτηκε πρώτη φορὰ ἀπὸ σκέψεις κοσμικές.—Ἴσως εἶχε ἔρθει πιὰ ἡ ὥρα του νὰ δοξαστεῖ πεθαίνοντας γιὰ τὴν πίστη του· ἴσως ν' ἀποφάσισε ὁ θεὸς νὰ τὸν καλέσει κοντα του ἀπὸ τὴ μεγάλη θύρα τοῦ μαρτυρίου· καλὰ καλὰ δὲν ἤξερε πόσα χρόνια τυραννοῦσε τὴ σάρκα του στὴν κοιλάδα τῶν στεναγμῶν· ἄπειρες, ἀμέτρητες ἄνοιξες εἶχαν ἀνθίσει στὴν ἐρημία του, καλοκαίρια ὑγρά, χειμῶνες ἄδικοι· τὰ διαβατάρικα πουλιὰ εἶχαν περάσει καὶ ξαναπεράσει πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, τ' ἀγριόχορτα εἶχανε μαδήσει ξανὰ καὶ ξανά. Ἤξερε πὼς ἦτανε γέρος πολύ· οἱ νηστεῖες καὶ οἱ ἀγῶνες του μὲ τοὺς δαιμόνους εἶχανε ἀδυνατίσει τὸ κορμί του καὶ τὸ δείχνανε πιὸ γέρικο κι' ἀπ' ὅ,τι εἴτανε στ' ἀληθινά. Φυσικὸ δὲν εἴτανε πιὰ νὰ βρεῖ τὴν ἀνάπαυσή του μαζὶ μὲ τῶν κόπων του τὴν ἀμοιβή; — Ἴσως αὐτὸς ὁ διωγμὸς νὰ εἴτανε τὸ σημάδι ποὺ θὰ ἐπιστέγαζε τὸ αὐστηρὸ οἰκοδόμημα τῆς ζωῆς του.

Ποιὸς ξέρει πόσα μερόνυχτα μοιραστήκανε αὐτὲς οἱ σκέψεις κι' οἱ ἀντίμαχές του τὴν ψυχὴ καὶ τὸ μυαλό του μὲ τὴν προσευχή. Γιατὶ βέβαια δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλουμε

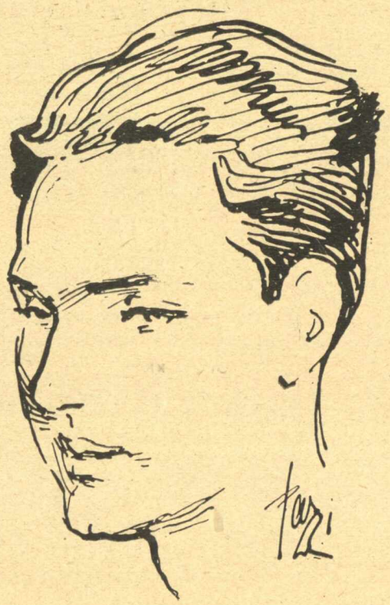

Ὁ κ. Κ. Θ. Δημαρᾶς

πὼς κι' ἄλλοι στοχασμοί, πιὸ σύμφωνοι μὲ τὴ ζωή του τὴν προτερινὴ καὶ τὴ θεία μετριότητα τὸν σταματούσανε κάθε τόσο στὸν κατήφορο ποὺ ἔπαιρνε. Ἔλεγε βέβαια κάποια φωνὴ μέσα του, πὼς ὁ θεὸς εἶναι μεγάλος, πὼς ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἔστειλε στὸν κόσμο, ἐκεῖνος θὰ τὸν καλέσει μόνος του ὅταν πρέπει, πὼς οἱ βουλὲς ἐκείνου εἶναι ἀγνώριστες στὴν ταπεινότητά του, κι' ἄλλα. Μὰ αὐτὲς ἀντὶ νὰ τὸν συνεφέρνουνε, πιότερο μεγάλωναν τὴν προσμονή του, κι' ὁ δισταγμὸς γινόταν γλήγορα ἀνησυχία κι' ἀγωνία κι' ἀμφιβολία. Αἰσθανότανε πιὰ κουρασμένος· δὲν εἶχε κι' αὐτὸς δικαιώματα στὴ γλύκα τῆς αἰωνιότητος; Τόσες καὶ τόσες παρθένες εἴκοσι χρονῶν, καὶ νέα παιδιὰ μὲ μιά τους μονάχα λέξη δὲν εἶχανε φέρει τὴν ποθητὴν ἡμέρα τοῦ λυτρωμοῦ σιμά τους; κι' αὐτός, αὐτὸς ποὺ κάθε του ὥρα εἶτανε καὶ μιὰ προσφορά, μιὰ θυσία, δὲν τοῦ ἄξιζε ὁ φωτοστέφανος τοῦ μαρτυρίου;

Ἔτσι, ἀπ' τὴν πόρτα ποὺ εἶχε ἀνοίξει ἡ Ὑπερηφάνια, γρήγορα φωλιάσανε μέσα του κι' ὁ Φθόνος κι' ἡ Ἀκηδία· κι' ἐκεῖνος ποὺ εἶχε νικήσει τόσους καὶ τόσους πειρασμούς, ποὺ ἄθελά του εἶχε γίνει ὁ πατέρας τοῦ ἱεροῦ τόπου ὅπου βρισκόταν, ἐκεῖνος ποὺ μεθαύριο θὰ περιφρονοῦσε τῶν βασιλέων τὰ γράμματα καὶ τὰ μηνύματα, δὲν μπόρεσε ν' ἀνθέξει. Κι' ἐκεῖνος, ὁ ἀμίλητος κι' ὁ ταπεινός, ποὺ εἶχε κλειστεῖ μὲ ξερολιθιὰ καὶ μόνος ὁλομόναχος εἶχε ζήσει εἴκοσι χρόνια, μίλησε στοὺς ἄλλους ἐρημῖτες, ξανοίχτηκε, συζήτησε ἴσως, μιὰ καὶ τὸν εἶχε πάρει ὁ κατήφορος, προσπάθησε ἴσως νὰ πείσει κι' ἄλλους; ποιὸς ξέρει; Μιὰ φορὰ κεῖνο ποὺ ξέρουμε εἶναι πὼς κάμποσοι ἐρημῖτες, μπροστὰ ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος, ξεκίνησαν ἕνα πρωῒ χαρούμενοι γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ τὴν ἀπόφαση καὶ τὴ βεβαιότητα τοῦ μαρτυρίου.

. . . . . .

Στὴν Ἀλεξάνδρεια, σὰν νὰ τοὺς περίμενε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κάποια ἀπογοήτευση. Στὴν ἔρημο ὅπου ὅσο νάναι τὰ νέα φθάναν ἀριὰ καὶ ποῦ, φουσκωμένα κι' ὅλας ἀπὸ τὸ δρόμο ποὺ εἴχανε κάνει, ἡ ἔλλειψη θεμάτων κι' ἡ ἀποκρυνση ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, γλήγορα μάτὰ μεγάλωνε περισσότερο. Ἔτσι, μερικὰ περιστατικὰ συνηθισμένα ἀπὸ πάντα, ἴσως κάποια μεγαλύτερη αὐστηρότητα πρὸς τοὺς Χριστιανούς, καμμιὰ ἀπὸ τὶς ὄχι σπάνιες ταραχὲς τῆς ἀνήσυχης Ἀλεξανδρείας, εἶχαν γίνει στὴ Θηβαΐδα διωγμοὶ ἐξαιρετικοί· οἱ διαταγὲς ἄλλωστε μὲ τὸν καινούργιον Αὔγουστο, εἶχαν ἀλλάξει, καὶ πολὺ λίγοι πιὰ ἦταν ποὺ τοὺς καταδικάζανε σὲ θάνατο· οἱ ἄλλοι φεύγανε σ' ἐξορίες, σὲ καταναγκαστικὰ ἔργα. Ἂν πάλι κυττάξεις ἀλλοιῶς τὰ πράγματα, οἱ ἐθνικοὶ πιὸ πολὺ κυνηγούσανε τὰ κεφάλια, τοὺς χριστιανοὺς ποὺ εἶχανε ἀξιώματα στὴν πολιτεία καὶ στὴν κοινωνία· τοῦ δούλου καὶ τοῦ φτωχοῦ δὲ λογαριαζότανε πολὺ περισσότερο ἡ πίστη ἀπὸ τὴ ζωή του. Οἱ ἐρημῖτες βρήκανε ὑποδοχὴ θερμὴ ἀνάμεσα στοὺς χριστιανοὺς ποὺ ἐτρέχανε νὰ τοὺς δοῦνε, νὰ φωτισθοῦν ἀπὸ τὸ φῶς τους, ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, δίχως φασαρία, μήπως γίνει τοῦτο ἀφορμὴ νέου κακοῦ, μαθεύτηκε πὼς οἱ Ἅγιοι εἴχανε κατεβεῖ στὴν πόλη· καὶ οἱ προσκυνητὲς πληθαίναν. Μὰ ἄλλο γύρευαν οἱ ἐρημῖτες: ὅσο τοὺς ἔκρυβαν οἱ δικοί τους, τόσο γύριζαν ἐκεῖνοι πιὸ πολὺ μέσα στὰ κέντρα, στὴν ἀγορά, στὶς φυλακὲς νὰ παρηγορήσουν τοὺς φυλακισμένους, νὰ δώσουν θάρρος στοὺς λιγόψυχους. Ντυμένοι στὶς ἀδούλευτες προβιές τους, μὲ τὰ γένεια καὶ τὰ μαλλιὰ τὰ μακρυά, ξυπόλυτοι, ἄπλυτοι (γνωρίζουμε γιὰ τὸν Ἅγιο Ἀντώνιο πὼς ὅσο ζοῦσε στὴν ἔρημο οὐδὲ μιὰ φορὰ δὲν περιποιήθηκε τὸ κορμί του), βέβαια θὰ τραβούσανε τὸ μάτι, γιὰ σεβασμὸ ἢ γιὰ χλεύη. Καὶ καρτερούσανε τὴν ὥρα ποὺ κάποιος θὰ τοὺς ζητοῦσε τὸ λόγο γιὰ τὴν πίστη τους καὶ θὰ γινόταν ἡ ἀφορμὴ τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς σωτηρίας τους· κι' οἱ μέρες περνοῦσαν... Μὲ τὰ πολλὰ ὁ διωγμὸς κόπασε πάλι· οἱ Ἀλεξανδρινοὶ πρὸς κάποια καινούργια ἀνησυχία γύρισαν κι' οὐδὲ κιτάζανε πιὰ τοὺς χριστιανούς. Οἱ ἐρημῖτες, κουρασμένοι ἀπὸ μιὰ ζωὴ τόσο ἀλλοιώτικη ἀπὸ κείνην ποὺ ἤξεραν, ἀηδιασμένοι ἀπὸ τὰ θεάματα ποὺ ἔβλεπαν γύρω τους, κατάλαβαν πὼς δὲν εἶχαν πιὰ τίποτε νὰ περιμένουν, καὶ μὲ τὴν ψυχὴ βαρειά, ξεκίνησαν πάλι γιὰ τὴν ἐρημιά τους· μετρήθηκαν· οὔτε ἕνας δὲν ἔλειπε.

Τί νὰ πεῖς γιὰ τὴ μαυρίλα τοῦ λογισμοῦ τους στὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ; Καθὼς ξαναπερνοῦσαν τοὺς τόπους ποὺ εἶχανε δεῖ κατεβαίνοντας, θυμόντουσαν πόση χαρὰ πλημμύριζε τότε τὴν ψυχή τους κι' ἀναμετροῦσαν τὸ πέσιμό τους τὸ τωρινό.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι πὼς οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς, ἀναφέροντας αὐτὰ τὰ ἱστορικά, τὰ προσπερνᾶνε σὰ μουδιασμένοι, δειλὰ καὶ βιαστικά· τοῦτο γιατὶ γελιοῦνται ζητῶντας τὴ βεβαίωση τῆς πίστης στὴν ἱστορικὴ ἀπόδειξη· καὶ στ' ἀλήθεια, μ' αὐτὸ ποὺ κάνουν, δικάζουν τὸ θεό, πρᾶμα ποὺ σὲ κανέναν δὲν ταιριάζει. Μὰ κι' ἂν τοὺς ἀκολουθήσουμε στὸ στραβὸ δρόμο ποὺ παίρνουν, ὑπάρχει τρανότερη ἀπόδειξη τῆς θείας δικαιοσύνης ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τούτη τῆς θεουργικῆς προσπάθειας τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου;

Πῶς ἔτσι τὸ κατάλαβε κι' ὁ ἴδιος, ἀρχηγὸς τῶν ἄλλων στὴν ἁγιοσύνη καὶ στὴν ἁμαρτία, βαθειὰ πληγωμένος ἀπὸ τὴν ἄγνωμη ἀπόφασή του, φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὴν κατοπινή του πολιτεία. Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος, ὅταν ἐπέστρεψε στὸ παλιό του ἀσκηταριό, ἔβρῆκε πὼς ἡ ἀνάπαυσή του ἐκεῖ κι' ἡ ζωή του ὅλη δὲν τοῦ ἀξίζανε πιὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ ἠθικό του παραπάτημα. Τὸ ντύσιμό του τὸ ἔκανε πιὸ ἁπλὸ ἀκόμη ἀπὸ κεῖνο ποὺ εἴτανε, τὸ φαγητό του πιὸ λιτό, τὴ μοναξιά του πιὸ μεγάλη· καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφταναν αὐτά, παράτησε τοὺς συντρόφους του, τὸν τόπο καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἴχανε δεῖ τὴ φοβερή του πλάνη καὶ ξεκίνησε μοναχός του. Κάτι Μπεντουΐνοι τὸν ἐπήρανε μαζί τους καὶ τραβήξανε κατὰ τὴν ἐρυθρᾶ θάλασσα· τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες περπατούσανε στὴν ἐρημιά· τέλος, κοντὰ σὲ μιὰ πηγή, ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος ἀφῆκε τοὺς συντρόφους του νὰ προχωρήσουν χωρὶς αὐτόν, κι' ἐκεῖνος ἐγκατεστάθηκε ἐκεῖ. Εἰκοσιοχτὼ χρόνια ἔζησε ἔτσι ὁλομόναχος μέσα στὴ μετάνοια καὶ τὴν προσευχή· ὕστερα μόνο, ὅταν ἐπίστεψε πιὰ πὼς ὁ Θεὸς τοῦ εἶχεν ἴσως συγχωρήσει τὸ κρῖμα του, ἄφησε δυὸ ἀπὸ τοὺς παλιοὺς συντρόφους του τῆς Θηβαΐδος νὰ μείνουν κοντά του.

Αὐτὴ εἶταν ἡ μεγάλη περιπέτεια τῆς ζωῆς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Μᾶς μαθαίνει πὼς συχνὰ γιὰ νὰ μᾶς πειράξει ὁ δαίμονας βρίσκει τὰ πιὸ παράδοξα σχήματα νὰ ντυθεῖ. Καὶ βέβαια τὰ χειρότερα ποὺ βρίσκει καὶ τὰ πιὸ ἐπικίνδυνα γιὰ τοὺς ἁγίους ἀνθρώπους εἶναι ἐκεῖνα ὅπου ὁ πειρασμὸς κρύβεται κάτω ἀπὸ τὸ πέπλο τῆς ἁγιοσύνης. Στὶς ἀδύνατες ψυχὲς καὶ τοῦτο μόνο θ' ἀρκοῦσε γιὰ νὰ τὶς ρίξει στὴ βαθύτατη ἁμαρτία, τὴν ἀπελπισία.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

ΠΟΛΩΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

PERETZ

ΕΚΕΙΝΟΣ ΚΑΙ ΕΚΕΙΝΗ

ΠΡΕΛΟΥΝΤΙΟ

Ὁ Ἰτσχοκ Λέϊμπους Πέρετς, ἀπὸ ἑβραϊκὴ οἰκογένεια, γεννήθηκε στὶς 25 Μαΐου 1861 στὸ Ζάμοστς τῆς Πολωνίας καὶ πέθανε στὴ Βαρσοβία τὶς 16 Μαρτίου 1915. Εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους γερμανοεβραίους συγγραφεῖς. Χάρις σ' αὐτὸν ἡ γερμανοεβραϊκὴ φιλολογία κατέχει μία θέση μέσα στὴν παγκόσμια φιλολογία. Τὰ ἔργα του μετεφράσθησαν ρωσσικά, πολωνικά, γερμανικὰ καὶ ἱσπανικά. Χαρακτηρίζονται ὅλα ἀπὸ τὴ λεπτότητα τοῦ ὕφους, τὸν πλοῦτο τῶν ἐκφράσεων καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ μυστηρίου.

(Ἕνας κῆπος, μιὰ βίλλα στὸ βάθος· ἡ σελήνη παρουσιάζεται πίσω ἀπό 'να σύννεφο. Ἕνα ὠχρὸ κι' ἀσημένιο φῶς χύνεται στὴ σκηνή).

Ἐκεῖνος. Τὰ ἄνθη σ' ἐγνώρισαν καὶ σὲ χαιρετᾶνε μὲ τὸ ἄρωμά τους . . .

Ἐκείνη: *(μὲ εἰρωνεία).* Ἄ!

Ἐκεῖνος: Κι' ἡ σελήνη . . . βγαίνει πίσω ἀπό 'να ἐλαφρὸ σύννεφο· τρέχει νὰ σὲ βρῇ . . .

Ἐκείνη: Ἡ σελήνη εἶναι κουτή, τὄπε ὁ Χάϊνε.

Ἐκεῖνος: Καὶ κάθε κουτὸς ἔχει ἐν τούτοις μιὰ ἐξυπνάδα· ξέρει πάντως τί εἶναι καλὸ κι' ὡραῖο . . . Γιὰ δὲς πῶς ριγοῦνε οἱ ἀνταύγειες τῆς Σελήνης στὸ τρυφερὸ μέτωπό σου πὼς μειδιοῦνε στὰ λεπτά σου χείλια! . . .

Ἐκείνη: Χμ! Ἔγινες ποιητής!

Ἐκεῖνος: Μὲ σένα, ποιὸς δὲ θὰ γινόταν. Ὕστερα αὐτὸ δὲν εἶναι ποίηση. Σ' ἀγαπῶ!

Ἐκείνη: *(δείχνοντας κατὰ τὸ σπίτι της).* Πές το καλύτερα στὴ

μητέρα μου, θὰ εὐχαριστηθῇ. Δὲν κοιμᾶται πιὰ τὴ νύχτα: Δὲν εἶναι σίγουρη πὼς εἶμαι παρθένα, λέει...

Ἐκεῖνος: Θυμᾶμαι μιὰ μικρὴ ἱστορία...

Ἐκείνη: Ἂν εἶν' ἐπίκαιρη λέγε την...

Ἐκεῖνος: Στὸν Παράδεισο...

Ἐκείνη: Παληὰ ἱστορία...

Ἐκεῖνος: «Καὶ ποὺ μένει πάντα νέα», ἔλεγε ὁ Χάϊνε. Λοιπὸν ἦταν πολὺν καιρὸ πρὶν διώξουν ἀπ' τὸν Παράδεισο τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔα—τοὺς πρωτοπλάστους—πρὶν βάλουνε τὰ Χερουβεὶμ μὲ τὰ μακρυὰ σπαθιὰ μπροστὰ στὴν εἴσοδο...

Ἐκείνη: Δὲν εἶχανε φάει ἀκόμα τὸ μῆλο καὶ δὲν ξέρανε νὰ χωρίσουνε τὸ καλὸ ἀπ' τὸ κακό.

Ἐκεῖνος: Πῶς, τἄχανε φάει.

Ἐκείνη: Καὶ τότε πῶς δὲν τοὺς εἶχανε διώξει;

Ἐκεῖνος: *(μειδιῶντας)* Ἡ δίκη ἐξακολουθεῖ πάντοτε κι' ὁ Ἀδὰμ μὴ ξέρωντας τὸ κακό, περπατεῖ μὲ νωχέλεια στοὺς κήπους τῆς Ἐδέμ. Βλέπει σ' ἕνα δέντρο ἕνα ὡραῖο μῆλο...

Ἐκείνη: Πάντα τὸ μῆλο!...

Ἐκεῖνος: Κι' ὡραῖο μάλιστα, νὰ τὸ βλέπῃς καὶ νὰ τὸ ζηλεύῃς. Λίγο ρόδινο σὰν τὴν αὐγή...

Ἐκείνη: Καὶ τ' ἄρεσε τὸ μῆλο;

Ἐκεῖνος: Βέβαια! Ἤθελε νὰ τὸ φάῃ καὶ κάτι τοὔσφιγγε τὴν καρδιά...

Ἐκείνη: Καὶ τὄκοψε;

Ἐκεῖνος: Στὸν Παράδεισο δὲν κόβουνε: ζητᾶνε. Πάει μπροστὰ στὸ δέντρο, τὸ χαιρετάει εὐγενικὰ καὶ ζητάει: Δέντρο, δεντράκι μου, χάρισέ μου τὸ μῆλο σου· θέλω νὰ τὸ φάω.

Ἐκείνη: Καὶ τὸ δέντρο, βέβαια, λέει ὄχι...

Ἐκεῖνος: Ὄχι ἀκριβῶς. Βάνει ἁπλῶς ἕναν ὅρο. Ἀδάμ, Ἀδαμάκη μου, ἀπαντάει τὸ δέντρο, μπορεῖς νὰ φᾷς τὸ μῆλο, μὰ πρέπει νὰ κάμῃς τὸ ἴδιο καὶ μὲ μένα... Φᾶ το, μὰ ἀπορροφησέ με μαζὺ μ' αὐτό, τελείως: τὸ μῆλο, τὰ φύλλα καὶ τὰ κλώνια, καὶ τὸν κορμὸ μὲ τὴ φλοῦδα, ὡς τὶς ρίζες τὶς χωμένες μὲς τὴ γῆ...

Ἐκείνη: Χά, χά, χά!! χί, χί, χί!

Ἐκεῖνος: Κι' ὁ Ἀδὰμ γέλασε κι' αὐτός. Μὰ τὸ δέντρο δὲν κοροϊδεύει· τὰ λέει σοβαρά. Δὲν εἶν' ἀνάγκη, ἐξηγεῖ, νὰ μὲ χάψῃς μὲ μιᾶς, ἀλλὰ σιγὰ σιγά, σ' ὅλη σου τὴ ζωή· πρέπει νὰ μὲ τρῶς κάθε μέρα, κάθε ὥρα, κάθε λεπτό, ἀδιάκοπα...

Ἐκείνη: Κι' αὐτὸς τί εἶπε;

Ἐκεῖνος: Αὐτός, ἔ! νά, ἦρθε ἡ στιγμὴ νὰ ξεχωρίσῃ τὸ καλὸ ἀπ' τὸ κακό... *(Μιὰ στιγμὴ σιωπῆς).*

Ἐκείνη: Κι' ἐγὼ θυμᾶμαι μιὰ ἱστορία...

Ἐκεῖνος: Ἂν εἶν ἐπίκαιρη λέγε την...

Ἐκείνη: Αὐτὸ δὲ γίνεται στὸν Παράδεισο μὰ σ' ἕνα μέρος ποὖχει κάποια ὁμοιότητα μὲ τὸ πρωτόγονο δᾶσος. Κι' αὐτὸ δὲ συνέβη στὸν Ἀδάμ, ἀλλὰ σὲ κάποιον ποὺ τοῦ μοιάζει, σ' ἕναν ἄγριο. Εἶχε στιγματίσει τὸ λαιμό του, γιὰ περιδέραιο εἶχε δόντια ἀγρίων θηρίων, καὶ στὸ κεφάλι του εἶχε ἕνα στεφάνι ἀπὸ πολύχρωμα φτερά. Στὸ δεξί του χέρι εἶχε τὸ τόξο. Μιὰ μέρα, σηκώνοντας τὸ κεφάλι, εἶδε ἕνα πουλὶ ποὺ γύριζε πάνου ἀπ' τὸ κεφάλι του· ἕνα σπάνιο, παράξενο πουλί, μὲ χρυσὰ φτερά, μιὰ πρωϊνὴ ἀχτίδα... Τὸ φτέρωμά του τοῦ ἄρεσε... Τἄθελε γιὰ νὰ τὸ βάλῃ στὸ στεφάνι του...

Ἐκεῖνος: Κι' ἔρριξε;...

Ἐκείνη: Μὰ πέταγε πολὺ ψηλὰ καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ φτάσῃ μὲ τὰ βέλη τοῦ τόξου του...

Ἐκεῖνος: Τότε τί ἔκαμε; Τἄπιασε μὲ παγίδα, μὲ πονηριά;

Ἐκείνη: Μπᾶ καθόλου, ἁπλούστατα, ζήτησε: Ὦ ὡραῖο πουλί, βασιληᾶ τῶν πουλιῶν, θέλω τ' ὡραῖο σου φτέρωμα... Στάσου νὰ σὲ πετύχω... Δὲ θέλω τὸ κρέας σου· μόνο τὰ φτερά σου μὲ τραβάνε: αὐτὰ τὰ τόσο λαμπρὰ φτερά...

Ἐκεῖνος: Καὶ τότε;

Ἐκείνη: Δὲν τελείωσε τὴν παράκλησή του· τὸ πουλὶ πέταξε. *(Φεύγει βιαστικά).*

Ἐκεῖνος: Ἐδῶ εἶναι τὸ ζήτημα!.

ΗΛΙΑ ΒΕΝΕΖΗ

ΤΟ ΦΙΔΙ ΤΟΥ ΑΚΗΦ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο Στελλάρας(*) ὁ Ἀϊβαλιώτης κουντραμπατζῆς, ὅπως ἀποδείχτηκε πιὸ στερνά, δὲν ἦταν μονάχα ἡ τύχη ποὺ τἄφερε ἔτσι νὰ τὸν σκοτώσουν μιὰ νύχτα στὸν κόρφο τῆς Γέρας. Γιατὶ μὲς τὸ κὸλ—καΐκι ἕνας ἀπὸ κείνους ποὺ τοὔριξαν ἦταν χέρι συντροφικό, χτύπημα ἀδερφοῦ.

Εἶταν ἔτσι: Ὁ Στελλάρας ἔκανε δουλειὰ στὰ κουντραμπάντα μαζὶ μὲ τὸν Ἀρχουντὴ τὸ Γεραγώτη. Τοῦτος ἔμενε κοντὰ στὸν Ἀκήφ, ἕναν τοῦρκο, παλληκάρι, καὶ τοῦ κοίταζε τὰ χτήματα. Κιαγιάς. Μιὰ ποὺ τοῦ περίσσευε καιρὸς ἔκανε καὶ μὲ τὸ Στελλάρα κουντραμπάντα, συντροφικά. Πάλι τοῦ ἀπόμενε καιρός. Κι' ἔτσι ποὺ ἦταν χωρὶς φιλότιμο ἔκανε τὰ γλυκὰ μάτια στὴν τουρκάλα, τὴ γυναίκα τοῦ Ἀκήφ. Ὅπου τὰ παίρνει μυρουδιὰ ὁ τοῦρκος. Ἦταν μιὰ κοπέλλα γεμάτη ἀπὸ νιάτα, ἀπὸ κουράγιο κι' ἀχορτασά. Μιὰ νύχτα πῆγε καὶ τὴν ἔκλεψε ὁ Ἀκήφ ἀπ' τὰ μέρη τοῦ Ἴπποις, ἐκεῖ ποὺ δούλευε στὸν ταϊφά, καὶ τὴν παντρεύτηκε. Τόσο τὴν ἤθελεν, Μὰ ὁ ῥωμιὸς εἶχε ἄλλη γλύκα ἀπ' τὸ σουνετεμένο. Κι' ὁ Ἀκήφ ζύγιασε μιὰ προκομένη κλωτσιὰ καὶ τοῦ τὴν ἔφερε στὴν ὥρα, πρὶν σκουρήνουν τὰ πράματα, στὰ πισινά, οὔστ τὸ λοιπὸν παλιόσκυλο.

Τότες ὁ Ἀρχουντὴς ἔγινε κουλτζής. Ἔπιασε δουλιὰ τὴν ἴδια μέρα. Αὐτὸ δὲν ἦταν καθόλου σπάνιο στὰ χρόνια ἐκεῖνα. Οἱ κουντραμπατζῆδες γίνουνταν κουλτζῆδες καὶ κυνηγοῦσαν τὰ καπνὰ καὶ τ' ἀνάποδα ὅσες φορὲς θέλεις μὲς τὸν ἴδιο χρόνο.

Ὁ Ἀρχουντὴς δὲ μιλιόταν. Στὸ Πέραμα πῆρε ἕνα φυσέγγι καπνό. Ἕνας φτωχός, ξυπόλητος πὰ στὴν ὥρα, ὄξου ἀπ' τὸ μαγαζί, τοῦ γύρεψε νὰ τυλίξει τσιγάρο. Τοῦ ἔδωσε τὸ φυσέγγι: τὰ μάτια τοῦ ξυπόλυτου, τὴ στιγμὴ ποὺ τύλιγε τὸ τσιγάρο ἀκινητοῦσαν ἀπὸ εὐχαρίστηση. Καὶ τότες ὁ Ἀρχουντής, ποὖδε τὰ φχαριστημένα τοῦτα μάτια, ἅρπᾶ τὸ φυσέγγι καὶ τὸ μισοτυλιγμένο τσιγάρο, τὰ πετᾶ χάμου, τὰ πατᾶ μὲ δύναμη μὲς τὴ λάσπη καὶ φτᾶ.

— Γουρουῦνι!

Τὸ ἴδιο βράδυ τὸ κὸλ - καΐκι μὲ τὸν Ἀρχουντὴ βγῆκε βόλτα κατὰ τ' Ἀφτέλι. Ὁ Στελλάρας ἐρχόταν ἀπ' τ' Ἀϊβαλὴ μὲ τὰ καπνά. Ἅμα κόντεψαν τὰ δυὸ καΐκια μὲς τὸν κόρφο, ὁ Ἀρχουντὴς πρόφταξε νὰ διακρίνει πὼς ἦταν ὁ Στελλάρας. Τότες ἅμα φώναζε «ὁ Στελλάρας!» τὸ τιμόνι τοῦ κὸλ - καϊκιοῦ θὰ γύριζε ἀκόμα καὶ μονάχο του. Κανεὶς δὲν τὸν ἄγγιζε αὐτόν. Μὰ ὁ Ἀρχουντὴς δὲ μίληξε. Πάνω στὴν κουπαστὴ ἔσφιγγε τὸ γκρά. Τὰ μάτια του κοίταζαν ἄγρια μὲς τὴ νύχτα, σὰ νὰ γύρευαν κάπου αἷμα νὰ σταματήξουν. Τράβηξε μιά, δυό, τρεῖς. Γύρευε ἡσυχία.

Ὅλη ἡ Γέρα βούγιξε τὴν ἄλλη μέρα. Ὁ Ἀρχουντὴς κρύφτηκε σὰ σκυλί. Τὄμαθε ὁ Ἀκήφ. Ἦταν φίλος τῆς καρδιᾶς μὲ τὸ Στελλάρα. Λὲ μίλησε. Σηκώνεται καὶ πάει στ' Ἀϊβαλή. Ἕνας γιὸς τοῦ Στελλάρα ἦταν ἴσαμε δεκοχτὼ χρονῶ παλληκάρι. Τὸν πῆρε μαζί του. Τὸν ἔβαλε μὲ ἄλλο ὄνομα μέσα σ' ἕνα κουντραμπατζίδικο ποὺ δούλευε μὲ τὴν Κάλυμνο. Ἕνα ταξίδι, δυό, τρία. Ὕστερα πῶς τὰ φέρνει, μὲς τὸ ἴδιο καΐκι μπαίνει συνέταιρος κι' ὁ Ἀρχουντής. Ἕνα ταξίδι. Ἄλλο ἕνα. Τὴν Τρίτη τὸ καΐκι σταμάτηξε στὸν Ἅη - Βασίλη, ἕνα νησάκι ἔρημο στὰ Μυρσίνια, νὰ βγάλουν πράσα νὰ φᾶν.

Κεῖ ποὺ ἔτρωγαν, ὁ γιὸς τοῦ Στελλάρα σηκώνεται ἀπάνου. Εἶταν παιδὶ κι' ὡς τόσο ἡ ἀπόφαση κρατοῦσε τὰ φρύδια του τεντωμένα καὶ μονάχα ἔτρεμε λίγο τ' ἀχεῖλι.

— Βρὲ σύ! λέει τοῦ Ἀρχουντή.

Τὸν κοιτάζει.

— Δὲν ἤσουν ἐσὺ ἄξος, βρέ, νὰ φᾶς ψωμὶ μὲ τὸ Στελλάρα! Κι' ὅμως τὸν ἔρριξες κάτου. Αὐτὸ ἤσουν ἄξος!

Ὁ ἄλλος βγάζει ἕνα κομμάτι ψωμὶ ἀπ' τὸ στόμα καὶ τρίβει τὸ χέρι του, χαμένος, στὰ χόρτα.

— Αὐτὸ ἤσουν ἄξος! φωνάζει συγκινημένο τὸ μικρὸ παλληκάρι. Γιατὶ εἶσαι σὺ χειρότερος κι' ἀπὸ μιὰ σκρόφα!

Τὸν κοντεύει. Τραβᾶ τὸ μαιχαίρι του, κάνει νὰ συλλογιστεῖ κι' ὕστερα τοῦ φέρνει μιά, δυό, πρὶν προφτάξει ὁ ἄλλος νὰ τιναχτεῖ, ἀδύνατα, μὲ χέρι ποὺ τρέμει. Ὁ Ἀρχουντὴς πληγωμένος ἁλαφριὰ μουγκρίζει καὶ κάνει νὰ σηκωθεῖ. Οἱ ἄλλοι γύρω, δυὸ τρεῖς ἀκόμα, ἔχουν διαταγὴ νὰ μὴ σαλέψουν. Μονάχα βοηθοῦν τὸ παιδὶ μὲ τὰ μάτια, νὰ κάνει κουράγιο.

Ἀπὸ κάπου κεῖ πετιέται ἀμίλητος κι' ὁ Ἀκήφ. Πιάνει μὲ τὸ ἕνα χέρι τὸν Ἀρχουντή, τὸν κολλᾶ χάμου ἀνάσκελα καὶ τοῦ βάζει τὸ γόνατο στὰ στήθια. Μὲ τ' ἄλλο χέρι πιάνει τὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ. Τὸ φέρνει ἴσα στὴν καρδιὰ καὶ τὸ βαστᾶ, αὐστηρά, νὰ χτυπήσει μὲ δύναμη, μιά, δυό. «Νὰ μάθεις νὰ χτυπᾶς ντρέτα μικρὸ παλληκάρι».

Αὐτὸς ἦταν ὁ Ἀκήφ.

Μιὰ μέρα καλοκαιριοῦ. Ὁ ἥλιος ἔτρεχε πάνου στὶς πέτρες, στὰ λιόδεντρα, βουτοῦσε μὲ χαρὰ στὰ μοῦτρα. Ὁ Ἀκὴφ εἶχε γίνει μπεχτσῆ - μπασῆς, πρῶτος ἀγροφύλακας στὴ Γέρα. Ψηλὸς ἄντρας, τριανταπέντε χρονῶ μὲ μεγάλα μουστάκια ποὺ ἔπεφταν στὰ χεῖλια του, περπατοῦσε μὲ ἀνοιχτὰ ποδάρια, βαριά. Τὸ μοῦτρο γεμάτο ἀπ' τὴν αὐστηρὴ ἀταραξία ποὺ δίνει ἡ ζωὴ ὅταν δὲν εἶναι τίποτα νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθεῖ.

Ὁ Ταχὴρ μπέης, ἕνας μεγάλος τοῦρκος, ἀφεντικό, τὸν βρίσκει κεῖνο τὸ πρωΐ, μόλις ἔβγαινε ὄξου ἀπ' το Σκόπελο.

— Ἀκήφ, τοῦ λέει, περνώντας ἀπ' τὸν «Πρίνο» κοίταξε τὸ τοῦμπο τοῦ νεροῦ, ἔφραξε καὶ δὲν τρέχει. Ξέφραξέ το!

— Μπράβο!

Ἔφυγε καὶ τράβηξε κατὰ τὸν «Πρίνο». Ἀνέσανε δυνατά. Ἦταν εὐτυχισμένος. Ὁ καθαρὸς ἀγέρας γέμοζε τὰ πνεμόνια του κι' ἦταν μὲς τοὺς ἐλιῶνες ἡ δροσὰ τῆς νύχτας ποὺ ἔκανε τὰ φύλλα νὰ γαλίζουν. Κάτου ἀπὸ ἕνα δέντρο κοπρισμένο στάθηκε καὶ κοίταζε. Σὰ νἄθελε νὰ πάρει ἀνάσα, γιατὶ ἦταν πολλὴ ἡ εὐτυχία.

Σκέβουνταν τὴ γυναίκα του, ἕνα γιὸ ποὺ ὁλόενα μεγάλωνε, ἕνα διαολοτουρκάκι, τὸν ἑαυτό του ποὺ τοὺς ἦταν καὶ τῶν δυνῶν τόσο καλὸς καὶ τὸ καταλάβαινε. Ὅλες οἱ δυνάμεις βρίσκουνταν σὲ ἀκατάσχετη κίνηση μέσα του: οἱ αἰσθήσεις, ἡ καρδιά, ὁ νοῦς, ὁ ἀγώνας τῆς ζωῆς. Ἡ ἐνεργετικὴ τούτη ἀκολασία τὸν κρατοῦσε μακρυὰ ἀπὸ κάθε συλλογή. Δὲν πρόφταινε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ θεό του. Τὸν προσκυνοῦσε ἁπλά· περνοῦσε ἀπὸ μπροστά του μὲ τὴ βιασύνη τῶν ἀνθρώπων ποὺ δὲν τοὺς μένει καιρὸς νὰ δεχτοῦν τίποτα ἄχρηστα πράμματα, μοιρολατρικά.

Ἔσκυψε καὶ κοίταξε χάμου. Ἕνας κοπρομπούρμπουλας ἀγωνίζουνταν νὰ γυρίσει μιὰ μικρὴ μπάλα ἀπὸ κοπριὰ κι' ἔφερνε ἀπὸ δῶ, ἔφερνε ἀπὸ κεῖ βόλτες. Κάτι ψιλά, μικρά, ἀνόητα λουλουδάκια εἶταν ἐκεῖ, κίτρινα, κόκκινα. Χαμογέλασε.

— Ἄϊντε καὶ σύ! τοῦ λέει φιλικὰ τοῦ μαμουδιοῦ.

Κι' ἔσπρωξε μὲ μιὰ βίτσα ἀπὸ κληματαριὰ ποὺ βαστοῦσε, τὴ μικρὴ μπάλα, δυὸ ἀντίμια τόπο. Τὸ μαμοῦδι τότες σφίχτηκε νὰ προκάνει τὴ μπάλα κι' εἶχε μιὰ ἀστεία βιασύνη, σὰ νἄθελε νὰ προφτάξει μὴν τὰ κάνει ἀπάνω του.

Τὸ τοῦμπο τοῦ νεροῦ στὸν Πρίνο, ἔφτανε ἴσαμε ἕνα λάκκο, ἕνα μέτρο βάθος. Ἀπ' τὸ λάκκο τοῦτο τὸ νερὸ μοιράζουνταν μ' αὐλάκια στὰ περιβόλια. Ὁ Ἀκὴφ ἔσκυψε. Στὸν πάτο τοῦ λάκκου λίγα νερὰ καὶ λάσπες. Κατέβηκε μέσα. Ἔγυρε, κοίταξε στὸ τοῦμπο ποὺ μόλις ἔτρεχε τὸ νερὸ κι' ἔχωσε μέσα τὴ χοντρὴ βίτσα, τὴν ἴδια ποὺ χωράτευε πρὶν μὲ τὸν κοπρομπούρμπουλα.

— Μπρέ!

Καταλάβαινε πὼς ἔπιανε σ' ἕνα στερεὸ πράμμα ποὺ ὡς τόσο ζουλιόνταν σὰ λάστιχο. Τὶ διάολος εἶταν; Στριφογύριζε τὴ βίτσα. Τὸ νερὸ ἔκανε λίγο νὰ τρέξει, κάτι σαλάγιξε μὲς τὸ τοῦμπο, πάλι σταμάτησε. Γινατώθηκε. Βλαστημοῦσε, γύριζε μὲ δύναμη, μὲ πίκα τὴ βίτσα στὸ τοῦμπο, ὁλοένα μὲ δύναμη, μὲ δύναμη. Πειράχτηκε. Δὲ σήκωνε νὰ τοῦ ἀντιστέκουνται. Τίποτα.

Τότες ἔγινε κάτι ἀναπάντεχο.

Ξαφνικὰ εἶδε ἕνα μεγάλο, μακρὺ μοῦτρο νὰ βγαίνει ἀπ' τὸ τοῦμπο. Εἶδε δυὸ μεγάλα μάτια, ὕστερα τὸ θεριό τὸ φίδι, ἔβγαινε σιγά, βαριὰ μαζὶ μὲ τὰ ξεφραμένα νερὰ ποὺ εἶταν σὰ νἄβγαιναν ἀπὸ μέσα ἀπ' τὸ κορμί του, βουΐζοντας. Θἄχε μάκρος ἴσαμε ὀχτὼ ποδάρια κι' εἶταν χοντρὸ σὰν ἕνα ἀντρίκιο μπράτσο, ἀφοῦ ἔφραζε ὅλο τὸ τοῦμπο. Πικαρισμένο τὸ θεριό, μὲ τὴν οὐρὰ μέσα ἀκόμα στὸ τοῦμπο, χτύπησε, μιά, τὰ νερὰ ποὺ ἀρχίσαν νὰ γεμόζουν τὸ λάκκο καὶ γλυστροῦσε κατὰ τὸν Ἀκὴφ ποὺ εἶχε ἀπὸ ἔνστιχτο τραβηχτεῖ στὴν ἄκρη. Στέκουνταν σὰ χαμένος, κίτρινος. Ὕστερα ὁ φανερὸς κίντυνος τὸν ἔκανε νὰ κοιτάξει γιὰ νὰ φύγει. Ἕνα κλαδὶ τζιτζιφιᾶς κατέβαινε ἴσα πάνου ἀπ' τὸ λάκκο. Τὸ φίδι τὸν ἄγγιζε ὅταν πρόφταξε, ἅρπαξε τὸ κλαδὶ καὶ πετάχτηκε, γλυστρώντας, ὄξου ἀπ' τὸ λάκκο.

Τὸ φίδι βγαλμένο τώρα ὅλο ἀπ' τὸ τοῦμπο χτύπησε μιά, πλάφ, τὰ νερὰ καὶ σφίχτηκε νὰ τὸν κυνηγήσει, βγαίνοντας μὲ σβελτωσύνη ὄξου ἀπ' τὸ λάκκο. Τὰ μάτια τοῦ Τούρκου εἶχαν ἀνοίξει, μὰ κι' ἡ καρδιά του ἔτριζε ἀπ' τὸ χτύπημα. Τὸ φίδι σηκώθηκε μπροστά του, τοῦ ἄγγιζε τὸ κορμί, ἔφτανε ἴσαμε τὰ στήθια του καὶ στέκουνταν ἔτσι γιὰ λίγη στιγμή, τὸ μισὸ ὁλόρτο. Καταλάβαινε ἕνα βαρὺ χέρι νὰ τὸν σπρώχνει, τὸ νερὸ ἔσταζε ἀπ' τὸ θεριό, τὰ γόνατά του λυγίζαν. Ἀσυλλόγιστα ἔφερε τὰ χέρια του νὰ διώξει τὸν κίντινο. Χούφτιασε ἕνα γλυστερὸ πράμμα, βρεμμένο, σὰν τὶς πέτρες στὴ θάλασσα ποὺ ἔχουν κολλήσει μούσκλια. Ἀνατρίχιασε. Ἔτρεμε. Εἶταν ἡ στιγμὴ ἀπ' τὶς λίγες ποὺ καταλαβαίνεις νὰ ἔχει σημασία ἡ ὕπαρξη: Ἀστράφτει.

Τεντώθηκε. Τὰ μάτια του ἔπεσαν στὸ φτιάρι ποὺ ἦταν ἀφημένο δίπλα ἐκεῖ, ἀπ' τὸν περιβολάρη ποὺ θὰ εἶχε δοκιμάσει νὰ ξεφράξει τὸ τοῦμπο, πρίν, μὰ δὲν ἦταν γραμμένο γι' αὐτόν. Πρόφταξε νὰ τ' ἁρπάξει μιά, δυό, χτυποῦσε, χτυποῦσε, τὸ φίδι γύριζε, σηκώνουνταν. Τέλος τὸ πέτυχε πάνου ἀπ' τὴ μέση, κοντὰ στὸ κεφάλι. Τὸ θεριὸ σταμάτησε, ἔπεσε, σύρτηκε λίγο κι' ἔγυρε τὸ κεφάλι μὲς τὸ νερὸ τοῦ ταγαριοῦ σὰ νἄθελε νὰ ξεράσει. Κι' ὁ Ἀκὴφ ἔπεσε λίγα ποδάρια πιὸ ἀλάργα, λιποθυμισμένος.

Λοιπόν; Πέρασε ἀπὸ τότες ἕνας καιρός. Ὁ Ἀκὴφ ἔμεινε ἀνάμισυ σωστὸ χρόνο στὸ σπρῶμα. Ὅλο τὸ κορμί του εἶταν πράσινο, σὰ νἄταν κάτου ἀπ' τὸ πετσί του ἕνα μονάχα σιχαμερὸ ἄντερο γεμάτο βρῶμα· μέσα οἱ φλέβες του δὲν εἶχαν αἷμα ἀπ' τὸ κούτελο ἴσαμε τὶς φτέρνες. Ἔφεραν τὸ Ῥωμάνο, ἕναν βρακὰ ἀϊβαλιώτη ποὺ ἤξαιρε νὰ κάνει θάμματα μὲ ὅλες τὶς ἀρρώστιες τῆς γῆς. Τίποτα.

— Ἀκήφ, τὸν παρακαλοῦσε ἡ γυναίκα του, μίλα, ἀγά μου, ἀφέντη μου. Τὶ σοῦ φαίνεται μαθέ; Θέλεις νὰ πᾶμε πουθενὰ ἀλλοῦ, ἐκεῖ κατὰ τὸ Ἴππιος; νὰ τὸ πάρουμε ἀπόφαση νὰ τραβήξουμε ἀκόμα πιὸ μακριά, μακριά, ἴσαμε τὸ Σίγρι ἀκόμα, νὰ κουνηθεῖς, ἐσὺ ποὺ δὲν κατακάθουσουν ποτές νὰ φύγει ἡ χολὴ ἀπὸ μέσα σου;...

Παρακαλοῦσε κι' ἔκλαιγε καὶ τὸν κοίταζε μὲ τὰ μεγάλα, τυραγνισμένα ἐρωτικὰ μάτια της.

Μὰ ὁ Ἀκὴφ δὲ μιλοῦσε. Ἔβλεπε κάπου, σταθερά. Ὕστερα, ὅταν ἡ γυναίκα του, τὴ νύχτα ἔπιανε νὰ κλαίγει δυνατὰ καὶ τὸν ἔσπρωχνε γιατὶ φοβόταν τὸ ἀκίνητο τοῦτο μάτι, γύριζε πρὸς τὸ μέρος της, κινοῦσε τὰ ματόκλαδα, σὰ νὰ σύχαζε, τῆς μιλοῦσε ἕνα τρυφερὸ λόγο. Ὕστερα, τὄβλεπε στὸ νύπνο του. Σέρνουνταν μὲς τὸ κενό, ἄνοιγε τὰ λέπια καὶ τὰ σφαλνοῦσε. Ὁ ἀγέρας ποὺ χώνουνταν κάτου ἀπὸ τοῦτα, τὰ λέπια χύνουνταν τότες, σὰ σφαλνοῦσαν, νὰ γλύστρήσει καὶ τσίριζε ἁλαφριά. Ὁ Ἀκὴφ μούγκριζε. Τὸν ἔπιανε ἡ λύσσα, ὅλο τὸ κορμὶ του ἔτρεμε, τὰ δόντια σφίγγουνταν. Ἅπλωνε τὰ χέρια του νὰ πιάσει, μιά, καὶ τὰ κρατοῦσε ἔτσι φοβισμένα, μὴν προχωρήσουν. Ἀντίκρυ στὸ στρῶμα τους εἶταν τὸ παράθυρο. Στὰ κάγγελα στρίβουνταν μιὰ ψιλὴ κληματαριά. Ὁ Ἀκὴφ σηκώθηκε τὴν ἄλλη μέρα καὶ πῆγε κι' ἔσπασε αὐτὸ τὸ στριμμένο κουλουριαστὸ πράμμα. Τοῦ ἔκανε κακό.

Μιὰ μέρα ἡ γυναίκα τοῦ λέει νὰ τοῦ δώσει θάρρος·

— Ἔ! τὶ εἶναι μαθέ, Ἀκήφ; Καλά· ἕνα φίδι! Φίδια ἐγὼ νὰ σκοτώσω ὅσα θέλεις. Δὲν εἶναι τὰ φίδια...

(*) Τὸ πρόσωπο τοῦτο φαίνεται καὶ σ' ἕνα ἄλλο διήγημα «Ὁ Μανώλης Λέκας»

Ὁ Ἀκὴφ ποὺ εἶχε γίνει μελαγχολικὸς καὶ δὲ κινιοῦνταν παρὰ σπάνια, ἄφρισε. Χτυποῦσε τὰ πόδια του, τὸ αἷμα πετάχτηκε μὲς τὰ μάτια καὶ τὰ τσάγρισε, τσάφ.

— Μὴ! σκρόφα, σκάσε! Μὴ λὲς γι' αὐτό!

Τὸ ἔτρεμε. Ντρέπουνταν νὰ τὸ παραδεχτεῖ. Μὰ τὸ ἔτρεμε.

— Ξέρεις, τοῦ ἔλεγε ὁ χότζας μιὰ μέρα, ἔλα πᾶμε στὸ τζαμί. Δὲν κάνει πιά. Σὲ λαχταρίξαμε.

Ὁ Ἀκὴφ ἀντιστέκουνταν.

— Ἀμάν, ἄφησέ με Χότζα. Ἐγὼ κάνω τὸ ναμάζι μου ἐδῶ. Χαίρουμαι καὶ τὴ γυναίκα μου, τὸ μικρὸ τὸ Μουχαμέτ. Ἄφησέ με.

— Μὰ ἡ καρδιά σου εἶναι καθαρή, Ἀκήφ; τὸν ρωτοῦσε ὁ χότζας. Τί σοῦ τρέχει; Ὁ προφήτης εἶναι μεγάλος.

Αὐτὸς ποὺ δὲν πρόφταινε πρὶν νὰ σκεφτεῖ γιὰ τὸ θεό, ἔλεγε, ναί, ναί, δὲν εἶχε ἄλλο νὰ κάνει παρὰ νὰ ζητᾶ βοήθεια.

— Ναί, ναί, εἶναι μεγάλος καὶ τὸ σκέβουμαι κάθε μέρα, χότζα ... Μὰ ἄφησέ με ἀκόμα. . .

Ἔκανε τὴν ἀπόφαση καὶ βγῆκε ὄξου ὅταν εἶχε περάσει ἀνάμισυ χρόνος καὶ παραπάνου. Οἱ ἀγάδες στὸν καφενὲ τὸ πῆραν μεγάλη χαρά, μὲρ - ἀμπάρ, μὲρ - ἀμπάρ. Τὸν κερνοῦσαν.

Ἡ κουβέντα ἤρτε στὸ φίδι. Ὅσο νἄναι ὁ Ἀκὴφ τὸ θυμᾶται τώρα ἀραιότερα.

— Ξέρεις, μωρὲ Ἀκήφ; τοῦ λέει ἕνας ἀγὰς παχὺς μ' ἕνα μάτι, τὴ στιγμὴ ποὺ τὰ χάχανά του, χά, χά, δίπλωναν καὶ ξεδίπλωναν τὶς φοβόνες του κάτου ἀπ' τὰ μάγουλα. Τὶ λὲς νὰ εἶπαν οἱ ῥωμιοὶ γιὰ τὸ φίδι, ἔ;

Ὁ Ἀκὴφ σηκώνει τοὺς ὤμους.

— Τὶ λές, ἔ;

— Τὶ νὰ λέω, δὲν ξαίρω.

— Συλλογίσου, τὸ εἶπαν, πὼς τὸ φίδι τὄριζε ἕνας ἅγιος. Τοῦ ἔλεγε: ἄϊντε, ὀρὲ φίδι, πάγαινε ἐκεῖ—πάγαινε τὸ φίδι σὰ δοῦλος. Ἄϊντε νὰ ταξιδέψεις ὀρὲ τώρα κατὰ τ' Ἀμπελικὸ—ἔκανε ἕνα ταξίδι τὸ φίδι. Καὶ νά σου, Ἀκήφ, καὶ τὸ πετυχαίνεις ἐσύ. Χά, μπρέ, χά! Καὶ τώρα σίγουρα ὁ ἅγιος δὲ θὰ μιλιέται ἀπ' τὴ μανία του. Χά, μπρέ, χά!. .

Ξεκαρδίζουνταν.

Ὁ Ἀκὴφ τὶ νὰ κάνει; Σκίζει κι' αὐτὸς τὰ χείλια του νὰ χαμογελάσει. Κι' ὕστερα ἕνας διάολος τὸν κεντᾶ. Ξανάρχεται ὁ ἴδιος ὁ διάολος, ξανάρχεται.

Ὁ τοῦρκος εἶναι ζαλισμένος. Τὴν ὥρα ποὺ ἔφευγαν, λέει ἀδιάφορα στὸν ἀγὰ μὲ τὰ χά, μπρέ, χά.

— Εἶναι ἀλήθεια, τὸ λοιπόν, ἀδερφέ; Τὸ εἶπαν;

— Τὶ γιά;

— Γιὰ τὸ φίδι λέγω.

— Ἀκοῦς ἐκεῖ! Βούγιξε ὅλος ὁ Σκόπελος πὼς εἶταν τοῦ ἁγίου καὶ σὲ κυνηγᾶ. Φτοῦ!

Ἤρτε ὁ καιρὸς τῆς σοδιᾶς γιὰ τὸ μάζεμα τῶν ἐλιῶν. Ὁ χειμώνας εἶταν πολὺ μαλακός. Λίγες βροχές. Ὁ Ἀκὴφ δὲν ἔκανε καμμιὰ δουλιά. Τίποτα. Γύριζε μὲς τὸ χωριὸ κι' ἔτρωγε τὰ τελευταῖα γρόσα ἀπ' τὰ δυὸ χτήματα ποὺ ἀναγκάστηκαν νὰ πουλήσουν τὸν καιρὸ τῆς ἀρρώστιας. Τοὺς ἀπόμεινε ἕνα τρίτο, στὸν κόρφο, δίπλα στὴ θάλασσα, στὴ «Μανωλιά.» Ἡ γυναίκα φώναζε.

Τότες μὲς τὸ χειμώνα, μιὰ μέρα σκούρηνε, μάβρισε ὁ οὐρανός. Ἔπιασε νὰ βρέχει δυνατά. Τρικυμία. Τὰ κύματα στὸν κόρφο πηδοῦσαν καὶ σποῦσαν, εἶταν ὁλωσδιόλου παλαβά. Τὸ βράδυ ἕνα σύννεφο πολὺ χαμηλὸ σηκώθηκε λὲς μὲς ἀπ' τὸν κόρφο, ἐκεῖ κατὰ τὸ Ντίπ, τὸν πέρασε ὁλάκερον σὰ σαγίτα καὶ τράβηξε ὄξου κατὰ τὸ πέλαγο, μὲ βουή.

Εἶταν σίφουνας. Εἶδαν νὰ κύματα ἀπὸ κεῖ ποὺ περνοῦσε νὰ σηκώνουνται ψηλὰ σὰ νὰ τὰ ῥουφοῦσε ὁ ἀγέρας. Νἄθελε νὰ τὰ καταπιεῖ. Κι' ὕστερα πάλι πέφταν μὲ δύναμη μαζὶ μὲ τὸ χαλάζι, καὶ τὴν ὥρα αὐτή, ἴσαμε ποὺ νἄρτουν στὴν ἴδια ῥέγουλα μὲ τὴν ἄλλη θάλασσα ποὺ δὲν τὴν εἶχε ἀγγίξει ὁ σίφουνας γίνουνταν ἕνας λάκκος καὶ γέμοζε ὁ τόπος ἀπὸ ἀφρό.

Μόνο μιὰ ξέρα ποὺ ἔβγαινε μὲς τὸν κόρφο, ἐκεῖ ποὺ εἶταν τὸ τελευταῖο χτῆμα τοῦ Ἀκὴφ καὶ δυὸ χέρσα χριστιανικὰ χωράφια ἄγγιξε ὁ σίφουνας. Τίποτα ἄλλο ἀπ' τὴ στεριά. Τὰ μισὰ λιόδεντρα ξεριζωθήκαν. Εἶταν μιὰ ἀκατανόητη δύναμη. Τὰ κόντεψε, τὰ λιόδεντρα, πῶς εἴσαστε; κι' ἔτσι γιὰ χάδεμα τἄστειλε μὲ μιὰ χειραψία κανα δυὸ ἀντίμια τόπο ἀλάργα ἀπ' τὴ ῥίζα τους σὰν κλαμένα μουρέλια. Ὁ ἕτοιμος καρπὸς κατρακύλησε μαζὶ μὲ τὴν ὁρμὴ τοῦ σίφουνα μὲς τὴ θάλασσα. Τ' ἄλλα τὰ δέντρα, ὅσα ἀπόμειναν στὸ χτῆμα, εἶταν κατατσακισμένα, σπασμένα κλαδιά, γεμάτα λύπη.

Ἡ γυνσίκα μόλις ἔμαθε τὸ κακὸ ἔπιασε νὰ χτυπιέται σὰν παλαβή. Ἔτρεξαν νὰ τὴν παρηγορήσουν οἱ ῥωμιὲς γειτόνισσες, πίς, πίς.

Ὁ Ἀκὴφ γύρισε συντριμμένος. Ἔπεσε νὰ πλαγιάσει. Τὸ μικρὸ τὸ Μουχαμετέλι', ἕξ χρονῶ παλληκαράκι, κι' αὐτὸ σὰ νὰ καταλάβαινε τὴ συμφορὰ κι' ἔκλαιγε ἄγαρμπα, σκουπίζοντας τὶς μίξες του, μὲ πεσμένα τὰ κοντὰ βρακιά του ἀπὸ ῥετσίνα.

Ἀργὰ πλάγιασε κι' ἡ γυναίκα μ' ἀναφυλητά.

— Ἀκήφ, λέει σιγὰ νὰ δεῖ ἂν κοιμήθηκε.

Αὐτὸς ἄνοιξε τὰ μάτια.

— Τὸ λοιπόν, τώρα τὶ θὰ κάνουμε ἔ; Μιλιά.

— Ἄχ νἄναι καταραμένη ἡ ὥρα ποὺ βγῆκε μπροστά σου! ἔλεγε πάλι ἡ γυναίκα κι' ἔκλαιγε.

— Τὶ πράμμα;

— Ἐμ δὲν ἀκοῦς λοιπὸν ποὺ τὸ λὲν οἱ ῥωμιοί; Τὸ φίδι! Ὅλος ὁ μαχαλὰς τὸ διαλαλοῦσε σήμερα πάλι: Τὸ φίδι τοῦ Ἀκὴφ εἶταν μὲς τὸ μπουρίνι κι' ἔπεσε στὰ λιόδεντρα λυσσαμένο! Τὸ φίδι σου, Ἀκήφ!

Αὐτός, τοῦ ἀνεβαίνει τότες ἡ ἀγανάκτηση καὶ τὸν πνίγει. Τὸ φωνάζει.

— Ἔ! ὄχι! ὄχι σοῦ λέω! Αὐτὰ εἶναι σάλια μπάλια ποὺ τὰ βγάλαν οἱ ῥωμιοὶ γιὰ νὰ τὰ χάβουμε ἐμεῖς. Τ' ἀκοῦς;

Ἡ γυναίκα πάει νὰ τοῦ βρεῖ δίκιο.

— Ἐγὼ τὸ πιστεύω. Μὰ ἔλα ποὺ κι' ἐσὺ δὲ λὲς νὰ συνέρτεις, ἄντρα, ἀπὸ τότες. Κάθε μέρα καὶ γίνεσαι πιὸ κατσούφης. Ἡ ζημιὰ τούτη. . . Τὸ λέω στὸν Ἀλλὰχ (ἔκλαιγε μ' ἀναφυλητὰ) κάθε μέρα στὸ ναμάζι μου, νὰ γίνεις καλά. Λέγω: μπὰς καὶ πρέπει νὰ κάνουμε τίποτα καὶ σ' ἀφτὸν τὸ μαγκούφη, τὸν ἅγιο τους, λέω, ποὺ εἶχε τὸ φίδι. .

— Μωρὲ μπὰς καὶ δὲ ξαίρεις τὶ λές; Τὴ βάζει μπροστὰ ὁ Ἀκήφ. Νὰ κάθεσαι καὶ νὰ βουβαίνεσαι, λέγω!

Ὁ Ἀκὴφ τυραγνιόταν. Δὲν ἤθελε νὰ τὸ δεχτεῖ. Μάλιστα: ὁ φόβος τοῦ εἶχε κόψει τὸν ὕπνο, δὲν ἤθελε νὰ δουλέψει, τὸ θεριὸ μὲ ἀνοιχτὰ λέπια ἔρχουνταν τὴ νύχτα καταπάνου του. Ἔχασε ὅλη τὴν ἐνεργητική του δύναμη. Ἤρτε κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ τοῦ ἐμπιστεύουνταν. Αὐτὸ μάλιστα. Ἀλλὰ νὰ σοῦ λέει πὼς τὸ φίδι θέλει νὰ ἐκδικηθεῖ καὶ τὸν χτυπᾶ γιατὶ τὄριζε ἕνας ῥωμιὸς ἅγιος, ἔ, ὄχι, αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ σηκώσει εὔκολα ἡ ἁπλὴ πίστη του ἔρχουνταν σὲ σύγκρουση καὶ μὲ τὴν παντοδυναμία τοῦ προφήτου του ποὺ θὰ τὸν προφύλαγε ἀπὸ τέτιο κακό. Ἀντιστέκουνταν.

Ὡς τόσο τὸ δεύτερο χτύπημα δὲν ἄργησε νἄρτει, γενναιότερο καὶ πιὸ τυφλό.

Ἡ γυναῖκα ἦταν μιὰ φύση ἐρωτική, ἀσυγκράτητη. Ὁ Ἀκὴφ εἶχε ἀπογίνει μιὰ ἄβουλη ὕπαρξη, πλάγιαζε σὰ σκύλος, δὲν τῆς ἔδειχνε καμμιὰ τρυφερότητα. Τὸ Μουχαμέτ, τὸ παιδάκι, ἔπεφτε στὰ γόνατά του: «Μπουμπά !» Αὐτὸς τὸ χάδευε, χωρὶς πολλὰ σάλια-μπάλια καὶ τὄστελνε νὰ πλαγιάσῃ.

Ὅπου τοῦ θηλυκοῦ τὸ μάτι ἔκανε «κὰ» γιὰ ἄντρα. Ρίχτηκε σ' ἕνα καφετζῆ γείτονα. Τοῦτος, σὰν ἔφευγε ὁ Ἀκήφ, πηδοῦσε ἀπ' τὸ χωματένιο φράχη μὲς τὸ σπιτάκι τους. Στὰ ζαχαρώματα, ἕνα μεσημέρι, ξαφνικὰ νά σου, τσούπ, ὁ Ἀκήφ.

Ἔμεινε μὲ ἀνοιχτά,γεμάτα τρόμοτὰ μάτια μπροστὰ στὴν ἀτιμία. Ὁ καφετζῆς τὄσκασε ὅπου φύγει φύγει. Ἡ γυναίκα σάζουνταν, χαμένη, δὲν ἔλεγε τίποτα, μήτε ἔκλαιγε, κινοῦνταν μηχανικά. Προχωρεῖ κατὰ τὸ μέρος της. Τσιμουδιά. Ἡ μικρὴ γάτα τοῦ σπιτιοῦ μπλέκει στὰ ποδάρια του. Μιὰ τσιρίδα. Πιάνει ἀπ' τὸ χέρι τὴ γυναίκα, ἔτρεμε, σηκώνει τὸ ποδάρι καὶ τῆς δίνει μιὰ κλωτσά. Εἶταν ἡ τελευταία κίνηση ποὺ ἔδινε ἡ τσακισμένη θέλησή του, γειὰ - χαρά.

Κλείστηκε ἡ πόρτα. Κείνη τὴν πρώτη νύχτα κλειδώθηκε μὲ τὸ παιδί του ποὺ τὸν ῥωτοῦσε κάθε τόσο «ἔ ποῦ εἶναι, γιά, μπουμπά ; Θὰ γυρίσει;» Ἔλεγε ναί, θὰ γυρίσει. Καὶ στὰ μάτια του ἡ πίκρα κατέβαινε, τὰ γέμοζε, σὰ νἄταν μιὰ ἀξόδευτη ἀξία ποὺ εἶχε βρεῖ τὴν ὥρα καὶ δὲν ἔλεγε νὰ τελειώσει. Ἀνανεώνουνταν.

«Ὁ καφετζῆς, τοῦ ἔλεγε τὸ μικρό, μπουμπά, ἦταν πολὺ καλὸς μὲ τὴ μάνα. Ὥχτα, ὤχτα. Τὴ χάδευε. Ἐσὺ δὲν ἤσουν, γιά, ἔτσι...»

Κι' αὐτός, στὸ τέλος, σὰν πλάγιασε το μικρὸ κι' ἔμεινε ὁλομόναχος, ἄρχισε νὰ κλαίγει σιγά, κρυφά. Ἡ καταστροφὴ εἶχε λυσσάξει μαζί του. Δὲν ἦταν, λοιπόν, κι' ἄλλος κόσμος ; Πάσχιζε νὰ βρεῖ τὴν αἰτία. Κι' ὅταν ἔκλαψε, ἔκλαψε, κάτι ποὺ δὲν ἔλεγε πρὶν νὰ στερεωθεῖ, νὰ τολμήσει, βγῆκε μὲ περισσότερο θάρος, τώρα ποὺ γύρευε ἐξήγηση. Τὸ φίδι! Ἔ! δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλλιῶς. Ἦταν τὸ φίδι ποὺ τὸν κυνηγοῦσε, βουτοῦσε μὲς τὸν ἀγέρα καὶ στὸ σκοτάδι Λὲ λάφαζε.

(Ἀκολουθεῖ)

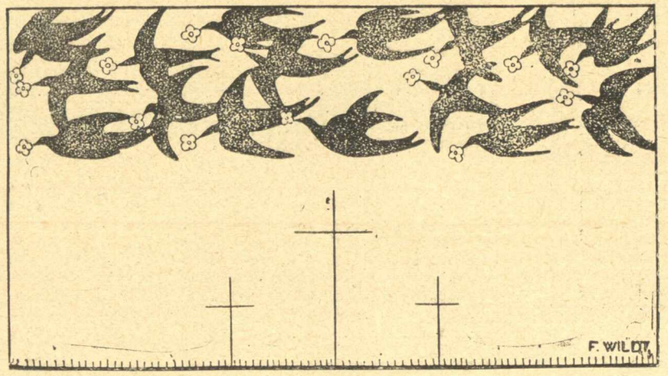

L. GHIDINI

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΘΡΥΛΟΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ

Οἱ θρῦλοι ποὺ ἀφορᾶν τὴν καταγωγὴ τῶν πουλιῶν— ἐξαιρέσει ἐκείνων ποὺ ὀφείλονται σ' ἕναν ὡρισμένον συγγραφέα καὶ δὲν ἐξεπέρασαν ποτὲ τὸν περιωρισμένο κύκλο τῶν ἀναγνωστῶν του — μποροῦνε νὰ διαιρεθοῦν σὲ κλασικοὺς (ἑλληνικοὺς ἢ λατινικοὺς) καὶ σὲ χριστιανικούς. Οἱ πρῶτοι εἶναι γνωστότατοι καὶ εὐρύτατα διαδεδομένοι, οἱ δεύτεροι ἐλάχιστα γνωστοί, ἀλλ' ἀξίζει νὰ γίνουν. Ἀκόμη λιγώτερο γνωστοὶ εἶναι οἱ λίγοι ἀνατολικοὶ θρῦλοι.

Οἱ κλασικοὶ μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν, κατὰ πλειονότητα, τραγικοί, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, οἱ θρῦλοι τῆς *Ἀλκυόνος*, τοῦ *Ἀηδονιοῦ* καὶ τοῦ *Κορυδαλλοῦ*· ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι, ὅπως τοῦ *Πετεινοῦ* καὶ τοῦ *Κόρακος*, λιγώτερο τραγικοί, καὶ δραματικοὶ πάντοτε.

Ὁ Ὀβίδιος στὶς μεταμορφώσεις του τοὺς ἀφηγεῖται ὅλους σχεδόν — τὸ ἀηδόνι, τὸ χελιδόνι, ἡ καρδερίνα, ὁ κόῦκος, ὁ κορυδαλλός, τὸ τρυγόνι, ἡ ἀλκυών, ὁ πελεκᾶνος, ὁ κόρακας, τὸ περιστέρι, ἡ πέρδικα, ὁ κύκνος, τὸ παγῶνι, τὸ τρυγόνι ἔχουν τὴν περιγραφὴ τῆς καταγωγῆς των.

Σὲ ἀρχαίας θρύλους ἐπίσης ἀνάγουνε τὴν καταγωγή τους, ἡ γλαῦκα, τὸ ὀρτύκι, ὁ ἀετός, τὸ γεράκι.

Ἡ μοιχεία, ἡ ἐκδίκησις, ἡ τιμωρία τρομερῶν ἐγκλημάτων, εἶναι οἱ ἀφορμὲς ποὺ καθορίζουν τὴ μεταμόρφωση ἀνδρῶν, γυναικῶνῆ ἡμιθέων σὲ πουλια. Ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ ἐπίσης τοὺς μεταμορφώνει καμμιὰ φορὰ γιὰ νὰ ἐνώσῃ ἐραστὰς ποὺ τοὺς ἐχώρισε ὁ θάνατος.

Ἀκόμη καὶ ἡ μεταβολὴ διὰ τοῦ περιβάλλοντος προκαλεῖ ἐνίοτε παρόμοιες μεταμορφώσεις, μεταβολὲς δηλαδὴ στὴ στολὴ τῶν πουλιῶν. Ἀλλ' εἶναι γνωστὲς σὲ ὅσους ἔχουν καὶ μέτριες ἔστω γνῶσεις.

Οἱ Χριστιανικοὶ θρῦλοι δὲν ἀφηγοῦνται παρόμοιες μεταμορφώσεις, οὔτε θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀφηγοῦνται, δοθείσης τῆς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀφηγοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταμορφώσεις πουλιῶν ἀνωνύμων, πουλιῶν ἄνευ ταυτότητος, σὲ πουλιὰ ὡρισμένα, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ χελιδόνι, ἢ μὲ τὸν πύρρουλα, ἢ ἁπλῶς ἐξηγοῦν τὸ τραγοῦδι τους, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν κορυδαλλό.

Ἂς ἀφηγηθοῦμε μὲ λίγα λόγια μερικοὺς ἀπὸ τοὺς θρύλους αὐτούς, ἐκείνους ποὺ μοῦ φαίνονται ὡραιότεροι.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ μεταμορφώνει στὸ μποῦφφο ἕνα ἄγνωστο ὠδικὸ πουλί, κι' ἕνα ἄλλο πουλάκι σταχτὶ στὸν κοκκινόστηθο πύρρουλα.

Ὁ μποῦφφος, σύμφωνα μὲ μιὰ ἱσπανικὴ παράδοση, ἦτανε ἕνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα ὠδικὰ πουλιά. Ὅταν ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς, ὁ μποῦφφος ἦταν παρὼν στὴν τρομερὴ σκηνή, κι' ἀπὸ τότε ἐμίσησε τὸ φῶς τοῦ ἡλιου, καὶ δὲν ξανατραγούδησε ποτέ, ἀλλὰ ἄλλαξε τὸ κελαΐδημα σ' ἕναν πένθιμο στεναγμό.

Στὸ μαρτύριο τοῦ Ἰησοῦ παρευρίσκετο ἐπίσης κι' ἕνα πουλάκι σταχτοπράσινο. Εἶδε τὸ ἀκάνθινο στεφάνι γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ἑτοιμοθανάτου καὶ μὴ εὑρίσκοντας ἄλλον ἀποτελεσματικώτερον τρόπο νὰ τὸν βοηθήσῃ, προσεπάθησε ν' ἀποσπάσῃ μὲ τὸ ράμφος τ' ἀγκάθια ἀπὸ τὸ ματωμένο μέτωπο. Ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἐπλήγωσε καὶ τὸ αἷμα ἔκαμε μιὰ πλατειὰ κόκκινη κηλίδα στὸ στῆθος τοῦ πουλιοῦ. Ἕνας ἄγγελος ποὺ πετοῦσε τριγύρω ἀπὸ τὸ Σταυρό, εἶδε τὴν κηλίδα καὶ σ' ἀνάμνηση τῆς καλωσύνης καὶ τῆς συμπόνιας τοῦ μικροῦ αὐτοῦ πουλιοῦ, εἶπε καὶ ἔγινε νὰ τὴν διατηρήσῃ γιὰ πάντα. Ὁ Τζοβάννι Πάσκολι στὸ τραγοῦδι του «*Ὁ σύντροφος τοῦ μαραγκοῦ*» ἀπεθανάτισε ἕναν ἄλλο θρῦλο τοῦ πύρρουλα.

Ὁ Ἰωσὴφ εἶχε νὰ ἰσιάξῃ ἕναν κορμὸ κυπαρισσιοῦ· ἐπῆρε τὸ σφουγκάρι, τὸ βούτηξε στὸ κόκκινο χρῶμα, ἔβαψε τὸ σπάγκο, κι' εἶπε σ' ἕνα ἄγνωστο πουλάκι ποὺ καθόντανε πλάϊ καὶ τὸν ἐκύτταζε. Ἔλα ἐδῶ καὶ κράτα μὲ τὸ ράμφος σου τὴ μιὰ ἄκρη τοῦ σπάγκου. Τὸ πουλὶ ἐκράτησε τὸ σπάγκο, κι' ὁ Ἰωσήφ, ἀφοῦ ἐκανόνισε τὸ σημάδι, ἐπῆρε τὸ πριόνι κι' ἄρχισε νὰ πριονίζῃ

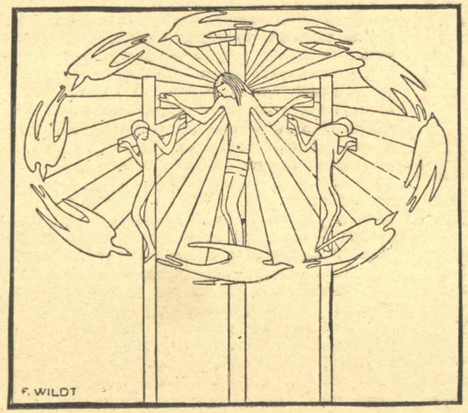

ὅπου στὴν πόρτα ἐφάνηκε ἡ Μαρία κρατῶντας στὴν ἀγκαλιὰ της τὸ θεῖο βρέφος, τὸν Ἰησοῦ. Τὸ πουλάκι, φιλοπερίεργο, ἐγύρισε ἀπότομα τὸ κεφάλι καὶ τὸ σημάδι ἐξέφυγε. Θυμωμένος τότε ὁ Ἰωσὴφ τοῦ πέταξε τὸ σφουγκάρι στὸ στῆθος καὶ τὸ πουλάκι ἔγινε κοκκινόστηθο κι' ἐπῆρε τὸ ὄνομα πύρουλας.

Ἀκόμα πιὸ χαριτωμένος εἶναι ἕνας θρῦλος τῆς Βρετάνης.

Μιὰ φορὰ ὁ κορυδαλλὸς εἶχε ἐπιφορτισθῆ μὲ τὴν ἀποστολὴ νὰ ἀνοίξῃ τὶς θύρες τοῦ Παραδείσου στὶς ψυχὲς τῶν νεκρῶν. Κάθε μέρα, ὁ φτερωτὸς αὐτὸς ψυχοπομπὸς τῶν οὐρανῶν ἔκανε δυὸ ταξείδια, τὸ ἕνα τὸ πρωΐ, τὸ ἄλλο τὸ βράδυ. Ἀλλ' ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἀνελήφθη στὸν οὐρανό, ὁ κορυδαλλὸς τὸν καλοῦσε — ἀναίσθεια μιὰ φορά ! — νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὴ θύρα τοῦ παραδείσου, φωνάζοντας μάταια τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Διù ! Διù ! Διù !

Ὁ Ἰησοῦς τὸν τιμώρησε καὶ τὸν καθήρεσε ἀπὸ τὴν τιμητική του ἀποστολή. Ἔβαλε στὴ θέση του τὸν Ἅγιο Πέτρο. Κι' ἀπὸ τότε ὁ κορυδαλλὸς νιώθει τὴ νοσταλγία τοῦ παραδείσου καὶ δοκιμάζει νὰ ξανανέβῃ ἐκεῖ. Τότε τὸν ἀκοῦμε νὰ ψάλλῃ, ἐνῷ ὑψώνεται μέσα στὸ γλαυκὸ τοῦ οὐρανοῦ :

Pèr, Pèr. Digor d' hiu
(Πέτρο, Πέτρο, ἀνοιξέ μου)
Biken, péc' het ne rin
(δὲν ξαναφορτώνω ποτέ)
Pèr, Pèr, Digor d' hiu
Biken, pec' het ne rin

κι' ἀνεβαίνει, ἀνεβαίνει, καὶ φθάνει ὡς τὶς θύρες τοῦ παραδείσου.

Ἀλλ' ὁ Ἅγιος Πέτρος εἶναι ἀλύγιστος καὶ τὸν ἀπωθεῖ.

Τότε ὁ κορυδαλλός, ἀπελπισμένος, ξανακατεβαίνει, σὰ μιὰ σαΐτα, θλασφημῶντας.

C' hoas he touin.
(Θὰ ξαναβλαστημήσω πάλι!)
C' hoas he touin!
Diù! Diù! Diù!

***

Καὶ ἰδοὺ τέλος ὁ θρῦλος τῶν περιστεριῶν, ὁ ὡραιότερος ὅλων:

Ὁ ἥλιος ἐκατέβαινε ἀργὰ πρὸς τὴ θάλασσα, ἐκεῖ κάτω, πρὸς τὸ βουνὸ τοῦ Καρμήλου. Πρὸς τὴν ἀνατολὴ τὸ ὄρος Θαβὼρ ἦταν σκεπασμένο ἀπὸ τὴ ρόδινη ἀνταύγεια τοῦ ἡλιοβασιλέμματος, ἀλλὰ πίσω ἀνέβαιναν τὰ σύγνεφα ἀπὸ τὴ λίμνη τῆς Γεννισαρέτ.

Ἡ Ναζαρέτ, σκαρφαλωμένη ἐπάνω στὴν βουνοκορυφή, ἤτανε λουσμένη ἀκόμη μὲς στὸ ζωηρὸ αὐτὸ φῶς τοῦ χλιαροῦ ἀπριλιάτικου ἡλιου. Φαιδρὰ κελαϊδίσματα πουλιῶν, στὸν ἀέρα χαρωποὶ ἀντίλαλοι ἀπὸ τραγούδια τῶν βοσκῶν. Στὴ πλατεῖα ὅπου ἠγειρετο ἡ Συναγωγή, σιμὰ στὴν πηγὴ ποὺ τὴν σκίαζαν πανύψηλοι κέδροι, τέσσαρα παιδάκια ἐβιασκέβαζαν νὰ φτιάνουν πουλάκια μὲ τὸ χῶμα τὸ νοτισμένο ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς πηγῆς.

Ἀπὸ ἕνα σπίτι γειτονικό, ἀκούετο ὁ ρυθμικὸς ἦχος τῆς πλάνης, ποὺ πηγαινοήρχετο σὰν φτερὸ μὲς στὸ ἑλαφρὸ καὶ ρωμαλέο χέρι τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ ξυλουργοῦ, καὶ μιὰ γλυκειὰ γυναικεία φωνὴ τραγουδοῦσε ἕνα γλυκὸ νανούρισμα ποὺ φαινόταν νὰ παρακολουθῇ τὸ ρυθμικὸ ἦχο τοῦ ξυλουργικοῦ ἐργαλείου.

Τὰ παιδάκια εἶχαν φτιάσει καθένα ἀπὸ ἕνα πουλάκι, ἀλλὰ καὶ τὰ τέσσαρα ἦσαν ὅμοια ἀναμεταξύ τους, σὰν νὰ ἦσαν καμωμένα ἐπάνω στὸ ἴδιο μοντέλλο.

Τ' ἀπόθεσαν ἐπάνω στὸ χῶμα, ἀλλὰ δὲν μποροῦσαν νὰ σταθοῦνε ὄρθια στὰ μικρά τους πόδια, γιατὶ οἱ οὐρὲς ἤτανε πολὺ μακρυὲς καὶ τὰ ἔκαναν νὰ γέρνουνε πρὸς τὰ πίσω, ἀπὸ τὸ δυσανάλογο βάρος.

Ἕνα ἀπὸ τὰ μικρὰ εἶχε τότε μιὰ ξαφνικὴ ἰδέα. Ἔτρεξε στὸ σπίτι τοῦ Ἰωσὴφ καὶ σὲ λίγο ἐβγῆκε κρατῶντας δύο ξυλαράκια, μακρυὰ καὶ λεπτά, καὶ τὰ στήριξε στὴν οὐρὰ τοῦ πουλιοῦ του, σὰ νὰ ἦσαν δύο μακρυὰ διχαλωτὰ φτερά. Τὰ ξυλαράκια αὐτὰ, ἀκουμπῶντας, ἐπάνω στὴ γῆ, ἐπέτρεπαν στὸ ὁμοίωμα τῆς ἀργίλλου νὰ στέκεται ὄρθιο ἐπάνω στὰ πόδια του. Στὴ μέση τοῦ ράμφους, ὑπῆρχε μιὰ προεξοχή, πιασμένη στὴ βάσι ἀπὸ τὰ δακτυλάκια τοῦ μικροῦ οὕτως ὥστε νὰ καταλήγῃ σὲ μέση.

Φωνὲς χαρᾶς ἐχαιρέτισαν τὴ μεγαλοφυᾶ ἐφεύρεση τοῦ συντρόφου, καὶ τὰ ἄλλα παιδάκια ἔτρεξαν, καὶ τὰ τρία μαζί, στὸ σπίτι τοῦ Ἰωσὴφ, γιὰ νὰ ζητήσουν ξυλαράκια, μὲ τὴ σειρά τους. Στὴ θορυβώδη αὐτὴ ἐπιδρομή, ἐσταμάτησε ὁ ρυθμικὸς κρότος τῆς πλάνης, ἐσώπασε ἡ φωνὴ τῆς γυναικός.

Ὅταν τὰ τρία διαβολάκια ἐβγήκανε μὲ τὰ ξυλαράκια τους, στὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ ἐφάνηκε ἕνας νέος τριάντα ἐτῶν, μὲ ξανθά, κυματιστὰ μαλλιά, μὲ πρόσωπο ὡραῖο, μὲ τὸ βλέμμα γεμᾶτο ἀπὸ ἄπειρη γλυκύτητα. Ἐχαμογέλασε στὰ παιδάκια. Ἔπειτα ἐκύτταξε στὴν ἀνατολή, ὅπου ἐσωριάζοντο τὰ νέφη. Μόλις εἶχε ἐπιστρέψει ἀπὸ πάνω ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐδέχθηκε τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννη. Καὶ τὸ καθαρὸ καὶ γαλήνιο του μάτι, καρφώθηκε ἐπάνω στὴ Συναγωγή. Τὸ ἤξερε ἤδη, δὲν θὰ τὸν ἄκουαν οἱ συμπατριῶτες του, ἀλλ' ὡστόσο θὰ ἄρχιζε ἀπὸ κεῖ, τὸ προσεχὲς σάββατο, τὸ κήρυγμά του. Κι' ἐκύτταξε ἀκόμη μιὰ φορὰ τὰ παιδάκια μὲ τρυφερότητα. Εἶχαν ἀποτελειώσει τὸ ἔργο τους. Ὁ ἥλιος ἐχρύσωνε ἀκόμη τὴ μέση τοῦ δρόμου ποὺ ἀναχωροῦσε ἀπὸ τὴ μικρὴ πλατεῖα καὶ ἀνέβαινε πρὸς δυσμάς. Τὰ κέδρα καὶ ἡ Συναγωγὴ ἐσκίαζαν ὁλόκληρη τὴν πλατεῖα.

Τὰ παιδάκια ἔφεραν στὴ μέση τοῦ δρομάκου τὰ πουλάκια ποὺ εἶχαν πλάσει μὲ τὸν πηλό, τὰ ἄφησαν ἐκεῖ γιὰ νὰ ξεραθοῦν στὶς τελευταῖες ἀκτῖνες τοῦ ἡλιου, καὶ ἐπέστρεψαν στὴν πηγὴ γιὰ νὰ πλύνουν τὰ χέρια τους. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ δρομάκο ἀνέβαινε διαστικὰ ἕνας φαρισαῖος καὶ κατευθύνετο στὸ Ναό. Ὅταν ἔφθασε σιμὰ στὰ πουλάκια, τὰ εἶδε, δὲν παραμέρισε ὅμως, κι' ἦταν ἕτοιμος νὰ τὰ θρυμματίσῃ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του.

Τὰ τέσσαρα παιδάκια ἔβγαλαν ἀπελπισμένες φωνές, καὶ ἔτρεξαν νὰ ὑπερασπίσουν τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης των. Ἀλλ' ὁ νέος μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιὰ — ὁ Ἰησοῦς — ἐσήκωσε τὸ χέρι καὶ τὸ κίνησε ἐλαφρὰ στὸν ἀέρα.

Τὰ τέσσαρα ὁμοιώματα ἀπὸ τὴ γριζοπὴ λάσπη τοῦ δρόμου ἔμπηξαν μιὰ φωνή, διαπεραστικὴ καὶ μακρόσυρτη, ἄνοιξαν τὰ φτερὰ καὶ ἐπέταξαν σὰν ἀστραπή.

Εἶχαν γίνει πουλιὰ ζωντανά. . . .

Ὁ φαρισαῖος ἔμενε σὰν κατάπληκτος καὶ τὰ παιδάκια κυττοῦσαν ἐκστατικὰ τὰ ἔργα τῶν χεριῶν τους νὰ χάνωνται μέσα στὴ γαλήνια γλαυκότητα τοῦ κατακάθαρου οὐρανοῦ. Τὰ πουλιὰ διέγραφαν μεγάλους γύρους μέσα στὸν ἀέρα, ἐπέρασαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν πλατεία, ἐχαμήλωσαν, ἔξυσαν μὲ τὰ φτερά τους τὸ ἔδαφος, ξανανέβηκαν, ἐφτερούγισαν ἐπάνω ἀπὸ τὶς στέγες, ἀφίνοντας μακρόσυρτες χαρμόσυνες φωνές. Ἀλλὰ ὁ ἥλιος εἶχε κρυφτεῖ πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Καρμήλου, καὶ μιὰ ἐλαφρὴ σκιὰ ἐσκέπαζε τὴν πλατεία. Ὁ Ἰησοῦς ἔστεκε ἀκόμα ἐπάνω στὸ κατῶφλι, χαμογελῶντας. Τὰ τέσσερα πουλιὰ ἐπετάχυναν τὸ τρελλὸ πέταγμά τους καὶ πῆγαν κι' ἐκάθισαν, μ' ἕνα λάλημα ταπεινό, ἐπάνω σὲ μιὰ προεξοχὴ τῆς στέγης τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ἰωσὴφ. Τὰ παιδάκια, ποὺ δὲν μποροῦσαν ἀκόμα νὰ πιστέψουν ὅ,τι εἶδαν τὰ μάτια τους, ἐπῆραν, ἀργὰ καὶ συλλογισμένα, λυπημένα ἀλλὰ καὶ χαρούμενα, τὸ δρόμο πρὸς τὰ σπίτια τους. Ὁ φαρισαῖος ἐμπῆκε στὸ Ναό. Ἡ νύκτα κατέβαινε γλήγορα· ὁ Ἰησοῦς ἐκύτταξε ὁλόγυρα τὸν Ναὸ ποὺ τὸν περίμενε καὶ τὰ πουλιά, ποὺ ἐκάθηντο, σιωπηλὰ τώρα, τὸ ἕνα πλάϊ στὸ ἄλλο, ἐπάνω στὴ στέγη. Ἔπειτα ξαναμπῆκε στὸ σπίτι γιὰ νὰ καθίσῃ στὸ λιτὸ τραπέζι τοῦ δείπνου, ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὴ γλυκειὰ μητέρα του.

***

Στὰ πόδια τοῦ σταυροῦ ἐθρηνοῦσαν οἱ τρεῖς Μαρίες, κι' ὁ Ἰωάννης, ποὺ ὁ Ἰησοῦς τὸν εἶχε ὑποδείξει στὴ μητέρα του γιὰ παιδί της: Μητέρα, ἰδοὺ ὁ υἱός σου — Ἰωάννη, ἰδοὺ ἡ μητέρα σου... Ἐπλησίαζε σχεδὸν μεσημέρι, καὶ ὁ ἥλιος ἔκαιε. Ὅταν, ἰδοὺ μέσα στὸν ἀέρα, μιὰ φωνὴ λυπητερὴ κι' ἕνα σμῆνος πολυάριθμο ἀπὸ γκρίζα πουλιά, ποὺ κυβερνοῦσαν τὸ πέταγμά τους πρὸς τὸ σταυρό.

Ἦταν τὰ πουλάκια ποὺ εἶχε ζωντανέψῃ. ὁ Ἰησοῦς, κι' ὁποῦ στὸ διάστημα τῶν τριῶν ἐτῶν ποὺ ἐπέρασαν εἶχαν πολλαπλασιασθῆ, κι' ἐτρέχανε νὰ χαιρετήσουνε καὶ νὰ ἐνισχύσουνε τὸ δημιουργό τους. Ὁ Ἰησοῦς ἐσήκωσε τὰ μάτια πρὸς αὐτὰ καὶ τὰ κύτταξε τρυφερά, ἐννοῶντας τὸ λάλημά τους. Ἔσφιξαν τὸ πέταγμά τους, σ' ἕνα κύκλο στενό, γύρω ἀπὸ τὸ σταυρό, ἀναστενάζοντας ἀπελπισμένα καὶ λούζοντας τὰ φτερά τους στὸ αἷμα ποὺ ἔτρεχε ἀπὸ τὶς πληγές.

Καὶ νά, τὸ μεσημέρι ἡ γῆ συνεφιάζει, σκοτεινιάζει ὁ ἥλιος· ἐπὶ τρεῖς ὁλόκληρες ὧρες βασιλεύει νύκτα φριχτή. Ἔπειτα ἕνας τρομερὸς σεισμός· γκρεμίζεται ὁ ναός, τὸ παραπέτασμα σχίζεται· ὁ Ἰησοῦς ἦτανε νεκρός!

Ἔπειτα τὸ φῶς ξαναφαίνεται. Ἐπάνω στὸ βουνὸ οἱ εὐλαβικὲς γυναῖκες ἐλατρεύανε ἀκόμη τὸν Ἰησοῦ, περιστοιχισμένες ἀπὸ τοὺς πιστούς. Καὶ γύρω ἀπὸ τὸ σταυρὸ ἐκυκλόφερναν τὰ πουλιά, ποὺ εἶχαν γίνει ἤδη χελιδόνια, ὄχι πιὰ γκρίζωπὰ σὰν τὴ λάσπη τοῦ δρόμου, ἀλλὰ μαῦρα στὴ ράχι, στὰ φτερά, στὴν οὐρά, στὸ κεφάλι, σὲ ἐνδειξι πένθους, καὶ στὸ μέτωπο καὶ στὸ στῆθος οἱ στάλες τοῦ αἵματος ποὺ εἶχαν μαζέψει. Ἐπέταξαν ὡς ἀργὰ τὸ βράδυ, γύρω ἀπὸ τὸ σταυρό. Ἔπειτα ἐγύρισαν στὶς φιλόξενες στέγες, ἀλλὰ τὸ μαῦρο μανδύα τοῦ πένθους, δὲν τὸν ἔβγαλαν ποτέ πιά.

Τ. ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΥ

ΜΑΥΡΑ ΚΑΙ ΣΥΦΟΡΙΑΣΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα—ἄμα φώτισε αὐτὴ ἡ μέρα—ἕνα φριχτὸ μαρτύριο τὴν τυράνναε, κι' ἡ θύμηση—σκληρὴ κι' ἐπίμονη—τῆς τριβίλαε τὸ μυαλό... Ἀπόδιωχνε κάθε χρόνο,—ὅσο μπόρσε—τὸ κακὸ ποὺ τὴ βρῆκε, καὶ σφίγγοντας λαχταρισμένα στὴν πολύπαθη ἀγκαλιά της τὸ μονάκριβο γυιό της, προσπάθαε στὰ φιλιὰ καὶ στὰ χαΐδια του, νὰ βρῇ τὴ λησμονιὰ ποὺ δίψαε... Ἤτανε τόσο κατάβαθά της ριζωμένη καὶ στεργιωμένη ἡ ἀπαίσια στιγμὴ τοῦ χαμοῦ ποὺ τῆς ἦταν ἀδύνατο νὰ ξαστοχήσῃ, κι' αἰῶνες νὰ περνοῦσαν...

Ἕνας μήνας καλὰ-καλὰ δὲν πέρασε ἀπ' τὸ γάμο τους—ὕστερ ἀπὸ πολύχρονη ἀγάπη, ἀκόμα οἱ χωριανοί—κι' ἂς πέρασαν καὶ δέκα χρόνια—τόνε θυμοῦνται.. Τὰ κουφέτα σωρό, καὶ τὰ καλορίζικα κι' οἱ εὐχὲς πάαιναν κι' ἐρχόντουσαν, καὶ τὰ χωρατὰ στὸ «Ἡσαΐα» σκόρπαγαν τὸ γέλιο καὶ τὴ χαρά, καὶ ξεκαρδίστηκαν σὰν ὁ Νότης, —ὁ Χοντρονότης ὁ χωρατατζῆς—σκόρπισε μὲ δύναμη—σι' ἀστεῖα.. χωρὶς νὰ θέλει τάχατες—μιὰ χούφτα κουφέτα μυγδαλένια στὸ Νουνὸ ποὺ κράτανε τὰ στεφάνια καὶ ποὺ δυὸ-τρία ἀπὸ δαῦτα —τὰ μεγαλύτερα—βρῆκαν τὸν Παπᾶ-Λούτζη κατακέφαλα καὶ τοὔκαναν καροῦλες στὸ κούτελο. Ὁ Θέμος—ἕνα παλληκάρι ἴσαμε κεῖ πάνου—γέλασε στὰ σωστά του μὲ τὸ χωρατό, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀποφανῇ, βούλωσε τὸ στόμα του μὲ τὸ δεξί του χέρι, τὸ ντυμένο ἀδέξια —πρώτη φορὰ τοῦ τύχαινε—μὲ τ' ἄσπρο γαμπριάτικο πάνινο γάντι... Καὶ κείνη—μαύρη κι' ἄραχλη τώρα—ἡ Ἀσημοῦλα—ἕνας δροσάτος καὶ κάτασπρος κρῖνος στὸ πέπλο φάνταζε—γένηκε σὰν παπαροῦνα κόκκινη, κι' ἀκόμα περσότερο κατακοκκίνησε σὰν ὁ Παπᾶ-Λούτζης ξεφώνησε, μπορεῖ κι' ἀγαθά, μὰ κακιωμένα ὅμως καὶ μὲ κατσουριασμένα τὰ μοῦτρα: «Αὐτὰ θἄχουμε τώρα;.. Ἐδῶ 'ναι μυστήριο.. Τί τὸ διάτανο, θὰ παίξουμε;.. Ἄ, μπά, γιὰ προσέχτε λίγο.» Κι' ἄρχισε πάλε τὸ «Ἡσαΐα χόρευε..» σκουντῶντας ἀπ' τὸ κακό του τὸ παιδὶ ποὺ κανονάρχαε, καὶ ποὺ οἱ σκουντιὲς τὄκαναν νὰ βάλῃ κάτι τσιριτά, λὲς καὶ τοὔχανε τὸ μαχαῖρι στὸ λαιμό...—Ἕνας μῆνας καλάκαλὰ δὲν πέρασε ἀπ' τὸ γάμο τους, ὁ πάρεδρος φώναξ' ἕνα-ἕνα τὰ παλληκάρια, καὶ τοὺς δήλωσε πὼς πᾶνε στρατιῶτες γιὰ νὰ κάνουν τὸ χρέος τους, γιατ' ἡ Πατρίδα περνάει στιγμὲς ἄσκημες, κι' οἱ ὀχτροὶ ἀπ' ὥρα σ' ὥρα πολεμᾶνε νὰ πατήσουνε τὴ Σαλονίκη, ποὺ γιὰ δαύτην χύθηκε ποτάμια τὸ αἷμα, καὶ ποὺ ὁ βασιληᾶς τὴν πλέρωσε μὲ τὴ ζωή του, ξαφνικὰ καὶ μυστηριώδικα...

Πρῶτος καὶ καλύτερος ὁ Θέμος ὁ Δίπλαρης ἀποχαιρέτησε τὴν Ἀσημοῦλα του—ὁ πόνος τοῦ τρύπαε τὴν καρδιά—,μὲ παράπονο καὶ κλᾶμα μπορεῖ, μὰ μὲ κάποιονε ξεχωριστὸ ἐνθουσιασμὸ ποὺ πάει κι' αὐτὸς ν' ἀγωνιστῇ γιὰ τὴν Πίστη καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα, ὅπως τοὔλεγε κι' ὁ πατέρας του κι' ὁ πατέρας τοῦ πατέρα του κι' ὁ δάσκαλος στὸ σκολειό, κι' ὁ παπᾶς στὴν ἐκκλησά τους...

Κι' ἡ μέρα ἔφτασε... Καταμεσὶς στὸ χωριὸ στὸ μεγάλο πλάτανο, μαζώχτηκαν—ἔτσι τὸ συνείθιζαν καθ' ἐπιστράτευση, ἀκόμα καὶ παλαιϊκὰ—γιὰ τὸ χορό, κι' οἱ κλαρτζῆδες μὲ τὰ λαγοῦτα παίζανε καλαματιανὰ καὶ τσάμικα, τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ πόνου, τ' ἀποχωρισμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης, κι' ἀμανέδες κλαψάρικους, κι' ἡρωϊκὰ καὶ κλέφτικα—τοῦ Δυσσέα καὶ τοῦ Κατσαντώνη—γιομάτα δόξα κι' ἁρματωλήκι... Τὰ κολλαριστὰ χιλιάρικα κολλιώντουσαν ἀπ' τοὺς προεστοὺς ἐπιδειχτικὰ κι' ἀσήκωτα στὰ κούτελα τῶν βιολιτζήδων — ποὺ τὰ ξεργούρωναν ὕστερα οἱ ἴδιοι στοὺς ἴδιους «κατὰ 'φχαρίστηση»—καὶ τὰ τραγούδια ἔδιναν κι' ἔπερναν, κι' οἱ γυναῖκες ἀνέμιζαν τὰ μαντήλια τους, ἄλλες μὲ κλάματα, κι' ἄλλες μὲ νευρικὲς χειρονομίες, καὶ σπασμωδικὲς κινήσεις..

... Στὸ καλό.. στὸ καλὸ παλληκάρια μου, καὶ μὲ τὴ Νίκη!. Ἀγκαλιὲς διάπλατες ἀνοιχτήκανε καὶ κλείστηκαν. Δάκρυα κυλίσανε μὲ πόνο, κι' ἀλλάχτηκαν φιλιά. κ' οἱ βιολιτζῆδες ὡς ὄξω ἀπ' τὸ χωριὸ τοὺς ξεπροβόδισαν!..

. . . . . .

— Δὲν ἔχω γράμμα Χρῆστο;...
— . . . Ὄχι!
— Ἄχ!..
— . . .
— Γιὰ κύττα . . . κύττα καλά, «Ἀσημοῦλα Δίπλαρη».
— Τίποτις.

Κι' ὁ καιρὸς βαρὺς καὶ σκοτεινιασμένος περνοῦσε, μολυβένιος ὁ οὐρανὸς τῆς φάνταζε, κι' ἡ λύπη καὶ τὸ πένθος φώλιασαν στὴν ψυχή της... Δυό... Τρία... πέντε... ἕξη... ἕξη σωστὰ χρόνια... Ἕνα - δυὸ γράμματα στὶς ἀρχές, κι' ὕστερα... πάει. Οὔτε μιὰν ἄδεια.. Οὔτε λιποτάχτης νἄρθῃ...Ὁ Ντούλας ὁ Κομποθέκνας νάτος... καὶ μὲ τὸ ντουφέκι του καὶ μὲ τὴν ἁρματωσά του κι' ὅλας, καὶ βγῆκε στὸ κλαρί... κι' ὁ γυιὸς τοῦ Πάρεδρου πρῶτος καὶ καλύτερος, ἦρθε δυὸ-τρεῖς φορές... κι' ὁ Βλάσης τοῦ Γιατροῦ κάθε τόσο κατέβαινε ἀπ' τὴν Ἀθήνα—καὶ μὲ τὰ ροῦχα του, κατὰ ποὺ τὰ σιγύρισε ἀτός του ὅπως τοῦ γούσταρε, γιὰ γαλονᾶ τὸν ἔπερνες —, ποὺ μὲ «τὸ μέσο» μπῆκε στὰ γραφεῖα, καὶ δὲν εἶδε—τὸ καλότυχο—μάϊδε μακελιό, μάϊδε κανονίδι.. Καὶ τ' ἄλλο τὸ παιδὶ τῆς Μύρτακνας,—εἶχε δυὸ σταλμένα ἡ καψομάνα—σάματις εἶχε κι' ἄλλα; τρεῖς θεγατέρες, κι' αὐτὲς τῆς παντρειᾶς...—τὸ δεύτερο —τὸ πρῶτο πάει καλιά του.. ποιὸς ξέρει ποιὰ γουβαθιὰ νὰ βούλωσε... ἦρθε κι' αὐτὸ μ' ἀναβολή—,ἀφοῦ πολέμησε δυὸ χρόνια καὶ τὸ καλοτύχιζαν οὔλοι τους...—μόνο ποὺ κουτσόβηχε λιγάκι, καὶ τ' αὐτιά του φέγγιζαν ἀπ' τὴν κακοπάθεια...—Ἔφυγε κατάκαλα καὶ φρόνιμα ἀπ' τὸ χωριό, καὶ τώρα γύρισε ἀνάποδος κι' ἀνέμυαλος, βλαστήμαε καὶ καταριώτανε τὸν Πόλεμο καὶ τὶς αἰτίες, τὸ μακελιὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο ποὺ βάλθηκε τὶς ἴδιες του τὶς σάρκες νὰ ξεσκίξῃ, γιὰ τὸ συφέρο, γιὰ θρόνους, γιὰ μεγαλεῖα καὶ τὰ ρέστα...

Κι' ἄλλοι ἤρθανε, ἄλλοι ἀρρώστησαν κι' ἔρεψαν στὸ σοκομεῖο, κι' ἄλλοι σκοτώθηκαν στὸν ἄτιμο τὸ Σαγγάριο, ποὺ μαυροφόρεσε τὶς μαννάδες, ἀρφάνεψε τὰ παιδιά, καὶ παράδωσε στὴν ἐκμετάλλεψη καὶ στὴν αἰσχρότη τὶς χῆρες καὶ τὰ κορίτσα, ποὺ θόλωσε τὸ μάτι τους ἀπ' τὴν πεῖνα κι' ἀπ' τὴν ἀβάσταχτη φτώχεια..

Ὁ πάρεδρος, κεῖνο τὸν καιρό, εἶπε καὶ χτύπησαν χαρμόσυνα τὶς καμπάνες, τοιχοκόλλησε τὸ χαρτὶ στὴν ἐκκλησά, κι' ἀπὸ στόμα σὲ στόμα μαθεύτηκε πὼς «τὰ παιδιὰ γυρίζουν, καὶ πὼς ὁ Πόλεμος τέλεψε». Θ' ἀρχέψουν πάλε τὶς δουλειές τους πέρα στοὺς ἐλαιῶνες —κλαρὶ δὲν ἐμειν.. κουκοῦτσι ἐλπιὰ γιὰ μαρτυριὰ δὲ βρίσκανε..—κάτου στ' ἀμπέλια ποὺ τὰ ρήμαξεν ἡ ἀρρώστεια καὶ τὰ σαρακόφαε, κι' ἀπάνου στὰ χωράφια ποὺ κατάντησαν ἀπ' τὴν ἀνεδουλειὰ χούρβαλα..

Ἕνας... δυό... τρεῖς...δέκα... στὰ δάχτυλα μετριώντουσαν τώρα ποὺ γύρισαν, ἀπ' τὸ μπουλοῦκι ποὖφυγε τότες...

... Βουβὴ κι' ἀμίλητη ἀπ' τὴ θλίψη κι' ἀπ' τὸν ἀβάσταχτο πόνο της ἡ Ἀσημοῦλα ποὺ δὲ φαινόντανε, ποὺ δὲν ἀκουγόντανε πουθενὰ ὁ Θέμος—ἕξη χρόνια ποὺ τέλεψ' ἡ ἐπιστράτεψη, κι' ἄλλα τέσσερα π' ἀργόπερασε ὁ διαβατάρης χρόνος, σωστὰ δέκα—μαυροφορέθηκε, κλείστηκε στὴν κάμερά της συφοριασμένη κι' ἄραχλη μὲ τὴν ψυχὴ γιομάτη πίκρια κι' ὀδύνη, καὶ σφίγγοντας τὴν ἀγκαλιά της τὸ μονάχο γυιό της, προσπάθαε στὰ φιλιὰ καὶ στὰ χάδια του νὰ βρῇ τὴ λησμονιὰ ποὺ δίψαε...

Δεκάχρονο τὸ παιδὶ τώρα, τἄνοιωθε οὔλα γύρω του, καὶ στ' ἀκράτητο κλᾶμα τῆς Μάνας του, ὁ πόνος τοῦ τρύπαε τὴν καρδιὰ καὶ τοῦ φλόμωνε τὸ μυαλό!

Παραμονὴ Χριστούγεννα.

Τὸ κρῦο τσουχτερὸ περούνιαζε τὰ κόκκαλα. κι' οἱ χωριανοὶ τοιμάζουνταν γιὰ τὴ γιορτή... Ὁ πάρεδρος ψυχοπονιάρης κι' ἄθρωπος—κάθε χρόνο ἔτσι —'πὸ δῶ, πὸ 'κεῖ, μάζωξε κάτι λεφτουδάκια γιὰ τὴ φτωχολογιά, τὶς χῆρες, καὶ τὶς κατατρεγμένες!

Ὁ Χρῆστος ὁ διανομέας μέραζε τὸ χρῆμα μὲ μπουλέτο, καθένας μὲ τὴ σειρά του καὶ τὸ ποσό... Χτύπησε καὶ στῆς κατακαϋμένης 'Ασημοῦλας τὸ σπιτάκι, καί, κέρινη ἀπ' τὸ σπαραγμό, πρόβαλε στὸ κατῶφλι τρεμάμενη καὶ φοβισμένη σὰν τὸν εἶδε νὰ ρωτήσῃ: —λὲς κι' αὐτὸ τῆς ἔμεινε ἐλπίδα της καὶ παρηγόρια.

— ... Γράμμα Χρῆστο;

— Ὄχι.

— Ἄχ!

— Γιὰ κύττα... κύττα καλά ... «'Ασημοῦλα Δίπλαρη.»

— Ἄχ!

— ... Ναί.. ἕνα μπουλέτο.. 'Ασημοῦλα Δίπλαρη.

—Ἄχ! Δόξα στὴ Γέννησή Σου Χριστέ! κι' ἔτρεξε στὸ γυιό της σφίγγοντας στοὺς κόρφους της «τ' ἅγια τῶν ἁγίων» γιὰ δαύτην... τὸ μπουλέτο.

—...Γυιέ μου.. γυιέ μου.. νάτο.. ἦρθε γυιέ μου.. Νὰ π' ὁ θιὸς μᾶς λυπήθηκε... Ὁ πατέρας σου... ὁ πατερούλης σου... ἄνοιχτο πολυπικραμένο μου καὶ διάβαστο.. ἄχ!..

— Τίποτις!

Τὰ λεφτὰ τἄσκισε, καὶ τὸ μπουλέτο τὄρριξε στὴ φωτιὰ θροφὴ ὁ γυιός της.

'Η ἔρμη μάνα χτύπαε τὸ κεφάλι της γροθιές.. ὁ γυιός της τὴ συγκράτησε, καὶ σὰν ἀπόκαμαν ἀπ' τὸ κλᾶμα, πλάγιασαν. Τὴ νύχτα ἀναταράζονταν ἀπ' ἐφιάλτες καὶ λυγμούς!..

Οἱ καμπάνες πρὶν τὰ ξημερώματα κι' ὡς τὸ πρωΐ, χτύπαγαν χαρμόσυνα καὶ διαλαλούσανε τὴ γέννηση.

Οὔλοι τους γιορτινὰ ντυμένοι, κι' οὔλοι τους ἄστραφταν ἀπὸ χαρά. Οἱ χαροκαμένοι ἀπ' τὸν πόλεμο κατάκλειστοι στὰ σπίτια τους κλαίγανε..

'Ανήμερα.

'Ο Παπᾶ Λούτζης πῆγε,—κατὰ ποὺ τὸ λέει καὶ τὸ Βαγγέλιο—... γύρισε στὴ φτώχεια καὶ στὴ δυστυχία—κάθε χρόνο ἔτσι—κι' ἔδιν' εὐχὲς καὶ παρηγόριες.

Πέρασε κι' ἀπ' τὴ φτωχειὰ τὴ μάνα ποὺ τὸ δεύτερο παιδί της—το καλότυχο—πῆρ' ἀναβολὴ καὶ σὰν τέλεψε, τὄφεραν οἱ γαλονάδες «ἀνίκανο» καὶ τ' ἀπάλλαξαν. 'Ηταν σωριασμένο στὴν ἀχυρένια στρώση του, κι' ὁ βήχας τοῦ ρήμαξε τὰ σωθικά, κι' ἡ θέρμη- ἔρμη θέρμη, μερονυχτὶς στὸ δόλιο τὸ κορμάκι του—τὸ στέγνωσε... Σὰν εἶδε τὸν παπᾶ, φούσκωσαν τὰ στήθεια του ἀπ' τὸ κακό του καὶ ξέρασ' αἷμα... βλαστήμαε καὶ καταριώντανε. 'Η χαροκαμένη μάνα ἔκλαιε...

'Ο Παπᾶ Λούτζης ἔφυγε πικραμένος κι' ἀναρωτιώντανε ἀτός του τὸ «γιατί» καὶ τί 'ξερε κι' αὐτός, καὶ τ' ἔνοιωθ' ὁ δυστυχισμένος!

Πῆε καὶ στῆς 'Ασημούλας... 'Η πόρτα διπλομανταλωμένη, ἦτανε κατάκλειστη.

Χτύπησε μ' ἐπιμονὴ καὶ τ' ἄνοιξαν.

.. Βουβοὶ κι' ἀμίλητοι μάνα καὶ γυιὸς τόνε κυττάζανε κατάματα γιὰ νὰ μαντέψουν..

Τοὺς εἶπε τὰ λόγια ποὺ λέει τὸ Βαγγέλιο, γιὰ τὴ φτώχεια, καὶ γιὰ τὴ δυστυχία.. δὲ μίλαγαν καὶ πῆρε θάρρος.. φόρεσε βιαστικὰ τὸ πετραχῆλι του, καὶ μουρμούρισε δυό—τρεῖς εὐχὲς γιὰ τὸν «Ἄγνωστο Στρατιώτη» τὸ Θέμο Δίπλαρη, ποὺ χάθηκε χωρὶς νὰ μαθευτῇ τὸ «ποῦ».

— «Καλὰ Χριστούγεννα!»

Δὲν τ' ἀποκρίθηκε κανένας καὶ φουρκίστηκε σὰ δῶ καὶ δέκα χρόνια στὸ γάμο, ποὺ δυὸ τρία κουφέτα τοὔκαναν καροῦλες στὸ κούτελο..

Ἔφυγε βιαστικὰ ζουλῶντας νευριασμένα τὸ πετραχῆλι του.

.. Ὁ γυιὸς τῆς 'Ασημούλας βγῆκε στὴ λότζα τοῦ σπιτιοῦ τους κρατῶντας γερὰ καὶ σφιχτὰ τὴ μάννα του ἀπ' τὸ μπράτσο.

'Η μέρα τούτη ἦτανε λαμπερή!

Ὁ ἥλιος λαμπροφώτισε τὰ πρόσωπά τους καὶ τοῦ μικροῦ τὰ μάτια πέταγαν φωτιές, θαρῶντας πέρα τὰ μάκρη τ' ἀτέλειωτα.

Μιὰ σκέψη θέριεψε μέσα του καὶ τοῦ τριβίλιζε τὸ μυαλό.

«Ἕνα Πατέρα ποὺ δὲ γνώρισε, καὶ χάθηκε..»

'Η δόλια ἡ Μάνα του—ἡ δύστυχη καὶ πολυπικραμένη—τὸν ἔννοιθε γίγαντα κοντά της!

Νοέμβρης 1929

ΤΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ

ΑΠ' ΤΙΣ ΨΥΧΕΣ ΜΟΥ

Χτῦπα βροχούλα μου χρυσῆ, χτῦπα ξανὰ
τώρα π' ὄξω νυστάζουν οἱ ἀνθοὶ κι' ἡ γῆ
τώρα ποὺ κλαίει ὁλόγυρά μου σιγανὰ
κι' ὀκνὰ ἡ σιγή . . .

Τώρα σὰν πούπουλο ἀλαφρὰ ποὺ πλέω κι' ἐγὼ
στῆς κάμαρής μου πάνω στοὺς κρυφοὺς καῦμούς,
ἔλα νὰ ἑνώσουμε τοὺς πόνους μας κι' οἱ δυὸ
καὶ τοὺς λυγμούς . . .

Χτύπα, βροχούλα μου χρυσῆ, χρυσὲς βροχές,
τώρα ποὺ ὑπνώνουν οἱ ἀνθοὶ λυπητερὰ
τώρα ποὺ βγάζουνε φτερὰ χρυσᾶ οἱ ψυχές,
χρυσᾶ φτερά . . .

Τώρα κι' ἐγὼ ποὺ σιγανὰ θὰ κοιμηθῶ
— σὰν πεταλούδα πάνω στ' ἄνθη ἑνοῦ γκρεμνοῦ —
νὰ κατακάτσω ἀγάλι - 'γάλι στὸ βυθὸ
ὀνείρου ἀγνοῦ . . .

Χαλκίδα 1928

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΟΙ ΕΠΟΧΕΣ

Τὸ κάθε τί, ὅσο φτωχό, ἡ Ἄνοιξη σὰν φτάσει,
μ' ἀρέσει ποὺ στολίζεται μ' ἁγνὴ μιὰν ὠμορφιά,
καί, μέσα στ' ἀνιστόριτο τὸ ξωτικὸ γιορτάσι,
τῆς μοναξιᾶς μου ἀχώριστη γίνεται συντροφιά!

Μ' ἀρέσει τοῦ καλοκαιριοῦ τὸ κοφτερὸ λιοπῦρι,
γιατί, ὡς ξεχύνεται τρελλὴ στ' ἀλώνια ἡ ἀργατιὰ
καὶ πίνει ἀπὸ τῆς ξεγνοιασιᾶς τ' ἀχτίμητο ποτῆρι,
ἡ στενεμένη ἀνάσα μου γίνεται πιὸ πλατειά...

Ὅμως τοῦ χινόπωρου ἡ πρώτη—πρώτη μπόρα,
ποὺ σιγοπέτει πένθιμα στὰ φύλλα τὰ παληά,
μ' ἀνέκφραστο παράπονο μοῦ φανερώνει τώρα,
σὲ μιὰ διχάλα ἐκεῖ ψηλά, μιὰν ἔρημη φωλιά...

Μὰ ὤ! τὸ ἁγιοκάντηλο, ποὺ στὴ χλωμὴν εἰκόνα
ρίχνει μιὰ τρεμουλιάρικη λάμψη, ἀλαργινή,
καὶ σβυέται μέσ' στὸ παγερὸ σούρουπο τοῦ χειμώνα,
κεῖνο, ἀπ' ὅλα πιότερο βαθειὰ μὲ συγκινεῖ...

Μάης 1929

ΓΕΩΡΓ. Π. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

ΗΛΙΑ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ

ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗΣ (1785-1860)

Μέσα στὶς μορφὲς τῶν διανοουμένων καὶ τῶν πολιτικῶν, ποὺ παρουσιαστήκανε στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, ξεχωρίζει πολὺ κι' ἡ μορφὴ τοῦ Ἀντρέα Μουστοξύδη, ἑνὸς Ἕλληνα ποὺ ἡ δράση του, ἡ ἠθική του ὕπαρξη, ὁ ὑπέροχος χαραχτῆρας του, θ' ἀπομένουν πάντα ὑποδειγματικά. Γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴ ζωὴ τοῦ διαλεχτοῦ αὐτοῦ Ἕλληνα, τοῦ σοφοῦ, ποὺ πρῶτος—μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανείς—ἔβαλε στὶς ἑλληνικὲς φιλολογικὲς καὶ ἱστορικὲς ἐργασίες τὴ σφραγίδα τῆς ἐπιστήμης, τοῦ μεγάλου πατριώτη καὶ ἀληθινοῦ ἰδεαλιστῆ, καὶ ποὺ τὸ ὄνομά του γέμιζε πραγματικὰ τὶς ἕξη πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰῶνα, ἔχουμε κατὰ καλὴ τύχη ἐξὸν ἀπὸ τὰ ἔργα του καὶ ἀρκετὲς καὶ θετικὲς πληροφορίες. Καὶ πρῶτα-πρῶτα ὑπάρχει ἡ βιογραφία του γραμμένη ἰταλικὰ ἀπὸ τὸν Αἰμίλιο Τυπάλδο, τυπωμένη στὰ 1836 καὶ ξανατυπωμένη στὰ 1838, ἀλλὰ διορθωμένη πιὰ καὶ μὲ ἐξηγητικὰ σημειώματα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Μουστοξύδη. Ὕστερα ἔχουμε τὴ βιογραφία του γραμμένη ἀπὸ τὸν Κερκυραῖο Ν. Β. Μάνεση, (δημοσιευμένη στὸ περιοδικὸ «Πανδώρα», τόμος ΙΑ' σελ. 252—255), τὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Ἀντρέα Παπαδόπουλο Βρεττό (τυπωμένη στὰ 1860), τὸ λόγο ποὺ ἔβγαλε στὴν κηδεία του ὁ Πέτρος Βράϊλας—Ἀρμένης καὶ ὅπου τοῦ κάνει ἕνα ἀληθινὰ ἔξοχο χαραχτηρισμό, ἄλλες λογῆς-λογῆς πληροφορίες σκόρπιες ἐδῶ κι' ἐκεῖ, καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τοῦ Ἰταλοῦ μελετητοῦ τῆς ἑλληνικῆς (ἀργαίας καὶ νεώτερης) φιλολογίας Τομαζέου, ποὺ κάπου γράφει: «Εἶδα τὸ Μουστοξύδη, τὸν ἱππότη τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Ἁγίας Ἄννας καὶ ἄλλων πολλῶν, τὸ γραμματέα τῆς πρεσβείας, τὸν ὑπουργὸ τοῦ Καποδίστρια, τὸν ἄρχοντα τῆς Παιδείας, τὸν ἀγαπημένο σοφὸ τῶν κύκλων τοῦ Μιλάνου, τοῦ Τουρίνου, τῆς Φλορέντσας, τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Παρισιοῦ, νὰ βέχεται μὲ ἁπλότητα, ποὺ δὲ λιγόστευε καθόλου τὴν ἀξιοπρέπεια, τοὺς φτωχοὺς χωριάτες, ποὺ τοὺς ἔβλεπε καθισμα κοντά του καὶ νὰ συχνολέγῃ στὴ συνομιλία τὸν τίτλο τοῦ «ἀδερφέ μου» μὲ τὴν ἴδια ἐκείνη καθαρότητα, ποὺ ἀκούγεται ἀπὸ τὰ χείλη τῶν Ἑλλήνων περισσότερο ἀπὸ τριάντα αἰῶνες.» Ἀπὸ τὶς βιογραφίες καὶ τὶς πληροφορίες ἐπῆρε κι' ὁ Κ. Σάθας ἀρκετὲς γιὰ τὸ Μουστοξύδη στὴ «Νεοελληνικὴ φιλολογία» του (σελ. 736—741), ὅπως τὸ σημειώνει καὶ πολὺ ὑστερότερα ὁ Σπ. Δὲ Βιάζης, ποὺ ἔγραψε μιὰ ἀρκετὰ πλατιὰ βιογραφία, πλουτισμένη καὶ μὲ κάποιες καινούργιες πληροφορίες (δημοσιευμένη στὸ περιοδικὸ «Ἀκρίτας», ἔτος Β' (1605) τεύχη 24 καὶ 25).

Μὰ θαρρῶ, ὅτι ἡ πιὸ ἀξιόλογη βιογραφία τοῦ Μουστοξύδη γράφηκε ἀπὸ μιὰ γυναῖκα: τὴ Marie-Antoinette Chaix. Τὸ σύντομο φυλλάδιό της ἔχει τίτλο: «Une Figure Neogrecque. Andréa Moustoxidi. Édition du Monde Nouveau. Paris.» (Σχῆμα 4ο σελ. 1—8.) Δὲ μπορῶ νὰ βεβαιώσω πότε γράφηκε ἡ τολλάχιστο τυπώθηκε ἡ βιογραφία αὐτή, ἐπειδὴ δὲν ἔχει καμμιὰ χρονολογία. Ὁ ἐκδότης ἀκολούθησε τὴν κακὴ συνήθεια ποὺ ἔχουνε πολλοί, νὰ μὴ βάνουνε χρονολογία στὰ βιβλία τους. Ὑποθέτω ὅμως ἀπὸ κάποια καθέκαστα, ὅτι ἔχει γραφῆ λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1920—1921. Ἡ βιογραφία αὐτὴ ἀρχίζει μὲ τὰ λόγια: «Μορφὴ ποὺ φανερόνει εἰλικρίνεια, μέτωπο πλατὺ καὶ πολὺ γυμνό, μύτη μεγάλη καὶ χοντή· τέτοιος μᾶς παρουσιάζεται στὶς εἰκόνες του ὁ Ἀντρέας Μουστοξύδης, φιλόλογος καὶ πολιτικός, ὕπαρξη, ὅπου ἐσμίξανε περίεργα ὁ σοφὸς κι' ὁ ἄνθρωπος τῆς δράσης».

Ὁ τελευταῖος αὐτὸς λιγόλογος χαραχτηρισμὸς εἶναι πλέριος· ὁ Μουστοξύδης ἦτανε πραγματικὸς φιλόλογος καὶ πραγματικὸς πολιτικός· ἦτανε ὁ ἄνθρωπος τοῦ βιβλίου καὶ τῆς πέννας, μὰ κι' ὁ γεμᾶτος ἀνησυχίες γι' αὐτὸ καὶ σπάνιας δράσης. Στὸ σύντομο τοῦτο σημείωμα δὲν εἶναι βέβαια δυνατὸ νὰ ἐξεταστῇ ὅσο θὰ ἔπρεπε πλατὺ τὸ διπλὸ αὐτὸ φανέρωμα τοῦ Ἕλληνα διανοούμενου, τοῦ ὑπέροχου ἠθικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ φιλόλογου, ποὺ τόνε θέλει δικόνε της κι' ἡ Ἰταλία ὅσο κι' ἡ Ἑλλάδα. Σὲ γενικὲς μόνο γραμμὲς θὰ προσπαθήσω νὰ παρουσιάσω τὴ διπλὴ μορφή του, τὴ διπλὴ δράση του.

Γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα τὶς 5 τοῦ Γενάρη 1785. Ὅπως συνηθίζανε τότες οἱ περισσότεροι συμπατριῶτες του νὰ πηγαίνουνε στὴν Ἰταλία γιὰ νὰ σπουδάζουνε, ἔτσι ἐπῆγε κι' αὐτὸς δέκα ἑφτὰ χρονῶν (1802) στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας γιὰ νὰ σπουδάσῃ νομικά. Στὰ 1805. βηλαδὴ εἴκοσι χρονῶν, ἐπῆρε τὸ δίπλωμά του. Τὴν ἴδια ἐποχὴ φανερώθηκε καὶ γιὰ ἱστορικὸς συγγραφέας. Ἔγραψε ἰταλικὰ μιὰ σύντομη ἱστορικὴ μελέτη γιὰ τὴν Κέρκυρα ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἴσαμε τὸ 12ο αἰῶνα. Τὸ πρῶτο αὐτὸ ἔργο τοῦ νεαρώτατου Μουστοξύδη ἔκαμε τόση ἐντύπωση, ὥστε ἡ Ἀκαδημία τῆς Φλορέντζας κι' ἡ ἀρχαιολογικὴ ἑταιρία τῆς ἴδιας πολιτείας τὸν ἐκάμνε μέλος τους.

Ἡ κυβέρνηση τῆς πατρίδας του τόνε διώρισε μὲ μιστὸ ἱστοριογράφο τῆς Δημοκρατίας τῶν Ἑφτὰ Νησιῶν. Ὁ Μουστοξύδης γυρίζοντας στὴν Κέρκυρα ἄρχισε νὰ κάνῃ μαθήματα, χωρὶς μιστό, στὸ Λύκειο ποὺ εἶχε ἱδρυθῆ στὰ 1804. Μά, καθὼς φαίνεται, ὁ νεαρὸς σοφὸς εἶχε μέσα του καὶ τὴν ἀνησυχία τοῦ ταξιδιοῦ. Γιὰ τοῦτο στὰ 1807, λίγο καιρὸ πρὶν τὰ Ἑφτάννησα πάψουνε νὰ εἶναι αὐτόνομη δημοκρατία καὶ νὰ γίνουν ἁπλὴ γαλλικὴ ἐπαρχία, ἔφυγε πάλι γιὰ τὴν Ἰταλία. Τότε σύχναζε πολὺ στὸ σπίτι τοῦ Ἰταλοῦ Μαντζόνι, τοῦ ξακουστοῦ συγγραφέα τοῦ μυθιστορήματος «Οἱ Ἀρραβωνιασμένοι», ποὺ τὸν ἀγαποῦσε πολύ. Ἀπὸ τὸ Μαντζόνι γνωρίστηκε καὶ μὲ τὸ μεγάλο Ἰταλὸ ποιητὴ τῆς ἐποχῆς Βιτσέντζο Μόντι. Ἡ γνωριμία αὐτὴ ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ τὸ Μουστοξύδη νὰ ἔχῃ καὶ τὴν αἰσθηματικὴ περιπέτειά του. Ὁ Μόντι εἶχε μιὰ κόρη, τὴν Κονστάντζα, ξακουστὴ γιὰ τὴν ὀμορφιά της. Ὁ Μουστοξύδης τήνε γνώρισε καὶ δὲν ἄργησε νὰ τὴν ἐρωτευτῇ. Στὸν ἔρωτά του ἀνταποκρίθηκε κι' ἐκείνη. Κι' ἔτσι ὁ νεαρὸς Ἕλληνας δὲ δίστασε νὰ τήνε ζητήσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα της γιὰ γυναῖκα του. Ὁ ποιητὴς ὅμως Μόντι ὀνειρευότανε γιὰ τὴν κόρη του γάμο πολὺ σπουδαιότερο καὶ πλούσιο, γι' αὐτὸ καὶ τοῦ τὴν ἀρνήθηκε. Ὁ Μουστοξύδης ἀποτραβήχτηκε, κατηγορῶντας τὸν ποιητή, ὅτι θυσίαζε τὴν κόρη του καὶ τὸ φίλο του στὴ λατρεία τῶν λεφτῶν. Ἴσως ἡ ἐρωτικὴ αὐτὴ ἀτυχία του νὰ τὸν ἔκαμε ν' ἀφίσῃ τὴν Ἰταλία καὶ νὰ πάῃ στὸ Παρίσι, γιὰ νὰ ξαναγυρίσῃ πάλι στὴν Ἰταλία καὶ νὰ μείνῃ στὸ Μιλάνο.

Τὴν ἴδια τούτη ἐποχὴ ἔγραψε ἰταλικὰ καινούργιες ἱστορικὲς μελέτες γιὰ τὴν Κέρκυρα, ποὺ τὶς τύπωσε σὲ δυὸ τόμους (1811 καὶ 1814). Μελετῶντας τὰ χειρόγραφα στὶς βιβλιοθῆκες τῆς Ἰταλίας βρῆκε ἕνα ἄγνωστο κομμάτι ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ Ἀθηναίου ρήτορα Ἰσοκράτη «Περὶ Ἀντιδόσεως», ποὺ τὸ τύπωσε στὰ 1812. Ἡ ἔκδοση αὐτὴ στερέωσε τὸ φιλολογικό ὄνομα τοῦ Μουστοξύδη, ποὺ ἔγραφε στὸ ἀναμεταξὺ καὶ στὸ σπουδαῖο ἰταλικὸ περιοδικὸ Poligrafo. Διάφορες Ἀκαδημίες τῆς Εὐρώπης, ὅπως καὶ τὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Παρισιοῦ, τὸν ἐκάμνανε μέλος τους.

Ἡ ἀνησυχία κι' ὁ πόθος τοῦ ταξειδιοῦ δὲν ἔσβυνε καθόλου μέσα του. Κι' ἔτσι ταξείδευε πότε στὴ Γαλλία, τὴν Ἑλβετία, στὴ Γερμανία καὶ πότε ξαναγύριζε στὴν Ἰταλία γιὰ νὰ μείνῃ σὲ καμμιὰ πολιτεία της, ὅπου ἐξακολουθοῦσε τὶς ἱστορικὲς καὶ τὶς φιλολογικὲς ἐργασίες του. Μιὰ ἀπὸ τοῦτες εἶναι κι' ἡ μελέτη του γιὰ «τὰ τέσσερα ἄλογα τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Μάρκου στὴ Βενετία (δημοσιευμένη στὰ 1816) ὅπου ἀποδείχνει, ὅτι τὰ τέσσερα αὐτὰ χαλκωματένια ἄλογα εἶχανε φτιαχτῆ στὴ Χίο κι' ἀργότερα ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος τὰ πῆγε στὸν Ἱπποδρόμο τῆς Πόλης, κι' ἐκεῖθε μετακομιστήκανε στὴν Ἰταλία' ἀντίθετα θηλαδὴ στὴ γνώμη, ποὺ εἶχανε ἴσαμε τότε, ὅτι τὰ ἄλογα αὐτὰ στολίζανε τὴ θριαμβευτικὴ ἄψιδα τοῦ Νέρωνα στὴ Ρώμη. Ἡ γνώμη τοῦ Μουστοξύδη γέννησε μερικὲς ἀντιλογίες, ποὺ τὶς ἀπόδειξε πόσο ἦτανε ἀστήριχτες μὲ κάποια καινούργια μελέτη του ἐπάνω στὸ ζήτημα αὐτό.

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

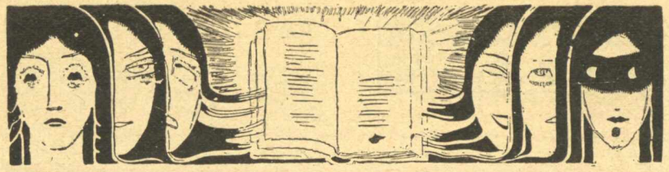

VEISSENBERG

Η ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΑΓΩΝΙΑ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Ὁ Ἰτσχοκ Μάϊερ Βάϊσσενμπεργκ γεννήθηκε στὸ Γιέλικοφ τῆς Πολωνίας τὸ 1881. Εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἑβραίους συγγραφεῖς. Τὰ ἔργα του, **Ζηλοτυπία καὶ Ἐπιθυμία, Κάσπερ, Ἕνα χωριό,** χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴ δύναμή τους καὶ τὴν πρωτοτυπία τους. Πάρα κάτω δίνομε τὴ «Νυχτερινὴ ἀγωνία μιᾶς γυναίκας» ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερά του κομμάτια.

Ζοῦσε κάποτε ἕνας ἑβραῖος ποὺ πούλαγε φρέσκα φάρια τὴν Παρασκευή. Κάθε Πέμπτη ἔζεβε, γιὰ νὰ πάγ' νὰ φαρέψῃ ἐκεῖ κοντὰ στὸ χωριὸ του· ἔφερνε ὅ,τι ἤθελε νὰ τοῦ δώσῃ ὁ Παντοδύναμος...

Λοιπὸν μιὰ Πέμπτη τὸ χειμῶνα τὸ χωριὸ δὲν εἶχε οὔτε χλέπι φαριοῦ, ὅταν ὁ ἔμποράς μας ἔμαθε πὼς στὰ περίχωρα τοῦ Μπούγκ μποροῦσε νὰ πιάσῃ ἀρκετά. Χωρὶς νὰ περιμένῃ, ξεκίνησε ἀμέσως. Ἴσα ἴσα τὴν ὥρα ἐκείνη ἕνας χωρικὸς ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Μπούγκ πέρασε γιὰ καλή του τύχη ἀπ' τὸ χωριό. Ὁ φαρᾶς ἐπωφελήθηκε καὶ τράβηξανε τὸ δρόμο μαζί.

Ἡ νέα γυναίκα τοῦ φαρᾶ ἦτανε μόνη στὸ σπίτι. Τὸ σπιτάκι τους βρισκότανε στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ. Ἡ γυναίκα δὲν ἐσήκωνε τὰ μάτια της ἀπ' τὴν πόρτα. Κι' ὅμως ὁ ἄντρας της τὴν εἶχε καθησυχάσει πρὶν φύγει. Λίγες μόνο ὧρες θἀλειπε· μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ θὰ γύριζε στὶς δέκα τὸ βράδυ.

«Ὁ Θεὸς ξέρει τί γίνεται» ἀναστέναζε «ἀλλοίμονο! αὐτὴν τὴν τρομακτικὴ νύχτα τὴν ἔρημη τὴν σκοτεινή...» Βασανιζόταν, χανόταν σὲ παράλογες ὑποθέσεις· μὰ σὲ λίγο, κάνοντας τὴν ὑπομονή, λυγίζοντας ἀπ' τὸ βάρος τῆς λύπης καὶ τῆς ἀνησυχίας, κατέβασε τὴ λάμπα καὶ ξαπλώθηκε στὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ. Τὴ φορὰ αὐτὴ τῆς φαινόταν καθαρὰ πὼς ἄκουγε κρότο κοντὰ στὴν πόρτα. Ἕνας φόβος τρομερὸς κατέλαβε τότε τὴ νέα γυναίκα. Μιὰ γυναίκα μόνη... τὴ νύχτα, καὶ στὴ χαμένη αὐτὴ γωνιά.. Ἄξαφνα βεβαιώθηκε πὼς κάποιος ἄγγιξε τὴν πόρτα. Ἡ νέα γυναίκα τότε ὀρθώθηκε, μάζεψε ὅλο τὸ θάρρος της, καὶ μὲ φωνὴ ποὺ προσπαθοῦσε νὰ κάμῃ σταθερή, ρώτησε :

— Ποιὸς εἶναι ;

— Ἐγώ, ὁ συνέταιρος τοῦ ἀντρός σου, ἀκούστηκε ἀπ' ὄξω μιὰ γνωστὴ της φωνή.

Κι' ἡ Σάρα ἔτρεξε βιαστικὰ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ, εὐτυχισμένη ποὺ ὁ Θεὸς τὴν ἐλυπήθηκε καὶ τὴν ἔσωσε ἀπ' τὴν ἀπελπισμένη ἀναμονή...

— Ποῦ εἶναι λοιπὸν ὁ ἄντρας σου ; ρώτησε μπαίνοντας.

— Μά, ἔκαμε αὐτὴ στεναχωρημένη, δὲν ξέρεις πὼς ἔφυγε νὰ βρῇ ἐμπόρευμα ;

— Ὄχι, δὲν τὄξερα ! Ἀφοῦ δὲ μοῦπε τίποτα !

—Ἄχ ! ἀναστέναξε ἡ Σάρα, ποιὸς ξέρει τί γίνεται αὐτὴ τὴ στιγμή.

— Μπᾶ, τί θέλεις νὰ γίνεται ; Δὲ θ' ἀργήσῃ νὰ γυρίσῃ...

— Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω ! Ἤρθε τὸ ἀπόγεμα αὐτὸ σὰν ἀνεμοστρόβιλος καὶ φόρεσε βιαστικὰ τὸ πανωφόρι του μὲ τὴ

Νόμιζε πὼς βλέπει τὸν ἄντρα της ματωμένο

γούνα λέγοντάς μου ἁπλῶς πὼς πήγαινε στὰ περίχωρα τοῦ Μπούγκ καὶ πὼς θὰ γύριζε κατὰ τὶς δέκα... Κι' οἱ ὧρες περνοῦν χωρὶς νὰ γυρίσῃ !...

— Λοιπὸν βάνεις στὸ μυαλό σου ἕνα σωρὸ παράδοξες ἰδέες, ἔ ;

— Μὰ τί θές ; Ἀφοῦ δὲ γυρίζει !

— Μά, Σάρα, μὴν εἶσαι κουτή, εἶπε ὁ συνέταιρος προσπαθῶντας νὰ τὴν ἡσυχάσῃ. Πές μου μόνο ἂν ἔφυγε μὲ τὴν ἁμαξά μας.

— Μὰ ὄχι, ἀπάντησε ἐκείνη λυπημένα. Ἀνέβηκε στὸ ἁμαξάκι ἑνὸς χωρικοῦ ποὺ οὔτε τὸν ξέρω καθόλου !

— Ἡσύχασε, Σάρα, ἀφοῦ εἶσαι τόσο ἀνήσυχη, θὰ σελλώσω νὰ πάω νὰ τὸν βρῶ.

Τότε καὶ τὄκανε. Μπροστὰ στὴν ἁμαξα ποὺ ἑτοιμαζότανε νὰ ξεκινήσῃ, ἡ Σάρα στεκότανε δακρυσμένη.

— Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, Κύριε ! Ἡ καρδιὰ μιᾶς ἀδύνατης γυναίκας δοκιμάζεται βαρειὰ ὅταν συλλογίζεται τὸν ἄντρα της ποὺ λείπει... Ὄχ ! δὲ βαστάω πιά, πρέπει νὰ πάω κι' ἐγὼ νὰ τὸν βρῶ.

Ὁ συνέταιρος ἦτανε στενοχωρημένος. Τὸ κρῦο κι' ὁ ἄνεμος τοὺς τυραννοῦσε. Μὰ συλλογιζότανε πὼς μιὰ παντρεμένη γυναίκα δὲν ἔπρεπε νὰ μένῃ μόνη στὸ σπίτι καὶ τὴν πῆρε μαζί του. Τῆς ἔκανε ἕνα ἀχερένιο στρῶμα στὸ βᾶθος τῆς ἁμαξας καὶ τῆς ἔριξε πάνου της σκεπάσματα γιὰ νὰ μὴν κρυώσῃ.

Στὸ δάσος ὁ ἄνεμος λυσσομανοῦσε, βόγγαγε, οὐρλιαζε τρελλά. Φύσαγε μὲς ἀπ' τὰ παγωμένα δέντρα, παρασύροντας ὅλα μπροστά του, σηκώνοντας σωροὺς τὸ χιόνι· χτύπαγε τοὺς ταξιδιῶτες στὸ πρόσωπο. Στιγά, ψιθυρίζανε προσευχές, παραπονιώνταν στὸ Θεὸ ἢ ἐκφράζανε τὴ θλίψη τῆς ἀδικοδοκιμασμένης ψυχῆς τους. Ὁ καθένας χωριστὰ παρακαλοῦσανε τὸ Θεὸ νὰ τὸν βοηθήσῃ σ' αὐτὴ τὴ δυστυχία. Καὶ τὴν ὥρα ποὺ φωνάζαν ἔτσι τὸ ζῶο τραβοῦσε μὲ δυσκολία. Ἡ Σάρα, βλέποντας τὴν καθαρὴ ἀσπράδα τοῦ χώματος—ἄσπρο σεντόνι, ἀνάγγιχτο, ὅπου μόνο τὰ δέντρα φαινόνταν σὰ μικρὰ ὑψώματα χιονιοῦ—ἔβγαλε αὐτὴ τὴ φωνή :

— Ὄχ ! Θέ μου. Θέλεις νὰ καταστρέψῃς τρεῖς ψυχὲς μαζί !...

— Σαρούλα, τί λὲς αὐτοῦ ; Δὲν ἐλπίζεις στὸ Θεό μας ! Βέβαια ἡ νύχτα εἶναι πολὺ τρομερή. Μὰ ἐκεῖνος ποῦσωσε τὸ Δανιὴλ ἀπ' τὸ λάκκο τῶν Λεόντων δὲ θὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ ! Τί ἔχεις κι' ἐπαναστατεῖς ἔτσι ; Ἡσύχασε, Σάρα !...

Μὰ ἡ νέα γυναίκα τὸν ἐκύτταξε χωρὶς νὰ βρίσκῃ παρηγοριά, καὶ τὰ δάκρυα κυλῆσαν ἄφθονα ἀπ' τὰ μεγάλα της μάτια. Ὕστερα, μετὰ τὴν ἐξάντληση, τὴ λύπη καὶ τὰ κλάμματα, ὁ ὕπνος κατέλαβε τὴν ἀπελπισμένη Σάρα.

Ὡστόσο τὸ ἄλογο ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ σιγά : βρίσκονταν τώρα μὲς στὸ ἄγριο δᾶσος. Τὸ φτωχὸ ζῶο μπλεκότανε μὲς στὰ κλωνάρια καὶ τὰ ξερόκλαδα· εὐτυχῶς ὁ ἄνεμος ἦτανε λιγώτερο δυνατός. Μετὰ τὴ θύελλα ἡ γαλήνη. Βαθειὰ ἡσυχία : δὲν ἄκουγες ἄλλο ἀπ' τὰ κλαριὰ ποὺ κουνοῦσε, ποὺ μαστίγωνε ὁ ἄνεμος. Κι' ὁ συνέταιρος εὐχαριστοῦσε τὸ Θεὸ γιὰ τὴν καλωσύνη του, ὅταν, σὲ μιὰ στιγμὴ τὸ ἄλογο σταμάτησε ξαφνικά. Ἡ Σάρα, ποὖχε μισοκοιμηθῇ ξύπνησε ἀπότομα. Κύτταξε τριγύρω της, μ' ἀνήσυχο βλέμμα καὶ ρώτησε τὸ σύντροφό της :

— Μὰ ποῦ λοιπὸν βρισκόμαστε :

— Οὔτε ξέρω τῆς εἶπε θλιβερὰ ὁ συνέταιρος. Γιὰ νὰ σταματήσῃ τὸ ἄλογο τόσο ἀπότομα, πρέπει κάποιος κορμὸς νάναι μπροστὰ στὸ δρόμο...

Καὶ λέγοντας αὐτὰ πήδηξε ἀπ' τὴν ἁμαξα γιὰ νὰ ἰδῇ τί τὴν εἶχε κάμει νὰ σταματήσῃ. Μὰ ὅταν ἐτίναξε ὅλο τὸ χιόνι ποὺ σκέπαζε τὸ ἐμπρόδιο, ὀπισθοχώρησε τρομαγμένος...

— Ἕνας ἄνθρωπος σκοτωμένος ! ψιθύρισε μὲς ἀπ' τὰ δόντια.

Τρέμοντας ὁλόκληρη ἡ Σάρα ἦταν κιόλας κοντὰ στὸ πτῶμα. Σκυμμένοι κι' οἱ δυὸ πάνου στὸ κεφάλι τοῦ σκοτωμένου τὸν ἀνεγνώρισαν, δυστυχῶς. Δὲν ὑπῆρχε, ἀλλοίμονο, ἀμφιβολία ! Δὲν ἦταν ἄλλος

ἀπ' τὸν ἄντρα τῆς Σάρας, ξαπλωμένος ἐκεῖ, ἀκίνητος, μπροστά τους... Ἔπρεπε νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς πὼς ὁ χωρικός, ἐλπίζοτας νὰ βρῇ μεγάλη περιουσία πάνου στὸν ἑβραῖο, τὸν εἶχε δολοφονήσει. Κι' οἱ δυὸ σηκώσανε τὴ φωνή τους γιὰ νὰ ποῦν τὸν πόνο τους στὸ Θεό... Ἀλλοίμονο! ποτὲ τὰ κλάμματα τῶν ζωντανῶν δὲν ξυπνήσανε τοὺς πεθαμένους. Νόμος ἐπιτακτικός, ἀνέκκλητος, ἄδικος, σκληρός. Ἡ Σάρα δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ κλάψῃ τὸν ἄντρα της, κι' ὁ συνέταιρος ἔκαμε καὶ κεῖνος τὸ ἴδιο...

Μὰ ὅλα ἔχουν ἕνα τέλος. Κι' ὁ συνέταιρος ἀναγκάστηκε νὰ τῆς ἐπιληθῇ γιὰ νὰ πάψῃ τὰ κλάμματα, γιὰ νὰ τὴν ἀνακουφίσῃ, ἔλεγε, στὸν πόνο της, γιὰ τὸν πεθαμμένον...

— Ἀνέβα λοιπὸν στ' ἁμάξι, τῆς εἶπε μὲ τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα. Κύττα νὰ κοιμηθῇς λίγο· ἔχεις ἀνάγκη νὰ ἡσυχάσῃς. Ἐγὼ θὰ ξαγρυπνήσω στὸ νεκρὸ ὡς τὴν αὐγὴ καὶ μόλις χαράξει θὰ τὸν πᾶμε στὴν πόλη γιὰ νὰ τὸν θάψουμε ὅπως λέει ἡ θρησκεῖα μας. Ἀφοῦ ἔτσι θέλησε ὁ Θεός ! Εὐχαρίστησέ τονε ποὺ μᾶς ὡδήγησε στὸ δρόμο αὐτόν· ἦτανε γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὸν θάψουμε ὅπως πρέπει. Χωρὶς ἐμᾶς, ποιὸς ξέρει πόσον καιρὸ θἄμενε ἐκεῖ ; ...

Μὰ τὰ λόγια αὐτὰ ἦταν τάχα καταλληλα γιὰ νὰ παρηγορήσουνε τὴν καϋμένη τὴ Σάρα ; Κι' ὅμως δὲν ὑπάρχει δυστυχία ποὺ δὲ βρίσκει στὸ τέλος παρηγοριά. Κι' ὁ συνέταιρος κατώρθωσε νὰ ἡσυχάσῃ τὴ χήρα.

Ξανανέβηκε στὴν ἅμαξα καί, σὰν σκεφτότανε πὼς εἶχε γίνει χήρα ἔκλαψε ὅσο ἤθελε, ὡς ποὺ ὕπνος βαθὺς τὴν ἔπιασε. Εἶδε ὄνειρο. Ὁ ἄντρας της γύριζε ἀπ' τὸ πανηγῦρι ποὺ γινότανε κάθε χρόνο καὶ τῆς ἔφερνε ἕνα λαμπρὸ καὶ πολύτιμο τούρκικο σάλι... Τί εὐτυχισμένη ποὔταν ἡ Σάρα καὶ πῶς χαμογελοῦσε! Ὁ συνέταιρος, ποὺ συλλογιζόντανε τὴ δυστυχία ποὺ βάρεσε τὴν ὡραία καὶ νέα γυναίκα, βλέποντας ἕνα γλυκὸ χαμόγελο στὰ χείλια της, χάρηκε...

***

Τὰ πόδια τοῦ συνέταιρου παγώσανε στὸ τέλος. Γιὰ σκεφτῆτε νὰ φυλάῃ ὅλη νύχτα τὸν πεθαμένο μὲ τὰ πόδια στὸ παγωμένο χιόνι! Καὶ συλλογιζότανε πὼς χωρὶς νὰ χάσῃ ἀπ' τὰ μάτια του τὸν πεθαμένο θἄπρεπε σὰν ἄνθρωπος ν' ἀνεβῇ νὰ ζεσταθῇ στὸ ἄχερο... νὰ ζεσταθοῦνε λίγο τὰ πόδια του! Εἶναι γραφτό, συλλογιζότανε, νὰ ξαγρυπνήσῃ ἕνας ζωντανὸς τὸ νεκρό· μὰ καὶ τὸ ἄλογο ζωντανὸ εἶναι· δὲ θἄταν ἄσκημο νὰ τὸν φυλάξῃ αὐτό...

Μὰ ὁ ἄνθρωπος εἶν ἕνοχος ὅταν προσέχει αὐτὲς τὶς δικαιολογίες, στὴ δυστυχία ἰδίως. Ἀφοῦ ἔκλαψε τόσο, ὁ συνέταιρος δὲν ἀμφέβαλλε πὼς ὁ ὕπνος θὰ τὸν κατελάμβανε ἀμέσως... Καὶ κοιμήθηκε μὲ τὸ κεφάλι γερμένο στὸ τρυφερὸ στῆθος τῆς νέας χήρας.

Κι' ἕνα πρᾶγμα ἀνεξήγητο τοὺς συνέβη. Ἡ αὐτὴ νόμισε πὼς εἶδε στ' ὄνειρό της τὸν ἄντρα της, ἢ ὁ φόβος τὴν εἶχε παραλύσει τόσο... Νά : σιγὰ σιγὰ στὴν ἀρχή, ὕστερα πιὸ ἀπότομα, τὸν πλησίασε. Ἐκεῖνος τὴν ἔσφιξε στὸ στῆθος του, χαϊδεύοντάς την σὰ νἄθελε νὰ τὴν παρηγορήσῃ γιὰ τὴ δυστυχία ποὺ τὴν ηὗρε... Στὸ τέλος ἔγινε τὸ κακό. Λησμονηθήκανε σὰν σ' ἕνα καταραμένο καὶ σκοτεινὸ παραμύθι ποὺ τοὺς ἔπλεξε ἡ συνένοχη νύχτα...

Μισοξυπνημένοι καὶ μὲ συνείδηση τῆς πράξης τους, βλέπανε τὴ μέρα ποὺ ἄρχιζε νὰ χαράζῃ. Ἀπό 'να μακρυνὸ χωριὸ ἀκούγανε κοκόρους νὰ λαλᾶνε. Κι' ὅταν γιὰ πρώτη φορά, στὸ φῶς τῆς ἡμέρας τὰ βλέμματά τους συναντήθηκαν, καταλάβανε τὸ βᾶθος τῆς πτώσης τους.. Αὐτὸς ρώτασε.

— Τί θὰ τὸν κάμουμε τὸν πεθαμένον ;

— Μά, τί ἄλλο ! Νὰ τὸν ξαναφέρουμε στὴ χώρα μαζί μας !

Καὶ τί θὰ πῇ ὁ κόσμος ; Πῶς θὰ ξηγήσουμε αὐτὴ τὴ δολοφονία καὶ τὸ ἐβρηματά μας ; τῆς εἶπε αὐτὸς χαμηλόφωνα, τρέμοντας ἀπὸ φόβο. Κανεὶς δὲν ξέρει τίποτα, καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ στὸν φέρνουνε σκοτωμένο ! Τὸ χωριὸ θὰ πῇ : «Ἄ ! ναί, καταλαβαίνουμε, τὰ συμφωνήσανε μαζί !»

Ἡ Σάρα τὸν ἐκύτταξε θλιμμένη, καὶ τὰ δάκρυα ξανακυλήσανε στὰ μεγάλα της μάτια.

— Ἄκουσέ με, εἶπε αὐτός, ὅλα θὰ πηγαίνανε πρίμα, ἂν ἤθελες νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς. Ἀλλοιῶς, ἀπὸ τοὺς δυό μας, ἐγὼ θἄμουνα ὁ πιὸ ἀξιολύπητος... καθὼς ἤμουνα συνέταιρός του, θὰ ποῦνε : «Νά, τὸν ἐσκότωσε γιὰ νὰ τοῦ κλέψῃ τὰ λεφτά ! ἤ, ποιὸς ξέρει, γιὰ ὅ,τι ἄλλο...». Καταλαβαίνεις, Σάρα, δὲν μποροῦμε νὰ τὸν πάρουμε μαζὺ μας μὲ κανένα τρόπο !

Καταλάβαινε πὼς αὐτὸς ἔλεγε σωστὰ πράματα. Θυμήθηκε τὶς παληὲς ἱστορίες ὅπου γιὰ μιὰ ὡραία γυναίκα οἱ ἄντρες ἦταν ἱκανοὶ νὰ κάμουνε μιὰ δολοφονία... Ἀλήθεια, τί θὰ μποροῦσε νὰ μαρτυρήσῃ ὑπὲρ τοῦ συνέταιρου ; Δὲν ἦταν κανένας ζωντανὸς μάρτυρας... Ὁ Θεὸς μόνο ἦτανε μάρτυρας τῆς ἀθωότητάς του. Κι' οἱ ἄνθρωποι εἶναι φιλύποπτοι. Ἀφοῦ σκέφτηκε καλὰ τοὔπε :

— Ναί, μὰ τί θὰ κάμουμε τὸ πτῶμα ;

— Θὰ τ' ἀφίσουμε στὴ ρίζα ἑνὸς μεγάλου δέντρου, ὥς ποὺ νὰ λυπηθῇ ὁ Θεὸς τὴν ψυχή του.

Πάλι ἔχυσε θερμὰ δάκρυα ὅλο πίκρα, μὰ ἀφοῦ δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς, συμφώνησε. Ὁ συνέταιρος πῆγε τὸ σκοτωμένο κάτω ἀπό 'να γέρικο δέντρο, καὶ τὸν σκέπασε τελειώς μὲ χιόνι. Ὕστερα γυρίσανε κι' οἱ δυὸ μὲ τὸ ἅμαξι καὶ κάνανε μιὰ μικρὴ βόλτα πρὶν φτάσουνε στὸ χωριό.

Εἶχε τώρα ἀπάντηση στὶς ἐρωτήσεις τῶν χωρικῶν γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ ἀντρός της... Τὸ πρωῒ ἦτανε μιὰ ἀπελπισμένη χήρα· μὰ σὰν ἐρχόταν ἡ νύχτα, ὁ συνέταιρος τρύπωνε κρυφὰ στὸ σπίτι της. Ἤξερε τί θλιβερὸ εἶναι γιὰ μιὰ τόσο ὡραῖα νέα γυναίκα νὰ μένῃ μόνη της τὴ νύχτα στὸ κρεββάτι της. Μὰ φρόντιζε νὰ τὴν ἀφίνῃ στὰ ξημερώματα γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὰ κουτσομπολιὰ τῶν χωρικῶν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνα, ὅταν ἔλωναν τὰ χιόνια, ἀνακάλυψαν τὸ πτῶμα τοῦ φυλακισμένου. Τότε μόνο ὁ συνέταιρος, ποὔταν ἀνύπαντρος, παντρέφτηκε τὴν ὡραία χήρα. Ἀπὸ τότε ἡ Σάρα μπόρεσε νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ὁμορφιά της καὶ ἡ εὐτυχία θὰ βασίλευε σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ἂν...

***

Κάθε χειμωνιάτικη νύχτα ὅταν ἡ Σάρα πήγαινε νὰ βρῇ τὸν ἄντρα της, νόμιζε πὼς βλέπει στὰ πόδια τοῦ κρεββατιοῦ τὸ ἄλογο ὀρθό, μὲ τὸ κεφάλι χωμένο στὸ βαθὺ χιόνι, καὶ κοντά του, τὸν ἄντρα της ματωμένο... Ὅσο γιὰ τὸ συνέταιρο, αὐτός, ὅταν οἱ νύχτες ἦτανε μεγάλες, ἄκουγε τὸ παράπονο τοῦ πένθιμου ἀγέρα ποὺ λυσσομανοῦσε πάνου ἀπ' τὸ σπίτι... Βόγγαε κι' ἄρχιζε τοὺς λυγμοὺς γιατὶ νόμιζε πὼς βλέπει τὸ δολοφονημένο συνέταιρό του, ξαπλωμένο στὸ χιόνι. Ὁ ἄλλος κάρφωνε ἀπάνου του τὸ θαμπὸ βλέμμα του καὶ τὸν κατηγοροῦσε πὼς ἦταν ἡ αἰτία ποὺ χρειάστηκε νὰ περιμένῃ τόσο πολὺ πρὶν θαφτῇ κατὰ τὰ ἰουδαϊκὰ ἔθιμα...

ΑΦΟΜΟΙΩΣΗ

Τὰ χείλη μου ὡς ροδόφυλλα ὅπου τὸ θέρος φρύγει
καὶ διψασμένα τὴ δροσιὰ ρουφοῦνε τὴν αὐγὴ
πίνουν ἀπ' τῆς ἀγάπης σου τὴ μυστικὴ πηγή.
Ἅλικο ρόδο, μιὰ πληγή, μὲς στὴν καρδιά μου ἀνοίγει.

Τόσο μαζύ μου ἐδέθηκες, μέσα στὸ εἶναι μου εἶσαι,
σφυγμὸς μέσα στὶς φλέβες μου, ρυθμὸς μὲς στὴν καρδιά,
μορφὴ κι' ἰδέα, ποὺ ἔδεσαν, κι' οὐσία εἴμαστε μιά.
—Μὲ τ' ἀνθινά σου δάκτυλα τὰ φλέφαρά μου κλεῖσε !

Ἄνοιξε τὰ πλατειὰ φτερά, τ' ἀβρότατά σου χέρια,
ἡ μέθη ἐδῶ μὲ λύγισε, καὶ κράτη με σφιχτά,
τὴν ὄχθη τοῦ ὀνείρου ἀφίνουμε καὶ πλέουμε ἀνοιχτὰ
Γλυκὸ εἶν' ἐδῶ ! ἀναρίθμητα ρέουν ἐντός μου ἀστέρια !

Ἤμερο φθάνει ! κλεῖσε πιὰ τ' ἄλικα πέταλά σου
τόσο ἄπληστα σὲ μύρισα, σ' ἐτρύγησα βαθειὰ
γύρη μέσα στὸν κάλυκα σὰ νὰ μὴν εἶχε πιά !
—Δέξου με τώρα ἀγάπη μου ν' ἀράξω στὴν καρδιά σου.

ΒΑΣΟΣ ΧΑΝΙΩΤΗΣ

ΠΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Μιὰ ἀνάντηση τοῦ Ντορζελὲς

Κάποιο γαλλικὸ περιοδικὸ εἶχε τελευταῖα τὴν ἰδέα νὰ ἀπευθύνῃ στοὺς ἐκεῖ λογίους τὴν ἐρώτηση ποιὸς ἦταν ὁ μεγαλύτερος πόθος τῆς ζωῆς των κι' ἂν κατώρθωσαν νὰ τὸν πραγματοποιήσουν. Οἱ ἀπαντήσεις ποὺ δοθῆκαν ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔξυπνες καὶ ἱκανοποιητικές, ἀπ' τὶς περισσότερες ὅμως ἔλειπε ἡ εἰλικρίνεια ποὺ θὰ μᾶς ἀπεκάλυπτε γυμνὸ τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο. Ἐκείνη ποὺ μᾶς ἐκίνησε ἰδιαίτερα τὴ προσοχὴ ἦταν ἡ ἀπάντηση τοῦ Ρολὰν Ντορζελές, τοῦ γνωστοτάτου πιὰ συγγραφέως τῶν «Ξυλίνων σταυρῶν», ἑνὸς ἀξιολόγου ἀντιπολεμικοῦ βιβλίου. Αὐτὸς λοιπὸν ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ζωηρότερη ἐπιθυμία του ἦταν, τὸν καιρὸ ποὺ βρισκόταν στὸν πόλεμο, νὰ γυρίσῃ ζωντανὸς πίσω στὴ Γαλλία. Κι' ἀφοῦ ἡ φιλοδοξία του αὐτὴ πραγματοποιήθηκε, βεβαιώνει πὼς δὲν τὸν ἀνησυχεῖ καμμιὰ ἄλλη. Τὰ παραπάνω λόγια ἀξίζει νὰ μὴν περάσουν ἀπαρατήρητα μέσα στὴ μεταπολεμικὴ φιλολογία ποὺ μᾶς κατέκλυσε ἀπὸ παντοῦ καὶ δὲ μᾶς ἀφίνει νὰ διακρίνουμε τὰ γνήσια ἀπὸ τὰ πλαστά. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ντορζελὲς μᾶς φαίνεται σὰ μιὰ κραυγὴ βαθειὰ ἀνθρώπινη κι' ἀποτελεῖ τὴν εὐγλωττότερη καταδίκη τοῦ πολέμου.

Ἀνάγκη μιὰ διασάφηση

Εἶναι γνωστὴ ἡ σημασία ποὺ ἀπέδωσαν τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» ἀνέκαθεν στὴ Βαλκανικὴ Λογοτεχνία καὶ ἡ προσπάθειά τους νὰ γνωρίσουν στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ τὰ καλύτερα φιλολογικὰ ἔργα τῶν γειτονικῶν μας λαῶν. Στὴν προσπάθειά μας αὐτὴ πολὺ μᾶς συνέτρεξε κι' ὁ συνεργάτης μας κ. Τάσσος Βαφειάδης, τοῦ ὁποίου δημοσιεύουμε ταχτικὰ μεταφράσεις ἀπὸ τὰ βουλγαρικά. Μᾶς καταγγέλλεται ὅμως τελευταῖα ὅτι ὁ μεταφραστής μας αὐτὸς ἔγινε ὕποπτος καὶ παρακολουθεῖται ὡς ἐπικίνδυνο πρόσωπο ἀπὸ τὶς ἀστυνομικὲς ἀρχὲς τῆς Καστορίας, ὅπου μένει. Ὁ λόγος ποὺ συνετέλεσε στὸν ἐπιπόλαιο χαρακτηρισμό του ὡς βουλγαροφίλου κι' ἐπομένως ὡς ἐχθροῦ τῆς ἐθνικῆς μας ἀσφαλείας δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν ἀθῶα του ἀσχολία μὲ τὴ βουλγαρικὴ λογοτεχνία κι' ὁ πόθος του νὰ μᾶς ἐξοικειώσῃ περισσότερο μ' αὐτή. Δεδομένου ὅτι ἐλάχιστοι βουλγαρομαθεῖς ὑπάρχουν στὸν τόπο μας καὶ λίγοι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι σὲ θέση νὰ παρουσιάσουν ξένα ἔργα σὲ μεταφράσεις τῆς προκοπῆς, ἔχουμε νὰ διατυπώσουμε τὴν ἀκόλουθη ἐρώτηση καὶ περιμένουμε τὴ σχετικὴ ἀπάντηση. Πρέπει τὸ κράτος νὰ χαρακτηρίζῃ ὑπόπτους καὶ νὰ καταδιώκῃ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς ἀνθρώπους ποὺ διαπνέονται ἀπὸ μιὰ τέτοια πολιτισμένη πρόθεση, ἢ πρέπει ἀντιθέτως νὰ τοὺς ὑποστηρίζῃ στὸ ἔργο τους, ἂν ὄχι μὲ τίποτε ἄλλο τοὐλάχιστον μὴ παρεμβάλλοντας προσκόμματα στὴν ἐργασία τους; Καὶ πῶς περιμένουμε νὰ ἐπέλθῃ συμφιλίωση μεταξὺ τῶν βαλκανικῶν λαῶν, ὅταν ἀποκλείουμε μὲ παρόμοια περιοριστικὰ μέτρα τὴ στενώτερη ἐπαφὴ καὶ γνωριμία τους, ἔστω καὶ διὰ μέσου φιλολογικῶν μεταφράσεων;

Ἀποτελέσματα ἀωερισκεψίας

Στὸ Ἐμπειρίκειο Ἄσυλο Θηλέων, ἕνα ἵδρυμα μὲ πραγματικὴ φιλανθρωπικὴ δράση, πρὶν ἀκόμα ὑπαχθῇ κι' αὐτὸ στὸν Αὐτόνομο Ὀργανισμὸ Φυλακῶν, ἐστεγάζονταν δυὸ νέες ἀδερφὲς Ἰσραηλίτιδες. Ἐνῷ ὅμως ἡ κατάστασή τους δὲν ἐπέτρεπε ἀκόμα τὴν ἔξοδο καὶ παρὰ τὴ σχετικὴ γνωμάτευση τῆς διευθύνσεως, οἱ κυρίες τοῦ τότε διοικητικοῦ συμβουλίου, ἔχοντας σύμφωνο μὲ τὴ γνώμη τους καὶ τὸν ἀρχιραββῖνο ἀποφάσισαν νὰ τὶς βγάλουν ἔξω, χωρὶς νὰ προμαντέψουν τὶς συνέπειες ἐνὸς τέτοιου βεβιασμένου μέτρου. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι σὲ λίγον καιρὸ ἡ μιὰ ἀπ' τὶς ἀδερφὲς αὐτὲς ἔγινε ἡρωΐδα φονικοῦ δράματος στὴ Θεσσαλονίκη δικαιολογῶντας ἔτσι τὶς ἐπιφυλάξεις τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἀσύλου σχετικὰ μὲ τὴν ἔξοδό τους. Τώρα παρουσιάζεται τὸ ἀκόλουθο ζήτημα: Ὅταν ὑπάρχει ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς ἱδρύματος ἕνα ὑπεύθυνο πρόσωπο πρέπει ἢ δὲν πρέπει νὰ λογαριάζεται ἡ γνώμη του; Ἂν ναί, γιατὶ ἐπιτράπηκε ἡ ἔξοδος τῶν δυὸ αὐτῶν ἀδερφῶν Ἰσραηλιτίδων πρὶν ἀκόμα γίνουν καλὰ καὶ χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ διευθυντοῦ; Ἂν ὄχι, γιατὶ δὲν καταργεῖται ἡ θέση του, ἀφοῦ θεωρεῖται σχεδὸν μιὰ περιττὴ πολυτέλεια;

Ἡ ἀερίφημη ἕδρα

Μ' εὐχαρίστηση μας βλέπουμε ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἱδρύσεως ἕδρας Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν

βρίσκει ὅλο καὶ περισσότερη ἀπήχηση στὸν κύκλο τῶν διανοουμένων μας. Ἦταν καιρὸς ἐπὶ τέλους νὰ κατανοηθῇ πὼς μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες ἕδρες ποὺ πρέπει νἄχῃ ἕνα Πανεπιστήμιο εἶναι κι' αὐτή. Στὸ δικό μας ἔχουν συμπληρωθῇ ὅλες οἱ ἄλλες, μέχρι τῆς Παλαιοντολογίας καὶ τῆς Παπυρολογίας ἀκόμη, καὶ λείπει μονάχα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, δηλαδὴ ἑνὸς κλάδου ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντος καὶ πλουσίου. Οἱ φοιτηταί μας ποὺ θὰ βγοῦν αὔριο νὰ διαπαιδαγωγήσουν τὴν ἑλληνικὴ νεότητα, μαζὶ μὲ τὶς πολυπληθεῖς καὶ ἀνώφελες κάποτε γνώσεις ποὺ ἀκούουν στὶς παραδόσεις τόσων καθηγητῶν, χρειάζεται ἐπιπροσθέτως νὰ ἀποκτήσουν καὶ μιὰ σαφῆ ἰδέα τῆς λογοτεχνίας τοῦ τόπου τους, γιὰ νὰ μὴ στηρίζωνται κατὰ τὴ μελλοντική τους διδασκαλία σὲ μιὰ ἀτομική, ἐπιπολαία καὶ βεβιασμένη κρίση. Ἡ «Νέα Ἑστία» ἀπαντῶντας σὲ σχετικὸ σημείωμά μας συμφωνεῖ κατ' ἀρχὴν μὲ τὴν ἀποψή μας καὶ ἀναγνωρίζει τὴν ὑπάρχουσα ἀνάγκη. Μολονότι δὲ δὲν πρόκειται φυσικὰ νὰ ἐκλέξουμε ἐμεῖς τὸ νέο καθηγητή, ἐπαναλαμβάνουμε ὅτι μεταξὺ τῶν ἀξίων ποὺ θὰ διεκδικοῦσαν τὴν ἕδρα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας ἀπ' ὅλους καταλληλότερο θεωροῦμε τὸν κ. Ἄριστο Καμπάνη, τὸ γνωστὸ ἱστορικὸ καὶ μελετητὴ τῆς φιλολογίας μας. Εἶναι κρῖμα νὰ μένῃ ἀχρησιμοποίητος ἕνας διανοούμενος τῆς βαθειᾶς μορφώσεως καὶ τῆς κριτικῆς ἀξίας τοῦ κ. Καμπάνη, ἐνῶ μάλιστα παρουσιάζεται μιὰ τέτοια λαμπρὴ εὐκαιρία.

Τὸ συμαλήρωμα τῶν αροτομῶν

Ἡ κίνηση ποὺ ἄρχισε νὰ γίνεται γιὰ τὸ στήσιμο προτομῶν στοὺς ἐθνικοὺς ἄνδρας μας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τελευταῖα καὶ στὸν ἀξιόλογο μελετητὴ τῆς ἱστορίας τῆς μεσαιωνικῆς καὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς Σάθα, εἶναι ἕνα ἔργο διπλῆς σκοπιμότητος. Γιὰ νἄχε ὅμως περισσότερη ἀποτελεσματικότητα αὐτὸ τὸ μέτρο, θἄπρεπε νὰ γίνεται καὶ κάτι περισσότερο. Δὲ θἄταν δηλαδὴ καθόλου ἄσκοπο ἂν μὲ κάθε τέτοια εὐκαιρία κυκλοφοροῦσαν μαζὶ καὶ διάφορες ἐργασίες ἱστορικὲς καὶ ἀναλυτικές, σχετικὰ μὲ τὸ ἔργο τῶν τιμωμένων προσώπων. Μ' αὐτὸ τὸ μέσον, κοντὰ στοὺς καλλιτέχνες ποὺ ἐξυπηρετοῦνται ἀρκετὰ μὲ τὴν ἀνέργεση μνημείων, θὰ εἶχαν ἀκόμη νὰ κερδίσουν πολύ, ὄχι ἀπὸ οἰκονομικὴ ἄποψη μόνο, καὶ μερικοὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων μας. Γιατὶ κι' ἂν δὲν εἶχαν ἀπὸ πρὶν ἑτοιμασμένες ἐργασίες, περίπτωση ποὺ δὲν ἀποκλείεται πολλὲς φορές, θὰ μποροῦσαν ἀξιόλογα νὰ συλλέξουν ὡς εἰδικοὶ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα καὶ νὰ σχηματίσουν τὴ μελέτη ποὺ θἄλειπε καὶ ποὺ θὰ ἀναπληροῦσε πραγματικὸ κενό. Ἔτσι μονάχα θἄταν σὲ θέση καὶ ὁ πολὺς κόσμος, ποὺ μένει συνήθως ἀπληροφόρητος, νὰ διδαχθῇ ἄγνωστες σελίδες τοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ νὰ τονώσῃ τὸ χαρακτῆρα του μὲ ἀληθινὰ ἐπωφελῆ ἀναγνώσματα.

Μὲ τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων

Στὸν Παλαιὸ Στρατῶνα ὑπάρχουν ἀρκετοὶ φυλακισμένοι ποὺ κρατοῦνται εἴτε γιὰ ἀσήμαντα δημόσια χρέη εἴτε γιὰ μικρὲς ἰδιωτικὲς ὀφειλὲς εἴτε γιὰ παρόμοιες αἰτίες. Τώρα λοιπὸν μὲ τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων θὰ ἀποτελοῦσε πράξη πραγματικῆς φιλανθρωπίας, ἂν ἐλαμβάνετο κάποια μέριμνα καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς δυστυχισμένους ποὺ τὸ μόνο τους ἁμάρτημα ἴσως εἶναι ὅτι γεννηθῆκαν πτωχοί. Τὸ κράτος θὰ μποροῦσε σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση νὰ δείξῃ κάποια ἐπιείκεια χωρὶς νὰ κατηγορηθῇ ἀπὸ κανέναν ὅτι δὲν ἐφαρμόζει τοὺς νόμους καὶ ὅτι χαρίζεται χωρὶς λόγο. Ἐπίσης καὶ ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν δὲ θἄκανε ἄσχημα ἂν μαζὶ μὲ μερικοὺς εὐπόρους τῆς πρωτευούσης ἀνελάμβανε νὰ πληρώσῃ τὰ εὐτελῆ αὐτὰ χρέη ποὺ ἀποστεροῦν τὸ ἀγαθὸ τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ ἕναν ὡρισμένο ἀριθμὸ κρατουμένων. Ἡ φιλανθρωπία σὲ μερικὲς τέτοιες περιστάσεις κυρίως, χρειάζεται νὰ δείξῃ τὸν κοινωνικό ρόλο της καὶ τὴν εὐεργετικὴ δράση της ἀπέναντι τῶν θυμάτων τῶν σημερινῶν σκληρῶν συνθηκῶν.

Φαινόμενα τῆς ἐωοχῆς

Πολὺ σωστὰ ἡ «Νέα Ἑστία» τονίζει πὼς τὸ καλύτερο θεατρικὸ ἔργο τοῦ ἔτους εἶναι ἡ «Αἰωνία Ζωὴ» τοῦ κ. Τίμου Μωραϊτίνη. Φέτος ἐδόθησαν πολλά, πάρα πολλὰ ἔργα καὶ ἀπὸ παλαιοὺς καὶ ἀπὸ πλῆθος νέους συγγραφεῖς, καὶ ὅμως ὅλα ἦσαν ψεύτικα, ἀνάθαθα, ξένα πρὸς κάθε τέχνη καὶ κάθε λογική. Δυὸ τρία ἀπ' αὐτὰ τὸ κράτος τὰ περιέβαλλε μὲ τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ εἴδαμε τὸν κ. Πρωθυπουργὸ ἂν καὶ πολυάσχολον νὰ ξενυχτᾷ γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ ἔργα ποὺ μόνο ντροπὴ κάνουν στὴ πνευματική μας ζωή, ἐνῶ ἠγνόησε τὸ μόνο ἔργο ποὺ ἔπρεπε νὰ προσέξῃ καὶ νὰ τιμήσῃ μὲ κάθε τρόπο. Τί δείχνει ἄραγε αὐτὸ τὸ φαινόμενο; Φταίει ὁ κ. πρωθυπουργὸς γιὰ τὴν κακὴ ἐκτίμηση ποὺ κάνει τῶν πνευματικῶν μας προϊόντων ἢ λόγῳ τῶν ἀσχολιῶν του εἶναι θῦμα εἰσηγήσεων διαφόρων ἐμπόρων τῆς τέχνης, εἰσηγήσεων ποὺ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὰ ἀληθινὰ ἔργα καὶ τὸν ὁδηγοῦν νὰ παρακολουθήσῃ ἀνουσιουργήματα; Φυσικὰ αὐτὸ συμβαίνει γιατὶ οἱ ἀληθινοὶ καλλιτέχνες, ποὺ ἔχουν ξεπεράσει τὶς κοινωνικὲς ματαιοδοξίες, δὲν θὰ κινηθοῦν ποτὲ γιὰ νὰ τονώσουν τὴν ὑπόστασή τους μὲ ἐξωκαλλιτεχνικὰ στηρίγματα, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τοὺς ἔχει δώσει ὅλες ἐκεῖνες τὶς χάρες ποὺ πολεμοῦν ματαίως νὰ τὶς ἀναπληρώσουν οἱ στεῖροι μὲ κυρώσεις ἐφήμερες, ποὺ προκαλοῦν χαμόγελα οἴκτου στὸν κόσμο ποὺ σκέπτεται καὶ ποὺ καταλαβαίνει.

ΓΚΥ ΝΤΕ ΜΩΠΑΣΣΑΝ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ὁ γιατρὸς Μπονανφὰν ἔψαχνε στὸ μυαλό του, ἐπαναλαμβάνοντας χαμηλόφωνα: «Χριστουγεννιάτικο διήγημα; . . . Χριστουγεννιάτικο διήγημα . . . »

Κι' ἄξαφνα φώναξε:

— Μὰ βέβαια, ξέρω κάποιο, καὶ πολὺ παράξενο μάλιστα· εἶναι μία φανταστικὴ ἱστορία. Εἶδα ἕνα θαῦμα! Ναί, κυρίες μου, ἕνα θαῦμα τὴ νύχτα τῶν Χριστουγέννων.

Σᾶς ξαφνίζει νὰ μ' ἀκοῦτε νὰ μιλάω ἔτσι, ἐγὼ ποὺ δὲν πιστεύω σὲ τίποτα. Κι' ὅμως εἶδα, μὲ τὰ μάτια μου.

Ἤμουν τότε γιατρὸς στὴν ὕπαιθρο, καὶ κατοικοῦσα στὸ χωριὸ Ρολλβίλ, στὴ Νορμανδία.

Ὁ χειμώνας τὸν χρόνο κεῖνο ἦταν τρομερός. Ἀπ' τὰ τέλη Νοεμβρίου τὰ χιόνια φθάσανε, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἑβδομάδα παγωνιᾶς. Ἀπὸ μακρυὰ ἔβλεπες τὰ βαρειὰ σύννεφα νὰ ἔρχονται ἀπ' τὸ βορρᾶ· κι' οἱ ἄσπρες νιφάδες ἄρχιζαν νὰ πέφτουν. Σὲ μιὰ νύχτα. ὅλη ἡ πεδιάδα σκεπάστηκε μ' αὐτές.

Οἱ στάνες, μοναχικὲς μὲς στὶς τετράγωνες αὐλές τους, πίσω ἀπ' τὰ μεγάλα τους δέντρα τὰ σκεπασμένα μὲ πάχνη, φαινόνταν ἀποκοιμισμένες κάτου ἀπ' τὴν παχειὰ κι' ἐλαφρὴ αὐτὴ χλόη ποὖταν σωριασμένη ἀπάνω τους.

Αὐτὸ βάστηξε ὀχτὼ ὁλόκληρες μέρες, κι' ὕστερα τὸ χιόνι σταμάτησε. Ἡ γῆ εἶχε στὴν πλάτη της ἕνα σκέπασμα πέντε πόδια παχύ.

Κι' ἄλλες τρεῖς βδομάδες ἕνας οὐρανός, καθαρὸς σὰν γαλανὸ κρύσταλλο τὴ μέρα, καὶ τὴ νύχτα σπαρμένος μ' ἄστρα ποὺ θἄλεγε κανεὶς πὼς ἦταν σκεπασμένα μὲ πάχνη, ξαπλώθηκε στὸ λεῖο, σκληρὸ καὶ γυαλιστερὸ μαντύλι τοῦ χιονιοῦ.

Ὁ κάμπος, οἱ φράχτες, οἱ λεῦκες, ὅλα φαινόνταν νεκρά, σκοτωμένα ἀπ' τὸ κρύο. Οὔτε ἄνθρωποι οὔτε ζῶα δὲν ἐβγαῖναν πιά: μόνο οἱ καπνοδόχες τῶν χαμόσπιτων τῶν ἀσπροντυμένων μαρτυρούσανε τὴν κρυμμένη ζωὴ μὲ τὸν καπνὸ ποὺ ἀνέβαινε ὁλόϊσα στὸν παγερὸ οὐρανό.

Εἶδα γρήγορα πὼς ἕνας μυστηριώδης φόβος πλάκωνε τὴ χώρα. Τέτοια θεομηνία, λέγανε, δὲν ἦταν φυσική. Εἴπανε πὼς ἀκούγανε φωνὲς τὴ νύχτα, δυνατὰ σφυρίγματα.

Αὐτὲς οἱ φωνὲς καὶ τὰ σφυρίγματα θἄταν χωρὶς ἀμφιβολία τῶν ἀποδημητικῶν πουλιῶν ποὺ ταξειδεύανε τὸ σούρουπο καὶ φεύγανε ὁμαδικὰ πρὸς τὸ νότο. Μὰ πηγαίνετε νὰ βάλτε μυαλὸ σὲ πανικόβλητους ἀνθρώπους! Ἕνας τρόμος κατελάμβανε τὰ πνεύματα καὶ περιμένανε νὰ γίνῃ κάτι ἐξαιρετικό.

Τὸ σιδεράδικο τοῦ μπάρμπα Βατινὲλ βρισκότανε στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ Ἐπιβάν, στὸ δημόσιο δρόμο. Καὶ καθὼς οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχανε φωμί, ὁ φάβρος ἀποφάσισε νὰ πάῃ ὣς τὸ χωριό. Ἔμεινε λίγες ὧρες κουβεντιάζοντας στὰ ἕξη σπίτια ποὺ ἀποτελούσανε τὸ κέντρο τοῦ τόπου, πῆρε τὸ ψωμί του καὶ τὰ νέα, καὶ μαζὺ πῆρε καὶ τὸ φόβο ποὺ βάραινε τὸν κάμπο.

Παληὰ gravure τοῦ Γκὺ ντὲ Μωπασσὰν

Καὶ ξανάφυγε πρὶν νυχτώσει.

Ἄξαφνα, διαβαίνοντας κοντὰ σ' ἕνα φράχτη, νόμισε πὼς εἶδε ἕνα αὐγὸ στὸ χιόνι· ναί, ἕνα αὐγό, ἀφημένο ἐκεῖ, κάτασπρο σὰν ὅλα τ' ἄλλα πράγματα. Ἔσκυψε, ἦταν ἀλήθεια αὐγό. Ποῦθε ἐρχότανε; Ποιὰ κότα μπόρεσε νὰ βγῇ ἀπ' τὸ κοτέτσι καὶ νὰ γεννήσῃ σ' αὐτὴ τὴ θέση; Ὁ φάβρος ξαφνίστηκε, δὲν κατάλαβε· μάζεψε ὅμως τ' αὐγὸ καὶ τὸ πῆγε στὴ γυναίκα του.

— Νά, γυναίκα, νὰ ἕνα αὐγὸ ποὖβρα στὸ δρόμο!

Ἡ γυναίκα κούνησε τὸ κεφάλι:

— Αὐγὸ στὸ δρόμο; Μὲ τέτοιον καιρό; Πιωμένος εἶσαι;

— Ἀ μπᾶ, γυναίκα, ἦτανε χάμου κοντὰ σ' ἕνα φράχτη, καὶ ζεστὸ ἀκόμα, ὄχι παγωμένο. Νά το, τὄβαλα στὸν κόρφο μου μὴν κρυώσῃ. Θὰ τὸ φᾶς τὸ βράδυ.

Ρίξανε τ' αὐγὸ στὴν κατσαρόλα, ὅπου ἔβραζε ἡ σοῦπα, κι' ὁ φάβρος ἄργισε νὰ διηγιέται τί λέγανε στὴ χῶρα.

Ἡ γυναίκα ἄκουγε, κάτωχρη.

— Βέβαια, ἄκουσα σφυρίγματα τὴν ἄλλη νύχτα, φαινόντανε μάλιστα πὼς ἔρχονταν ἀπ' τὴ γωνιά.

Καθήσανε στὸ τραπέζι, φάγανε πρῶτα τὴ σοῦπα, κι' ὕστερα, ἐκεῖ ποὺ ὁ ἄντρας ἄλειβε τὸ ψωμί του μὲ βούτυρο, ἡ γυναίκα πῆρε τ' αὐγὸ καὶ τὸ ἐξέτασε δύσπιστα.

— Κι' ἂν ἦταν τίποτα μὲς στ' αὐγό;

— Τί θὲς νἆναι;

— Ξέρω γώ;

— Ρὲ φᾶ το, καὶ μὴ βάνῃς ἰδέες στὸ μυαλό σου.

Ἄνοιξε τ' αὐγό. Ἦτανε σὰν ὅλα τ' αὐγά, καὶ φρέσκο - φρέσκο.

Ἔκαμε ἀρχὴ διστάζοντας, δοκιμάζοντας, ἀφίνοντάς το καὶ παίρνοντάς το πάλι. Ὁ ἄντρας ἔλεγε:

— Καλά! Τί γεύση ἔχει αὐτὸ τ' αὐγό;

Ἐκείνη δὲν ἀπάντησε καὶ τὄφαγε ὅλο· ὕστερα, ἄξαφνα, κάρφωσε τὰ μάτια της στὸν ἄντρα της ἀκίνητα, σαστισμένα, τρελλά, σήκωσε τὰ χέρια, τὰ κουνοῦσε καὶ κύλισε στὸ χῶμα μέσα σὲ σπασμοὺς βγάζοντας φρικτὲς κραυγές.

Ὅλη νύχτα εἶχε σπασμούς. Ὁ φάβρος, μὴ μπορῶντας νὰ τὴν κρατήσῃ, ἀναγκάστηκε νὰ τὴ δέσῃ.

Κι' ἐκείνη οὔρλιαζε ἀδιάκοπα, ἀκούραστα:

— Εἶναι στὸ σῶμα μου, εἶναι στὸ σῶμα μου!

Μὲ καλέσανε τὴν ἑπομένη. Διέταξα ὅλα τὰ γνωστὰ πραϋντικὰ χωρὶς νὰ πετύχω τὸ παραμικρὸ ἀποτέλεσμα. Ἦταν τρελλή.

Τότε, μὲ ἀπίστευτη ταχύτητα, παρ' ὅλο τὸ ἐμπόδιο τοῦ χιονιοῦ, τὸ νέο, ἕνα παράδοξο νέο, ἔτρεξε ἀπὸ στάνη σὲ στάνη: «Ἡ γυναίκα τοῦ φάβρου εἶναι δαιμονισμένη!» Κι' ἔρχονταν ἀπὸ παντοῦ χωρὶς νὰ τολμήσουν νὰ μποῦνε στὸ σπίτι· ἀκούγαν ἀπὸ μακρυὰ τὶς φριχτὲς φωνὲς ποὖβγανε αὐτὴ μὲ τόσο δυνατὴ φωνὴ ποὺ δὲν θὰ τὴν περίμενε κανεὶς ἀπὸ ἀνθρώπινο πλᾶσμα.

Ὁ παππᾶς τοῦ χωριοῦ εἰδοποιήθηκε. Ἔτρεξε, εἶπε τὸν ἐξορκισμό, μὰ τὸ πνεῦμα δὲν ἐδιώχτηκε.

Καὶ τὰ Χριστούγεννα φτάσανε χωρὶς ν' ἀλλάξῃ ὁ καιρός.

Τὴν παραμονὴ τὸ πρωῒ ὁ παππᾶς ἦρθε νὰ μὲ βρῇ:

— Θέλω, εἶπε, νὰ κάμω αὐτὴ τὴ δυστυχισμένη νὰ παρακολουθήσῃ τὴ νυχτερινὴ λειτουργία. Ἴσως ὁ Θεὸς κάμει κάνα θαῦμα γιὰ χάρη της, τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ μιὰ γυναίκα.

Ἀπάντησα στὸν παππᾶ.

— Συμφωνῶ ἀπόλυτα, δέσποτα. Ἂν ἡ τελετὴ τῆς κάμει μεγάλη ἐντύπωση (καὶ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὴν συγκινήσῃ περσότερο) μπορεῖ νὰ σωθῇ χωρὶς ἄλλο φάρμακο.

Ὁ γέρος παππᾶς ψιθύρισε:

— Δὲν πιστεύετε γιατρέ, μὰ βοηθῆστε με, ἔ; Ἀναλαμβάνετε νὰ τὴ φέρετε;

Τοῦ ὑποσχέθηκα τὴ βοήθειά μου.

Ἦρθε τὸ βράδυ, ὕστερα ἡ νύχτα· κι' ἡ καμπάνα τῆς Ἐκκλησίας ἄρχισε νὰ χτυπάῃ, σκορπῶντας τὴ θλιμμένη της φωνὴ μὲς στὸ σιωπηλὸ διάστημα, πάνου στὴν ἄσπρη καὶ παγωμένη ἔκταση τοῦ χιονιοῦ.

Μαῦρα πλάσματα προχωρούσανε σιγά, ὁμάδες - ὁμάδες, ὑπακούωντας στὴ μεταλλικὴ φωνὴ τῆς καμπάνας. Ἡ πανσέληνος, φωτίζοντας μὲ ζωηρὸ καὶ χλωμὸ χρῶμα ὅλον τὸν ὁρίζοντα, ἔδειχνε καθαρώτερα τὴν ὠχρὴ ἐρημιὰ τῶν κάμπων.

Εἶχα πάρει τέσσερους δυνατοὺς ἄντρες καὶ πῆγα στοῦ φάβρου.

Ἡ δαιμονισμένη ἐξακολουθοῦσε νὰ οὐρλιάζῃ, δεμένη στὸ κρεββάτι της. Τὴν ντύσανε καθαρά, παρ' ὅλη τὴν ἀντίστασή της καὶ τὴν πήρανε.

Ἔκλεισα τὴ γυναίκα καὶ τοὺς φύλακές της στὴν κουζίνα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ παππᾶ, ποὖτανε δίπλα, καὶ περίμεινα τὴ στιγμὴ ποὺ νόμιζα εὐνοϊκή.

Διάλεξα τὴ στιγμὴ ποὺ ἀκολουθεῖ τὴ μετάληψη.

Μιὰ βαθειὰ σιωπὴ ἦταν ἁπλωμένη στὴν Ἐκκλησία, ἐνῶ ὁ παππᾶς τέλειωνε τὸ θεῖο μυστήριο.

Τότε διέταξα ν' ἀνοίξουν τὴν πόρτα κι' οἱ τέσσερες βοηθοί μου φέρανε τὴν τρελλή.

Ἅμα εἶδε τά φῶτα, τὸν κόσμο τὸ γονατισμένον, τὴν ἔπιασε τέτοια μανία ποὺ λίγο ἔλειψε νὰ μᾶς φύγῃ, κι' ἔβγαλε μιὰ τόσο δυνατὴ φωνὴ ποὺ ἕνα ρῖγος φρίκης διέτρεξε τὴν ἐκκλησία· ὅλων τὰ κεφάλια σηκώθηκαν· μερικοὶ ἔφυγαν.

Τὴν τράβηξαν ὣς τὰ σκαλάκια τοῦ χοροῦ κι' ὕστερα τὴν κρατήσανε δυνατὰ γονατιστὴ χάμου.

Ὁ παππᾶς σηκώθηκε· περίμενε. Σὰν τὴν εἶδε γονατισμένη, πῆρε στὰ χέρια του τὴ Σφαῖρα τοῦ Ἁγιωτάτου Μυστηρίου, τὴ ζωσμένη μὲ τὶς χρυσὲς ἀχτίδες, μὲ τὴν ἄσπρη ὄστια στὴ μέση, καί, προχωρῶντας λίγα βήματα, τὸ σήκωσε μὲ τὰ δυό του χέρια τεντωμένα πάνου ἐπ' τὸ κεφάλι του δείχνοντάς την στὰ σαστισμένα μάτια τῆς δαιμονισμένης.

Ἡ γυναίκα φαινότανε φοβισμένη, μαγνητισμένη· κύτταζε ἀκίνητη τὸ σκεῦος. τιναγμένη ἀκόμα ἀπὸ τρομερούς, ἀλλὰ παροδικοὺς σπασμούς, καὶ φωνάζοντας πάντα, μὰ μὲ λιγώτερο σπαραχτικὴ φωνή.

Θἄλεγε κανεὶς πὼς δὲν μποροῦσε νὰ κατεβάσῃ τὰ μάτια, πὼς ἦταν κολλημένα στὴν ὄστια· ὅλην τὴν ὥρα βόγγαε· καὶ τὸ σῶμα της ἡσύχαζε, ἀφινότανε νὰ πέσῃ.

Ἡ δαιμονισμένη τώρα κατέβαζε γρήγορα τὰ βλέφαρά της, καὶ τὰ ξανασήκωνε πάλι, σὰ νὰ μὴ βαστοῦσε νὰ βλέπῃ τὸ Θεό της. Κι' εἶχε σωπάσει. Κι' ὕστερα ἄξαφνα, παρατήρησα πὼς τὰ μάτια της μένανε κλεισμένα. Κοιμῶταν μὲ τὸν ὕπνο τῶν ὑπνοβατῶν, ὑπνωτισμένη, ὄχι! λάθος κάνω! νικημένη ἀπ' τὴ διαρκῆ παρατήρηση τῆς Σφαῖρας μὲ τὶς χρυσὲς ἀχτίδες, κατατροπωμένη ἀπ' τὸ Νικηφόρο Χριστό.

Τὴν παίρνουνε ἀναίσθητη, ἐνῶ ὁ παππᾶς ξανανέβαινε στὸ ἱερό.

Ὁ κόσμος ἀνάστατος ἄρχισε νὰ ψέλνῃ τὸ Te Deum.

Κι' ἡ γυναίκα τοῦ φάβρου κοιμήθηκε εἴκοσι τέσσερες ὧρες συνέχεια, κι' ὕστερα ξύπνησε χωρὶς νὰ θυμᾶται· καθόλου οὔτε πὼς εἴτανε ἦτανε δαιμονισμένη, οὔτε πὼς ἔγινε καλά.

Νά, κυρίες μου τὸ θαῦμα ποὖδα.

Ὁ γιατρὸς Μπονανφὰν σώπασε κι' ὕστερα πρόσθεσε στενοχωρημένα:

— Δὲν μπόρεσα νὰ ἀρνηθῶ νὰ τὸ πιστοποιήσω γραπτῶς.

RAOUL DE NOLVA

Ο ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ ΜΑΘΗΤΗΣ ΤΟΥ ΝΙΤΣΕ

Η Κα Ἐλισσάβετ Φαῖρστερ Νίτσε διεκήρυξε πρὶν ἀπὸ λίγον καιρὸ πὼς ὁ κ. Μουσσολίνι εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ὑπεράνθρωπος τοῦ ἀδελφοῦ της· ἂν ζοῦσε ἀκόμα ὁ τελευταῖος αὐτὸς θὰ εἶχε τρελλαθῇ ἀπὸ θαυμασμὸ μπροστὰ στὸ ρωμαῖο δικτάτορα, μπροστὰ στὸν ὁποῖον κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα πνεύματα τῆς ἀνθρωπότητος δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῇ. Ἡ γνώμη αὐτὴ φαίνεται πὼς ἔγινε δεκτὴ μὲ εἴρωνα σκεπτικισμὸ ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη στὴ Γερμανία καὶ ἀλλοῦ. Ἡ ***Φραγκφοῦρτερ Τσάϊτουγγ*** εἶναι μάλιστα τῆς γνώμης πὼς ἡ Κα Φαῖρστερ «βάνει τὴ σκιὰ τοῦ ἀδελφοῦ της νὰ μιλῇ σὰν τὶς πνευματίστριες ἐκεῖνες θυρωροὺς πού, στὸ σκοτάδι τοῦ μικροῦ τους δωματίου, ἐπικαλοῦνται μὲ σπηλαιώδη φωνὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Ναπολέοντος».

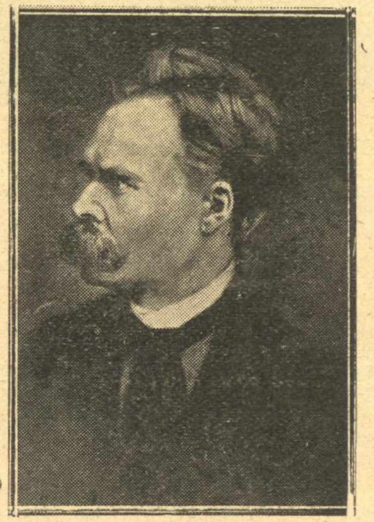

Ὁ Νίτσε

Ἐν τούτοις κανεὶς δὲν ἀγνοεῖ πόσο δυνατὴ ἦταν ἡ ἐντύπωση ποὺ προεκάλεσαν στὸν κ. Μουσσολίνι τὰ ἔργα τοῦ Νίτσε. Πράγματι σὲ μία συνέντευξη ποὺ ἔδωσε τὸ 1924 στὸν δρα Ὄσκαρ Λέβυ καὶ ποὺ ἐδημοσιεύθη στὸ ***Νιοῦ Γιὸρκ Τάϊμς***, τὸ ὡμολόγησε καθαρά.

Ἐξ' ἄλλου, ἐπαναστάτης συνδικαλιστὴς στὸν καιρό του, ἀναγνωρίζει ἐπίσης πὼς ὠφελήθηκε πολὺ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ζὼρζ Σορέλ.

Κατὰ πόσον οἱ δύο αὐτοὶ θεωρητικοὶ τὸν ἐβοήθησαν νὰ σχηματίσῃ τὸ σύστημά του; Αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ ἀναζητήσω, παρατηρῶντας πάντοτε ὅτι ἡ φασιστικὴ διδασκαλία δὲν ἐγεννήθη τελεία καὶ ἄκαμπτος, ὅπως ἡ Ἀθηνὰ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Δία. Εἶναι μία διδασκαλία a posteriori. Τὰ γεγονότα προηγήθησαν· αὐτὴ ἀκολούθησε καὶ διεμορφώθη σιγὰ-σιγά, μὲ διαδοχικὲς μεταβολὲς καὶ προσαρμογές. Μία σύγκρισις λοιπὸν μεταξὺ τῆς γενικῆς ὄψεως τοῦ φασισμοῦ κατὰ τὴν παροῦσα στιγμὴ καὶ μερικῶν ἰδεῶν τοῦ Νίτσε καὶ τοῦ Σορὲλ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θὰ μᾶς δείξῃ τὰ σημεῖα ὅπου συμπίπτουν καὶ τὶς διαφορές τους.

***

Ποιὰ οὐσιώδη καινοτομία λέγει ὁ κ. Μουσσολίνι πὼς ἔφερε; Μία κοινωνικὴ ἀντίληψη ποὺ ἀνατρέπει τὶς σχέσεις μεταξὺ κράτους καὶ ἀτόμου τὶς συνήθως παραδεδεγμένες ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Καταργεῖ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν μένουν παρὰ καθήκοντα. Ὅλα τὰ δικαιώματα ἀνήκουν στὸ κράτος, ποὺ περιορίζεται στὴν ἔννοια τῆς διοικήσεως, ποὺ κάνει χρήση τους ἀνεξέλεγκτα πρὸς ὄφελος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς κυρίαρχης ὀλιγαρχίας. Ἔτσι, ἡ καταδικασμένη δημοκρατία ἀντικαθιστᾶται ἀπὸ μία ἀριστοκρατία ποὺ ἕλκει τὴ δύναμή της ἀπὸ τὸν ἑαυτό της ἢ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ἔκπτωτο κυρίαρχο λαό. Ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, τῆς γενικῆς ψηφοφορίας, τῆς ἐπιλογῆς τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ ἀπὸ τὸν μεγάλον ἀριθμό, ὅλα αὐτὰ παραμερίζονται. Ὁ ἰσχυρώτερος, ὁ ἱκανώτερος, ὁ τολμηρότερος, ὁ ἁρμοδιώτερος δηλαδή, κατέχει τὴν θέση ποὺ τοῦ ἁρμόζει μὲ αὐτεκλογὴ ἢ μὲ μία ἐκλογὴ ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὰ ἐπάνω καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ κάτω. Τὰ κοινωνικὰ πλαίσια, ποὺ γίνονται σιδερένια καὶ πέτρινα, ἐγκλείουν σὲ ἀδιάτατα διαμερίσματα τὴ δραστηριότητα τῶν ὑπηκόων ποὺ δὲν λογαριάζονται πιὰ ἀτομικῶς ἀλλὰ μόνο σωματειακῶς. Μία σκληρὰ ἱεραρχία, ποὺ στηρίζεται στὴν παθητικὴ ὑπακοή, σὲ μία στρατιωτικὴ τελείως πειθαρχία, σὲ μία ἀστυνομικὴ ἔρευνα ποὺ φτάνει ὣς τὰ ἄκρα, συγκρατεῖ στὴ θέση τους τὰ ἄτομα. Δὲν ἀντιπροσωπεύουν πιὰ παρὰ τὸν ἀριθμὸ μητρώου τους στὰ συνδικάτα, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ ἐξασκοῦν. Τὸ κριτικὸ πνεῦμα, ποὺ διαλύει τοὺς κοινωνικοὺς δεσμοὺς καὶ

τὶς δμαδικὲς ὑποχρεώσεις, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ θέσῃ στὸν ὀργανισμόν αὐτόν, καὶ ἡ θεωρητικὴ δραστηριότης, ἡ αἰσθητικὴ παραγωγή, ἡ ἀνάγνωσις ἀκόμη δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἁπλώνονται, ἀλλὰ προσανατολίζονται εἰς ἕνα ἐνιαῖον σκοπό, τὸ μεγαλεῖο ἢ τὴ μεγέθυνση τοῦ Κράτους. Ἡ γενικὴ ἠθική, τέλος, πρέπει νὰ ἔχῃ ὠφελιμιστικὸ χαρακτῆρα : καλὸ εἶναι ὅ,τι εἶναι ὠφέλιμο στὸ κράτος, ποὺ θεωρεῖται κατ' ἀρχὴν σὰν ἀπόλυτη καὶ ἀναμφισβήτητη ἀξία, σὰν μυθικὴ καὶ ἀγρία ὀντότης, ὡπλισμένη μὲ ὅλα τὰ ξίφη τῆς κτηνώδους δυνάμεως καὶ τῆς ὠργανωμένης δικαιοσύνης· εἶναι κολάσιμη, κακή, τιμωρητέα, κάθε πρᾶξις, κάθε ἐπιθυμία, κάθε σκέψη ποὺ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὶς ἀρχὲς τῆς κυβερνήσεως, ὁποισεδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ μεταβολὲς ποὺ μποροῦν νὰ ὁποστοῦν.

Τὶς ἀπόψεις αὐτὲς τὶς ἐξέφρασε ὁ κ. Μουσσολίνι ὑπὸ μορφὴν ἀξιωμάτων σὲ πολλοὺς λόγους καὶ κατώρθωσε νὰ τὶς ἐφαρμόσῃ μὲ νόμους, κυρώσεις καὶ μὲ μία ὀργάνωση σύμφωνη μὲ τὸν ἐπιδιωκόμενο σκοπό. Ἡ δημοσιότης ποὺ ἐδόθη σ' αὐτὲς τὶς ἰδέες καὶ σ' αὐτὰ τὰ μέτρα ἔξω τῶν ἰταλικῶν συνόρων, καθιστᾶ περιττὸ νὰ ἀνατρέξῳ σὲ περικοπές. Θέλουν δὲν θέλουν, φίλοι καὶ ἐχθροὶ ἔχουν πάντοτε στὰ αὐτιὰ καὶ στὸ πνεῦμα τὶς ἀρχὲς τοῦ φασισμοῦ.

Φυσικά, πρὶν σκεφθῇ νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν κόσμον ὁλόκληρον, ἂν ὑποθέσουμε πὼς ἔχει αὐτὸν τὸν σκοπό, πρᾶγμα ἀμφίβολο, ὁ κ. Μουσσολίνι ἐργάζεται γιὰ καθαρῶς ἐθνικοὺς σκοπούς. Βλέπει στὴ μέθοδο του τὸν μόνο τρόπο νὰ ἀποδοθῇ στὴν Ἰταλία ἡ δύναμη ποὺ ἔχασε στὸ διάστημα τῶν αἰώνων καὶ ποὺ θὰ τῆς ἐπιτρέψῃ νὰ κατακτήσῃ καὶ νὰ ὑπερισχύσῃ στὸν ἀγῶνα αὐτὸν τῶν ἐθνῶν γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν πλοῦτο. Ἡ λατρεία τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι γι' αὐτὸν ἐπιβλαβὴς χίμαιρα ὁ εἰρηνισμός, ψέμμα ποὺ χρησιμεύει νὰ ἀποκρύψῃ τὶς διεθνεῖς ἀδικίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐπωφελοῦνται τὰ ἤδη σχηματισμένα ἰσχυρὰ κράτη, ὁ πόλεμος εἶναι ἕνας νόμος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ καταργηθῇ. Ὅσο γι' αὐτόν, ἀπόλυτον κύριο τῆς χώρας του, θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του σὰν τὸν ἐμψυχωτὴ τῆς ἐνεργητικότητος, σὰν ἐκεῖνον ποὺ διεγείρει καὶ ρυθμίζει τὶς λαϊκὲς δυνάμεις τὶς θερμές, τὶς σφριγῶσες.

Μία σελίδα τοῦ ***Πέρα ἀπ' τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ*** εἶναι ξεχωριστὰ ἀντιπροσωπευτικὴ τοῦ φασιστικοῦ προγράμματος.

» ***Ἂν ὑποτεθῇ*** λέει ἕνας γέρος πατριώτης, ***πὼς ἕνας πολιτικὸς βάνει τὸ λαό του σὲ θέση νὰ κάμῃ ἀπὸ ἐδῶ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς σημαντικὴ πολιτικὴ δράση,*** πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι ἐκ φύσεως προικισμένος οὔτε ἕτοιμος, ***πὼς κεντρίζει τὰ πάθη καὶ τὶς δειλὲς ἐπιθυμίες τοῦ λαοῦ του· πὼς τὸν κατακρίνει γιὰ τὴ χθεσινή του δειλία καὶ γιὰ τὴν εὐχαρίστηση ποὺ αἰσθάνοταν νὰ μένῃ θεατής, καὶ ἀκόμη δριμύτερα γιὰ τὸν ἐξωτισμό του καὶ τὴν κρυφὴ του ἀγάπη γιὰ τὸ ἄπειρο· πὼς ἀφαιρεῖ μπροστά του κάθε ἀξία ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδόμυχες κλίσεις του, πὼς τοῦ μεταβάλλει τὴ συνείδησή του, πὼς στενεύει τὸ πνεῦμα του, τὶς ἐθνικές του τάσεις*** ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἦταν μεγάλος ;—ἀσφαλῶς, τοῦ ἀπαντᾶ ἕνας ἄλλος γέρος πατριώτης· ἄλλως, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ κάμῃ ,ὅ,τι ἔκαμε ! Εἶναι ἴσως τρέλλα νὰ θελήσῃ κανεὶς αὐτό, μὰ ἴσως ὅ,τι εἶναι μεγάλο ἄρχισε ἀπὸ τὴν τρέλλα».

Τὰ λόγια αὐτὰ ποὺ ἐγράφηκαν γιὰ τὴ Γερμανία τοῦ Μπίσμαρκ εἶναι τυπικὲς ἐκφράσεις τοῦ Μουσσολίνι. Ὁρίστε ἀκριβῶς καθωρισμένος, χωρὶς τὸ παραμικρὸ λάθος, μὲ ἐκπληκτικὴ ἀκρίβεια, ὁ ρόλος ποὺ ὁ κ. Μουσσολίνι ἀνέλαβε νὰ παίξῃ στὴ σκηνὴ τῆς χώρας του καὶ στὴν εὐρύτερη σκηνὴ τοῦ κόσμου. Νὰ μάλιστα λόγια ποὺ χρησιμεύουν στὴ διατύπωση τῆς θεωρίας του.

Ἀπὸ ποῦ προέρχεται ἡ τόσο εἰδικὰ προσανατολισμένη θέλησις αὐτή ; Ἀπὸ μία ἄτεγκτη κριτικὴ τῆς δημοκρατικῆς κοινωνίας. Κατὰ τὸν Νίτσε, μπορεῖ αὐτὴ νὰ συνοψισθῇ σὲ μία μικρὴ φράση : «Τὸ προστακτικὸ τοῦ τρόμου τοῦ κοπαδιοῦ». Πῶς τὸ κοπάδι, ποὺ δὲ σκέπτεται, μπορεῖ ποτὲ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ ἰσχυρὴ κριτική, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴ γέννηση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν μεγάλων προσωπικοτήτων «στὶς ὁποῖες ἀνήκει ὁ χρόνος, νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς ἄρχουσας τάξης πραγματικὰ ἱκανῆς νὰ διευθύνῃ, προικισμένης ὅλα δηλαδὴ μὲ θέλησιν. «Δὲν ἔχω τὴν πρόληψη τοῦ ἀριθμοῦ», εἶπε ἐπίσης, εἰρωνικὰ ὁ κ. Μουσσολίνι. Ὁ μαθητὴς διέκρινε τὴν ἴδια ἐχθρότητα μὲ τὸν διδάσκαλο γιὰ τὴ δημοκρατικὴ ἠθική, τὴν αἰσθηματικὴ ἠθικὴ τοῦ κοπαδιοῦ, τὴν ἐχθρικὴ σὲ κάθε ἰδιαίτερο δικαίωμα, τὴν καταστατικὴ δικαιοσύνη, τὸν πόνο ποὺ καταλήγει στὴν ἐκθύλησην. Ἐπαναλαμβάνει τοὺς περιφρονητικοὺς καὶ βιαίους λόγους τοῦ διδασκάλου κατὰ τῆς γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, «τῆς ἄτιμης καὶ αἱματηρῆς αὐτῆς φάρσας», καὶ κατὰ τοῦ Ρουσσώ, αὐτοῦ τοῦ «μασκαρᾶ». Ἐπανέρχεται ἀδιάκοπα καὶ ὅλος ὁ ἰταλικὸς τύπος τὸν ἀκολουθεῖ, ὄχι γιὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴ βία ποὺ ἤσκησε αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοκιμάσῃ νὰ καταστρέψῃ τὸ πευματικὸ οἰκοδόμημα ποὺ ἔστησε ἡ φιλοσοφία τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας λέει ὁ Νίτσε, καὶ ὅλες οἱ αἰσθηματικὲς λεπτότητες ποὺ σχετίζονται μὲ αὐτόν, ἀνήκουν στὴν ἠθικὴ τῶν σκλάβων. Καὶ ὁ κ. Μουσσολίνι διεκήρυξε, πρὶν τὸ κάμει, πὼς «Θὰ ἐποδοπατοῦσε τὸ ματωμένο πτῶμα τῆς ἐλευθερίας».

Ὁ Νίτσε, ποὺ πολλὲς ἀπὸ τὶς προβλέψεις του ἐπραγματοποιήθηκαν μὲ σπάνια ἀκρίβεια, εἶχε τὴ γνώμη πὼς οἱ νέοι ὅροι ποὺ ἐδημιουργοῦντο τότε ποὺ ἔγραφε θὰ ὠδηγοῦσαν στὴν ἐξίσωση καὶ τὴν κατάπτωση τοῦ ἀνθρώπου, ζώου τοῦ κοπαδιοῦ, ἱκανοῦ, ἐργατικοῦ, ὠφελίμου καὶ χρησιμοποιήσιμου πολλαπλῶς, καὶ πὼς ἦσαν— καὶ εἶναι — σὲ μέγιστο βαθμὸ «***ἱκανοὶ νὰ παραγάγουν ὄντα ἐξαιρετικὰ τοῦ ἐπικινδυνωδεστέρου καὶ ἐλκυστικωτέρου εἴδους***» Ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων χρόνων καὶ οἱ ἐλέγειες μερικῶν κομμάτων στὶς περισσότερες χῶρες δείχνουν τὴν ἀκρίβεια τῆς διαγνώσεως.

«Ἡ δημοκρατικοποίησις εἶναι μία ἀκουσία προπαρασκευὴ στὴ γέννηση τυράννων, μὲ ὅλην τὴν ἔννοια, καὶ τὴν πνευματικώτερην ἀκόμη, τῆς λέξεως. Ὅσο γιὰ τὸ γενικὸ πνεῦμα τῶν φυλάρων αὐτῶν ἐργατῶν, τῶν ἄβουλων καὶ πολὺ ἐτιτηδείων ***ποὺ ἔχουν ἀνάγκη τοῦ κυρίου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ ὅπως τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου***, ἡ δημοκρατικοποίησις τῆς Εὐρώπης θὰ καταλήξῃ στὴ δημιουργία ἑνὸς τύπου παρασκευασμένου γιὰ τὴ δουλεία μὲ τὴ λεπτότερη ἔννοια τῆς λέξεως.

Παρόμοιες φράσεις ἐτράβηξαν ἀσφαλῶς τὴν προσοχὴ τοῦ Μπενίτο Μουσσολίνι, ἀπὸ τότε ἀκόμη ποὺ δὲν ἦταν παρὰ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Ἂν τὸν ρωτήσουν τώρα τί ἠθέλησε κυρίως νὰ δώσῃ στοὺς Ἰταλούς, ἀπαντᾶ : «***Ἐθνικὴ συνείδηση καὶ πειθαρχία***». Τελευταῖα, μερικοὶ δημοσιογράφοι, στενοχωρημένοι φαίνεται ἀπὸ τὴν κατάχρηση τῶν ἐπαίνων, ποὺ ὁ τύπος νομίζει πὼς ὀφείλει νὰ ἀπευθύνῃ σὲ κάθε περίσταση στὴν κυβέρνησιν, ἐξέφρασαν δειλὰ τὴν ἰδέα πὼς, ἂν ἐξεταισθῇ καλὰ τὸ ζήτημα, τὸ φασιστικὸ καθεστὼς δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστο πρὸς τὴ συζήτηση καὶ τὴν κριτική, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐμπνέωνται καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ γίνῃ τὸ καθεστὼς αὐτὸ τελειότερο. Τὸ «Πόπολο ντ' Ἰτάλια», σ' ἕνα σημείωμα ὅπου ἔλυε τὸ ζήτημα, ἀπήντησε πὼς ὁ λαὸς χρειάζεται ἕνα «Μυνήτορα» μᾶλλον παρὰ μάταιες συζητήσεις ἐφημερίδων, γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ δδηγηθῇ μόνος. Πρέπει λοιπὸν νὰ τοῦ φέρωνται ὅπως σ' ἕνα παιδὶ ποὺ βρίσκεται ὑπὸ αὐστηρὰ κηδεμονία, τὴν κηδεμονία ἑνὸς σωφρονιστηρίου. Ὁ Νίτσε δὲν θὰ ἔλεγε καλύτερα, οὔτε περιφρονητικώτερα ὅ,τι σκεπτόταν. Ἐξ ἄλλου τὰ νεφρά, ὅπως καὶ τὰ μυαλά, ὀφείλουν νὰ ἀνήκουν εἰς τὸν κύριο, καὶ οἱ πόλεις ὅπου οἱ γεννήσεις ἐλαττώνονται, ὅπως τὸ Μιλάνο ἢ τὸ Τορίνο, καταγγέλονται δημοσίᾳ ὡς ἡττοπαθεῖς ἢ τουλάγιστον ὡς πάσχουσαι ἀπὸ πολιτικὴν ἀνεπάρκεια. Ἡ κυριαρχία πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτη, ἀπὸ φόβο μὴ μείνει φανταστικὴ καὶ σκιὰ μιᾶς σκιᾶς.

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ ἠθική, ἡ κοινωνικὴ καὶ ἀτομική, ποὺ διακηρύσσεται καὶ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τὸν φασισμό ; Ἀκριβῶς, καθ' ὅλα, ἡ ἠθικὴ τῶν κυρίων, ὅπως ἐτάθη ἀπὸ τὸν Νίτσε. Ἐκεῖ ἀκόμη ὑπάρχει ἀτόλυτος ταυτότης μεταξὺ τοῦ διανοουμένου, τοῦ δικτάτορος καὶ τῶν κηρύκων τοῦ κόμματός του ποὺ συντάσσουν τὶς ἑρμηνεῖες.

Νὰ αἱ οὐσιῶδεις ὄψεις.

Στὸ ***φιλελεύθερο πνεῦμα*** ἀντιτάσσει σὰν τὸν Νίτσε πὼς ἡ ζωὴ εἶναι ἰδιοποίησις, καταλήψη, καθυπόταξη τοῦ ξένου ἢ τοῦ ἀδυνατώτερου, πίεση, σκληρότης, ἐπιβολὴ τῶν ἰδίων δυνάμεων, προσάρτησις ἢ τουλάχιστον ἐκμετάλλευση.

Στὸ ***φιλειρηνισμὸ*** ἀντιτάσσει πὼς τὸ κοινωνικὸ σύνολο, σ' ἕνα ἀριστοκρατικὸ κράτος, πρέπει νὰ εἶναι ἡ θέλησις τῆς ἐνσαρκωμένης δυνάμεως. «Τὸ κράτος μπορεῖ νὰ μεγαλώσῃ, νὰ ἐκταθῇ, νὰ πασοελκύσῃ, νὰ φθάσῃ στὴν ὑπεροχή, ὄχι μὲ ἐλατήρια ἠθικὰ ἢ ἀνήθικα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ζῇ.» «Τώρα μόνο, λέει ὁ Μουσσολίνι μετὰ τὸ Νίτσε, εἴμαστε στὸν καιρὸ τῶν κυκλωπείων οἰκοδομημάτων». «Βρισκόμαστε στὴν κλασικὴ περίοδο τοῦ πολέμου. Πρέπει νὰ ζοῦμε ἐπικινδύνως», λέει ὁ Ντοῦτσε. Καὶ οἱ τολμηρότεροι ἰταλοὶ ἰμπεριαλιστὲς σὲ χιλιάδες ἄρθρα καὶ λόγους ποὺ ἀναλύουν τὰ λόγια τοῦ ἀρχηγοῦ τους, παρέφρασαν ἁπλῶς ὅλοι, ἐν ἀγνοίᾳ τους, τὸ χωρίον αὐτὸ τοῦ ***Ἀνθρώπινο, πολὺ ἀνθρώπινο*** :

«Δὲν θεωροῦμεν εὐκταῖον νὰ στερεωθῇ στὴν γῆ ἡ βασιλεία τῆς ὁμοιογίας, ***εὐχαριστούμεθα νὰ βλέπουμε ἐκείνους πού, σὰν ἐμᾶς, ἀγαποῦν τὸν κίνδυνο, τὸν πόλεμο καὶ τὶς περιπέτειες, κατατάσσομε τὸν ἑαυτόν μας μεταξὺ τῶν κατακτητῶν***».

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο).

ΨΥΧΑΡΗ

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΗΣ ΛΑΖΑΡΙΝΑΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἕνα μῆνα ὕστερα ἀπ' τὴν εἰσβολὴ τῶν Τούρκων στὴ Θεσσαλία, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1897, ὅταν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἐτὲμ Πασᾶ βρισκόντανε στὴ Δομοκό, ἕνας νέος τοῦρκος ἀξιωματικός, δέκα ὀχτὼ χρονῶν, ἐπιθεωρῶντας γιὰ ὑπηρεσιακὴ ἀνάγκη τὸ χωριὸ Λαζαρίνα, κοντὰ στὰ Φάρσαλα, εἶδε μιὰν Ἑλληνίδα, τὴν ἐρωτεύθηκε καὶ τὴν ἐβίασε. Γι' αὐτὸν δὲν ἦτανε ἔγκλημα, γιατὶ ἔκανε χρῆσι τοῦ δικαιώματος τοῦ κατακτητῆ. Ὁ ἀξιωματικὸς αὐτός, Ἀχμὲτ - Ἐφέντης λεγότανε, ἔνοιωθε τὸ πάθος νὰ μεγαλώνει μέρα μὲ τὴν ἡμέρα... Γι' αὐτὸ ἄφινε ὅσο πάγαινε καὶ πιὸ συχνὰ τὸ στρατηγεῖο τοῦ Δομοκοῦ καὶ πεταγότανε στὴ Λαζαρίνα.

Ὁ Ψυχάρης

Ἡ Λαζαρίνα τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦτανε σχεδὸν ἔρημη. Ἡ Θεσσαλία ἔφευγε μπροστὰ στὸν Τοῦρκο. Ἡ θέα τοῦ μικροῦ χωριοῦ, ἀπαίσια φυσικά, ἔγινε πιὸ ἀπαίσια ὕστερα ἀπὸ τὸ κενὸ ποὺ ἄφισε ἡ ζωὴ φεύγοντας. Βρίσκεται στὴ ρίζα πελωρίων βουνῶν, ποὺ κλείνουν κατὰ τὸ βοριὰ τὸν ἀπέραντο κάμπο. Σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ βουνά, κατὰ τὸ λεβάντε, ἀκουμπᾶνε τὰ τελευταῖα σπίτια τῆς Λαζαρίνας. Στὴ μέση ὑπάρχει ἕνα τεράστιο φαράγγι ὅπου ὁρμᾶνε, χάνονται, φυσᾶνε καὶ σφυροῦνε οἱ δυνατοὶ θεσσαλικοὶ ἀγέρηδες μὲ τὴν ἀπαίσια βουή τους. Βορειοανατολικά, ἀνάμεσα σὲ πιὸ χαμηλοὺς λόφους ὑψώνεται μιὰ μαύρη καὶ πανύψηλη κορφή. Τὸ ἀμφιθέατρο ποὺ ἀποτελοῦν οἱ λόφοι καὶ τὰ βουνά, σχηματίζει ἀπ' αὐτὸ τὸ μέρος τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντα τοῦ χωριοῦ, ποὺ τὸ ἀνοιγμά του χάσκει καὶ κυτάζει τὸν ἀτέλειωτο κάμπο.

Τὸ χωριὸ εἶναι πολὺ μικρό. Πάνω-ἀπάνω, σὰν κεντρικὸ κάστρο βρίσκεται ἕνα μεγάλο τσιφλίκι μὲ τὰ παραρτήματά του, οἱ κατοικίες σχηματίζουν ἡμικύκλιο ποὺ καταλήγει δεξιὰ καὶ ἀριστερά, στὸ κάστρο. Τὸ χωριὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὲς ἴσιες σειρὲς καλύβες, μὲ στέγες ἴσιες ἀπὸ καλαμιὲς ἢ ἀσπρόχωμα. Λίγες θολωτὲς στέγες.

Οἱ σειρές, μὲ τὶς καλύβες τὴ μιὰ πλάϊ στὴν ἄλλη, παρουσιάζουν δὲν ξέρω κάτι τι τὸ μονολιθικό. Τὰ σπιτάκια χώνονται σὰν μέσα στὸν κόρφο, καὶ μοιάζουν σὰν νὰ ξεφυτρώνουν ἀνάμεσα σὲ δυὸ πλαγιές. Συχνὰ ἔχουνε δυὸ πατώματα, δηλ. τὸ κατώγι καὶ τὸ ἀνώγι. Στὸ ἀπάνω πάτωμα ἀνεβαίνεις μὲ μιὰ σκάλα στηριγμένη σὲ ἕναν καταρράχτη.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ σπιτάκια, χτισμένα στὸ ἴδιο σχέδιο, λίγα ἦτανε κατοικημένα. Ἀπ' τὴν καταστροφὴ κι' ὅλας τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ μεγάλο πανικὸ τῆς Λάρισσας, οἱ χωριᾶτες εἴχανε ἀρχίσει νὰ φεύγουν. Ἡ Φροσύνη — τὸ θῦμα τοῦ Ἀχμὲτ — ἔμενε σχεδὸν μόνη σὲ μιὰ καλύβα στὴν πρώτη σειρὰ ποὺ συναντᾶς καθὼς φτάνεις, καὶ ποὺ ἐσχημάτιζε σὰν νὰ ποῦμε τὸ ἀριστερὸ πλάϊ τῆς Λαζαρίνας.

Τὸ χωριό, κάμποσο μακρυὰ ἀπ' τὴ δημοσιὰ εἶχε ξεφύγει τὴ λύσσα τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, στὴν πορεία του ἀπ' τὴ Λάρισσα στὰ Φάρσαλα. Ἡ Φροσύνη δὲν εἶχε κοντά της οὔτε τὸν ἄντρα της, τὸ Μιχάλη Σωτήρη, οὔτε τὸ γυιό της τὸν Κωστῆ, οὔτε τὴν κόρη της τὴν Εἰρήνη. Ἀμέσως μόλις ἄρχισαν οἱ ἐχθροπραξίες, μόλις ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς συγκεντρώθηκε στὸ μέτωπο, ἡ Φροσύνη ἔδιωξε γρήγορα - γρήγορα τὸν ἄντρα της μαζὺ μὲ τὰ δυὸ παιδιά. Τοὺς εἶχε πεῖ πὼς θἄτανε πιὰ ἀσφαλισμένοι στὸ Βόλο καὶ πὼς ἂν ποτὲ παρουσιάζετο κίνδυνος, θὰ μποροῦσαν νὰ φύγουν ἀπ' τὴ θάλασσα.

Ὁ ἄντρας της ἦτανε ἴσαμε ἑξῆντα χρονῶν. Ἡ Φροσύνη εἶχε πάντα μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὴ φρονιμάδα τοῦ Σωτῆρη. Δὲν νοιαζότανε γι' αὐτὸν μὰ γιὰ τὴν Εἰρήνη καὶ τὸν Κωστῆ. Μὲ κάθε τρόπο, ἤθελε νὰ τοὺς ξέρει ἀσφαλισμένους.

Ἡ Φροσύνη δὲ ζοῦσε μονάχα γιὰ τὰ παιδιά της. Τὰ λάτρευε, τὰ ἀγαποῦσε μὲ θρησκευτικὴ ἀγάπη. Ποτὲ σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία δὲ ξαναγίνηκε πιὸ τρυφερὴ μητέρα. Κάποια φορά, ἐπειδὴ τὸ θέλησε ὁ ἄντρας της, χωρίστηκε πολὺ νωρὶς ἀπ' τὸ μεγαλύτερο παιδί της—τὸ Μανώλη ὅταν ἀκόμα ἦτανε μόλις δυὸ χρονῶν—,ποὺ ὁ Μιχάλης Σωτήρης ἐμπιστεύθηκε τὴν ἀνατροφή του σὲ κάποιον συγγενῆ του ποὺ ἔμενε ἀπάνω στὸ Πήλιο. Καὶ ἐπειδὴ ἀργότερα τὸ παιδὶ πῆγε ὑπηρέτης σὲ ξένους, καὶ δὲν τὸ ξανάδε—χάθηκε ; πέθανε ; Ποιὸς ξέρει—ἡ καρδιά της μάτωσε ἀπ' τὸν καϋμὸ καὶ ἔκανε ὅρκο καὶ σταυρὸ πὼς ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ νοιάζεται καὶ θὰ προσέχῃ περισσότερο τὰ παιδιὰ ποὺ τῆς ἀπομείνανε :

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, τώρα, τοῦτο τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου ἐπέμενε νὰ πάρῃ ὁ ἄντρας της τὰ παιδιὰ καὶ νὰ φύγῃ, παρ' ὅλες τὶς χρηματικὲς θυσίες ποὺ θὰ στοίχιζε αὐτὸ τὸ ταξεῖδι. Τοὔδωσε ὅ,τι οἰκονομίες εἶχε καὶ γιὰ νὰ μὴν παραπάνε τὰ ἔξοδα, ἔκανε τὴ θυσία καὶ ἔμεινε στὴ Λαζαρίνα.

Στ' ἀλήθεια ὅμως, ἕνας λόγος πιὸ δυνατὸς τὴν κρατοῦσε ἐκεῖ. Δὲν ἤθελε νὰ ἀλλάξῃ κλίμα τὸ μικρότερό της παιδί, ποὺ ἦτανε εἴκοσι μηνῶν, ἡ ἀγάπη της, ἡ τρέλλα της, τὸ παιδὶ ποὺ νόμιζε πὼς σ' αὐτὸ ξανάβλεπε τὸ πρῶτο της, τὸ χαμένο. Κάποτε ἤθενε νὰ πάῃ νὰ κάνῃ ἐπίσκεψη σὲ κάτι συγγενεῖς της στὰ Τρίκκαλα καὶ νὰ περάσῃ κοντά τους ἕνα μῆνα. Ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ χωριστῇ ἀπ' τὸ μωρό, τὸ πῆρε μαζύ της. Τὸ ἀγόρι ἀρρώστησε. Μεγάλος πυρετός, σπασμοί, τὰ μάτια του ἀσπρίσανε. Ἡ καϋμένη ἡ μάνα παράλυσε ἀπ' τὸ φόβο της. Τὴν ἄλλη μέρα ξαναγύρισε στὴ Λαζαρίνα. Ἤτανε βέβαιο ἁπλῆ σύμπτωση, μὰ τὸ γεγονὸς εἶναι πὼς τὸ παιδὶ γιατρεύτηκε ἀμέσως. Ἡ Φροσύνη φαντάστηκε πὼς ὁ ἀέρας τῆς Λαζαρίνας ἤτανε ὁ μόνος ἀέρας ποὺ ἔπρεπε ν' ἀναπνέῃ τὸ παιδί. Ἤτανε ἀφοσιωμένη σ' αὐτὴ τὴ γωνιὰ τῆς γῆς—τὴν πατρίδα της—μὲ τρυφερότητα ποὺ ἔφτανε τὴ δεισιδαιμονία. Ἡ φρονιμάδα λοιπὸν καὶ ἡ ἀγάπη τὴν ἔκαναν νὰ μείνῃ.

Τὶ ἄδολη χαρά, τὶ ἐνθουσιασμό, τὶ γειὰ ἔνοιωθε ἡ Φροσύνη σ' ὅλο της τὸ κορμί, βλέποντας τὸ μωρὸ νὰ ἀρχίζῃ νὰ μπουσουλάῃ, νὰ πιάνεται ἀπὸ μιὰ καρέκλα ἢ ἀπὸ ἕνα σκαμνὶ καὶ νὰ πολεμάῃ νὰ σηκωθῇ, νὰ κυττάζῃ ξαφνιασμένα ὅλα τὰ ἀντικείμενα ποὺ μόλις τὰ ξεχώριζε.

Στὸ βάθος στὴν ψυχή της ἔλπιζε. Ἡ Φροσύνη ὅπως ὅλοι οἱ ἁπλοῖ ἄνθρωποι ἐνεργοῦσε περισσότερο ἀπὸ ἔνστικτο. Ἔλεγε μέσα της πὼς τίποτα δὲ θὰ πάθαινε, πὼς ὁ Θεὸς θὰ τὴν προστάτευε. Τώρα ποὺ ἔλειπε ὁ ἄντρας της καὶ τὰ δύο μεγαλείτερα παιδιά της, φρόντιζε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ νὰ μὴν ἀφίσῃ νὰ σβύσῃ τὸ μικρὸ καντῆλι ποὺ ἔκαιγε στὴ γωνιὰ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὸ καντῆλι τῶν φτωχῶν, ἕνα σκέτο ποτῆρι μὲ λάδι καὶ λουμίνι.

Ἔκανε τὴν προσευχή της μέρα νύχτα. Μὲ μιὰ κίνησι τρυφερὴ καὶ χαριτωμένη ἔφερνε τὸ Γιαννάκη μπροστὰ στὴν εἰκόνα γιὰ νὰ προσευχηθῇ μαζί της. Ἀπὸ τότε ποὺ κηρύχτηκε ὁ πόλεμος δὲν ἔλαβε πιὰ νέα οὔτε ἀπὸ τὸν ἄντρα της οὔτε ἀπὸ τὰ παιδιά της. Τὴ σιωπὴ αὐτὴ τὴν ἀπόδιναν φυσικὰ στὴ δυσκολία τῆς συγκοινωνίας, προπάντων ὅταν οἱ Τοῦρκοι μπήκανε στὴ Λάρισσα ! Ἔπειτα μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τὴν κυρίευε ὁλόκληρη μιὰ ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη. Μὲς τὴ καρδιὰ αὐτῆς τῆς γυ-

ναίκας ὑπῆρχε μιὰ μαύρη μόνιμη ἐλπίδα ποῦ ζῆ στὸ βάθος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, φυλῆς ποῦ ὑπόφερε πάντα χωρὶς νὰ χαθῇ. Μὰ στὴ Φροσύνη ὑπῆρχε κιόλας μιὰ σκέψι πιὸ ἁπλοϊκή, πιὸ συγκινητική, ἡ πεποίθησι ἐκείνη ποὺ δὲν πέρνει καθαρὴ μορφή, μὰ ποὺ τὴν διαβεβαίωνε πὼς ὅταν κανένας ἔχει ἕνα τόσο ὅμορφο παιδὶ εἶνε ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ κακό.

Καὶ πραγματικὰ τὴν πρώτη φορὰ τὸ κακὸ μόλις τὴν ἄγγιξε. Τὴ Λαζαρίνα τὴ χωρίζανε ἀπὸ τὸ δημόσιο δρόμο δεκαπέντε χιλιόμετρα. Οἱ Τοῦρκοι δὲ σταματήσανε. Ἕνα ὡραῖο ὅμως πρωΐ, ἐνῷ ὁ στρατὸς εἶχε κατασκηνώσει στὸ Δομοκὸ καὶ κάθε κίνδυνος φαινότανε πὼς εἶχε περάσει, ἕνα ἀπόσπασμα ἱππικοῦ ποὺ τὸ διοικοῦσε ὁ Ἀχμὲτ κάνοντας ἀναγνώριση ἀνακάλυψε ἀπότομα τὴ Λαζαρίνα καὶ χύθηκε κατὰ κεῖ.

Οἱ στρατιῶτες βγάνανε φρενιασμένα ξεφωνητά, χαρὰ κτηνώδικη τοῦ πολεμιστῆ, χαρὰ τοῦ καταχτητῆ. Ἦτανε ἡ ἄγρια ἠδονὴ τοῦ καινούργιου, κάτι τι ποὺ ὡς τὰ τώρα δὲν τὄχαν δοκιμάσει.

Τὸ τάγμα ὥρμησε στὸ χωριὸ καὶ μὲ μιὰ καλοεκτελεσμένη ἀπότομη κίνησι τάλογα σταθήκανε ἀκριβῶς μπροστὰ ἀπ' τὴν πρώτη γραμμὴ τῶν σπιτιῶν ὁποῦ καθότανε ἡ Φροσύνη. Ἕνας πυρετὸς τοὺς κυρίεψε μονομιᾶς ὅλους, ἕνας πόθος φλόγισε τὰ στήθεια τους, ἄναψε τὸ πρόσωπό τους, ἕνα ἀνατρίχιασμα τοὺς ἀνασήκωνε ἀπάνω στοὺς ἀναβολεῖς τους. Δὲ θέλανε οὔτε νὰ διαγουμίσουν, οὔτε νὰ σκοτώσουν, οὔτε νὰ σφάξουν. Λαχταρούσανε τὴ φωτιά. Περιμένανε τὴ διαταγὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τους γιὰ νὰ κάψουν τὸ χωριό.

Ἡ Φροσύνη τρομαγμένη μὲς ἀπ' τὸ βάθος τοῦ σπιτιοῦ της εἶχε ἀκούσει τὰ ἄλογα νὰ πλησιάζουν καλπάζοντας τρομαχτικά. Ἔπειτα, ὅταν ἔπαψαν ξαφνικὰ οἱ ὁπλὲς τῶν ἀλόγων νὰ κτυπᾶνε τὸ ἔδαφος, κατάλαβε πὼς τὸ κακὸ πλησίαζε. Θὰ ξέσπαζε. Παρουσιάστηκε στὸ κατῶφλι τῆς πόρτας τους σφίγγοντας τὸ παιδὶ στὸ στῆθος της. Ἕνας κιόλας ἀπ' τοὺς στρατιῶτες, κατεβαίνοντας ἀπ' τὸν ἀναβολέα προχωροῦσε γιὰ ν' ἁρπάξῃ τὴ μητέρα καὶ τὸ παιδί, τὸ παιδὶ πρὶν ἀπ' ὅλα. Καθῆκον τοῦ καλοῦ μουσουλμάνου ὅταν εἶνε νικητὴς εἶναι νὰ σφάξῃ τὰ παιδιὰ τῶν γκιαούρηδων γιὰ νὰ δείξῃ σ' ὅλους τί τιμωρία λαβαίνει ὅποιος ἀντιστέκεται στὰ ὅπλα τοῦ προφήτη.

Ὁ στρατιώτης δὲν εἶχε βάλει ἀκόμα τὸ πόδι του στὴ γῆ, ὅταν ὁ ἀξιωματικὸς τὸν σταμάτησε μὲ μιὰ λέξη. Οἱ ἄνδρες λάβανε τὴ διαταγὴ νὰ κατέβουν ὅλοι, νὰ προχωρήσουν πρὸς τὸ κάστρο ποὺ ὑψωνότανε στὸ βάθος τοῦ χωριοῦ, νὰ βάλουν τ' ἄλογά τους στοὺς σταύλους ἢ νὰ τὰ δέσουν στοὺς στύλους καὶ νὰ μὴν ἁρπάξουν τίποτα, νὰ μὴν βάλουν φωτιὰ στὸ χωριό, οὔτε νὰ σκοτώσουν κανένα. Ὁ ἀξιωματικὸς ὥρμησε κατὰ τὴν καλύβα.

Ὁ Φροσύνη ἤτανε ἴσαμε τριανταπέντε χρονῶν γυναῖκα. Ἡ ὁμορφιά της ξεπερνοῦσε κάθε φαντασία, ὅταν μάλιστα συλλογιζότανε κανένας πὼς εἶχε παντρευτεῖ δεκαπέντε χρονῶν. Τὸ μέστωμά της εἶχε χρυσώσει τὴν ὁμορφιά της ποὺ φαινότανε πὼς περίμενε αὐτὴν τὴν ἐποχὴ τῆς ζωῆς της. Ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ προσώπου της, τὸ ὁμορφοσχηματισμένο σῶμα, τὸ ζεστὸ χρῶμα τῶν χαρακτηριστικῶν της, τὰ βαθειὰ μαῦρα μάτια της, καὶ ἡ θαυμάσια κορμοστασιά της τὴν κάναν νὰ φαίνεται σὰν ὑπερφυσικὴ ὀπτασία ἀνάμεσα στὰ ἔρημα καὶ χαμηλὰ αὐτὰ σπιτάκια ὅπου τολμοῦσε νὰ παρουσιασθῇ μονάχη της.

Ὁ νέος Ἀχμὲτ ἔννοιωσε νὰ τοὔρχεται τρέλλα. Παρ' ὅλο τὸν κόπο τῆς πορείας ἢ ἴσως ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ κόπου, μιὰ φλόγα κι' ἕνας πόθος τὸν κυρίεψε. Θέλησε νὰ τὴν ἀποχτήσῃ ἀμέσως, νὰ κάνῃ δικό του, μονάχα δικό του αὐτὸ τὸ πρόσωπο, ν' ἀποχτήσῃ χωρὶς ἀργοπορία τὸ πλούσιο ἐκεῖνο κορμί. Τὰ μαῦρα του μάτια πετούσανε φλόγες, κοιτάζανε τὴ Φροσύνη καὶ μπαίνανε μέσα της κι' ὅλη αὐτὴ ἡ φωτιὰ ποὺ ἔβγαινε ἀπ' τὴ σάρκα του, σκέπαζε τὴ δυστυχισμένη ποὺ στεκότανε πάντα ὀρθὴ στὸ κατῶφλι τῆς πόρτας της. Ὁ Ἀχμὲτ βρισκόταν σὲ μιὰ ἀπὸ κεῖνες τὶς στιγμές, ποὺ ὁ ἄνθρωπος νιώθει τὸν ἑαυτό του νὰ ἐκμηδενίζεται μέσα του. Ὅλα σβύνανε. Ὅλα χανόντουσαν ἐκτὸς ἀπ' τὴ σκέψη αὐτῆς τῆς γυναίκας, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴν τὴν πραγματικότητα ποὺ στεκότανε μπροστά του ἀκτινοβόλα. Γρήγορα προχώρησε ἀπάνω της, τρικλίζοντας, νευρικός, βγάζοντας φλόγες καὶ τῆς εἶπε κοιτάζοντάς την μὲ μάτια ἀναμμένα.

— Κυρά μου δὲν θὰ πειράξουν οὔτε τὸ παιδί σου οὔτε τὸ χωριό σου.

Ὕστερα, χωρὶς νὰ βγάλῃ πιὰ ἄλλη λέξι, τὴν ἅρπαξε ἀπότομα ἀπ' τὸ μπράτσο, χάθηκε μαζί της μὲς τὴ καλύβα, πῆρε ὁ ἴδιος τὸ τρομαγμένο παιδί, τὄβαλε στὴν κούνια καὶ ὕστερα μεθυσμένος καὶ λυσσασμένος χόρταρε τὸ τεράστιο πάθος του μέσα σ' ἕνα δευτερόλεπτο. Μόλις ἱκανοποίησε τὸ πάθος του, μὲ ἀνείπωτη τρυφερότητα, ζαρώνοντας κοντά της, χαϊδεύοντάς την, σφίγγοντάς την, ἀγκαλιάζοντάς την, φιλῶντας την, τῆς χαμογελοῦσε τῆς ἔλεγε λόγια πιὸ γλυκά, πιὸ μαλακά, πιὸ χαϊδευτικά, ἀπ' ὅ,τι θὰ μποροῦσε νὰ τῆς πῇ ἕνα παιδί.

Τὸ ἄλλο πρωὶ ὁ Ἀχμὲτ ἔφυγε ἀπ' τὴ Λαζαρίνα πέρνοντας μαζὶ καὶ τοὺς στρατιῶτες τοὺ γιατὶ δὲν ἤτανε σίγουρος γι' αὐτούς.

Εἶχε ὑποσχεθῇ στὴ Φροσύνη πὼς δὲ θὰ πείραζε οὔτε τὸ χωριὸ οὔτε τὸ παιδί. Ἔπρεπε νὰ κρατήσῃ τὸ λόγο του. Οἱ ὅροι αὐτῆς τῆς συμφωνίας ἤτανε ἐξαιρετικοὶ καὶ ὁ Ἀχμὲτ τὄξερε καλά. Συνήθως ὁ μουσουλμάνος δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψῃ πὼς ὁ λόγος ποὺ δίνει σ' ἕνα χριστιανὸ τὸν ὑποχρεώνει καὶ μάλιστα τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου. Ὅταν εἶναι ἀναγκασμένος, ὑποκύπτοντας στὴ βία, νὰ δώσῃ ὑποσχέσεις ποὺ στὴ διπλωματία λέγονται συνθῆκες, σκέπτεται πῶς νὰ τοὺς ξεφύγῃ, καὶ θεωρεῖ πὼς τὸ ψέμμα ὄχι μόνον ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ πὼς εἶναι ὁλότελα σύμφωνο μὲ τὸ δίκιο. Καὶ πραγματικά, ὅταν ἕνας ληστὴς σὲ πιάνει καὶ σὲ φοβερίζει, ὀρείλεις νὰ ὑποκύψῃς εἰς τὸν νόμον του. Μόλις ὅμως ἀποχτήσεις τὴν ἐλευθερία σου ξαναγίνεσαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ δὲν μπορεῖς νὰ θεωρήσῃς πὼς εἶσαι ὑποχρεωμένος σ' ἕναν ἄνθρωπο ποὺ σὲ ἀνάγκασε διὰ τῆς βίας νὰ τοῦ ὁρκισθῇς.

Τέτοια εἶναι ἡ λογικὴ τοῦ Τούρκου ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης, γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν κρατάει ποτὲ τὶς ὑποχρεώσεις του.

Ἡ ψυχολογία ὅμως τοῦ Τούρκου εἶναι παράξενη. Γι' αὐτὸν μονάχα ὁ χριστιανὸς ὑπάρχει, τὴ χριστιανὴ δὲν τὴν λογαριάζει. Ὅταν μιλάει γιὰ χριστιανοὺς σκέπτεται τοὺς ἄντρες, ἡ γυναίκα, ἡ χριστιανὴ ἢ ὄχι, εἶναι γυναίκα, δηλαδὴ τίποτα, δὲν τὸν νοιάζει πραγματικὰ ἂν ὑπάρχουν χριστιανὲς σ' ἕνα χαρέμι. Γι' αὐτὸν δὲν εἶναι χριστιανές, τὴ στιγμὴ ποὺ βρίσκονται στὸ χαρέμι. Ἕνας μουσουλμάνος δὲν θὰ δώσῃ ποτὲ τὴν κόρη του ἢ τὴν ἀδελφή του σ' ἕνα χριστιανό ἂν δὲν ἀλλάξῃ τὴν πίστη του. Μὲ τὸ ἁπλοϊκό του ὅμως μυαλὸ ἀνέχεται στὸ σπίτι του μιὰ χριστιανὴ ποὺ δὲν ἔχει ἀλλάξει πίστη. Ἡ λεπτομέρεια αὐτὴ δὲν τοῦ φαίνεται πὼς ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τὴν προσέξῃ. Τὸ σπουδαιότερο εἶναι τὸ παιδί. Ὁ ἰολαμισμὸς δὲν καταλαβαίνει οὔτε ἀπὸ ἠθικὴ ἰδέα οὔτε ἀπὸ φυλετική, εἶναι θρησκεῖα. Ἀφοῦ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ παιδὶ ποὺ θὰ γεννηθῇ ἀπὸ μουσουλμάνο, θὰ εἶναι μουσουλμάνος, ἡ μητέρα δὲν λογαριάζεται, οὔτε ἔχει μεγάλη σημασία ἂν τὸ παιδὶ εἶναι κατὰ τύχη χριστιανόπαιδο κλεμμένο ἀπὸ γονιοὺς ἕλληνες. Μιὰ φορὰ κι' ἀσπάστηκε τὸν ἰσλαμισμὸ γίνεται μουσουλμάνος σὰν καὶ τοὺς ἄλλους.

Ὅταν ὁ Ἀχμὲτ σταμάτησε τοὺς ἄνδρες του, αὐτοὶ σκεφτήκανε πὼς ὁ καπετάνιος τους ἤθελε νὰ πάρῃ τὴ γυναίκα γιὰ τὸ χαρέμι του, τὸ παιδὶ γιὰ νὰ τὸ κάμῃ ὑπηρέτη τοῦ προφήτη, καὶ δὲν παραξενεύτηκαν ποὺ τοὺς ἀπαγόρευσαν νὰ διαγουμίσουν τὸ χωριό. Δὲν εἶχαν καταλάβει τὸ σκοπὸ τοῦ Ἀχμέτ.

Στὴ θέα τῆς Φροσύνης τὸν κυρίεψε τρελλὸ πάθος καὶ μὲς τὴ τρέλλα του εἶχε δώσει τὸ λόγο του στὴ Φροσύνη, ὅταν ἑπομένως μιὰ γυναίκα χριστιανὴ ἡ μουσουλμάνα γυναίκα ἱερωμένη ἀνάβει τὸν πόθο στὴ σάρκα τοῦ ἀφέντη, γίνεται ἀμέσως τὸ εὐνοούμενο κτῆνος ποὺ ὁ κύριός του δὲν ξαίρει πιά, δὲν θέλει τίποτε νὰ τοῦ ἀρνηθῇ. Ὁ Ἀχμὲτ δὲν μποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ἡ Φροσύνη τὸν κυρίεψε ἀπὸ τὴ πρώτη στιγμή, δὲν ἤξερε, δὲν καταλάβαινε παρὰ ἕνα πρᾶγμα: πὼς ἔπρεπε νὰ τὴν ξαναδῇ πάλι, νὰ τὴν βλέπῃ πάντα. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τὴ θεωροῦσε σὰ σκλάβα του, θεωροῦσε καὶ τὴν ὑπόσχεσι του ἱερή· ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐπειδὴ τὴν ὑπόσχεσι του τὴν εἶχε δώσει μὲ τὴ θέλησή του καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἀναγκάσῃ κανείς, ἔπρεπε νὰ τὴν κρατήσῃ.

Μόλις γύριζε στὰ Φάρσαλα μὲ τὸ ἀπόσπασμα του, ξαναχαβάλλαγε τὸ ἄλογό του ὅταν νύχτωνε καὶ χωρὶς συνοδεία καλπάζοντας πήγαινε στὴ Λαζαρίνα. Κι' ἡ Φροσύνη ἄκουγε ἀπὸ μακρυὰ τὸν καλπασμό, ἤξερε πὼς ἦταν αὐτός, τὸ κατάλαβε ἀπ' τὴ πρώτη μέρα πὼς θὰ ξαναρχώτανε τὸ ἄλλο βράδυ. Ὁ Ἀχμὲτ σταματοῦσε κοντὰ στὴν καλύβα, ἔβγαινε μ' ὁρμὴ τὴν ἅρπαζε ἀπ' τὰ χέρια, τὴν ἔκαιγε ἀπ' τὰ φιλιὰ μεθυσμένος ν' ἀποχτήσῃ αὐτὸ τὸ ὑπέροχο πλάσμα. Σὲ λίγο οἱ ἐπισκέψεις αὐτὲς δὲν τοῦ φτάνανε. Δὲν καταλάβαινε πὼς μποροῦσε νὰ τὴν ἀφίνῃ μονάχη χωρὶς νὰ μαθαίνῃ καὶ τὶς παραμικρὲς κινήσεις της. Μιὰ τρομερὴ ζήλεια ἄρχισε νὰ γεννιέται μέσα του· δὲν παραδεχότανε πὼς δὲν ἦτανε αὐτὸς ὁ κύριος, ὁ μόνος κύριος, ἔπειτα φοβότανε μήπως ἡ Φροσύνη χωρὶς αὐτὸν κινδύνευε.

(Ἀκολουθεῖ)

Μετάφρ. **Δ. ΡΟΝΤΗΡΗ**

THOMAS MANN

ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΟΞΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡμέρα ἤτανε βροχερή, δροσερὴ κι' εἶχε κιόλας βραδυάσει ὅταν ἡ ταχεῖα Βερολίνου - Ρώμης ἔφθασε σ' ἕνα σταθμὸ δευτέρας τάξεως. Σ' ἕνα βαγόνι πρώτης θέσεως μὲ τὰ βελοῦδα τῶν ἀναπαυτικῶν καθισμάτων σκεπασμένα μὲ νταντέλλες, ὁ μοναδικὸς ταξειδιώτης σηκώθηκε: ἦταν ὁ Ἄλμπρεχτ φὰν ντὲρ Κβάλεν. Ξύπναγε. Αἰσθανότανε μιὰ στιφὴ γεύση στὸ στόμα του καὶ στὸ σῶμα του ἔνιωθε τὴν καθόλου εὐχάριστη αὐτὴ αἴσθηση ποὺ προκαλεῖ μιὰ στάθμευση ὕστερα ἀπὸ παρατεταμένο τρέξιμο, ἡ διακοπὴ τῆς ρυθμικῆς κινήσεως τῶν τροχῶν, ἡ σιωπὴ ἀπ' ὅπου ξεχωρίζουνε καθαρὰ οἱ ἦχοι ποὺ ἔρχονται ἀπ' ἔξω, οἱ φωνὲς καὶ τὰ σφυρίγματα.

Στὴν κατάσταση αὐτὴ θὰ νόμιζε κανεὶς πὼς συνέρχεται ἀπὸ μέθη ἡ λιποθυμία. Τὰ νεῦρα στερεῶνται αἰφνιδίως ἑνὸς στηρίγματος, τοῦ ρυθμοῦ ὅπου ἔχουν ἀφεθῇ, μένουν ἄξαφνα συγχισμένα, ἀφημένα. Κι' αὐτὸ ἀκόμη περισσότερο ὅταν ξυπνᾶμε ἀπ' τὸν βαρὺν αὐτὸν ὕπνο ὅπου πέφτουμε στὸ ταξεῖδι.

Ὁ Ἄλμπρεχτ φὰν ντὲρ Κβάλεν τεντώθηκε λίγο, πλησίασε στὸ παράθυρο καὶ κατέβασε τό τζάμι. Κύτταξε κατὰ μῆκος τοῦ τραίνου. Ἐκεῖ κάτου, στὴν ἄκρη τῆς ἀποβάθρας τοῦ σταθμοῦ, κάποιοι ὑπάλληλοι φορτώνανε καὶ ξεφορτώνανε δέματα ἀπ' τὸ βαγόνι τοῦ ταχυδρομείου. Ἡ ἀτμομηχανὴ ἔβγαλε μερικοὺς ἦχους, φτερνίστηκε καὶ φύσηξε, ὕστερα ἔπαφε κι' ἔμεινε ἀκίνητη· μὰ ἡ ἀκινησία της ἦταν ἀκινησία ἀλόγου ποὺ σηκώνει τὸ πόδι του, τινάζει τ' αὐτιά του καὶ περιμένει ἀνυπόμονα τὸ σημεῖο νὰ ξεκινήσῃ. Μιὰ φηλὴ καὶ παχειὰ κυρία μὲ μακρὺ ἀδιάβροχο ἔσερνε μὲ μιὰ ἔκφραση ἐξαιρετικὰ φιλύποπτη, μιὰ πολὺ βαρειὰ βαλίτζα, ποὖσπρωχνε μὲ τὸ γόνατό της, πηγαίνοντας ἀπό 'να βαγόνι στ' ἄλλο, ἀμίλητη, σὰν βασανισμένη, μὲ κατατρομαγμένα μάτια. Τὸ ἀπάνω χεῖλος της κυρίως, ποὺ πεταγότανε μπροστὰ κι' ὅπου γυαλίζανε σταγόνες ἱδρῶτα, εἶχε κάτι τι τὸ ἐξαιρετικὰ συγκινητικό. «Καϋμένη γυναίκα· σκέφτηκε ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν, ἂν μποροῦσα νὰ σὲ βοηθήσω σὲ τίποτα νὰ σοῦ βρῶ θέση, νὰ σὲ ἡσυχάσω, γιὰ τὸ χατῆρι αὐτοῦ τὸ ἀπάνω χειλιοῦ. Μὰ ὁ καθένας νὰ κυττάῃ τὸν ἑαυτό του, ἔτσι εἶναι, κι' ἐγὼ δὲν αἰσθάνουμαι αὐτὴ τὴ στιγμὴ κανένα φόβο, εἶμαι ὧς καὶ σὲ κυττάω ὅπως ἀπάνου κάτου θὰ κύτταγα κι' ἕνα μπούρμπουλα τοῦπεσε ἀνάσκελα.

Τόμας Μὰνν

Εἶχε σκοτεινιάσει κάτου ἀπ' τὸ μικρὸ χώλλ τοῦ σταθμοῦ· βράδυ ἦταν ἡ πρωΐ; Δὲν ἤξερε. Εἶχε κοιμηθῇ καὶ δὲν ἤξερε ἂν ὁ ὕπνος του βάστηξε δύο, πέντε ἢ δώδεκα ὧρες. Δὲ μποροῦσε τάχα νὰ εἶχε κοιμηθῇ εἰκοσιτέσσερες ὧρες κι' ἀπάνου χωρὶς διακοπὴ μὲ ἐξαιρετικὰ βαρὺ ὕπνο;

Ἦταν ἕνας κύριος μὲ χειμωνιάτικο παλτὸ μὲ γιακὰ μακρύ, καφὲ σκοῦρο χρῶμα, μὲ βελουδένιο κολλάρο. Τὰ χαρακτηριστικὰ του δὲν ἄφιναν εὔκολα νὰ φανῇ ἡ ἡλικία του· θὰ δίσταζε κανεὶς μεταξὺ τῶν εἰκοσιπέντε καὶ τῶν τριάντα χρόνων. Εἶχε κίτρινο χρῶμα, ἀλλὰ τὰ μάτια του ἦτανε μαῦρα ζωηρὰ σὰν κάρβουνα καὶ τριγυρίζονταν ἀπὸ βαθειὲς σκιές. Τὰ μάτια αὐτὰ δὲ δείχνανε τίποτα καλό. Πολλοὶ γιατροί, σοβαρὰ καὶ μὲ εἰλικρίνεια, δὲν τοὔδιναν παρὰ λίγους μῆνες ζωή.

Στὸ Βερολῖνο—ἂν καὶ τὸ Βερολῖνο δὲν ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ ταξειδιοῦ του, ἀνέβηκε, ἔτσι, σὰν τυχαῖα, μὲ τὴν κόκκινη δερματίνη βαλίτζα του, στὴν ταχεῖα ποὺ ἑτοιμαζότανε νὰ ξεκινήσῃ, κοιμήθηκε, καὶ τώρα ποὺ ξυπνοῦσε αἰσθανότανε τὸν ἑαυτό του τόσο τελείως ἀπολυτρωμένον ἀπὸ τὸ χρόνο, ποὺ ἕνα αἴσθημα εὐδαιμονίας ξαπλώθηκε σ' ὅλο του τὸ σῶμα. Δὲν εἶχε ρολόϊ. Ἦταν εὐτυχὴς ποὺ ἤξερε πὼς στὴν μικρὴ χρυσὴ ἀλυσσίδα ποὖρω ἀπ' τὸ λαιμὸ δὲν κρεμότανε παρὰ ἕνα μικρὸ μενταγιόνι κρυμμένο στὴν τσέπη τοῦ γελέκου του. Δὲν ἤθελε νὰ ξέρῃ τί ὥρα οὔτε τί μέρα ἔλεγε τὸ ἡμερολόγιο. Ἦταν λίγος καιρὸς ποὖχε ξεσυνειθίσει νὰ ξέρῃ τί μέρα, ποιὸς μήνας οὔτε ποιὸς χρόνος ἦτανε. Ὅλα ἔπρεπε νάναι στὸν ἀέρα, σκεπτότανε, καὶ ἤθελε νὰ πῇ πολλὰ πράγματα μὲ τὴ λίγο σκοτεινὴ αὐτὴ ἔκφραση. Σπάνια, ποτὲ σχεδόν, δὲν τὸν ἐνοχλοῦσε αὐτὴ· ἡ ἄγνοια, γιατὶ προσπαθοῦσε ν' ἀπομακρύνῃ ὅ,τι μποροῦσε νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ. Δὲν τοὖφτανε τάχα νὰ καταλαβαίνῃ ἀπάνου κάτου σὲ τὶ ἐποχὴ βρισκότανε; Τώρα θάνε φθινόπωρο, σκεφτότανε, κυττῶντας τὸ θλιβερὸ κι' ὑγρὸ χώλλ. Δὲν ξέρω τίποτα ἄλλο. Μόνο ποῦ βρίσκουμαι ξέρω.

Κι' ἄξαφνα, στὴν σκέψη αὐτή, ἡ εὐχαρίστηση ποὺ αἰσθανότανε μεταβλήθηκε σ' ἕνα εὐχάριστο φόβο. Ὄχι, δὲν ἤξερε ποῦ βρισκότανε. Νάταν ἀκόμα στὴ Γερμανία; Χωρὶς ἄλλο. Στὴ Βόρειο Γερμανία; Ἴσως... Τὰ νυσταγμένα ἀκόμα μάτια του εἶχαν ἀφίσει νὰ περάσῃ μπροστὰ ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ βαγονιοῦ τὴ φωτισμένη πινακίδα ποὺ θἄλεγε ἴσως τὸ ὄνομα τῆς πόλεως: Τὸ μυαλό του δὲν εἶχε κρατήσει τὴν εἰκόνα οὔτε ἑνὸς γράμματος. Ζαλισμένος, εἶχε ἀκούσει πολλὲς φορὲς τὸν ὁδηγὸ νὰ φωνάζῃ ἕνα ὄνομα, μὰ δὲν εἶχε κρατήσει οὔτε συλλαβή. Κεῖ κάτου, κεῖ κάτου, στὸ μισόφωτο, ποὺ δὲν ἤξερε ἂν εἶναι πρωΐ ἢ βράδυ, ὑπῆρχε ἕνας ἀνώνυμος τόπος, μιὰ ἄγνωστη πόλη. Ὁ Ἀλβέρτος φὰν ντὲρ Κβάλεν πῆρε τὴ ρεπούμπλικά του ἀπ' τὸ γιλέ, τὴν κόκκινη δερματίνη βαλίτζα του, ποὺ τὰ λουριά της κρατούσανε μιὰ κουβέρτα ταξειδιοῦ μὲ ἄσπρα καὶ κόκκινα τετράγωνα, τυλιγμένη γύρω ἀπὸ μιὰ ὀμπρέλλα μ' ἀσημένιο χεροῦλι, κι' ἂν καὶ τὸ εἰσητήριό του εἶχε γραμμένο τ' ὄνομα τῆς Φλωρεντίας, κατέβηκε ἀπ' τὸ διαμέρισμά του, διέσχισε τὸ μικρὸ χώλλ, ἄφισε τίς ἀποσκευές του στὸ σταθμό, ἄναψε ἕνα τσιγάρο, ἔβαλε τὰ χέρια του στὴν τσέπη τοῦ παλτοῦ του —δὲν εἶχε οὔτε μπαστοῦνι οὔτε ὀμπρέλλα—καὶ βγῆκε ἀπ' τὸ σταθμό.

Ἔξω, σὲ μιὰ πένθιμη πλατεῖα, ὑγρὴ κι' ἀρκετὰ ἔρημη, πέντ-ἕξη ἁμαξάδες χτυπάγανε τὰ καμτσίκια τους κι' ἕνας ἄνθρωπος μὲ κασκέτο, ὅπου ἦταν γραμμένη μιὰ λέξη, τυλιγμένος μὲ ὗφος ἀνθρώπου ποὺ κρυώνει σ' ἕνα μακρὺ πανωφόρι, εἶπε μὲ ἕνα ἐρωτηματικὸ τόνο στὴ φωνή τοῦ: «Ξενοδοχεῖο;» Ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν τὸν εὐχαρίστησε εὐγενῶς κι' ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ συναντοῦσε εἶχαν σηκώσει τοὺς κολλάρους τοῦ πανωφοριοῦ τους. Ἔκαμε λοιπὸν σὰν αὐτούς, ἔχωσε τὸ σαγόνι του στὸ βελοῦδο καὶ καπνίζοντας περπατοῦσε οὔτε πολὺ σιγὰ οὔτε πολὺ γρήγορα.

Προχώρησε κατὰ μῆκος ἑνὸς χαμηλοῦ καὶ παληοῦ τοίχου, πέρασε κοντὰ σ' ἕνα παληὸ πορτόνι καὶ σὲ δυὸ χοντροὺς πύργους καὶ διέσχισε μιὰ γέφυρα ποὺ τὰ κάγκελά της ἦτανε στολισμένα μὲ ἀγάλματα καὶ ποὺ ἀπὸ κάτου της κυλοῦσε βραδὺς καὶ θολὸς ὁ ποταμός. Μιὰ μακρουλὴ καὶ παληὰ βάρκα πέρασε μ' ἕναν ἄνθρωπο στὴν πλώρη της ποὖκανε τιμονιέρα. Ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν ἔμεινε ὀρθὸς λίγες στιγμὲς κι' ἔσκυψε πάνου ἀπ' τὰ κάγκελα. Μπά! μπά! σκέφτηκε, ποταμός, ποταμός! Τί εὐχάριστο ποὖναι νὰ μὴ ξέρῃ κανεὶς τ' ὄνομά του· ὕστερα ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του.

Ἀκολούθησε ἀκόμη γιὰ λίγο τὸ πεζοδρόμιο μιᾶς ὁδοῦ ποὺ δὲν ἦταν οὔτε πολὺ πλατειὰ οὔτε πολὺ στενή, κι' ὕστερα στὴν τύχη, ἔστριψε ἀριστερά. Ἦταν βράδυ. Τὰ ἠλεκτρικὰ ἀνάψανε, ἀοτράφανε μιὰ-δυὸ φορές, κοκκίνησαν, ἐσφύριξαν κι' ὕστερα λάμψανε μὲς ἀπ' τὴν ὁμίχλη, τὰ παραθυρόφυλλα κλείνανε. «Ὅπως κι' ἂν τὸ πάρῃ κανεὶς εἶναι φθινόπωρο», σκέφτηκε ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν καὶ περπατοῦσε στὸ πεζοδρόμιο ποὺ ἦτανε μαῦρο ἀπ' τὴν ὑγρασία. Δὲν εἶχε λαστιχένιες σόλες, μὰ τὰ παπούτσια του ἦταν ἀρκετὰ πλατειὰ στερεὰ καὶ γερά, χωρὶς γι' αὐτὸ νὰ τοὺς λείπῃ ἡ κομψότης.

Περπατοῦσε πάντοτε ἀριστερά. Ἄνθρωποι περνούσανε πλάϊ του—τὸν προσπερνούσανε, μπαίνανε στὰ μαγαζιά ἢ βγαίναν ἀπὸ μέσα. «Καὶ περπατῶ μεταξύ τους, σκέφτηκε, κι' εἶμαι τόσο μόνος καὶ ξένος ὅσο, χωρὶς ἀμφιβολία, ποτὲ ἄνθρωπος δὲν ὑπῆρξε. Δὲν ἔχω κατάλυμα καὶ σκοπό. Οὔτε ἕνα μπαστοῦνι ἔχω ν' ἀκουμπίσω. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νάναι πιὸ ἐλεύθερος, πιὸ ἀνεξάρτητος. Κανεὶς δὲ μοῦ χρωστάει τίποτα καὶ δὲ χρωστάω τίποτα σὲ κανένα. Ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν ἄπλωσε τὸ χέρι του ἀπὸ πάνου μου· δὲ μὲ ξέρει καθόλου. Μιὰ δυστυχία πιστή, χωρὶς ἔλεος, εἶναι καλὸ πρᾶγμα· μπορεῖ κανεὶς τοὐλάχιστον νὰ πῇ: δὲ χρωστάω τίποτα στὸ Θεό».

Εἶχε φτάσει στὴν ἄκρη τῆς πόλεως. Χωρὶς ἀμφιβολία τὴν εἶχε διασχίσει ἐν μέρει κι' ὕστερα εἶχε λοξοδρομήσει. Βρέθηκε σ' ἕνα πλατὺ προάστειο μὲ δέντρα καὶ βίλλες, πέρασε πολλοὺς δρόμους φωτισμένους μὲ γκάζι μόνο, ποὺ φαινόντανε σὰν δρόμοι χωριοῦ, σταμάτησε τέλος μπροστὰ σὲ μιὰ ἀρκετὰ πλατειὰ ξύλινη πόρτα, στὰ δεξιὰ ἑνὸς σπιτιοῦ ἀπὸ τὰ συνεθισμένα, βαμμένο ὠχρὸ κίτρινο, ποὺ διακρινόταν ἀπὸ τὰ θαμπά του τζάμια. Ἀλλὰ στὴν πόρτα ἦταν κρεμασμένη μιὰ πινακίδα ὅπου διάβασε: «Ἐνοικιάζεται δωμάτιον εἰς τὸ τρίτον πάτωμα». Ἄ! εἶπε πετῶντας τὸ τσιγάρο ποὺχε καπνίσει. Μπῆκε μέσα, προχώρησε κατὰ μῆκος ἑνὸς φράχτη ποὺ χώριζε τὴν αὐλὴ ἀπὸ τὸ κοντινὸ σπίτι, ηὗρε ἀριστερὰ τὴν εἴσοδο καὶ τὸ διάδρομο ὅπου ἕνα εἶδος παληᾶς σταχτιᾶς κουβέρτας ἀντικαταστοῦσε τὸ ταπέτο κι' ἄρχισε ν' ἀνεβαίνῃ τὰ σκαλοπάτια μιᾶς ξύλινης παμπάλαιας σκάλας.

Οἱ πόρτες τῶν δωματίων ἦταν πολὺ φτωχικές, μὲ τὰ θαμπά τους τζάμια, προφυλαγμένα μὲ συρματόπλεγμα, καὶ μὲ διάφορα ὀνόματα στὶς ταμπέλλες. Τὰ κεφαλόσκαλα φωτίζονταν μὲ λάμπες τοῦ πετρελαίου. Ἀλλὰ στὸ τρίτο πάτωμα — ἦταν τὸ τελευταῖο κι' ὕστερα ἐργόταν ἡ σοφίτα—δεξιὰ κι' ἀριστερὰ τῆς σκάλας, ἦταν κι' ἄλλες εἴσοδοι: ἁπλὲς πόρτες ἀπὸ καφὲ ξῦλο χωρὶς ὄνομα. Ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν τράβηξε τὸ χάλκινο χεροῦλι τοῦ κουδουνιοῦ τῆς μεσιανῆς. Ἄκουσε τὸ χτύπημα, μὰ τίποτα δὲν κουνήθηκε. Χτύπησε ἀριστερά. Καμμιὰ ἀπάντηση. Χτύπησε δεξιά· ἀργὰ ἐλαφρὰ βήματα ἀκούστηκαν καὶ κάποιος ἦρθε ν' ἀνοίξῃ.

Ἦτανε μιὰ γυναίκα, μιὰ ἀδύνατη κυρία, ἡλικιωμένη καὶ φηλή. Φοροῦσε ἕνα σκουφὶ στολισμένο μὲ μιὰ μεγάλη λιλὰ κορδέλλα κι' ἕνα μαῦρο ντεμοντὲ φόρεμα. Εἶχε μιὰ γεροντικὴ ἔκφραση πουλιοῦ καὶ στὸ μέτωπό της ἔβλεπε κανεὶς ἕνα ἐξάνθημα, κάτι σὰ λειχήνα. Ἦταν πολὺ φρικτό.

— Καλησπέρα σας, εἶπε ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν. Τὰ δωμάτια...

Ἡ γυναίκα κούνησε τὸ κεφάλι. Κούνησε τὸ κεφάλι καὶ μειδίασε σιγά, ἀμίλητη καὶ πρόθυμη, καὶ μ' ἕνα ὡραῖο καὶ μακρὺ ἄσπρο χέρι μὲ μιὰ βραδεία καὶ κομψὴ κίνηση ἔδειξε τὴν ἀπέναντι πόρτα, στὰ ἀριστερά. Ὕστερα μπῆκε μὲς στὴν κάμαρα καὶ ξαναφάνηκε σὲ μιὰ στιγμὴ μ' ἕνα κλειδὶ στὸ χέρι.

— Μπᾶ, μπᾶ, σκέφτηκε ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν ποὺταν ὀρθὸς ἀπὸ πίσω τους ἐνῶ αὐτὴ ἄνοιγε τὴν πόρτα. Εἴσαστε σὰν ἐφιάλτης, σὰν πρόσωπο τοῦ Ὄφμαν, ἀγαπητὴ κυρία...

Ἐκρέμασε τὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου καὶ τὸν ἔμπασε.

Ἦταν ἕνα μικρὸ χαμηλο δωμάτιο μὲ καφὲ πάτωμα· ἀλλὰ οἱ τοῖχοι ἦταν ἀπὸ πάνου ὡς κάτου σκεπασμένοι μ' ἀνοιχτοκίτρινα φαθιά. Μιὰ μεγάλη κουρτίνα ἀπὸ μουσελίνα ἔκρυβε δεξιὰ πίσω ἀπ' τὶς δίπλες της τὸ παράθυρο ποὺβινε στὸ πίσω μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ ἄσπρη πόρτα τῆς διπλανῆς κάμαρας βρισκότανε δεξιά.

Ἡ ἡλικιωμένη κυρία ἄνοιξε καὶ σήκωσε τὴ λάμπα της. Τὸ δωμάτιο αὐτὸ ἦταν ἁπαίσια ἀδειανό, μὲ τοίχους ἄσπρους καὶ γυμνούς, μὲ τρεῖς φάθινες πολυθρόνες χρωματισμένες κόκκινες ποὺ ξεχωρίζανε πάνου στοὺς τοίχους σὰν φράουλες πάνου σὲ κρέμα. Ἤτανε κι' ἕνα ντουλάπι, μιὰ τουαλέτα μὲ τὸν καθρέφτη της... Τὸ κρεββάτι, ἕνα ἐξαιρετικὰ ὀγκώδες ἔπιπλο, ἦτανε στὴ μέση τοῦ δωματίου.

— Ἔχετε καμμιὰ ἀντίρρηση; ρώτησε ἡ ἡλικιωμένη κυρία περνῶντας ἐλαφρὰ τὸ μακρὺ κι' ὡραῖο χέρι της στὸ ἐξάνθημα τοῦ μετώπου της.

Τῶπε σὰν κατὰ λάθος, σὰν νὰ μὴν ἔβρισκε αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἁπλούστερη ἔκφραση. Ἐπρόσθεσε ἀμέσως:

«Νὰ ποῦμε...».

— Ὄχι δὲν ἔχω ἀντίρρηση, εἶπε ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν. Τὰ δωμάτια εἶναι ἐπιπλωμένα μὲ ἀρκετὴ ἐπινοητικότητα. Τὰ νοικιάζω. Θἄθελα νὰ πήγαινε κανένας νὰ πάρῃ τὶς ἀποσκευές μου ἀπ' τὸ σταθμό. Νὰ ἡ φορτωτική. Θἄχετε τὴν καλωσύνη νὰ βάλετε νὰ μοῦ στρώσουν τὸ κρεββάτι, νὰ μοῦ δώσετε ἀμέσως τὸ κλειδὶ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ δωματίου μου καὶ νὰ μοῦ βρῆτε λίγες πετσέτες. Θἄθελα νὰ ἑτοιμαστῶ πρὶν πάω νὰ φάω ἔξω. Θὰ γυρίσω ἀργότερα.

Ἔβγαλε ἀπ' τὴν τσέπη του μιὰ νικέλινη θήκη, πῆρε ἀπὸ μέσα ἕνα κομμάτι σαπούνι κι' ἄρχισε μπροστὰ στὴν τουαλέττα νὰ πλένῃ τὰ χέρια του καὶ τὸ πρόσωπό του. Συγχρόνως κύτταζε μέσα ἀπ' τὰ τζάμια, ποὺταν ἀρκετὰ στρογγυλὰ πρὸς τὰ ἔξω, τὰ λασπωμένα προάστεια, κάτου ἀπ' τὰ φῶτα τοῦ γιαλιοῦ, καὶ μακρύτερα τὶς βίλλες καὶ τὰ ἠλεκτρικά.

Σκουπίζοντας τὰ χέρια του πῆγε πρὸς τὸ ντουλάπι. Ἦταν ἕνα παληὸ ἔπιπλο, λίγο σαράβαλο, χρωματισμένο καφὲ καὶ πράσινο, μ' ἕνα λίγο γελοῖο πρεβάζι, καὶ τὄχανε βάλει στὴ μέση τοῦ δεξιοῦ τοίχου, ἀκριβῶς στὴν ἀχιβάδα μιᾶς ἄλλης ἄσπρης πόρτας ποὺ θὰ ὡδηγοῦσε στὴν κατοικία ποὺ τὸ κεντρικό της μέρος σχημάτιζε τὴν εἴσοδο. «Ὑπάρχουνε ὡστόσω στὸν κόσμο πράμματα ποὺ ταιριάζουνε σκέφτηκε ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν. Τὸ ντουλάπι αὐτὸ μπαίνει σ' αὐτὴν τὴν ἀχιβάδα σὰ νἄτανε φτιασμένο ἐπίτηδες». Τ' ἄνοιξε.

Τὸ ντουλάπι ἦταν τελείως ἀδειανό, μὲ πολλὲς σειρὲς τσιγγελάκια ἁπάνου· ἀλλὰ παρατήρησε πὼς αὐτὸ τὸ ἔπιπλο ποὺ φαινότανε στερεό, ἀντὶ φόντο εἶχε ἕνα σταχτὶ ὕφασμα, ἕνα εἶδος μπαμπακερῆς κουβέρτας, γερῆς καὶ πρόστυχης, πιασμένης στὸ πλάϊ μὲ καρφιὰ καὶ πυναίζες.

Ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν ξανάκλεισε τὸ ντουλάπι, πῆρε τὸ καπέλλο του, σήκωσε τὸ κολλάρο τοῦ πανωφοριοῦ του, ἔσβυσε τὸ κερί του καὶ βγῆκε. Ἐκεῖ ποὺ περνοῦσε τὸ πρῶτο δωμάτιο, νόμισε πὼς διέκρινε νὰ ξεχωρίζῃ ἀπ' τὸν κρότο τῶν βημάτων του, στὴν κοντινὴ κάμαρα ἕναν ἦχο, ἕναν ἐλαφρὸ μεταλλικὸν ἦχο,—μὰ μποροῦσε νἄτανε λάθος. «Σὰν ἕνα γρυσὸ δαχτυλίδι νἄπεσε σ' ἀσημένια λεκάνη», σκέφτηκε ξανακλείνοντας τὴν πόρτα τοῦ δωματίου, κι' ὕστερα κατέβηκε τὴ σκάλα, βγῆκε ἀπ' τὸ σπίτι καὶ πῆγε στὴν πόλη.

Σ' ἕνα κεντρικὸ δρόμο ηὗρε ἕνα φωτισμένο ἑστιατόριο καὶ κάθησε σ' ἕνα ἀπ' τὰ πρῶτα τραπέζια γυρίζοντας τὴν πλάτη σ' ὅλον τὸν κόσμο. Ἔφαγε μιὰ λαχανόσουπα μὲ φωμὶ καβουρτισμένο, μπιφτέκι μὲ αὐγό, κομπόστα καὶ κρασί, ἕνα κομμάτι πράσινο Γκοργκονζολὰ καὶ μισὸ ἀχλάδι. Ἐκεῖ ποὺ πλήρωνε τὸ λογαριασμό καὶ ντενότανε, τράβηξε λίγες ρουφηξὲς ἀπὸ ἕνα ρούσσικο τσιγάρο, ἄναψε ὕστερα ἕνα ποῦρο καὶ ξεκίνησε. Ἔκαμε ἕνα γῦρο, γῦρε χωρὶς δυσκολία τὸ δρόμο τοῦ σπιτιοῦ του καὶ γύρισε ἥσυχα.

Τὸ σπίτι μὲ τὰ στρογγυλεμένα καὶ θαμπὰ τζάμια ἦταν τελείως σκοτεινὸ καὶ σιωπηλὸ ὅταν ὁ φὰν ντὲρ Κβάλεν ἄνοιξε τὴν πόρτα κι' ἀνέβηκε τὴ σκάλα. Ἄναψε ἕνα σπίρτο, κι' ἄνοιξε στὸ τρίτο πάτωμα τὴν καφὲ πόρτα στ' ἀριστερά του ποὺ πήγαινε στὶς κάμαρές του. Ὅταν ἄφισε στὸ ντιβάνι τὸ καπέλλο του καὶ τὸ πανωφόρι του, ἄναψε τὴ λάμπα ποὺταν ἀπάνου στὸ μεγάλο τραπέζι κι' εἶδε τὴ βαλίτζα του καθὼς καὶ τὴ διπλωμένη κουβέρτα καὶ τὴν ὀμπρέλλα του. Ξεδίπλωσε τὴν κουβέρτα κι' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα μιὰ μποτίλλια κονιάκ, ἔβγαλε ἀπ' τὴ βαλίτζα του ἕνα ποτηράκι, κι' ἐξακολουθῶντας νὰ κοπνίζῃ τὸ ποῦρο του στὴ μεγάλη πολυθρόνα, ἔπινε κάθε τόσο καὶ μιὰ γουλιά. «Τὶ καλὸ ποῦναι, σκέφτηκε, ποὺ ὑπάρχει κονιὰκ στὸν κόσμο..». Ὕστερα πῆγε στὴν κρεββατοκάμαρα, ἄναψε ἕνα κερὶ πάνου στὸ κομμοντίνο, ἔσβυσε τὴ λάμπα ποὺταν ἁπάνου στὸ τραπέζι κι' ἄρχισε νὰ γδύνεται. Ἕνα ἕνα ἄφινε τὰ σταχτιὰ καὶ ἁπλὰ ροῦχα του στὴν κόκκινη καρέκλα, δίπλα στὸ κρεββάτι· μὰ τὴ στιγμὴ ποὺ ξεκούμπωνε τὶς τιράντες του, θυμήθηκε τὸ καπέλλο του καὶ τὸ πανωφόρι του ποὺχε ἀφήσει στὸ ντιβάνι, πῆγε, τὰ πῆρε, ἄνοιξε τὸ ντουλάπι... Ἔκαμε ἕνα βῆμα πίσω κι' ἄπλωσε τὸ χέρι σὲ μιὰ ἀπ' τὶς ξύλινες σφαῖρες ποὺ στολίζανε τὶς γωνίες τοῦ κρεββατιοῦ του.

Ἡ κάμαρα μὲ τοὺς ἄσπρους καὶ γυμνοὺς τοίχους της, ὅπου ξεχωρίζανε οἱ κοκκινοβαμμένες καρέκλες σὰ φράουλες σὲ κρέμα, φωτιζόταν ἀπ' τὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τοῦ κεριοῦ. Μὰ κεῖ-κάτου, τὸ ἀνοιγμένο ντουλάπι δὲν ἦταν ἀδειανό, ἐκεῖ μέσα ἦταν, ὀρθή, μιὰ μορφή, ἕνα πλάσμα, τόσο ἀξιοθαύμαστο, ποὺ ἡ καρδιὰ τοῦ Ἄλμπρεχτ φὰν ντὲρ Κβάλεν ἔπαψε νὰ χτυπάῃ κι' ὕστερα ξανάρχισε μὲ μεγάλα, ἀργὰ χτυπήματα.

Ἦτανε γυμνὴ κι' ἄπλωνε τὰ λεπτὰ καὶ

ντελικάτα χέρια της κρατῶντας μὲ τὸ δεύτερο δάχτυλο ἕνα τσιγκελάκι τοῦ ντουλαπιοῦ· τὰ κύματα τῶν μακρυῶν μαλλιῶν της πέφτανε στοὺς παιδιάτικους ὤμους της, ποὺ ἡ γοητεία τους σὲ συνάρπαζε. Τὰ μαῦρα ἀμυγδαλωτά της μάτια ἔπαιζαν στὸ φῶς τοῦ κεριοῦ. Τὸ στόμα της ἦτανε λίγο μεγάλο, ἀλλὰ ἡ ἔκφρασή του ἦτανε τόσο γλυκειὰ ὅσο τὰ χείλη τοῦ ὕπνου ὅταν, ὕστερα ἀπὸ μιὰ βασανισμένη μέρα, ἀγγίζουνε τὸ μέτωπό μας. Εἶχε ἐνώσει τὶς φτέρνες της καὶ τὰ λεπτά της πόδια σφίγγονταν τῶνα μὲ τ' ἄλλο.

Ὁ Ἄλμπρεχτ φὰν ντὲρ Κβάλεν πέρασε τὸ χέρι μπροστὰ στὰ μάτια του καὶ κύτταξε... Εἶδε πὼς κάτου, στὴ δεξιὰ γωνία, ἡ κουβέρτα εἶχε σηκωθῆ.

— Πῶς; εἶπε, δὲ θέλετε νὰ μπῆτε; (πῶς νὰ πῶ;) ἢ μᾶλλον νὰ βγῆτε; θέλετε ἕνα ποτηράκι κονιάκ; μισὸ ποτηράκι;

Μὰ δὲν περίμενε ἀπάντηση στὴν ἐρώτησή του καὶ ἐκείνη δὲν τοῦ ἔδωσε καμμιά. Τὰ μάτια τοῦ κοριτσιοῦ, γυαλιστερὰ καὶ κατάμαυρα, τόσο ποὺ φαίνονταν ἀνέκφραστα, δὲν διευθύνονταν πρὸς αὐτόν, μὰ ἁπλανῆ χανόνταν σὰν νὰ μὴν τὸν ἔβλεπαν.

— Νὰ σοῦ δινγηθῶ; εἶπε ἄξαφνα ἐκείνη μὲ ἥσυχη καὶ γλυκειὰ φωνή.

— Διηγήσου, ἀπήντησε αὐτός. Ἄφησε τὸ σῶμα του νὰ πέσῃ στὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ του, μὲ τὸ πανωφόρι του στὰ γόνατα καὶ τὰ χέρια του ἑνωμένα. Τὸ στόμα του ἦτανε μισάνοιχτο καὶ τὰ μάτια του μισόκλειστα. Μὰ τὸ αἷμα του κυκλοφοροῦσε μὲ θερμοὺς καὶ γλυκοὺς λυγμοὺς μὲς στὸ σῶμα του καὶ τ' αὐτιά του βούϊζαν ἐλαφρά.

Εἶχε στριμωχθῆ στὴ γωνία τοῦ ντουλαπιοῦ, ἀγκάλιασε τὄνα της γόνατο μὲ τὰ λεπτά της χέρια, ἐνῶ τὸ ἄλλο κρεμόταν ἔξω. Τὰ μικρά της στήθη σφίγγονταν ἀπ' τὰ χέρια της καὶ τὸ τεντωμένο δέρμα τοῦ γόνατυδῆτης γυάλιζε. Διηγότανε, διηγόταν μὲ γλυκειὰ φωνή, ἐνῶ τὸ φῶς τοῦ κεριοῦ ἐκτελοῦσε σιωπηλοὺς χορούς.

Ἦτανε δυὸ στὰ χωράφια καὶ τὸ κεφάλι της ἀκουμποῦσε στὸ κεφάλι του. Τὰ χόρτα μύριζαν ὡραία, μὰ οἱ βραδυνὲς ὁμίχλες ἀνέβαιναν κιόλας ἀπ' τὴ γῆ. Ἔτσι ἄρχιζε. Καὶ συχνὰ ἦτανε στίχοι ποὺ ριμάρανε μὲ ἐξαιρετικὰ γλυκὸ κι' ἐλαφρὸ τρόπο ὅπως γίνεται μόνο στὸ μισοκοίμισμα τῆς νύχτες ποὺχει κανεὶς πυρετό. Μὰ τέλειωνε ἄσκημα. Τὸ τέλος ἦτανε θλιβερό, ὅπως ὅταν δυὸ πλάσματα εἶναι ἀγκαλιασμένα γιὰ πάντα, καί, ἐκεῖ ποὺ τὰ χείλια τους ἑνώνουνται, τὸ ἕνα βυθίζει ἄξαφνα ἕνα μεγάλο μαχαῖρι στὸ σῶμα τοῦ ἄλλου, κι' αὐτὸ γιὰ εὐνόητους λόγους. Ἔτσι τέλειωνε αὐτό. Κι' ὕστερα σηκώθηκε μὲ πολὺ διακριτικὲς καὶ σιωπηλὲς κινήσεις, σήκωσε λίγο τὴ δεξιὰ ἄκρη τοῦ σταχτιοῦ ὑφάσματος ποὺκλειγε ἀπὸ πίσω τὸ ντουλάπι κι' ἔφυγε.

***

Ἀπὸ τὴ μέρα κεῖνη ἐρχότανε κάθε βράδυ στὸ ντουλάπι του καὶ τὴν ἄκουγε. Πόσα βράδυα; Πόσες μέρες, πόσες βδομάδες, πόσους μῆνες ἔμεινε σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο καὶ σ' αὐτὴν τὴν πόλη. Μὰ ποιός θἄχε ἀνάγκη νὰ βρῇ ἐδῶ ἕναν ἀριθμό; Ποιὸς θὰ εὐχαριστιότανε μ' ἕναν ἄθλιον ἀριθμό; Καὶ δὲν ξέρουμε πὼς πολλοὶ γιατροὶ δὲν ἔδιναν στὸν Ἄλπρεχτ φὰν ντὲρ Κβάλεν ἀπάνου ἀπὸ λίγους μῆνες;

Τοῦ διηγότανε. Κι' ἦτανε θλιβερὲς ἱστορίες, χωρὶς παρηγοριά, μὰ ἁπλωνόνταν σὰ βαρὺ φορτίο στὴν καρδιὰ του καὶ τὴν κάνανε νὰ χτυπάῃ μὲ ἐδβαίμονα βραδύτητα. Κάπου κάπου λησμονιότανε. Τὸ αἷμα του ἔβραζε ἄξαφνα, ἅπλωνε τὰ χέρια πρὸς αὐτὴν κι' ἐκείνη δὲν τραβιότανε. Μὰ ὕστερα, γιὰ πολλὲς νύχτες, δὲν τὴν ἔβρισκε στὸ ντουλάπι του, κι' ὅταν γύριζε δὲν διηγότανε στὴν ἀρχὴ τίποτα, κι' ὕστερα ξανάρχιζε σιγὰ σιγὰ ὡς ποὺ αὐτὸς νὰ ξαναλησμονηθῇ.

Πόσον καιρὸ βάστηξε αὐτό; — Ποιὸς ξέρει; Ποιὸς ξέρει ἂν ὁ Ἄλμπρεχτ φὰν ντὲρ Κβάλεν ξύπνησε πραγματικὰ ἐκεῖνο τὸ ἀπόγεμμα γιὰ νὰ πάῃ στὴν ἄγνωστήν αὐτὴν πόλη; ἂν δὲν ἐξακολούθησε μᾶλλον νὰ κοιμᾶται στὸ βαγόνι του τῆς πρώτης θέσεως κι' ἂν ἡ ταχεῖα Βερολίνου Ρώμης δὲν τὸν μετέφερε μὲ ἀφάνταστη ταχύτητα πίσω ἀπ' τὰ βουνά; Ποιὸς ἀπὸ μᾶς θὰ τολμοῦσε ν' ἀπαντήσῃ μὲ βεβαιότητα σ' αὐτὴν τὴν ἐρώτηση καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνη τῆς ἀπαντήσεως; Πῶς νὰ τὸ ξέρῃ; «Ὅλα πρέπει νάναι στὸν ἀέρα...».

ΓΑΒΡΙΗΛ ΒΙΚΑΙΡ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἀποκοιμήθηκε ἡ ὄμορφη Παρθένα τραγουδώντας,
ἀπάνω στ' ἄχυρο ὁ μικρὸς Ἰησοῦς της ἀγρυπνεῖ,
μὲς στὸ σκοτάδι τῆς βαθειᾶς νυχτιᾶς φεγγοβολώντας
λάμπει σὰν κρῖνο ὁλόχρυσο κι' αὐτὸ μὲς στὸ παχνί.

Ὑϊμένα! Τρέμει τὸ φτωχὸ βρέφος στὰ σπάργανά του
καὶ κλαίει σιγά, γιατὶ ὁ σκληρὸς ἀγέρας ποὺ γλιστρᾶ
ὄξω ἀπ' τὸ δρόμο πάγωσε τὰ χέρια τὰ μικρά του
ποὺ τοὺς ἀγγέλους πρόσταζαν μὲ τ' ἄσπρα τους φτερά.

Πλάϊ του μ' ἀγάπην ὁ καλὸς Ἰωσὴφ τὸ νανουρίζει
κάποιαν ὠδὴ ἀργοψέλνοντας μ' ἁρμονικὴ φωνὴ
καὶ τὴ ζεστὴν ὁ γάϊδαρος ἀνάσα του σκορπίζει
κουνώντας τὸ κεφάλι του μπρὸς στὸ ἀνοιχτὸ παχνί.

Μὰ ποιοὶ εἶναι κεῖνοι ποὺρχονται σὰν οὐρανοσταλμένοι
μαζὶ μὲ τὰ κοπάδια τους τὰ ὁλόλευκα; Οἱ βοσκοὶ
ποὺ μὲ τὸ γιόνι τ' ἀπαλὸ περνοῦν στεφανωμένοι
καὶ τυλιγμένοι στὶς προβιὲς σιμώνουν πρὸς τὰ κεῖ.

«Μάνα καλὴ καὶ θεῖο παιδί, νἄνσι ἅγια τούτη ἡ ὥρα!
Ἐμεῖς χρυσάφι κι' ὄμορφες εἰκόνες, ὦ κυρά,
δὲ θὰ σοῦ φέρουμε καθὼς οἱ πλούσιοι μάγοι ὡς δῶρα
ποὺ τ' ἄστρο τοὺς ὡδήγησε νἀρθοῦν ἀπὸ μακρυά.

«Ἐμεῖς φτωχοὶ γιοβοσκοὶ στὸν κόσμο σκορπισμένοι
χειμῶνα καὶ καλόκαιρο περνοῦμε τὸν καιρὸ
παντοτεινὰ μὲ βάσανα καὶ καταφρονεμένοι
εἴμαστε πάντα μας σ' αὐτὸν τὸν κόσμο τὸ σκληρό.

«Νά μας, μπροστά σου ταπεινοί, σκυφτοί, γονατισμένοι
Ὦ, χαμογέλα μας, Θεοῦ παιδί, πονετικά,
καθὼς ἐσὺ εἴμαστε κι' ἐμεῖς σ' ἀχοῦρι γεννημένοι.
Ρίξε μ' ἀγάπη ἀπάνω μας τὸ βλέμμα σου γλυκά!»

Καὶ γονατίζοντας μπροστὰ στὴν Παναγιὰ τὴν ἴδια
δίνει σ' αὐτὴ καθένας τους λίγο ψωμὶ λερό,
γάλα ἀπ' τὰ πρόβατα ζεστό, τριαντάφυλλα, καρύδια,
μὲ τὴν καρδιὰ χαρούμενη, τὸ πρόσωπο λαμπρό.

Τὸ θεῖο παιδὶ σὰν ἄνοιξης φωτολουσμένη μέρα
χαμογελάει, «σᾶς ἀγαπῶ» τοὺς λέει μὲ τὴ ματιά,
χαμογελοῦνε κι' ὁ Ἰωσὴφ μὲ τὴν ἀγνὴ Μητέρα
κι' ἀπ' ὅλους μόνο ὁ γάϊδαρος κατέβασε τ' αὐτιά...

Μεταφραστής: Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ

Ο ΨΕΥΔΟΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

πόρτα τοῦ καφενείου ἄνοιξε καὶ μπῆκε κάποιος ἀψηλός, ξεραγκιανός, ἀξούριστος. Στάθηκε μιὰ στιγμή, κοίταξε ἐρευνητικὰ μέσα στὴ βαρειὰ ἀτμόσφαιρα καὶ μίλησε μὲ κάποιον ποὺ τὸν πλησίασε. Κατόπι ἡ εἴδηση διαδόθηκε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἀκούστηκε ἀπὸ ἀφτὶ σὲ ἀφτί, συγκινῶντας πολὺ λίγους, τοὺς ἀρχάριους, ἀφήνωντας ψύχραιμους, ἀτάραχους τοὺς περισσότερους, τοὺς συνειθισμένους.

Ζητιόταν ἕνας ψευδομάρτυρας γιὰ τὸ κακουργοδικεῖο. Μάρτυρας, καθὼς καθαριζόταν ἡ λέξη γιὰ νὰ λείψει ἡ κακὴ ἐντύπωση.

Μάρτυρας.

Θὰ πληρωνόταν καλά, ὅπως εἶχε πεῖ ὁ ξεραγκιανὸς καὶ γι' αὐτὸ τώρα ὁ Μιχάλης κοίταζε προσεχτικά, ζύγιαζε τὶς τριγυρινὲς φυσιογνωμίες, ἐρευνοῦσε γιὰ τὸ ζητούμενο.

Πεντακόσες δραχμὲς γιὰ τὸν κόπο, ὅμως ὁ μάρτυρας νὰ μὴν εἶναι ἀπὸ τοὺς συνειθισμένους, ὅσους τὸ εἶχαν ἐπάγγελμα κι' ἦταν σημαδεμένοι μὲ τὴ βοῦλα, γνωστὸς στὸν Εἰσαγγελέα, στὸν Πρόεδρο, στοὺς δικαστές. Κορίτσι.

Οἱ πελάτες τοῦ καφενείου κοιταζόταν τώρα ἀναμεταξύ τους. Ἦταν φανερὸ πὼς τὰ προσόντα αὐτὰ τοὺς ἔλειπαν.

Ἄξαφνα κάποιος σκούντησε τὸν ἀγκῶνα τοῦ Μιχάλη κι' ἔδειξε στὰ βάθεια τοῦ καφενείου κάποιο πρόσωπο.

— Τὸν 'Ανέστη ; ρώτησε ὁ Μιχάλης.

— Ναί, τὸν 'Ανέστη τὸ Γράβα.

Ὁ Μιχάλης κίνησε τὸ κεφάλι μὲ δισταγμό.

— Δὲν πιστεύω.

— Τί θὰ χάσῃς ;...

Λιγνός, κίτρινος, ἀξούριστος, μὲ τὰ ψαρὰ μαλλιὰ καὶ τὰ γένεια ἄνω κάτω, φορεμένος ξεθωριασμένο σακάκι μὲ σηκωμένο γιακᾶ, ἔχοντας χωμένα τὰ χέρια στὶς τσέπες τοῦ πανταλονιοῦ καὶ καπνίζοντας ἕνα ἀπομεινάρι τσιγάρο, καθόταν ὁ Γράβας σὲ κάποια καρέγλα ἀκουμπιστὸς μισὸς στὸν τοῖχο καὶ μισὸς στὸ τεζιάκι τοῦ μαγαζιοῦ.

Ὁ Μιχάλης πλησίασε.

— 'Ανέστη.

— Τί ;

— Μιὰ δουλειὰ γιὰ σένα.

Τὰ κίτρινα μάτια τοῦ Γράβα ἄστραψαν μιὰ στιγμή.

— Δουλειά ;

— Ναί, μάρτυρας στὸ δικαστήριο.

— Μάρτυρας, σὲ τί ἀπάνω.

— Σ' ὅ,τι σοῦ ποῦνε, ἔχει καλὴ πληρωμή. Ἕνα πεντακοσάρι, τὰ δυὸ ἑκατοστάρικα στὸ χέρι.

Ὁ 'Ανέστης στήλωσε τὰ μάτια ἀπάνω στὸν ἄλλο.

— Δὲν καταλαβαίνω, πῶς σ' ὅ,τι μοῦ ποῦνε, ψεύτικος ;

Ὁ Μιχάλης ἔκανε ὅτι δὲν ἄκουσε.

— Ψεύτικος; 'Επέμεινε ὁ Γράβας.

— Δηλαδὴ ἐκεῖνα ποὺ θὰ πῇς θᾶνε ἀληθινά . . . . κατάλαβες . . . . δὲ βαριέσαι. . . .

Ὁ 'Ανέστης κατέβασε τὰ μάτια. Ἔπειτα σκούπισε μερικὲς σταλαγματιὲς ἱδρῶτα στὸ μέτωπό του. Ἔβγαλε τὰ χέρια ἀπὸ τὶς τσέπες, κατόπι τὰ ξανάβαλε. Συλλογίστηκε.

— 'Αδύνατο, δὲ βαστᾷ ἡ καρδιά μου.

Ὁ Μιχάλης ἐπίμεινε νὰ στέκεται μπροστά του.

— Δὲ βαρυέσαι, κουτὸς μὴ γίνεσαι, ἕνα πεντακοσάρι, τὰ δυὸ ἑκατοστάρια στὸ χέρι ἀμέσως, τ' ἄλλα στὸ τέλος τῆς δουλειᾶς.

—Ψευδομάρτυρας, μουρμούρισε ὁ Γράβας, ἀδύνατο . . . δὲ βαστᾶ ἡ καρδιά μου.

Κατόπι, ἀφαιρεμένος, στύλωσε τὰ μάτια ἔξω, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ θαμπὰ τζάμια τοῦ καφενείου.

Ὁ Μιχάλης ξαναγύρισε τότε στὸ τραπεζάκι του, πρὸς τὸ σύντροφο ποὺ περίμενε τὴν ἀπάντηση.

— Δὲ θέλει, δὲ σοῦ τὄπα, αὐτὸς εἶναι βλάκας, δὲν τὸν ξαίρεις.

Ξακολούθησαν οἱ δυὸ τὸ τάβλι τους, ἐνῷ ὁ 'Ανέστης ἔμεινε κοιτάζοντας χαῦνα ἔξω πάντα τὸ δρόμο.

Τὸ μυαλό του ἦταν ζαλισμένο, σκοτεινὸ ἀπὸ τὶς συλλογὲς καὶ τὴν κακοζωΐα. Δυὸ μῆνες βρισκόταν ἐκεῖ στὸ καφενεῖο χωρὶς δουλειά, ἔχοντας νὰ φροντίσῃ καὶ γιὰ τὸ παιδί του, κλειστὸ στὸ φθισιατρεῖο.

— Ψευδομάρτυρας, μουρμούρισε σὰ μιλῶντας μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ ξανασυλλογίστηκε.

'Αδύνατο, δὲν τοῦ ἐρχόταν, ψευδομάρτυρας τώρα στὰ γεράματα.

Τὸ γκαρσόνι πέρασε, φέρνοντας ἕνα δίσκο καφέδες καὶ τοῦ σκούντησε ἀπότομα τὰ πόδια, ποὺ τὰ εἶχε ξαπλωμένα λίγο πιὸ ἔξω ἀπὸ τὸ τραπεζάκι. Δὲν τὸν ἔβλεπε κι' αὐτὸ μὲ καλὸ μάτι τὸν 'Ανέστη, νὰ κάθεται ἀπὸ τὸ πρωῒ ὧς τὸ βράδυ μὲ ἕναν καφὲ μονάχα, καμμιὰ φορὰ μάλιστα νὰ κοιμᾶται ἐκεῖ καὶ τὴ νύχτα.

Ὁ Γράβας συμμαζώχτηκε θυμωμένος λιγάκι. Ὅσο κι' ἂν εἶχε συνηθίσει στὰ κακοφερσίματα καὶ τὶς περιφρονήσεις, ξπειριαζόταν ἀκόμα στὸ βάθος.

Ἔσκυψε τὸ κεφάλι. Κατόπι ξαναθυμήθηκε τὴν πρόταση. Ἕνα πεντακοσάρι. Πόσες τρύπες δὲ θὰ μποροῦσε νὰ βουλώσῃ μ' αὐτὸ καὶ πόσον καιρὸ εἶχε νὰ πιάσῃ στὰ χέρια ἕνα τέτοιο κεφάλαιο !

Τελευταῖα λεφτὰ ποὺ εἶχε πάρει ἦταν δυὸ ἑκατοστάρικα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχαν πληρώσει στὸ μεγάλο ἐκεῖνο μαγαζὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ὅπου τὸν εἶχαν βάλει στὴ βιτρίνα ζωντανὴ ρεκλάμα.

'Απ' τὸ πρωΐ, μόλις ἄνοιγε τὸ κατάστημα, ὡς τὴ νύχτα, ὅταν ἔκλεινε, ὁ 'Ανέστης φορεμένος ἕνα κόκκινο μὲ χρυσᾶ κουμπιὰ φράκο, κοντὸ πανταλόνι ὡς τὰ γόνατα, κάλτσες κίτρινες ἀψηλές, στεκόταν στὴ γωνιὰ τῆς βιτρίνας κρατῶντας ἀκίνητος, ἀγέλαστος, σοβαρός, ἕνα κοντάρι, ἀπ' ὅπου κρεμόταν κάποιο μεγάλο καρτόνι μὲ γραμμένα ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἐμπορευμάτων τοῦ μαγαζιοῦ.

Ἔτσι ἡ δουλειὰ πήγαινε θαυμάσια. Κόσμος ἀτελείωτος μπροστὰ στὴ βιτρίνα, οἱ γυναῖκες γελοῦσαν μπροστὰ στὴ μεγαλόπρεπη σοβαρότητα τοῦ Γράβα, τὰ κορίτσια κακάριζαν, τ' ἀλητόπαιδα ἔβγαζαν τὴ γλῶσσα καὶ μούντζωναν τὸ κόκκινο φράκο.

Πλῆθος ἔμπαινε γιὰ ἀγορὰ στὸ μαγαζί. Κατὰ δυστυχία ἡ δουλειὰ δὲ βάστσξε πολύ. Οἱ ἐφημερίδες διαμαρτυρήθηκαν, ἡ ἀστυνομία ἀπαγόρευσε. Μ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς διαφήμισης πειραζόταν ἡ ἀνθρώπινη ἰδέα, βριζόταν ἡ ὑπόσταση τοῦ ἀτόμου.

Ὁ 'Ανέστης διώχτηκε καὶ ξαναγύρισε πελάτης ὁλημερινὸς τοῦ βρώμικου καφενείου, μέσα στὴ βρώμα τῶν χνώτων καὶ στοὺς καπνοὺς τοῦ ναργιλὲ καὶ τῶν τσιγάρων.

Γιὰ κακή του τύχη ἐμφανίστηκε τότε κι' ἡ ἀρρώστεια τοῦ παιδιοῦ του.

— Ὅπου φτωχὸς κι' ἡ μοῖρα του, κούνησε μ' ἀπελπισία τὸ κεφάλι ὁ Γράβας.

Μερικὲς δουλειὲς τοῦ ποδαριοῦ, κανένα σπάνιο μεροκάματο. . . τί νὰ πρωτοπροφτάξῃ. . .

Ὁ 'Ανέστης παρατήρησε ὥρα πολλὴν ἔξω στὸ δρόμο ἀφαιρεμένος. Ὁ νοῦς του πάντα στριφογυρνοῦσε στὴν πρόταση. Διακόσες δραχμὲς στὸ χέρι ἅμα ἔλεγε τὸ ναί. Ὁ Μιχάλης τὸν ἐμπιστευόταν. Ὕστερα ἀκόμα τρακόσιες μετὰ τὸ τέλος τῆς δουλειᾶς. 'Εδῶ πάλι ἐμπιστευόταν αὐτὸς τὸ Μιχάλη.

Ἄρχισε νὰ συλλογιέται :

Κοίταξε τὸ ξεθωριασμένο του σακκάκι, σκάλισε τὴν ἄδεια του καπνοσακκούλα. Κατόπι ἀνιστόρησε τὸ ἄρρωστο παιδί του.

Ζαλιζόταν.

Λαχταροῦσε καφέ, τσιγάρο. Εἶχε συνηθίσει ἀπὸ πολὺν καιρό, ὅταν ἡ πεῖνα τὸν κεντοῦσε δυνατά, νὰ τὴν κόφτῃ καπνίζοντας καὶ πίνοντας ἕνα φλιντζάνι. Σκούντησε τὸν πλαϊνό του :

— Στὴν πίστη σου ἕνα τσιγάρο.

Μιὰ ταμπακιέρα γεμάτη σκόνη τοῦ ἀνοίχτηκε Ὁ 'Ανέστης ἔστριψε, ἄναψε καὶ ρούφηξε μὲ βαθειὰν ἀνάσα, λὲς καὶ λυτρωνόταν ἀπὸ κάποιο βάρος. Τὰ μάτια του ἄστραψαν κι' ἔβγαλε τὸν καπνὸ ἀπὸ τὸ στόμα, ἀπὸ τὰ ρουθούνια, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ψαρὰ καὶ κιτριniασμένα στὶς ἄκρες μουστάκια.

Ὕστερα τράβηξε ἀπανωτὲς δυό τρεῖς ἀνάσες. Σὲ κομμάτι ἀποφάσισε νὰ βγῇ ἔξω νὰ πάρῃ ἀέρα. Περπάτησε ἄσκοπα

παρατηρῶντας τὶς βιτρίνες. Πέρασε ἀπὸ κεῖνη, ὅπου εἶχε σταθῇ ζωντανὴ ρεκλάμα μὲ τὸ κόκκινο φράκο. Ἕνα πικρὸ χαμόγελο τοῦ ξεχώρισε τὰ χεῖλια. Τότε τοὐλάχιστον ἔτρωγε, ὅσο κι' ἂν βριζόταν ἡ ἀνθρώπινή του ὑπόσταση :

Προχώρησε προσπαθῶντας νὰ ξεχαστῇ χαζεύοντας. Σὲ κάποια γωνιὰ τοῦ δρόμου, ἕνας μπεμπὲς κλωτσοῦσε ἕνα μικρὸ ὁμήλικό του ἀλήτη. Ὁ μπεμπὲς καθαρὸς ὁλοφρέσκος, μὲ μαλλιὰ μεταξένια, φορεμένος ναυτικὰ καὶ στὰ πόδια κόκκινες γκαῖτες. Ὁ ἀλήτης, βρώμικος, ἀχτένιστος, μὲ ζακέτο πλατὺ μακρομάνικο καὶ πανταλόνι γυρισμένο στὰ βρακοπόδια γιὰ νὰ κοντύνῃ.

Ὁ ἀλήτης δεχόταν στὴν ἀρχὴ μὲ ὑπομονὴ τὶς κλωτσιές, σὰν εἶδος ὑποχρέωση. Ὕστερα ἀγρίεψε κι' ἔσφιξε τὴ γροθιά του. Ὁ 'Ανέστης μπῆκε στὴ μέση νὰ τοὺς χωρίσῃ. Τότε φάνηκε νὰ βγαίνῃ ἀπὸ κάποιο μαγαζὶ νεωτερισμῶν μιὰ καλοντυμένη κυρία, γεμάτη μπογιὰ καὶ φκιασίδια. Τράβηξε ἀπὸ τὸ χέρι τὸ μπεμπὲ κι' ἀγριοκύτταξε τοὺς δυὸ ἄλλους.

Ἔφυγαν.

Ὁ Γράβας ξακολούθησε τὴν περιπλάνησή του. Εἶχε τὴ συνήθεια, μ' ὅλη τὴν κούραση καὶ τὴν ἀδυναμία τῶν ποδιῶν του, νὰ περπατῇ ἔτσι ἄσκοπα στὰ κεντρικὰ μέρη, ἐλπίζοντας κανένα συναπάντημα δουλειᾶς, κάποια στραβὴ τύχη ποὺ θἄπεφτε ἀπάνω του.

Κάθησε σὲ κάποιο πάγκο τῆς πλατείας νὰ παρατηρήσῃ τοὺς ἐργάτες οἱ ὁποῖοι διόρθωναν τὸ δρόμο πλάϊ στὴ γραμμὴ τοῦ τράμ.

Ἱδρωμένοι, μὲ τὰ πρόσωπα ἀκάθαρτα, χέρια μουντζουρωμένα, ἔσκαφταν, βίδωναν, σκεπάρνιζαν, ἄλλοι ἀνακάτωναν τὸ βρασμένο ἄσφαλτο μέσα στὸ πελώριο καζάνι.

Ὁ 'Ανέστης παρακολούθησε τὴ δουλειά τους. 'Απὸ τὸ ἄλλο πλάϊ, ποὺ γινόταν ὁ περίπατος,περνοῦσαν αὐτοκίνητα σφυρίζοντας, βογγῶντας, φεύγοντας σὰν τίς ἀστραπές.

Τὰ κοίταζε κι' αὐτά, Γνώρισε καὶ κάποια νέα κάτοικο ἑνὸς μαρμαρένιου σπιτιοῦ μιᾶς πλούσιας λεωφόρας. Τὴ γνώριζε γιατὶ γινόταν πολὺς λόγος γι' αὐτὴ στὶς ἐφημερίδες καὶ δημοσιευόταν συχνὰ ἡ εἰκόνα της : Κομψὴ κι' ὡραία εἶχε τὴ μανία ν' ἀλλάζῃ κάθε λίγο τὸ αὐτοκίνητό της καὶ ν' ἀγοράζῃ πάντα τὸ πιὸ νέο σύστημα.

Πέρασε μεγαλόπρεπη σκεπάζοντας μὲ σύννεφα σκόνη καὶ καπνὸ μπενζίνας ὅσους πήγαιναν μὲ τὰ πόδια.

Ὁ 'Ανέστης παρακολούθησε μὲ τὸ μάτι. Κατόπι ἄρχισε πάλι νὰ συλλογιέται.

'Αποφάσισε νὰ γυρίσῃ στὸ καφενεῖο. Πῆρε μὰν ἄλλη λεωφόρα.

Σ' ἕνα σκαλοπάτι πόρτας καθόταν κάποια γυναίκα κακοντυμένη, κρατῶντας ἕνα χρονιάρικο μικρὸ στὴν ἀγκαλιά. Μισόγυμνο, λιγνό, μελανιασμένο μέσα σ' ἕνα πανὶ κίτρινο. Μερικὰ παιδιὰ ὁλόγυρα τὴν κοίταζαν.

Ἡ γυναίκα σιωποῦσε μὲ κατεβασμένο τὸ κεφάλι. Τὸ μικρὸ ἔκλαιγε καὶ τιναζόταν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀπότομα.

Ὁ Γράβας πλησίασε.

— Τί ἔχει τὸ παιδάκι σου ;

— Σπασμούς.

— Γιατὶ δὲν πᾶς στὸ σπίτι σου ;

— Δὲν ἔχω.

— 'Απὸ ποῦ εἶσαι ;

— 'Απὸ ἕνα χωριὸ τῆς Μαύρης Θάλασσας... τὸ σπίτι μου, μοῦ τὸ πῆραν.

— Ποῦ κοιμᾶσαι ;

— Ὅπου τύχει.

'Ασυναίσθητα ὁ Γράβας γύρισε καὶ παρατήρησε τὰ πελώρια μαρμαρένια σπίτια τῆς λεωφόρας.

Ἔπειτα ξαναγύρισε πρὸς τὴ γυναίκα.

— Δὲν πειράζει, ὑπομονή, εἶπε, κι' ἐγὼ δὲν ἔχω.

Θὰ κοιμόταν κι' αὐτὸς σήμερα τὴ νύχτα σ' ἕναν πάγγο τοῦ καφενείου, ἂν τὸν ἄφιναν.

Τὰ παιδιὰ εἶχαν φύγει στὸ μεταξὺ καὶ κατέβαιναν τὸ δρόμο, δείχνοντας τὸ ἕνα στὸ ἄλλο τὶς σπίθες ποὺ ἔβγαζαν κάποτε τὰ σύρματα τοῦ ἠλεκτρικοῦ στὸ πέρασμα τοῦ τράμ. Γελοῦσαν.

— Εὐτυχισμένα, συλλογίστηκε ὁ 'Ανέστης.

Ξεκίνησε : Σὲ κάποιο γύρισμα δρόμου κόντεψε νὰ πλακωθῇ ἀπὸ κάποιο αὐτοκίνητο. Γύρισε καὶ εἶδε μέσα.

Μιὰ ἀσπρόντυτη παραμάνα κρατοῦσε ἕνα μωρὸ στὴν ἀγκαλιά, χωμένο στὶς ταντέλλες καὶ τὰ κεντήματα : Παιδὶ ἑνὸς διπλωμάτη.

Ὁ Γράβας συλλογίστηκε μιὰ στιγμὴ τὸ ἄρρωστο προσφυγάκι. Κίνησε τὸ κεφάλι γεμᾶτος θυμὸ κι' ἔφτυσε κατὰ γῆς.

— Ἄτιμε κόσμε.

Τώρα εἶχε φτάσει καὶ στὸ καφενεῖο καὶ κάθησε πάλι στὴν ἄκρια του.

Ἡ σκέψη του γυρνοῦσε ὁλοένα στὸ πεντακοσάρι. Ξέτασε μὲ προσοχὴ τὴν πρόταση.

Τί εἶταν στὰ τελευταῖα ἕνας ὅρκος;

Πόσων δὲν ἔσφιγγε κάθε μέρα τὸ χέρι, ποὺ τὸ εἶχαν πατήσει ψεύτικα στὸ Εὐαγγέλιο;

Ὁ Γράβας ἀνατρίχιασε.

Σήκωσε καὶ παρατήρησε τὸ δικό του. Ἦταν βρώμικο, τριχερό, ἡλιοκαμένο, ὅμως ὡς τώρα εἶχε δουλέψει μὲ τίμιο κόπο. Πάντα βέβαια γιὰ ἕνα ψωμί. Ἂς εἶναι. Δὲν ἤθελε νὰ τὸ λερώσῃ τώρα στὰ γεράματα.

Κατόπι συλλογίστηκε τὸν κατηγορούμενο.'Εκεῖνον στὸν ὁποίον ἐναντίον θὰ μαρτυροῦσε. Ποιὸς ἦταν καὶ τί εἶχε κάμει γιὰ νὰ κάθεται στὸ ἑδώλιο; Ὁ 'Ανέστης οὔτε τὸν γνώριζε οὔτε εἶχε τίποτα μαζί του.

'Αναπαράστησε μιὰ στιγμὴ τὴ σκηνὴ τοῦ κακουργοδικείου.

— Τὸν εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, τὸν ρωτοῦσε ὁ Πρόεδρος.

— Ναὶ τὸν εἶδα.

— Τὸν ἄκουσες μὲ τ' ἀφτιά σου.

— Ναί . . . τὸ καὶ τό . . .

— Στὸν ὅρκο ποὺ πῆρες ;

— Στὸν ὅρκο ποὺ πῆρα.

Ὁ Γράβας ἀναταράχτηκε σύγκορμος. Ἔτσι θἄπαιρνε στὸ λαιμό του ἴσως ἕναν ἀθῶο.

Ξανασκέφτηκε μ' ἕνα πικρὸ χαμόγελο. Νὰ σ' αὐτὸν τὸν λαιμό. Τὸν ἔπιασε. Τ' ἀξούριστα γένια του κατέβαιναν χαμηλὰ κι' ἔπιασε περισσότερο τρίχες παρὰ σάρκα.

Ὄχι, ἀδύνατο, δὲν μποροῦσε νὰ τὸ κάμῃ.

Νύχτωνε ὁλοένα περισσότερο κι' οἱ πελάτες ἔφυγαν ἕνας ἕνας. Ὁ 'Ανέστης ξαπλώθηκε σ' ἕναν πάγγο, ὅπου τὸν ἄφινε ἀκόμα ὁ καφετζῆς νὰ κοιμᾶται. Τὸ γκαρσόνι ἔπεσε κι' αὐτὸ στὸν ἀντικρυνὸ καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε τὸ ροχαλητό του.

Ὁ νοῦς τοῦ Γράβα ζαλιζόταν. Τὰ δυὸ ἑκατοστάρικα τῆς προκαταβολῆς χόρευαν μέσα στὸ νοῦ του. Μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ καφενείου ἀναπαράστησε τὴ φωτερή τους εἰκόνα. 'Απὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἡ ζωγραφιὰ μὲ τὰ μισόκλειστα μάτια, ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ στέμμα, ἀπὸ πάνω μὲ μεγάλα γράμματα «'Εθνικὴ Τράπεζα τῆς 'Ελλάδος» Δραχμαὶ ἑκατόν. Κατόπι ἀνιστόρησε τὸ ἴδιο τὸ μεγάλο χτίριο τῆς Τράπεζας μὲ τοὺς φρουροὺς ἀπ' ἔξω καὶ τὰ πλατιὰ μαρμαρένια σκαλοπάτια.

Μέσα ἄνθρωποι ἀτελείωτοι, δίνοντας παίρνοντας στίβες χαρτονομίσματα, ἑλληνικά, γαλλικά, ἐγγλέζικα, ἀμερικάνικα... Ὕστερα κάσσες, χρηματοκιβώτια, κασσάκια, κιβωτίδια γεμᾶτα λεφτά. Ἂν εἶχες τέτοια μποροῦσες νὰ κάμῃς τὸ πᾶν. Φτάνει νὰ εἶχες. Ποῦ τὰ βρῆκες, κανένας δὲ σκοτιζόταν.

Ὁ 'Ανέστης στριφογύρισε στὸν πάγγο του. 'Ανάπνευσε μὲ δύναμη.

Τὸ καφενεῖο, ἂν καὶ ἄδειο, ἐξακολουθοῦσε νὰ βρωμᾶ ἀπὸ καπνὸ καὶ χνῶτα, λὲς ἡ ἀκαθαρσία ἦταν ζυμωμένη μὲ τοὺς τοίχους του. Τὸ γκαρσόνι στὸν ἀντικρυνὸ πάγγο ροχάλιζε δυνατώτερα τώρα.

Ὁ Γράβας συλλογίστηκε πάλι τὸ παιδί του ἄρρωστο στὰ δωρεὰ τοῦ Φθισιατρείου. Εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ φαΐ γερό, πλούσιο, νὰ δυναμώσῃ.

Ὡς σήμερα, ἀπὸ τὰ σπάνια μεροκάματα κάτι τοῦ εἶχε πάει, τώρα μὲ τὰ δυὸ ἑκατοστάρικα θὰ τοὔφερνε πάλι κάτι λίγο, ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ διάταξε ὁ γιατρός. Δυὸ ἑκστοστάρικα.

'Επὶ τέλους τί ἦταν ἕνας ὅρκος ; Ἂν ὑπῆρχε Θεὸς στὸν κόσμο ἔπρεπε νὰ τὸν συγχωρέσῃ, ἀκόμα ἴσως κι' ὁ κατηγορούμενος, ἂν γνώριζε, ἔπρεπε νὰ τὸν συγχωρέσῃ.

Τώρα ἡ βρῶμα τοῦ καφενείου, τῶν ἄχυτων νερῶν, πίσω ἀπὸ τὸ τζαμόφραγμα, τῶν ἁπλυτων φλιτζανιῶν, τῶν πατημένων στὸ ἔδαφος σαλιῶν, τοὔφερνε ἕνα εἶδος ναυτίας· ὅμως προσπάθησε νὰ κοιμηθῇ κλείοντας τὰ μάτια.

Τέλος βυθίστηκε σὲ νάρκη κομένη ἀπὸ βραχνάδες.

Ἡ βιτρίνα τῆς πολυτελείας, γεμάτη πολύτιμες ταντέλλες καὶ κεντήματα, ὅπου εἶχε σταθῇ ζωντανὴ ρεκλάμα, ἔγερνε ἀπὸ πάνω του νὰ τὸν πλακώσῃ, ἀνακατωνόταν στὴ σκηνὴ ὁ κλωτσημένος ἀπὸ τὸ πλουσιόπαιδο ἀλήτης, ἡ πρόσφυγα μὲ τὸ ἄρρωστο μωρό της, κατόπι ὁ ἴδιος ὁ 'Ανέστης, σηκώνοντας τὸ χέρι νὰ τὸ πατήσῃ στὸ Εὐαγγέλιο.

Πετάχτηκε μουγγρίζοντας.

— Ὄχι, ἀδύνατο, ἀδύνατο.

Ὅταν τὸ πρωῒ ἄσπρισε τ' ἀκάθαρτα τζάμια τοῦ καφενείου, ὁ Γράβας σηκώθηκε, ἐνῷ ἕνας φοβερὸς πόνος τοὔσπαγε τὸ κεφάλι : Στὸ μέτωπο, ἀπάνω ἀπὸ τὴ μύτη, νόμιζε ὅτι τοῦ περνοῦσαν μυτερὰ καφριά.

Τὸ γκαρσόνι μὲ μιὰ σκοῦπα καθάριζε τώρα τὸ πάτωμα σηκώνοντας σύννεφα

βρωμερὴ σκόνη.

Ὁ Ἀνέστης κάθησε στὴ συνειθισμένη του ἄκρια. Σιγὰ σιγὰ οἱ πελάτες ἤρθαν ἕνας ἕνας. Ὁ Μιχάλης, ὁ Μανώλης, κάθησαν στὴ συνειθισμένη θέση κι' ἔπιασαν τὴ λιγδομένη τράπουλα.

— Κατόπι ἤρθαν κι' ἄλλοι ὁ Καμάρας, ὁ Τουμπάκος, ὁ Νιάρος.. ὁ... ὁ.. ὁ.. Μᾶνος....

Ξανάρχισαν παντοῦ τὰ σύννεφα, ὁ καπνός, τὰ γουργουρητὰ τοῦ ναργιλέ, ὁ κρότος τῶν πεσσῶν τοῦ ταβλιοῦ, ὁ ἦχος τῶν φτυσμάτων στὸ ἔδαφος.

Ὁ Γράβας ἔμενε καθισμένος στὴν ἄκρα του περιμένοντας πάντα κάτι ἀνέλπιστο. Κάποτε ἡ δουλειὰ ἐρχόταν νὰ τὸν βρῇ ὡς ἐκεῖ μέσα.

Ἄξαφνα ἡ θύρα ἄνοιξε καὶ μπῆκε ὁ γραμματοκομιστής. Φώναξε.

— Ἀναστάσιος Γράβας.

Ὁ καλεσμένος σηκώθηκε ἀπὸ τὴν ἄκρια του.

Ἦταν ἕνας φάκελλος μὲ κακογραμμένη διεύθυνση κι' ἀνορθογραφίες.

Ὁ Ἀνέστης τὸν κοίταζε καλὰ καλά.

Ἦταν ἀπὸ τὸ παιδί του. Τί κακὴν εἴδηση τοὔφερνε ἄραγε;

Τὸν ἔσκισε. Τὸ παιδὶ τοῦγραφε:

Πατέρα,

Ἡ ἀρρώστεια δὲ μ' ἀφίνει ἀνάσα. Πέντε μέρες ποῦχω νὰ σὲ ἰδῶ, χειροτέρεψα. Κοίτομαι πάντα στὸ κρεββάτι. Κάμε ὅ,τι μπορεῖς νἀρθῇς νὰ μὲ ἰδῇς. Τὰ γράμματα ἦταν μὲ μολῦβι κι' ἔτρεμαν.

Ὁ Ἀνέστης ἔννοιωσε νὰ τοῦ λύνωνται τὰ γόνατα, τὰ γένεια του καὶ τὰ μαλλιά του ἀνατρίχιασαν. Ἱδρῶτας κρῦος τὸν περίλουσε.

Ξαναδιάβασε πέντε ἕξη φορὲς τὶς λίγες ἐκεῖνες γραμμὲς ὅπου ζωγραφιζόνταν ἕνα τρομερὸ μαρτύριο.

Ἀπεφάσισε νὰ πεταχτῇ ἔξω καὶ νὰ τρέξῃ στὸ νοσοκομεῖο. Χτύπησε τὸ κεφάλι.

Ποῦ θὰ πήγαινε χωρὶς λεφτὰ στὴν τσέπη;

Σὲ λίγο σηκώθηκε καὶ μὲ ἀπελπισμένη ἀπόφαση, πλησίασε ἕνα ἄλλο τραπεζάκι.

— Μιχάλη, μούγγρισε.

— Τί;

— Παραδέχομαι ὅ,τι θές.

— Καλά.

— Τὶς διακόσες δραχμὲς τώρα.

Ὁ Γράβας ἄσθμαινε, ἡ ὁμιλία του κοβόταν.

— Τώρα... ἔχω τὸ λόγο σου. Αὔριο τὸ πρωῒ τὰ λέμε στοῦ Ροδάνη.

Ἔπειτα ἄνοιξε τὸ πορτοφόλι του κι' ἔβγαλε δυὸ ἑκατοστάρικα· ὁ ἄλλος τἄρπαξε μὲ τρεμάμενο χέρι· ἦταν γιὰ μιὰ στιγμὴ σωσμένος. Τσαλάκωσε τὰ χαρτονομίσματα μὴ θέλοντας οὔτε νὰ τὰ κοιτάξῃ, κατόπι βιάστηκε πρὸς τὴ θύρα. Βγῆκε ἀφίνοντάς την νὰ χτυπήσῃ ἀπὸ πίσω του.

***

Τὸ γραφεῖο τοῦ Ροδάνη βρισκόταν σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς κεντρικώτερους δρόμους. Στὴν πόρτα, ἀπάνω σὲ μιὰ πινακίδα, ἦταν γραμμένο μὲ χρυσᾶ γράμματα τὄνομα—Γεώργιος Ροδάνης—κι' ὁ τίτλος —μεσίτης.

Ὁ Μιχάλης μπῆκε πρῶτος κι' ἀπὸ πίσω του ὁ Γράβας.

Ὁ Ροδάνης, καθισμένος τώρα πίσω ἀπὸ τὸ γραφεῖο του ἔμοιαζε τέλεια ἀλλοιώτικος ἀπ' ὅ,τι φαινόταν στὸ καφενεῖο, ὅταν πήγαινε γιὰ *ἐργασία*. Σχεδὸν δὲ γνωριζόταν.

— Βλέποντας τὴν ἀνήσυχη φυσιογνωμία τοῦ Γράβα, ἀμέσως τὸν ἡσύχασε.

Δὲν ἦταν τίποτα. Ἕνα ἁπλὸ κομματικὸ ζήτημα, πολιτικό, κι' ἂν ἀκόμα ὁ κατηγορούμενος καταδικαζόταν, ποὺ δὲν τὸ πίστευε ὁ Ροδάνης, εἶχαν τὰ μέσα... βουλευτές, κομματάρχες, ἀνθρώπους νὰ σὲ γλυτώσουν κι' ἀπ' τὴν κρεμάλα.

Ὁ Ἀνέστης ἄκουε μὲ κεφάλι χαμηλωμένο καὶ κοιτάζοντας κάποτε μὲ ματιὲς ἀποβλακωμένες.

Τί τὸν ἔνοιαζε, ἂς ἦταν ὅ,τι ἦταν, ἀφοῦ εἶχε πουληθῆ...

Μὲ τὰ ἑκατοστάρια εἶχε τὴν προηγούμενη μέρα πάει φαΐ, γιατρικὸ στὸ παιδί του, εἶχε δώσει μπαξίσι στὴ νοσοκόμα. Ὁ ἴδιος εἶχε φάει στὸ μαγέρικο κι' εἶχε χορτάσει, εἶχε πιεῖ καὶ δυὸ ποτήρια ρετσίνα. Εἶχε ἀγοράσει καπνὸ κι' εἶχε βγάλει ἀπὸ μέσα του τὴ λαχτάρα τοῦ τσιγάρου ρουφῶντας ἀπανωτὰ δυὸ τρία καὶ κατεβάζωντας τὸν καπνὸ στὰ βάθεια τῶν πλεμονιῶν.

Τώρα ἦταν χεροπόδαρα παραδομένος, ἂς γινόταν ὅ,τι ἤθελε.

— Κοίταξε νὰ μὴν τὰ χάσῃς εἶπε ὁ Ροδάνης, ἀφοῦ τελείωσε τὸ δασκάλεμα.

Κατόπι πάλι τοῦ ξαναεῖπε τὴν κατάθεση. Εἶχε ἰδεῖ τὸν κατηγορούμενο, Νικόλα Φραγκῆ τὸν ἔλεγαν, νὰ φεύγῃ μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι, τὰ γκρίζα του ροῦχο αἱματωμένα.

Ὁ Ἀνέστης κούνησε τὸ κεφάλι.

— Ναί.

Θυμόταν καλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σκοτωμένου: ἕνας λιγνός, κοντακιανός, μ' ἀρειὰ γένεια, μελαχρινός, εἶχε τὰ δυὸ δάχτυλα κομμένα ἀπὸ μηχανή.

— Ναί.

Ὁ Γράβας ξακολουθοῦσε νὰ κοιτάζῃ πάλι μὲ ματια χαῦνα, σὰ χτῆνος.

Κατόπι ὁ Ροδάνης ἄνοιξε κάποιο ντουλάπι κι' ἔβλαλε μιὰ φορεσιὰ καινούργια ροῦχα, ἕνα κολλαρισμένο γιακᾶ καὶ μια γραβάτα.

— Ντύσου.

Ὁ Ἀνέστης τραβήχτηκε πίσω ἀπὸ ἕνα παραπέτασμα κι' ἄλλαξε καὶ πλύθηκε.

Ἔτσι θἄκανε καλὴ ἐντύπωση στὸ δικαστήριο. Ὁ Πρόεδρος ἀγαποῦσε τοὺς νοικοκυρέους ἀνθρώπους.

Ὥραῖα. Κατόπι ὁ Ροδάνης ξαναεῖπε τὴ συμφωνία. Εἶχε πάρει ὁ Ἀνέστης δυὸ ἑκατοστάρικα, τρία ἀκόμα θἄπαιρνε ἅμα τελείωνε ἡ δουλειά, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ δικαστήριο. Θάρρος μονάχα χρειαζόταν λιγάκι, τὰ ἄλλα ὅλα εὔκολα. Τώρα ἐμπρός.

Ὁ Μιχάλης κατέβηκε τὴ σκάλα κι' ἀπὸ πίσω ζαλισμένος, μὲ σκοτεινιασμένο νοῦ, ὁ Ἀνέστης.

Σὲ κάποιο κουρεῖο τῆς ὁδοῦ Αἰόλου ὁ Μιχάλης πλήρωσε τὰ ξουρισιτικά.

Ἔπειτα τράβηξαν σιγὰ σιγὰ ὁ ἕνας κατόπιν ἀπὸ τὸν ἄλλο.

***

Στὸ δικαστήριο κίνηση ἀδιάκοπη.

Ὁ Γράβας στάθηκε σὲ κάποια γωνιὰ καὶ περίμενε· τώρα ὁ σκοτεινιασμένος νοῦς του ἄρχισε λίγο λίγο νὰ δουλεύῃ.

Σκέφτηκε τὶ πήγαινε νὰ κάμῃ.

Θὰ πήγαινε λοιπὸν ψευδομάρτυρας ἐναντίον σ' ἕναν ἄγνωστο, ἴσως ἕναν ἀθῶο.

Ἀνατρίχιασε.

Μιὰ στιγμὴ σκέφτηκε νὰ φύγῃ. Κατόπι θυμήθηκε πὼς ἦταν δεμένος. Πουλημένος. Στὸ πλάϊ του ὁ Μιχάλης ἐπιτηροῦσε κάθε του κίνημα.. Γιὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι τὸν πρόσεχε, τοῦ χαμογελοῦσε κάποτε καὶ τοῦ μιλοῦσε δίνοντάς του θάρρος.

— Τί συλλογιέσαι;.... μὴ φοβᾶσαι

Τὸν κοίταζε μὲ γλυκὸ τρόπο, ὅμως ὁ Ἀνέστης ἔβλεπε, ὅτι τὸν κρατοῦσε σὰν ἡ γάτα τὸ ποντίκι...

Μπροστὰ στὴν ἔδρα ὅπου καθόταν οἱ δικαστὲς κι' οἱ ἔνορκοι, ἐξεταζόταν τώρα ἄλλοι μάρτυρες. Κατόπι ἀπὸ τὰ τὰ τυπικὰ ρωτήματα γιὰ τὄνομα, τὴν ἡλικία, ὁ μάρτυρας ἔβαζε τὸ χέρι στὸ Εὐαγγέλιο κι' ἄρχιζε τὴ κατάθεση.

Ὁ μάρτυρας προσπαθοῦσε ν' ἀπαντήσῃ στὰ ρωτήματα τῶν δικαστῶν, τοῦ Εἰσαγγελέα ποὺ τοῦ ἐρχόταν σὰν πετροβόλημα.

Ὅταν τελείωνε ὁ ἕνας, ἐρχόταν ἄλλος.

Ὁ Γράβας κοίταζε μὲ ἀγωνία. Ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ οἱ μάρτυρες; Ἦταν ἀληθινοί, ἦταν ψεύτικοι, πουλημένοι μὲ ἑκατοστάρικα;

Κατόπι ἄρχισε ἡ δίκη ποὺ ἐνδιαφερόταν κι' ὁ ἴδιος. Ὁ κατηγορούμενος κάθισε στὸ ἑδώλιο, τοποθετημένο σ' ἕνα τετράγωνο περιφραγμένο μὲ σιδερένια κάγγελα. Δυὸ στρατιῶτες τοποθετήθηκαν ἀπὸ πίσω.

Τὰ πόδια τοῦ Ἀνέστη παράλυσαν.

Ὁ κατηγορούμενος ἦταν νέος τριαντάρης.. Λιγνός, μισοκαμπούριαστος, μὲ μαλλιὰ μαῦρα. Ὁλόϊδιος καθὼς τὸν παράστησεν ὁ Ροδάνης.

Ἔμεινε ὥρα πολλὴ μὲ τὸ κεφάλι χαμηλωμένο. Κατόπι στράφηκε δεξιά, ἀριστερά. Ὅταν μιὰ στιγμὴ γύρισε πρὸς τὰ πίσω, ὁ Γράβας ἔννοιωσε νὰ τοὔρχεται λιγοθυμιά. Σκέπασε τὸ πρόσωπο μὲ τὰ χέρια.

Κι' ὅμως εἶδε καλὰ τὴ φυσιογνωμία ἐκείνη. Ὁ κατηγορούμενος ἦταν καταβλημένος, ἀξούριστος, κατακίτρινος.

Σ' αὐτὸν λοιπὸν ἀπάνω θὰ ξεσποῦσε ἡ πεῖνα τοῦ Ἀνέστη καὶ σ' αὐτὸν ἐνάντια ἡ ἀνάγκη τὸν ἔσπρωχνε νὰ βάλῃ τὸ χέρι ψεύτικα στὸ Εὐαγγέλιο.

Ἕνας πνιγμένος ἀναστεναγμὸς τοῦ βγῆκε ἀπὸ τὸ στῆθος καὶ τὸ βρώμικο καφενεῖο ὅπου καθόταν ὁλημερὶς, περιφρονημένος ἀπὸ τὸν κόσμο, κλωτσημένος ἀπὸ τὸ γκαρσόνι, νηστικός, χωρὶς καφέ, χωρὶς τσιγάρο, τοῦ πέρασε σκοτεινὰ ἀπὸ τὸ νοῦ.

Ἔπειτα ἡ βιτρίνα ὅπου εἶχε σταθῆ ζωντανὴ ρεκλάμα, μὲ τὸ κόκκινο φράκο καὶ τὶς μακρυὲς κίτρινες κάλτσες καὶ ἀπ' ὅπου εἶχε διωχτεῖ ὕστερα ἀπ' τὴ διαμαρτύρηση τῶν ἐφημερίδων καὶ τὴ διαταγὴ τῆς ἀστυνομίας, γιατὶ ἐξύβριζε τὴν ὑπόσταση τῆς ἀτομικῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας.

Ὁ Ἀνέστης κατέβασε τὸ κεφάλι. Σήμερα ἦταν ὅλα σὲ τάξη δὲν ἐξύβριζε κανέ·α.

Στάθηκε μιὰ στιγμὴ κι' ἔπειτα ξακολούθησε τοὺς λογισμούς του.

Τὸ παιδί του ἄρρωστο, στὰ δωρεὰ τοῦ φθισιατρείου. Μιὰ αἴθουσα πελώρια ὅπου κοιτόταν καμμιὰ δεκαριὰ ἀκόμα δυστυχισμένοι, ἄντρες, παιδιὰ μέσα στὴν κοινὴ δυστυχία. Ἡ νοσοκόμα, μιὰ ἀπόκληρη τῆς τύχης, βρισιάρα, ξορισμένη ἐκεῖ στὰ *χτικιάρικα* γιὰ ἐλάχιστο χρῆμα, καρτερῶντας φιλοδώρημα ἀπὸ τοὺς ἀδεκάρους.

Ὁ Γράβας ἀνεστέναξε πάλι.

Ὤφ....

Στὸ τέλος τρία ἑκατοστάρικα, ὅταν θἄβγαινε ἀπὸ τὸ δικαστήριο... Ἕνα φῶς, μιὰ ἐλπίδα φαγιοῦ στὸ παιδί του καὶ σὲ ἐκεῖνον, ἐκεῖ κάτω στὰ βρώμικα μαγερειὰ τῆς νέας ἀγορᾶς.

— Ἀναστάσιος Γράβας, ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ κλητῆρα.

Ὁ Μανώλης τὸν σκούντησε.

Ὁ Ἀνέστης ξύπνησε ἀπὸ τὶς συλλογές του καὶ κινήθηκε. Κύτταξε ἀσυναίσθητα τὰ καινούργια ροῦχα, τὰ καινούργια του παπούτσια ποὺ τὸν εἶχε ντύσει ὁ Ροδάνης, κι' ἔφερε τὰ φρεσκοσαπουνισμένα χέρια του στὸ πρόσωπο.

Προχώρησε ὁλόϊσια. Ἔννοιωθε τὰ μάτια τοῦ κατηγορουμένου νὰ τὸν περνοῦν σὰ μαχαίρια.

Ἂν κι' ἀπὸ τὴ θέση του ὡς τὴν ἔδρα ἦταν λίγα μόνο μέτρα, νόμισε πὼς περπατοῦσε ἀτελείωτην ἔκταση.

— Ὤφ.

Ἀναστέναξε πάλι. Ἂν ὑπῆρχε Θεὸς στὸν κόσμο ἔπρεπε νὰ τὸν συχωρέσῃ, ἴσως κι' ὁ ἴδιος ὁ κατηγορούμενος ἂν γνώριζε. Ὁ ἄλλος κόσμος ἂς ἔλεγε ὅ,τι ἤθελε· αὐτὸν δὲν τὸν λογάριαζε γιὰ τίποτα.

Ὁ Γράβας σταμάτησε μποστὰ στὴν ἔδρα κι' ἄρχισε ν' ἀπαντᾶ στὰ τυπικὰ ρωτήματα τοῦ Προέδρου.

Κατόπι σήκωσε τὸ χέρι, τὸ τέντωσε καὶ τ' ἀκούμπησε ἀπάνω στὸ Εὐαγγέλιο.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΕΞΟΡΙΣΤΗ

τῆς M. DELLY

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ἐκείνη ἄκουε μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα καὶ τὰ μάγουλα κατακόκκινα τὴ θερμὴ καὶ παλλομένη φωνή του, τὰ παθητικά του λόγια ποὺ ἔφταναν ἴσαμε τὴν καρδιά της.

— Πές μου τώρα, Μυρτώ, θέλεις νὰ γίνῃς γυναίκα μου; Πές μου μὲ εἰλικρίνεια.. Δὲν χρειάζομαι οἶκτο οὔτε θυσία ἐκ μέρους σου, καταλαβαίνεις;

— Arpad.!

Ἡ ἀπέραντη εὐτυχία ποὺ τὴν πλημμύρισε ξαφνικὰ δὲν ἄφηνε νὰ βγοῦν ἀπ' τὸ στόμα της περισσότερα λόγια. Τὰ μεγάλα της ὅμως μάτια ποὺ ἦταν σηκωμένα στὸν πρίγκηπα τοῦ ὁμολογοῦσαν, καλύτερα ἀπὸ τὶς λέξεις, πόσο ἀνεπιφύλακτα τοῦ δινόταν ἡ καρδιά της.

— Εὐχαριστῶ, Μυρτώ μου...

Ἐκεῖνος ἀπόθεσε τὰ χείλη του στὰ χέρια τῆς κόρης κι' ἔμειναν γιὰ λίγες στιγμὲς σιωπηλοί, τόσο πολὺ ταραγμένοι, ποὺ δὲ μποροῦσαν νὰ εἰποῦν τίποτε.

— Μυρτώ, φῶς μου!

Εἶχε στὴ φωνή του τὸν ἴδιο θερμὸ τόνο τῆς κυρίας Ἐλλυάνι ὅταν ἐκαλοῦσε ἔτσι τὴν κόρη της, τὴν παραμονὴ τοῦ θανάτου της... Καί, καθὼς τότε, ἡ Μυρτὼ διαμαρτυρήθηκε ξανά:

Arpad, μὴν τὸ λέτε αὐτό! Δὲν εἶμαι τίποτε...

— Ἀκοῦς λέει νὰ μὴν τὸ πῶ! Θὰ τὸ λέω πάντα κι' ὅλο θὰ τὸ ξαναλέω. Ὁ Θεὸς ἔχει βάλει μέσα σας, μέσα στὴν ἀγνότατη ψυχή σας, μιὰ θαυμασία ἀχτίδα τοῦ φωτός του. Ἐπέτρεψε ὁ Κύριος νὰ γίνετε ὁ μεσίτης του κοντὰ σ' ἕνα φτωχὸ ἁμαρτωλὸ ποὺ εἶχε ἐπαναστατήσει ἐναντίον του. Ἀπὸ τὶς πρῶτες στιγμὲς ποὺ σᾶς ἐγνώρισα, ἀμέσως αἰσθάνθηκα τὶ ἐπίδραση θἄχετε πάνω μου. Ἡ ἐπίδρασή σας σιγὰ-σιγὰ μὲ κυρίευε, κι' ἐγὼ ποὺ εἶχα ὁρκιστῆ αἰωνία δυσπιστία πρὸς τὶς γυναῖκες, προσπαθοῦσα νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπ' αὐτὴ τὴν κατάσταση μεγαλώνοντας ἀναμεταξύ μας τὴν ἀπόσταση μὲ τὴν ψυχρότητα καὶ τὴ σκληρότητα. Μοῦ εἴχατε πεῖ, Μυρτώ, ὅτι σᾶς ζήλευα γιὰ τὴν ἀφοσίωση ποὺ σᾶς ἔδειχνε ὁ γυιός μου. Αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια.. Προπάντων ὅμως ἐρεθιζόμουν ἀπό κεῖνο τὸ θέλγητρο ποὺ τραβοῦσε κοντά σας ὅλες τὶς καρδιές, ἀπὸ τὴν εὐθύτητα, τὴν ἀνεπιτήδευτη ἁπλότητα, τὴν ἀσύγκριτη καλωσύνη μιᾶς μικρῆς ἀγέρωχης ψυχῆς.. Καὶ ξέρετε γιατὶ σᾶς ἐθαύμαζα περισσότερο; Ἐξ αἰτίας τῆς εὐτολμίας, τῆς ἀφοβίας σας μπροστά μου, τὴ στιγμὴ ποὺ δὲν ἔβλεπα παρὰ μέτωπα σκυμμένα καὶ διαθέσεις πρόθυμες σὲ κάθε διαταγή μου...

— Θέλατε λοιπὸν στὰ σωστὰ νὰ μὲ διώξετε ἀπ' τὸ Voraczy;τοῦ εἶπε ἡ Μυρτὼ μ' ἕνα γλυκὸ χαμόγελο κάπως ὑπεροπτικό. Ἂν δὲν ἦταν ὁ Karoly...

— Μυρτώ, πῶς σᾶς ἐφέρθηκα, ἀλήθεια, ἐκείνην τὴν ἡμέρα! Θεέ μου, πόσο σκληρός, πόσο ἄδικος ἐφάνηκα! Ἀλλὰ δὲ θἄχα τὸ θάρρος νὰ φτάσω ὡς τὴν ἄκρη, ἀκόμα κι' ἂν ὁ ἀγαπημένος μου μικρούλης δὲ μὲ ἱκέτευε ἔτσι γιὰ σᾶς. Μέσα στὸ θυμό μου σᾶς ἔβλεπα τόσο πονετική, τόσο μητρικὰ τρυφερὴ πρὸς αὐτόν... Ὄχι, πιστεύω ὅτι καὶ πάλι δὲν εἴχατε νὰ φοβηθῆτε τίποτε.. Καὶ τί νὰ πῶ γιὰ τὴ συμπεριφορά σας ἀπέναντί μου στὶς ἡμέρες τῆς θλίψης, τῆς τρομερῆς δοκιμασίας! Κοντὰ σ' ἐκεῖνον, τὸ μικρούλη μου, ὡς τὴν τελευταία στιγμή! Ἀλλὰ τὸ βάθος καὶ τὴ δύναμη τοῦ αἰσθήματος ποὺ μοῦ γέμιζε τὴν καρδιὰ τὰ κατάλαβα μονάχα τὴν ἡμέρα ποὺ σᾶς εἶδα στολισμένη μὲ λουλούδια, σὰν καμμιὰ Νεράϊδα τῶν παληῶν παραμυθιῶν... Ἀλλ' ἀμέσως κάτι ἔνοιωσα νὰ συντρίβεται μέσα μου, γιατὶ ἀμέσως συλλογίστηκα πὼς ἀνάμεσα στὴν εὐτυχία μας ἐτοποθετεῖτο διαρκῶς ὁ ἄλλος.. Ἀγνοοῦσα ὅτι εἶχε πεθάνει. Ὁ πάτερ Joaldy κατώρθωσε εὐτυχῶς νὰ μαντέψῃ τὶ συνέβαινε μέσα μου καὶ μὲ πληροφόρησε σχετικὰ μὲ τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο. Καὶ νὰ γιατὶ μ' εἴδατε τὰ Χριστούγεννα, Μυρτώ... Καὶ μολονότι μοῦ στοίχισε πάρα πολύ, προσπάθησα ἔπειτα νὰ ξανασυνδεθῶ μὲ τὴν κοινωνία, νὰ ξαναγίνω νέος σὰν ἐσᾶς, νὰ δώσω σημασία στὴ ζωή, στὶς χίλιες λεπτομέρειες τοῦ βίου, στὰ ὡραῖα καὶ καλὰ πράγματα ποὺ σκόρπισε ὁ Θεὸς στὸν κόσμο καὶ ποὺ δὲ μποροῦσα προτήτερα νὰ τὰ ἐκτιμήσω λόγῳ τοῦ τυραννικοῦ πόνου μου.... Ὦ, ναί, Μυρτώ, ὑπῆρξατε γιὰ μένα ἕνα φῶς, τὸ καθαρό, τὸ λαμπρὸ φῶς τὸ σταλμένο ἀπὸ τὴ Θεία Πρόνοια γιὰ νὰ διώξῃ τὰ σκοτάδια τῆς τυραννισμένης μου ψυχῆς...

Τὴν ἐπαρατηροῦσε μὲ μιὰ σοβαρὴ τρυφερότητα καὶ μέσα στὴν ψυχὴ τῆς Μυρτὼς ἀνέτελλε μιὰ εὐτυχία ποὺ ἡ ἔκτασή της σχεδὸν τὴν ἐτρόμαζε.

— Εἶμαι πολὺ εὐτυχισμένη, Arpad! ψιθύρισε.

— Ξαναπέστε το, Μυρτώ μου!.. Πέστε μου πὼς ἐγίνατε εὐτυχισμένη, πὼς δὲ στενοχωριέστε πιά... Θυμᾶστε ὅτι ὁ μικρὸς μας Karoly μᾶς ἔνωσε τοὺς δυὸ μαζὶ στὰ τελευταῖα του λόγια; Ὁ Θεὸς μᾶς προώριζε τὸν ἕναν γιὰ τὸν ἄλλον, μὲ τὸ στόμα τοῦ μικροῦ ἐκείνου ἀγγέλου...

Ὁ ἥλιος ποὺ ἔγερνε ἐκείνη τὴ στιγμὴ περιέβαλλε μὲ τὸ ρόδινο φέγγος του τοὺς δυὸ ἀραβωνιασμένους ποὺ στεκόνταν ὀρθοὶ στὸ περιστύλιο τοῦ ναοῦ, ἐνῶ μιὰ γαλήνη ἐπίσημη, σχεδὸν θρησκευτική, ἁπλωνόταν στὴ γωνιὰ ἐκείνη τοῦ πάρκου ποὺ τόσο πολὺ τὴν ἀγαποῦσε ὁ μικρὸς Karoly. Σὲ λίγο οἱ δυὸ ἐρωτευμένοι φάνηκαν νὰ κατεβαίνουν ἀργὰ τὰ σκαλοπάτια, πιασμένοι χέρι μὲ χέρι, μὲ μιὰ ἀνέκφραστη λάμψη εὐτυχίας στὸ πρόσωπό τους καὶ μὲ μιὰ γλυκειὰ προσδοκία στὴν ψυχή τους....

ΤΕΛΟΣ

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

[Κρίνουμε κάθε ἔργο ποὺ μᾶς στέλνεται σὲ δυὸ ἀντίτυπα].

Γ. Δημάκου. Παλμοί, ποιήματα, Ἀλεξάνδρεια, 1929 —Ἡ ποιητικὴ αὐτὴ συλλογὴ θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηρισθῇ ἀπ' τὸν ἴδιο της τὸν τίτλο μὲ μόνη τὴν προσθήκη, χωρὶς ἀπόπειρα λογοπαιγνίου, δυὸ ἀκόμα συλλαβῶν : Παλαμισμοί. Ἡ ἐπίδραση τοῦ ποιητῆ τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς» εἶναι παντοῦ ὁλοφάνερη στοὺς παραπάνω στίχους. Τὸ ἴδιο λεξιλόγιο κι' ἐδῶ, ἡ ἴδια σύνταξη, ἡ ἴδια τεχνοτροπία, μιμητικά, βέβαια, καὶ χωρὶς ἀπόδοση. Καὶ τὸ κακὸ εἶναι ποὺ ὅλοι ὅσοι ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν παλαμικὴ στιχουργικὴ διαλέγουν πάντα ν' ἀντιγράφουν τὰ πιὸ ἀδύνατα σημεῖα της, ἐκεῖνα ποὺ θἄπρεπε ἴσως νὰ λείπουν κι' ἀπ' τὸ πρωτότυπο ἔργο γιὰ νὰ παρουσιαστῇ πιὸ ξεκαθαρισμένο ἀπὸ ξένα στοιχεῖα. Ἐπειδὴ ὅμως τυχαίνει στὴν περίπτωση ποὺ ἀναφέραμε νὰ ὑπάγωνται, λίγο ἢ πολύ, ὅλες σχεδὸν οἱ μερικότητες τῶν συγχρόνων ποιητῶν μας, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ θεωρῆται ὁ Παλαμᾶς ὡς ὁ ἀποκλειστικὸς ρυθμιστὴς τῆς γενικωτάτης αὐτῆς κατευθύνσεως, ὁ κ. Δημάκος θὰ μᾶς ἐπρόβαλλε πὼς δὲν ἀκολουθεῖ παρὰ τὴ σύγχρονη τάση, μαζὶ μὲ τόσους ἄλλους. Ἀλλὰ κι' ἂν ὑποθέσουμε πὼς ἕνας τέτοιος ἰσχυρισμὸς θὰ ἀπόκλειε τὴν πρόθεση τῆς δουλικῆς ἀπομιμήσεως, οἱ ἀπαιτήσεις ὡστόσο ποὺ παρουσιάζονται σὲ κάθε σημερινὸ ποιητή, ἀκόμα κιὶ πρωτοφανέρωτο, δὲν ἱκανοποιοῦνται μὲ δικαιολογίες ἀδυναμίας. Ἡ πρωτοτυπία στὴν τέχνη δὲν προϋποθέτει τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ ὁπωσδήποτε ὡριμασμένη ἀντίληψη τῶν σχετικῶν ζητημάτων καί, κυριώτατα, τὴν ὕπαρξη ἑνὸς κόσμου συναισθηματικοῦ ποὺ ἔχει ἀνάγκη νὰ βρῇ τὸ λυτρωμό του στὴν ἔκφραση. Οἱ θεωρίες, οἱ ἀναλύσεις, οἱ συνταγὲς καὶ τὰ τέτοια δὲν ἀποτελοῦν παρὰ μιὰ περιττὴ καὶ κατὰ βάθος ἀηδῆ φιλολογία, ποὺ δὲ μπορεῖ, φαίνεται, νὰ λείψῃ οὔτε ἀπ' αὐτή, τὴν πρώτιστα φιλολογική, δημιουργία. Μιὰ καινούργια ποιητικὴ συλλογὴ γιὰ νὰ φανερωθῇ στὴ δημοσιότητα πρέπει νἄχῃ κάποιαν ἀφορμὴ πιὸ σοβαρὴ ἀπὸ τῆς ἁπλῆς μικροφιλοδοξίας καὶ νὰ σημειώνεται μὲ μιὰ ἀνησυχία πιὸ βαθύτερη ἀπὸ τῆς στιχουργικῆς συναρμογῆς. Ὅταν ἕνας νέος :

Κλεισμένος μὲς στῆς κάμαρας
τοὺς τέσσερους τοὺς τοίχους,
ἰδρώνει, πάσχει, τήκεται
νὰ φτιάσῃ λίγους στίχους,

μολονότι κι' ὁ ἴδιος γνωρίζει πὼς «τίποτε μ' αὐτοὺς δὲν θὰ προσθέσῃ» εἶναι προτιμότερο νὰ κρατήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του τὰ ὀχτάστιχα τῶν ἀντιφυσιολογικῶν ἐμπνεύσεών του καὶ νὰ μὴ θελήσῃ νὰ γνωριστῇ μὲ τὸ κοινὸ διὰ μέσου τῶν συστάσεων ἑνὸς τόσο ἀνεπιθύμητου συνοδοῦ. Ὁ κ. Δημάκος, ποὺ καταλαβαίνει πὼς ματαιοπονεῖ στιχουργῶντας κι' ὅμως δὲν ἔχει τὴ φρόνηση νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴ γνώση πρὸς ὠφέλειά του, ξέρει βέβαια μέτρα καλὰ καὶ καταφέρνει δεκαπεντασύλλαβους ἀσκόνταφτα. Πέρα ὅμως ἀπ' τὴ συνηθισμένη τούτη εὐκολία, δὲ φαίνεται νἄχῃ ἄλλα ἀξιολογώτερα προσόντα. Τὸ αἴσθημα ποὺ προδίνεται κάποτε ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἐξαφανίζεται ἀμέσως κάτω ἀπ' τὴν τεχνικὴ προσπάθεια,—ὅπου ὑπάρχει κι' αὐτή, γιατὶ στὰ περισσότερα ἐπικρατεῖ ἡ προχειρότητα τῆς κατασκευῆς μὲ τ' ἀναπόφευκτα λάθη της. Οἱ στίχοι στεροῦνται τὴ θέρμη τῆς πραγματικῆς ποιητικῆς πνοῆς καὶ μᾶς ἀφήνουν ἀσυγκίνητους, μιὰ ἀμυδρὴ καθὼς εἶναι ἀποφη ξεθωριασμένων εἰκόνων. Κάπου δείχνει πὼς συγκινεῖται εἰλικρινὰ καὶ ἀφήνεται νὰ γράψῃ ἀθίαστα ὅπως ἐδῶ :

Ἄφησα τὴν καρδιά μου στὴν Ἀθῆνα
σ' ἕνα παληό, λευκὸ σπιτάκι,
ποὺ τὸ στολίζουν γιασεμιὰ καὶ κρῖνα
κι' ἕνα τριανταφυλλένιο προσωπάκι.

Παρακάτω ὅμως βιάζεται νὰ θυμηθῇ σώνει καὶ καλά, «τὴν Ἀκρόπολη, τὸν Παρθενῶνα, τ' ἀθάνατα μνημεῖα, τὸν Ὀλύμπιο Δία, Θεὸ Θεῶν, τ' ἀρχαῖα, τὰ τωρινά» καὶ στὸ τέλος σχηματίζει ἕνα ἀλλοπρόσαλλο κατασκεύασμα ποὺ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὴν ἰδέα τοῦ ἀληθινοῦ ποιήματος. Ἀκόμα ὡραῖο στὴν ἁπλότητά του εἶναι κι' ἕνα ἄλλο :

Νὰ ἡ ζωή : μιὰ πράσινη
ραχοῦλα κι' ἕνα σπίτι,
κι' ἕνα τραγοῦδι ἀμέριμνο
μὲ τὸν ἀποσπερίτη.

Ἀρκοῦν ὅμως δυὸ καλὰ τετράστιχα νὰ χρίσουν τὸν ποιητὴ καὶ νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἔκδοση ὁλοκλήρου βιβλίου ; Πολὺ ἀμφιβάλλουμε. Κι' ἀμφιβάλλουμε ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὴν μελλοντικήν ἐξέλιξή του, ἀφοῦ ὁ τόμος αὐτός, ποὺ δὲν εἶναι κἂν ὁ πρῶτος τοῦ κ. Δημάκου, δὲ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ στηρίξωμε σημαντικὲς ἐλπίδες στὸ συγγραφέα.

Γ. Κ.

Τὸ φρεσκώτατο βούτυρο Μαργαρίτη πωλεῖται παντοῦ. Παράγεται εἰς τὰ πλούσια λειβάδια τῆς Κερκύρας. Δὲν εἶναι κλεισμένο εἰς τενεκέδες

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Πέντε συνθέσεις μὲ πέννα τοῦ γλύπτου κ. Μ. Τόμπρου.
Ὁ Ζωγράφος Βρασίδας Τσοῦχλος

Στὴν ἴδια αἴθουσα μὲ τὴν Δίδα Πολυχρονιάδου, γιὰ τὴν ἔκθεση τῆς ὁποίας ἐγράψαμε εἰς τὸ προηγούμενο φύλλο μας, ἐξέθεσε καὶ ὁ γλύπτης κ. ***Μ. Τόμπρος,*** πέντε συνθέσεις του μὲ πέννα. Σ' αὐτὲς ἐκφράζεται ἡ ἀντίληψη ποὺ μᾶς ἔδωσε γιὰ τὴ σύνθεση ἡ νέα τέχνη. Τὰ σχήματα ἐδῶ ἰσορροποῦν ἕνα σύνολο. Μέσα στὴν ἀρχιτεκτονική του, ὁ θεατὴς ἂς ζητήσῃ νὰ βρῇ τὸ χαρακτῆρα, ἢ τὴ δικαιολογία, γιατὶ αὐτὰ εἶναι ἔτσι κι' ὄχι ἀλλοιῶς. Τότε ἀσφαλῶς θὰ αἰσθανθῇ τὴν αἰσθητική τους σημασία, θὰ συγκινηθῇ καὶ θὰ θαυμάσῃ. Πρόκειται γιὰ καθαρὴ τέχνη, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἕνα ὡρισμένο κοινὸ θέμα, ἀπ' τὸ ὁποῖο ὁ θεατὴς μπορεῖ εὔκολα νὰ πιαστῇ καὶ νὰ χαζέψῃ.

Οἱ δύο, μὲ τὰ ἀφηρημένα σχήματα, εἶναι στηριγμένες σὲ μιὰ ἀπ' τὶς πολλὲς μορφὲς τοῦ κυβισμοῦ, ποὺ ἐδρῆκε τὸ τολμηρό χέρι τοῦ Πικασσό, ὅταν τὸ κίνημα τῆς τέχνης βρισκότανε στὸ μεγαλύτερο στάδιο τοῦ πυρετοῦ νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὶς φόρμες. Οἱ ἄλλες τρεῖς, εἶναι στὸ ἴδιο πνεῦμα, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἐξέλιξη ποὺ ἐπῆρε ἀπὸ τοὺς ἴδιους τεχνίτες κατόπιν. Τὰ ἀντικείμενα ἐδῶ, ὑπάρχουν ἀκέραια, ἁπλοποιημένα καὶ θετικά.

Μὲ τὶς πέντε αὐτὲς συνθέσεις του, ὁ κ. Τόμπρος μᾶς λέει πολὺ δυνατὰ τὸ ἑξῆς: ποιὰ εἶναι ἡ γλῶσσα μὲ τὴν ὁποίαν ἐκφράζεται σήμερα ἡ τέχνη, ἡ πραγματικὴ τέχνη. Καὶ ποὺ δὲν εἶναι τόσο εὔκολο ὅπως νομίζουν μερικοί, οὔτε πάλι κάτι ἐπιπόλαιο καὶ ἄρρωστο ὅπως φαντάζονται οἱ περισσότεροι. Καὶ ἀναμφιβόλως αὐτὸς θὰ ἦταν καὶ ὁ σκοπός του ποὺ τὶς ἐξέθεσε.

***

Ἡ ἐργασία ἑνὸς νέου ζωγράφου σπάνια νὰ μὴ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴ δεσποτεία τῶν μεγάλων τῆς τέχνης, ὅταν μάλιστα συμβαίνει νὰ ἔρχεται ἀπ' τὸ Παρίσι—ὅπως ὁ κ. Τσοῦχλος—ἀπ' αὐτὴ τὴν καρδιὰ τῆς ζωγραφικῆς.

Ἀλλά, ἐκεῖνο ποὺ διακρίνει τὴν ἐργασία του, ποὺ τὴν ἐκθέτει τὶς μέρες αὐτὲς στὶς αἴθουσες Στρατηγοπούλου, δὲν εἶνε τόσο ἡ πειθαρχία του νὰ μὴ φύγῃ ἀπ' ὅ.τι εἶδε καὶ σπούδασε σ' αὐτούς. Βέβαια αὐτὸ ὑπάρχει. Εἶνε πρὸ παντὸς ἡ ***εὐαισθησία*** μὲ τὴν ὁποίαν τοὺς ἐμελέτησε, μὲ τὴν ὁποίαν ἐζήτησε νὰ τοὺς κατανοήσῃ, μὲ τὴν ὁποίαν τοὺς ἀκολούθησε.

Ἔτσι, οἱ σπουδές του ὑπῆρξαν γόνιμες· κάθε ἄλλο παρὰ ἀκαδημαϊκὲς ; Ψυχρές, σχολαστικὲς κι' ἀνόητες. Γιατὶ εἰσῆλθε στὸ ζωγραφικὸ νόημα κι' ὄχι στὸν ζωγραφικὸ τρόπο ποὺ ἀντιπροσωπεύουν αὐτοί· πρᾶγμα ποὺ δὲν κατωρθώνεται παρὰ μ' ἕνα τέτοιο πολύτιμο ἐφόδιο ! Μὲ τέτοια ἀφετηρία ἐσπούδασε τὸν Σεζάν καὶ τὴν Ἀναγέννηση. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ δημιουργήσῃ, ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐγκάρδια ἐπικοινωνία ποὺ εἶχε μ' αὐτούς;

Μοντερνιζάρει τὴν παλιὰ τέχνη. Μὰ αὐτὸ δὲν λέει τίποτε στὸ βάθος, ἐφ' ὅσον ἡ ζωγραφικὴ εἶνε μία γιὰ τὸν τεχνίτη : νὰ ὑποτάξῃ τὴν ὕλη της σὲ σημεῖο ποὺ θὰ τὴν μεταβάλλῃ ἀπὸ βιομηχανικὸν προϊὸν σὲ καλλιτεχνικὴ ἀξία. Καὶ τὸ κατωρθώνει. Ἀδιάφορο ἂν αὐτὸ συμβαίνει σήμερα κατὰ ἕνα τρόπο ὄχι ἀπόλυτα δικό του ἢ μὲ ἐλλείψεις. Θὰ συμβῇ αὔριο. Εἶνε τόσο νέος.

Ἀκολούθησε αὐτὸ τὸ δρόμο. Ἀπ' τὰ παλιά του ἔργα (1924) μέχρι τὰ τελευταῖα (1929) τὸν ἐλέπουμε νὰ σταματᾶ. Τὸ μάτι καὶ τὸ χέρι του ἐξελίσσονται, γυμνάζονται ἀκατάπαυστα. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη ποὺ ἐπέρασε, βρίσκεται ὅλη του ἡ ζωγραφικὴ ἱκανότητα, κρύβεται ἡ ζωγραφική του συνείδηση ἡ προσπάθειά του νὰ κατακτήσῃ τὴν προοπτικὴ τοῦ χρώματος (ἀνάδειξη τῶν ἀντικειμένων μὲς στὸ χῶρο), τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς σύνθεσης, τὴν ἐλευθερία τοῦ πινέλλου. Ἀφοῦ πρῶτα ἐπιμείνει στὴ φόρμα καὶ στὴν ἀρχιτεκτονική της διάταξη, στρέφεται κατόπιν μὲ νεανικὴ διάθεση στὸ χρῶμα καὶ στὶς ἁρμονίες του.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ μεταβατικὸ διάστημα, τὸ γιομάτο ἀνησυχία καὶ πάθος, πασχίζοντας γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς τεχνικῆς, νιώθοντάς την ὡς ζωγραφικὸ ἀποτέλεσμα, ὡς λειτουργία, ὡς πλᾶσμα δυναμικὸ ἐκτελεστὲ ἔργα, ὅπως εἶνε τὸ ὑπ' ἀριθ. 10 «Πορτραῖτο γλύπτου», τὴν ὑπ' ἀριθ. 16 νατὺρ - μόρτ «Λαγὸς καὶ πάπια», τὸν ὑπ' ἀριθ. 21 πίνακα «Γυναίκα μὲ κίτρινα», καὶ τὴ νατὺρ - μόρτ μὲ τὸν μῦλο. Κατόπιν τὸ ὑπ' ἀριθ. 13 τοπεῖο, τὸ ὑπ' ἀριθ. 24 πορτραῖτο «Ὁ Καλλιτέχνης», τὸν ὑπ' ἀριθ. 28 πίνακα «Ὀδαλίσκη», τὴ μοναδική του σύνθεση ὑπ' ἀριθ. 18 καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 20 πορτραῖτο «Γυναίκα καθισμένη». Καὶ τέλος, φτάνοντας σὲ μιὰν ἥσυχη καὶ θερμὴ ζωγραφικὴ ἀπόδοση, τοὺς πίνακες ὑπ' ἀριθ. 29 «Προσωπογραφία» καὶ ὑπ' ἀριθ. 27 «Ἡ Κυρία μὲ τὸ κόκκινο μαντῆλι» καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 41 σχέδιο (πορτραῖτο) μὲ τὸ μολύβι. Ἀναφέρω ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ ἐκθέτει τὰ κυριώτερα ὡς ἀντιπροσωπεύοντα περισσότερο καὶ καλύτερα τὴν ἐξέλιξη ποὺ ὑπέστη ἡ ζωγραφικὴ του ὅραση.

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπ' τὴν τεχνικὴ ἐπιδίωξη καὶ κατάρτηση ποὺ ἐζήτησε νὰ φτάσῃ, ἡ ζωγραφική του ἔχει ἕνα ἀναμφισβήτητο προσόν : ἕνα θέλγητρο μουσικό· ἢ καλύτερα ἡ τεχνική του ὀφείλεται σ' αὐτὸ τὸ προτέρημα. Μέσα στοὺς πίνακές του ζεῖ μιὰ ***μουντὴ λυρικὴ διάθεση,*** ποὺ δὲν ἐξατμίζεται σὲ ἀπατηλὲς ἐντυπώσεις φλοῦ. Ἔχει εὐγένεια καὶ μελαγχολία.

Ἀνθελοπάρει τὸ φῶς· καὶ οἱ χρωματικοί του τόνοι συντονίζουν ἕνα σύνολο μαλακὸ καὶ πλαστικὸ μαζί. Ἐφυλάκισε τὸν ἥλιο μεσ' στὰ χρώματά του. Κρυμμένος μέσα σ' αὐτά, ἐξευγενίζεται ἀπ' ὅ,τι χυδαῖο ἢ σκληρὸ ἔχει ἡ ἐξωτερική του ἐμφάνιση : ὁ ἥλιος τῶν νατουραλιστῶν.

Ἡ ἐλευθερία δὲν τὸν χαρακτηρίζει. Ἔχει μᾶλλον τὴν κίνηση—ὄχι τὴν ἀτολμία— τὴν κίνησι τὴν κρυφὴ ποὺ ἔχουν οἱ ἐσωτερικὲς ὑπάρξεις. Ἡ ζωτικότητά του εἶνε μουσική. Στὰ τελευταῖα του ἔργα, ὅπως π.χ. στὴν ὑπ' ἀριθ. 18 σύνθεση μὲ τὶς ὀρχηστρίδες, ὅπου οἱ ζεστοὶ καὶ κρῦοι τόνοι τῶν σκούρων χρωμάτων, ἁπλώ-

"ΠΥΡΣΟΣ,, Α.Ε. ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 8.000.000 — ΑΘΗΝΑΙ, ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 18

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΙΝ

ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟΥ 1930

ΣΕΛΙΔΕΣ 1600 ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Πληροφορίαι αὐθεντικαὶ καὶ ἐξηκριβωμέναι ἐκ τῶν πηγῶν.
Εὔχρηστος κατάταξις τῆς ὕλης.

Ἡ Ἑταιρία «ΠΥΡΣΟΣ», συνεχίζουσα τὸ ἐκδοτικὸν αὐτῆς πρόγραμμα, μετὰ τὴν ***ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ*** *ἐκδίδει τὸν*

ΟΔΗΓΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

δὲν θὰ φεισθῇ δὲ δαπανῶν ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν ἀντάξιον τοῦ τίτλου του καὶ χρήσιμον εἰς πάντα.

Διὰ καταχώρησιν διαφημίσεων, προαγορὰν σωμάτων καὶ πᾶσαν πληροφορίαν ἀπευθύνεσθε:

"ΠΥΡΣΟΝ,, Α. Ε.
ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 18 - ΑΘΗΝΑΣ
ἢ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀντιπροσώπους.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
ΓΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ & Σ^ΙΑ
ΣΤΑΔΙΟΥ 4 ΜΕΓΑΡΟΝ ΜΕΤΟΧ. ΤΑΜΕΙΟΥ
ΓΡΑΜΜΟΦΩΝΑ Columbia Ἀπαράμιλλα.
ΡΑΔΙΟΦΩΝΑ Columbia Ἀσυναγώνιστα.
ΠΙΑΝΑ ΜΕ ΔΟΣΕΙΣ, ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ
ΟΛΑ ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΕΙΔΗ
ΤΙΜΑΙ ΑΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΟΙ

νουν μέσ' στὶς διαστάσεις τοῦ ἀρκετὰ μέγαλου πίνακος, σὰ μιὰ ποιμενικὴ συμφωνία— φανερώνει πῶς τὴν κερδίζει· καὶ τὴν κερδίζει θετικά.

Ἡ ἀπουσία τοῦ γλυπτικοῦ στοιχείου εἶνε ὁρατή. Ἀκόμη καὶ στὸ πορτραῖτο ὑπ' ἀριθ. 10, ὅπου ἡ σύνθεση τῆς φόρμας εἶνε ἕνα μοναδικὸ πλεονέκτημα, κι' ἐκεῖ ἀκόμη διατηρεῖται ἡ τελευταία του διάθεση. Τὸ ἄγαλμα ποὺ βάζει στὴν ἄκρη τοῦ πρώτου πλάνου, καὶ στὴ φόρμα καὶ στὸ στήσιμό του, ὁμιλεῖ πολὺ γιὰ τὴ μουσικὴ ποὺ λέμε. Ἡ γλυπτική του διάθεση ὑποβαστάζεται ἀπὸ τὴ χρωματική του εὐαισθησία. Στὶς σπουδές του μὲ τὸ μολύβι, ἢ μὲ τὴν πέννα (καὶ ἐκθέτει ἀρκετές), φαίνεται καλύτερα αὐτό. Τὰ σώματα ποὺ σχεδιάζει, τὰ αἰσθάνεται σ' ἕνα βάρος ὄχι γλυπτικό. Κυριαρχεῖ ὁ ζωγράφος. Καὶ ἐκφράζεται τόσο συνετὰ καὶ τόσο καινούργια!

Ἂν ζητήσουμε νὰ τὸν συγκρίνουμε μὲ ποιὸν ἄλλο νέο μας ζωγράφο μπορεῖ νὰ μοιάζῃ, θὰ βρίσκαμε πῶς συγγενεύει μὲ τὸν κ. Βασιλικιώτη. Μαζὶ βαδίζουν σ' ἕνα παράλληλο δρόμο· σκεφθῆκαν ὅμοια. Ὁ καθένας ὅμως μὲ μιὰ δική του τάση. Ποιὰ εἶνε τοῦ κ. Τσούχλου, νομίζω πῶς τὴν εἶπα.

ΑΝ. ΔΡΙΒΑΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ο ΕΡΙΧ ΜΑΡΙΑ ΡΕΜΑΡΚΕ ΚΑΙ Η ΝΕΟΛΑΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Στὸ γαλλικὸ περιοδικὸ Nouvelle Équipe ἐδημοσιεύθη τελευταῖα μία πολὺ ἀξία προσοχῆς μελέτη τοῦ Σελστραῖτε γιὰ τὴν πολεμικὴ φιλολογία καὶ κυρίως γιὰ τὸ «Τίποτε Νεώτερον ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέτωπον» τοῦ νέου γερμανοῦ συγγραφέως Ἔριχ Μαρία Ρέμαρκε.

Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς τελειότερες κριτικὲς ποὺ ἐγράφησαν γιὰ τὸ πολύκροτο αὐτὸ γερμανικὸ βιβλίο, τὴν παραθέτουμε δὲ γιὰ νὰ ἰδοῦν οἱ ἀναγνῶσται μας πῶς ἀντιλαμβάνεται μιὰ πνευματικὴ κίνησις τὸ ἔργο αὐτὸ γύρω στὸ ὁποῖο ἔγινε τόσος λόγος.

«Ἐκεῖνο ποὺ μοῦ προκαλεῖ θλιβερὴ ἐντύπωση, εἶναι ὅτι ὁ Ρέμαρκε δὲν μιλεῖ γιὰ τὸ Θεό. Γιὰ ἕνα βιβλίο μὲ τόσο ρεαλιστικὲς στιγμές, ποὺ μαρτυρεῖ τὴν ἀπελπισία τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς, τὸ πρᾶγμα εἶναι περίεργο. Πρέπει γι' αὐτὸ νὰ ἐκτιμήσῃ κανεὶς τὶς βαθειὲς ἠθικὲς ἀρετὲς ποὺ φαίνονται σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο καὶ ἐκεῖνες ποὺ πρέπει νὰ μαντευθοῦν. Τὸ ὕφος εἶναι ὕφος ἐξομολογήσεως· ὅταν ἕνας ἄνθρωπος ἐξομολογεῖται καὶ δείχνει τὴν καρδιά του γυμνή, μπορεῖ κανεὶς νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ κατὰ συνθήκην κρίσεις. Καὶ ὅταν μὲς στὴν ἀπελπισία τοῦ πολέμου μπορέσει κανεὶς νὰ διακρίνῃ τὶς μεγάλες ὁμορφιὲς ποὺ τραγουδάει αὐτὸ τὸ βιβλίο, μπορεῖ νὰ κρίνῃ τὴν ἀγνότητα τοῦ βλέμματος ποὺ μπόρεσε νὰ μὴν σκανδαλισθῇ ἀπὸ μερικὲς ταπεινότητες, ποὺ δὲν ἐπιθυμεῖ καθόλου, καὶ νὰ μὴ ἀπελπισθῇ ἀπὸ τὴ φτωχικὴ μὰ ἁπλὴ ζωὴ τῶν ἡρώων. Αὐτὸ εἶναι θαυμάσιο, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ μένει μεγάλη καὶ ἡ καρδιὰ καλή.

Γι' αὐτό, ἐπειδὴ ἔχει αὐτὴν τὴν καλωσύνη καὶ αὐτὴν τὴν ψυχή, ὁ Ρέμαρκε δόθηκε ὁλόκληρος στὸ φιλειρηνισμό, δοξολογῶντας ὅμως τὶς χαρὲς καὶ τὶς γλυκύτητες ποὺ γεννήθηκαν μὲς στὴν ἀνεμοζάλη.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς πῶς ὅσο περισσότερο μᾶς παρουσιάζουν οἱ συγγραφεῖς ἀτομικὲς περιπτώσεις καὶ τὴ σχέση τοῦ παγκοσμίου πολέμου μὲ ὡρισμένα πρόσωπα, τόσο περισσότερο μᾶς κάνουν παρὰ τὴ θέλησή μας νὰ ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὸν πόλεμο. Λέω παρὰ τὴ θέλησή μας, γιατὶ ὁ πόλεμος δὲν εἶνε παρὰ μία ἀνάμνησις πικριῶν. Ἀλλὰ μᾶς κάνει ἐπίσης νὰ ἀναπολοῦμε εὐχαριστήσεις καὶ ἐλευθερίες ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξουν τώρα. Γι' αὐτὸ οἱ πολεμισταὶ δὲν μιλοῦν γιὰ τὸν πόλεμο.

Ἤθη ὁ Λέοναρντ Φράνκ, δημοσιεύοντας τὸ Κὰρλ καὶ Ἄννα μᾶς εἶχε ἀποδείξει ὅτι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἰδίως εἶναι ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων (μέσα στὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ κυττάζουμε τὸν ἑαυτό μας σὰν σὲ καθρέφτη). Ἡ ἱστορία τῶν ὄντων αὐτῶν — νήσων χαμένων στὴν παγκόσμια ἀνεμοζάλη — μᾶς κάνει νὰ καταλάβουμε καλύτερα τὸν πόλεμο κι' ὅλες τὶς ἀπολαύσεις του.

Ὑπάρχουν ἄνθρωποι στὸ Βέλγιο ποὺ κατηγόρησαν τὸν Ρέμαρκε γιὰ τὴν αἰσθηματικότητά του. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραπλανηθοῦμε ἀπὸ μερικοὺς κριτικοὺς ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ καταλάβουν τὴ μεγαλύτερη ὡραιότητα τοῦ βιβλίου τοῦ Ρέμαρκε: τὴν ἀγάπη τῶν στρατιωτῶν μεταξύ τους στὰ χαρακώματα. Μακρυὰ ἀπ' τὶς μητέρες, μακρυὰ ἀπ' τὶς ἀρραβωνιαστικιές, μακρυὰ ἀπ' τὶς ἀδελφὲς κι' ἀπ' τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, μακρυὰ ἀπὸ κάθε γλυκύτητα κι' ἀπ' τὶς εὐχαριστήσεις ποὺ ἔχει κανεὶς στὴν πατρίδα του, χιλιάδες ἄνθρωποι ξεμάθανε νὰ μισοῦν ἐκείνους ἐναντίον τῶν ὁποίων πολεμοῦσαν.

Πρέπει νὰ πιστέψουμε πῶς ἡ ἐπιτυχία τοῦ ***Τίποτε νεώτερον ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέτωπον***, ὀφείλεται στὸ ὅτι δέκα ἔτη μετὰ τὸν πόλεμο ὁ Ρέμαρκε κατώρθωσε νὰ ἐλευθερωθῇ κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν πικρὰ ἐντύπωση ποὺ ἄφισε αὐτὸς καὶ ἐξ ἄλλου ἐνεδάθυνε στὴ νεανική του πεῖρα».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γιάννην Λαογιάννην (Πάτρας): Ἀπὸ τὰ τρία ποιήματα ποὺ μᾶς στείλατε κρατήσαμε τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Ἐκθετου». Τὰ δύο ἄλλα ἐκρίθησαν ἄτεχνα.—***Ἐχθρὸν τοῦ ψεύδους*** (Νάουσσαν). Μᾶς ἐστείλατε ἐννέα ὁλοκλήρους σελίδας ἐξωφρενισμῶν. Γιὰ νὰ μὴ νομίζουν οἱ ἀναγνῶσται μας ὅτι σφαλλόμεθα, παραθέτουμε λίγους στίχους ποὺ ηὕραμε στὸ χειρόγραφό σας τὸ στολισμένο μὲ καθβαλιστικὰ σημεῖα καὶ πενταλφες, γιὰ νὰ εὐθυμίσουν ἄλλωστε καὶ λιγάκι· διατηροῦμε μάλιστα καὶ τὴν ὀρθογραφία σας.

Καθαριότης καὶ Προσοχή, ἡ Ἀνάγνω-
[σις καὶ ἡ Ἀριθμητική,
Παιδεία καὶ Δικαιοσύνη, ὁ Ἥλιος καὶ
[ἡ Σελήνη,
εἶνε ἡ ἀθάνατος ψυχή, τοῦ Πατριάρ-
[χου Ἀβραὰμ ἡ Εὐχή.
Τὸ Α. καὶ τὸ Ω, εἶνε ἓν αὐγό, αἷμα
[καὶ μιαλό,
*ὁ Ἥλιος καὶ ἡ **Σ**ελήνη μέσα σὲ κάθε*
[ἀστέρη,
ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὁ ὢν καὶ Προών.
Καὶ ἐξακολουθεῖτε μὲ τὸν ἴδιον τρόπον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΟΝΙΑΚ ΒΟΤΡΥΣ
ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ
ΜΑΡΚΟ
ΤΟ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟ ΚΡΑΣΙ
ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ ΣΤΟΑ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 6
ΑΡΙΘ. ΤΗΛ. 66 — 74

"Η ΑΝΑΤΟΛΗ,,
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΖΩΗΣ)
Ἔτος ἱδρύσεως 1906
Συμπολίτης πάντοτε τῆς ὑπατης
τὰ τελευταῖα 20 ἔτη ἐπιδεικνύει
μίαν συνεχῆ ἀνάπτυξιν
τῶν ἐργασιῶν τῆς ἑταιρείας
ΚΕΦΑΛΑΙΑ — ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ — ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΩΝ
1909 7.021.639.05 — 4.343.375.75
1911 2.144.179.40 — 11.261.585.—
1913 3.760.865.69 — 13.917.213.45
1915 4.643.205.41 — 14.823.053.95
1917 5.665.772.10 — 18.188.504.80
1919 7.438.384.61 — 34.464.802.65
1921 12.388.818.21 — 71.341.220.95
1923 18.784.646.71 — 116.732.840.90
1925 30.328.648.74 — 184.720.045.55
1927 42.430.083.95 — 330.093.450.70
1928 62.523.482.99 — 448.864.013.40

—***Ποπολάρον***. Τὰ τραγούδια σας δὲν ἔχουν βαθύτερο αἴσθημα.—***Ἠλίαν Σταμάτην*** (Φιλιππιάδα). Τὸ διήγημά σας καλό.—***Αἰμίλιον Ἀνδρικόπουλον*** (Θεσσαλονίκην). Τὸ ποίημά σας καλό. Τὸ κρατήσαμε.—***Ε. Τ.*** (Ἐνταῦθα). «Οἱ Ἀνόμοιοι» δὲν εἶναι δημοσιεύσιμοι. Γενικῶς τὰ συμβολικὰ κομμάτια θέλουν πολλὴ βαθύτητα σκέψεως. Οἱ λόγοι τῶν προσώπων σας καὶ τὰ συναισθήματά τους δὲν εἶναι καλὰ δικαιολογημένα. Οἱ πράξεις τους ἐπιβάλλονται ἀπὸ σᾶς τὸν ἴδιον καὶ δὲν ἔρχονται φυσικές.—***Κώσταν Αἴτναν.*** Τὸ «Ἦταν Ἀθῶος» ξεκινάει ἀπὸ μιὰ σωστὴ βασικὴ σκέψη. Ὅτι ἡ δικαιοσύνη ζητεῖ θύματα καὶ πρέπει νὰ τὰ εὕρῃ ὁπωσδήποτε. Ὁ τρόπος ὅμως μὲ τὸν ὁποῖον ἐκβηλώνεται ἡ σκέψη αὐτὴ δὲν εἶναι ὁ σωστός. Τὸ ρίξιμο τοῦ ἀθώου στὴ φυλακὴ δὲν τὸ αἰσθανθήκατε βαθειά. Ἡ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος (τῆς φυλακῆς ἢ τοῦ δικαστηρίου) στὸν ἥρωά σας παραμελεῖται. Τὰ λόγια του πάλι, ἐπαναλαμβάνονται διαρκῶς τὰ ἴδια, πρᾶγμα ποὺ ὀφείλεται ἀκριβῶς στὴν ἔλλειψη τῆς μεγαλύτερης βαθύτητας, ποὺ θὰ σᾶς ἔβινε καινούργιο ὑλικὸ καὶ θὰ ἐμπόδιζε τὴν ἐπανάληψη αὐτή. Ἂν θέλετε νὰ γράφετε πρέπει νὰ μὴ γράφετε ἂν δὲν ἔχετε αἰσθανθῇ καλὰ τὸ θέμα σας καὶ δὲν τὸ ἔχετε ἀναλύσει προσεκτικά.

ΤΑ "ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,

Εἴσαι ὡραία μὲ τὴν

ELIDA

Δίδει στιλπνότητα καὶ συντηρεῖ τὰ μαλλιά :
Ἐνισχύει τὴν κώμην καὶ ἰδίως εἶναι τὸ ἰδανικὸν μέσον καθαρισμοῦ τῶν μαλλιῶν μὲ ἄρωμα θαυμάσιον.
Ἐγγυημένον χωρὶς σόδαν.
Ὁ φάκελλος. Δρχ. 8., διὰ δύο πλυσίματα

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ
ΟΝΗΡΟΥ 38

SHAMPOO ELIDA

ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΝ
ΠΟΥ ΞΕΤΡΕΛΛΑΝΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Ford

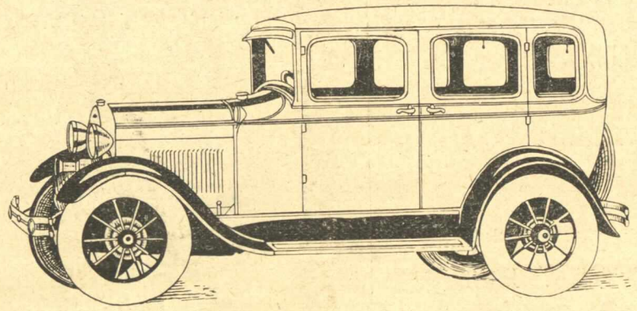

ΤΟ ΝΕΟΝ ΦΟΡΔ

Εἶναι ἓν ὄχημα οὐσιωδῶς νέον καὶ σύγχρονον, κατασκευασθὲν ὅπως ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς κυκλοφορίας εἰς εἰς ὅλας τὰς χώρας.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΙΠΟΤΕ ΤΟ ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ ΩΣ ΤΕΛΕΙΟΝ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ
ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ
ΕΠΙΒΑΤΙΚΑ — ΦΟΡΤΗΓΑ — ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
"ΑΘΗΝΑ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 28

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ *Δρ. 1.205.000.000.—*
Καταθέσεις (τῇ 30ῃ Ἰουνίου 1929) *» 6.250.000.000.—*

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 51 MAIDEN LANE
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὅρους.
Δέχεται καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΛΙΑΓΡΟΥ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1928

Ὅ,τι χρειάζεται ἕνας ἄνδρας μὲ μηνιαίας δόσεις.
Ὑφάσματα, ἐνδυμασίας, ἀνδρικὰ εἴδη κ.λ.π.
Οἰκόπεδα ἐν Ἡρακλείῳ Ἀττικῆς.
Χρηματοκιβώτια Roele μὲ μηνιαίας δόσεις.
Ὁ πρῶτος οἶκος ὁ ἐφαρμόσας συστηματικῶς τὴν πώλησιν ἐπὶ πιστώσει.
28 ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 28 ΑΘΗΝΑΙ

Καταστρέφει τὰ ἐπικίνδυνα μικρόβια

Ἡ ΚΟΛΥΝΟΣ *καταστρέφει τὰ ἐπικίνδυνα μικρόβια. Διαλύει τὰ παράσιτα καὶ τὰ ἐν ἀποσυνθέσει ὑπολείμματα τῶν τροφῶν, δίδουσα εἰς τοὺς ὀδόντας τὴν φυσικήν των στιλπνότητα καὶ λευκότητα. Δοκιμάσατε τὴν Κόλυνος. Εἶναι ἐξόχως δροσιστική. Ἓν ἑκατοστόμετρον ἐπὶ ψήκτρας ξηρᾶς ἀρκεῖ.*

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ
ΚΟΛΥΝΟΣ

215

Τύποις : "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ,, Α. Ε. Ἀχαρνῶν 244